

ความเป็นสากลในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ พ.ศ. ๒๕๒๓-พ.ศ. ๒๕๕๖

วรี เรืองสุข

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาไทยศึกษา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

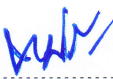
มิถุนายน ๒๕๖๐

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

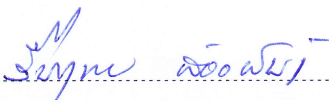
คณะกรรมการควบคุมดุชนีพนธ์และคณะกรรมการสอบดุชนีพนธ์ ได้พิจารณา
ดุชนีพนธ์ของ วรี เรืองสุข ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาดุชนีบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

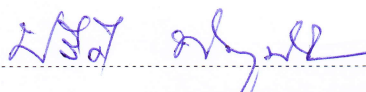
คณะกรรมการควบคุมดุชนีพนธ์

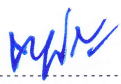

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พิศภูมิวิถึ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์ทวิศักดิ์ ปิ่นทอง)

คณะกรรมการสอบดุชนีพนธ์

..... ประธาน
(ศาสตราจารย์ ดร.รินนุทัย สัจจพันธุ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พิศภูมิวิถึ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ทวิศักดิ์ ปิ่นทอง)

..... กรรมการ
(ดร.ชจิตา ศรีพุ่ม)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อนุมัติให้รับดุชนีพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการ
การศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุชนีบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด บุญเกิด)

วันที่ ๒๘ เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐

กิตติกรรมประกาศ

ดุชนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาอย่างสูงจากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัย
ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พิศภูมิวิถิ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผู้จุดประกาย
ความคิดชี้แนะแนวทางให้คำปรึกษาอันเป็นประโยชน์ยิ่งในการศึกษาค้นคว้าแก่ผู้วิจัย เพื่อให้
ผู้วิจัยเข้าใจถึง “ความเป็นไทยศึกษา” และ “ความเป็นสากล” ขอกราบขอบพระคุณ
รองศาสตราจารย์ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง ที่กรุณาให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์เสริมสร้างให้
ผู้วิจัยพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของอาจารย์ทั้งสองเป็นอย่างยิ่ง
ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.รัตนฤทัย สัจจพันธุ์ ที่ให้ความกรุณาเป็นประธาน
กรรมการในการสอบ ให้ข้อคิดคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้า เพื่อให้ดุชนิพนธ์
ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์ทำให้ผู้วิจัยได้จุดประกายทาง
ความคิดนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าพัฒนาความรู้มาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร.ขจิตา ศรีพุ่ม ที่กรุณาตรวจแก้ไขอย่างละเอียดถี่ถ้วน พร้อม
ทั้งให้แง่คิดที่เป็นประโยชน์ ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตตภา สาระพัฒน์ก ไชยปัญญา
ที่กรุณาเป็นกรรมการสอบเค้าโครงดุชนิพนธ์ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ ขอกราบขอบพระคุณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมเกียรติ คู่ทวีกุล “ครูที่เคารพรัก” ได้วิพากษ์ให้คำแนะนำและกำลังใจ
จนงานดุชนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประวัติ ชินนอม อาจารย์ยุพา ชินนอม
อาจารย์นภดล มหาวิทยาลัยกุล และอาจารย์ธีระพงษ์ ทศวัฒน์ ที่กรุณาให้คำแนะนำ ให้กำลังใจ
และข้อคิดในการดำเนินชีวิต ดูแลเป็นครอบครัวเดียวกันตลอดมา

ขอกราบรำลึกถึงพระคุณบิดา มารดา และพี่ชายที่ให้ความรัก ความเข้าใจและ
เห็นความสำคัญของการศึกษาแก่ผู้วิจัยตราบนานปัจจุบัน

ขอขอบพระคุณผู้สร้างสรรค์ผลงานกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่ง
อาเซียนทุกเล่มที่ทำให้ข้าพเจ้ามีโอกาสศึกษาค้นคว้า คิดวิเคราะห์ อันเป็นการพัฒนาศักยภาพ
ในตนเองจนประสบความสำเร็จ ขอขอบคุณมิตรภาพของอาจารย์ศรีหทัย เวลล์ส และอาจารย์
ดร.นุสรา จิตเกษม มิ่งมิตรที่ส่งกำลังใจมาถึงกันอย่างสม่ำเสมอ ส่วนคุณค่า และประโยชน์
ของดุชนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแต่บิดา มารดา บุรพาจารย์ผู้มีพระคุณทุกท่าน

๕๕๘๑๐๐๔๗: สาขาวิชา: ไทยศึกษา; ปร.ด. (ไทยศึกษา)

คำสำคัญ: ความเป็นสากล/ กวีนิพนธ์ไทย/ รางวัลซีไรต์

วรี เรื่องสุข: ความเป็นสากลในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ พ.ศ. ๒๕๒๓-

พ.ศ. ๒๕๕๖ (THE UNIVERSALITY OF THAI POETRY FROM THE S.E.A WRITE AWARD

(1980-2013)) คณะกรรมการควบคุมดุสิตนิพนธ์: ปรีดี พิศภูมิวิถิ, Ph.D., ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง, อ.ม.

๒๒๑ หน้า. ปี พ.ศ. ๒๕๖๐.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดความเป็นสากลในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัล ซีไรต์ พ.ศ. ๒๕๒๓-๒๕๕๖ จำนวน ๑๒ เรื่อง ได้แก่ เพียงความเคลื่อนไหวของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ นาฏกรรมบนลานกว้าง ของคมทวน คันธนู ปณิธานกวี ของอังคาร กัลยาณพงศ์ ไบไม้ที่หายไป ของจิระนันท์ พิตรปรีชา มือนั้นสีขาว ของศักดิ์ศิริ มีสมสืบ ม้าก้านกล้วย ของไพโรจน์ทร์ ขาวงาม ในเวลา ของแรคำ ประโดยคำ บ้านเก่า ของโชคชัย บัณฑิตแม่น้ำรำลึก ของเรวัตร์ พันธุ์-พิพัฒน์ โลกในดวงตาข้าพเจ้า ของมนตรี ศรีรงค์ ไม่มีหญิงสาวในบทกวี ของชะการ์รียา อมตยา และหัวใจห้องที่ห้า ของอังคาร จันทาทิพย์

ผลการวิจัยพบว่า กวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์มีแนวคิดความเป็นสากล แบ่งได้ ๑๐ ประเภท ได้แก่ โศกนาฏกรรมทางการเมือง สงคราม และความทรงจำร่วมทางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม การเปลี่ยนแปลงของสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความรัก ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ สันติภาพ การต่อสู้กับความอธรรม ความไม่เท่าเทียมกันในสังคม และสิทธิสตรี

การศึกษาวเคราะห์แนวคิดความเป็นสากลในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์พบว่า กวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์จำนวน ๑๒ เรื่อง มีบทกวีนิพนธ์ จำนวน ๔๔๒ บท มีแนวคิดความเป็นสากล จำนวน ๒๙๖ บท และมีแนวคิดเฉพาะปัจเจกบุคคล จำนวน ๑๔๖ บท แนวคิดความเป็นสากลในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์เป็นแนวคิดที่มีความสัมพันธ์กับสังคมโลก เพราะเนื้อหาและแนวคิดในบทกวีที่สื่อความหมายนั้น ล้วนมีปรากฏการณ์ทางสังคมเป็นส่วนที่เชื่อมโยงถึงกัน ไม่ว่าจะชนชาติใด เชื้อชาติใดจึงรับรู้สึกรู้สึกได้เช่นเดียวกัน

55810047: MAJOR: THAI STUDIES; Ph.D. (THAI STUDIES)

KEYWORDS: UNIVERSALITY/ THAI POETRY/ S.E.A. WRITE AWARD

WAREE RUANGSUK: THE UNIVERSALITY OF THAI POETRY FROM THE S.E.A. WRITE AWARD (1980-2013) THE DISSERTATION COMMITTEES: PREDEE PHISPHUMVIDHI, Ph.D., TAWEESAK PINTHONG, M.A. 221 P. 2017.

This research aims to study the concept of universality in Thai S.E.A. Write Award – Winning poetry in the period of 1980-2013, total 12 poetic works of Phiangkwamkhluanwai by Nawarat Pongpaiboon, Nattakambonlankwang by Khomthuan Khanthanu, Panithankawi by Angkarn Kalayanapongsa, Baimaithihaipai by Chiranan Pitpreecha, Muenansikhao by Saksiri Meesomsueb, Makankluai by Phaiwarin Khao-ngam, Naiwela by Raekham Pradoikham, Bankao by Chokchai Bundit, Maenamramluek by Rewat Panpipat, Loknaiduangtakhongkhaphachao by Montri Siyong, Maimiyingsaonaibotkawi by Zakariya Amataya, and Huajaihongthiha by Angkan Chanthathip.

The results of this research revealed that in Thai S.E.A. Write Award-Winning poetry, there are 10 types of universalities including political tragedy, war, and collective memory, relationship between man and society, social change, relationship between man and man, love, relationship between man and nature, peace, unfairness, social inequality, and women's rights.

Found in the 12 Thai S.E.A. Write Award - Winning poetic works, there is a total of 442 poems, of which 296 poems have the concept of universality, and 146 poems consisting of the concept of uniqueness. In addition, the concepts of universality in Thai S.E.A. Write Award - Winning poetic works are also related to world society as the contents and the concepts in the poems are associated with social phenomena throughout the world, which can be perceived and understood by any human race.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	๑
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๓
สารบัญ.....	๗
สารบัญตาราง.....	๘
สารบัญภาพ.....	๙
บทที่	
๑ บทนำ.....	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๖
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๖
ขอบเขตของการวิจัย.....	๖
คำนิยามศัพท์เฉพาะ.....	๗
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	๗
วิธีดำเนินการวิจัย.....	๗
กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘
๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
แนวคิดความเป็นสากลในแนวคิดตะวันตกและแนวคิดตะวันออก	๙
แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม	๒๑
ทฤษฎีการอ่านตีความเพื่อวิเคราะห์กวีนิพนธ์	๒๖
กวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์	๓๐
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๔๐
๓ แนวคิดความเป็นสากลในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์	๔๙
แนวคิดความเป็นสากลในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์	๕๖
แนวคิดเฉพาะปัจเจกบุคคลในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์	๑๔๗

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
๔ สรุปและอภิปรายผล.....	๑๖๕
สรุปผลการวิจัย.....	๑๖๕
อภิปรายผล	๑๖๘
ข้อเสนอแนะ.....	๑๖๙
บรรณานุกรม	๑๗๐
ภาคผนวก.....	๑๘๓
ประวัติย่อผู้วิจัย	๒๒๑

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๑ แนวคิดความเป็นสากลในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์.....	๕๐
๒ แนวคิดเฉพาะปัจเจกบุคคลในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ จำนวน ๑๒ เรื่อง	๕๓
๓ โศกนาฏกรรมทางการเมือง สงคราม และความทรงจำร่วมทางสังคม	๕๗
๔ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม	๖๙
๕ การเปลี่ยนแปลงของสังคม	๘๐
๖ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์	๑๐๑
๗ ความรัก.....	๑๑๑
๘ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ	๑๒๑
๙ สันติภาพ	๑๒๕
๑๐ การต่อสู้กับความอธรรม	๑๓๓
๑๑ ความไม่เท่าเทียมกันในสังคม.....	๑๔๐
๑๒ สิทธิสตรี	๑๔๔
๑๓ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา	๑๔๗
๑๔ ความหวัง.....	๑๕๗
๑๕ การเชิดชูบุคคลและอาชีพที่สร้างคุณค่าแก่แผ่นดิน	๑๕๙

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน หรือรางวัลซีไรต์ เริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๒๒ โดยมีศาสตราจารย์ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตร ทรงดำรงตำแหน่งเป็นองค์ประธานก่อตั้งรางวัล ทรงมอบหน้าที่ให้สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ร่วมกับสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย เป็นคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกตัดสินงานวรรณกรรมของไทยเพื่อรับรางวัลซีไรต์มาโดยลำดับ (สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๔๗, หน้า ๗๘๗) ปัจจุบันยังมีการพิจารณา มอบรางวัลให้กับนักเขียนมาอย่างต่อเนื่อง รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (๒๕๔๗, หน้า ๑๕) ได้อธิบายถึงความหมายและจุดเริ่มต้นของรางวัลซีไรต์ว่า

ซีไรต์ทับศัพท์มาจากคำว่า S.E.A. Write ซึ่งย่อมาจาก South East Asian Writers Awards หมายถึง รางวัลวรรณกรรมที่มอบให้แก่นักเขียน ๑๐ ประเทศอาเซียน โดยระยะแรกเริ่มต้นในปี พ.ศ. ๒๕๒๒ มีจำนวน ๕ ประเทศ ได้แก่ ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ต่อมาประเทศบรูไน และประเทศเวียดนาม เข้าร่วมในปี พ.ศ. ๒๕๒๙ ต่อจากนั้นประเทศลาว กับประเทศพม่าเข้าร่วมในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ และประเทศกัมพูชาเข้าร่วมในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยแต่ละประเทศจะคัดเลือกวรรณกรรมเพื่อได้รับรางวัลกันเอง ไม่ได้นำมาแข่งขันกัน แต่เป็นการขยายขอบเขตผู้รับรางวัลจากนักเขียนไทยไปสู่ผู้เขียนในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียน ทำให้รางวัลซีไรต์มีชื่อเป็นรางวัลระดับประเทศ แต่เป็นรางวัลในระดับภูมิภาคอาเซียนด้วย

รางวัลซีไรต์เป็นการให้รางวัลกับวรรณกรรมสร้างสรรค์สามประเภท ได้แก่ นวนิยาย กวีนิพนธ์ และเรื่องสั้น โดยทุกปีจะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป ในปีแรกคือ นวนิยายเรื่อง “ลูกอีสาน” ของคำพูน บุญทวี ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ เป็นงานเขียนประเภทกวีนิพนธ์ “เพียงความเคลื่อนไหว” ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ และในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ คืองานเขียนประเภทเรื่องสั้น ได้แก่ “ขุนทองเจ้าจะกลับมาเมื่อฟ้าสว่าง” ของอัศศิริ ธรรมโชติ

งานวรรณกรรมประเภทกวีนิพนธ์สามารถเสนอภาพสะท้อนเรื่องราวในสังคมได้ ใกล้เคียงกับสภาพปรากฏการณ์ทางสังคมได้อย่างตรงไปตรงมามากกว่าวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ โดยเฉพาะกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ล้วนมีเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์และแสดงออกถึงพันธกิจในการสะท้อนภาพสังคมที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี สมเกียรติ คูทวีกุล (สัมภาษณ์, ๘ เมษายน ๒๕๖๐)

ได้แสดงทัศนะถึงวรรณกรรมประเภทกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ว่า กวีนิพนธ์เป็นงานเขียนประเภทร้อยกรองที่มีพลังทางความคิด เพราะมีรสคำและรสความ ในการสะท้อนปรากฏการณ์ทางสังคมทั้งโดยตรงและโดยอ้อม แสดงให้เห็นถึงความเคลื่อนไหวและความเป็นไปของสังคมในเชิงประจักษ์ ได้มากกว่าวรรณกรรมประเภทอื่น

วรรณกรรมประเภทกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ในแต่ละปีล้วนมีความโดดเด่นในด้านเนื้อหาที่แสดงแนวความคิดให้เห็นถึงปรากฏการณ์ของสังคม ได้แก่ “เพียงความเคลื่อนไหว” ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ “นาฏกรรมบนลานกว้าง” ของคมทวน คันธนู “ปณิธานกวี” ของอังคาร กัลยาณพงศ์ “ใบไม้ที่หายไป” ของจิระนันท์ พิตรปรีชา “มีอนันต์สีขาว” ของศักดิ์สิทธิ์ มีสมสืบ “ม้าก้านกล้วย” ของไพโรจน์ทร์ ชาวงาม “ในเวลา” ของแระคำ ประโดยคำ “บ้านเก่า” ของโชคชัย บัณฑิต “แม่น้ำรำลึก” ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ “โลกในดวงตาข้าพเจ้า” ของมนตรี ศรีรงค์ “ไม่มีหญิงสาวในบทกวี” ของชะการ์รียา อมตยา และ “หัวใจห้องที่ห้า” ของอังคาร จันทาทิพย์ กวีนิพนธ์เหล่านี้ล้วนไม่ยึดติดกับแนวคิดของแนวกวีนิพนธ์เพื่อชีวิตที่เคยมีอยู่เดิม แต่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของงานประพันธ์มากขึ้น และสะท้อนเนื้อหาในเชิงปรัชญา ดังที่ รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (๒๕๓๙, หน้า ๓๘) ได้แสดงทัศนะต่อปรากฏการณ์ของพัฒนาการกวีนิพนธ์ไทยไว้ดังนี้

กวีนิพนธ์ไทยมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องและสะท้อนแนวคิดที่มีความหลากหลาย ทั้งลักษณะเฉพาะที่แสดงเผ่าพันธุ์ เชื้อชาติ วัฒนธรรม และความเป็นปัจเจกบุคคล ส่วนลักษณะสากล คือ สะท้อนความเป็นมนุษย์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งอื่น เช่น ธรรมชาติ ความเชื่อ สังคม และรวมทั้งมนุษย์ด้วยกันเอง โดยไม่มีกรอบเงื่อนไขของวิถีสังคมและมิติของเวลา เป็นเครื่องกำกับ

ทัศนะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า แนวคิดในกวีนิพนธ์ไทยนอกจากจะมีเนื้อหาสะท้อนสังคมและการแสดงออกถึงแนวความคิดที่มีต่อสังคมนั้นนอกจากจะมีความแปลกใหม่เฉพาะตัวแล้วขณะเดียวกันก็มีลักษณะของความเป็นสากล (Universality) ผสานรวมอยู่ด้วย ราชบัณฑิตยสถาน ศัพท์วรรณกรรมอังกฤษ-ไทย (๒๕๔๕, หน้า ๔๖๐) ได้ให้ความหมายของคำว่า ความเป็นสากลว่าหมายถึง ลักษณะงานวรรณกรรมที่มีสิ่งปลูกเร้าความรู้สึกของผู้อ่านทุกยุคทุกสมัย งานเขียนที่เสนออารมณ์สะท้อนใจอันยิ่งใหญ่ของมนุษยชาติทุกอารยธรรม เช่น ความรัก ความริษยา ความตระหนง ความกล้าหาญ ฯลฯ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า ความเป็นสากลมิได้ปรากฏอยู่ในสังคมใดสังคมหนึ่งเท่านั้น หากยังปรากฏได้ในทุกสังคม โดยมนุษยชาติสามารถรับรู้และรู้สึกได้ร่วมกัน

ตรีศิลป์ บุญขจร (๒๕๔๗, หน้า ๖๔๖ อ้างอิงจาก Goethe, ๑๙๙๒) นักปราชญ์และกวีชาวเยอรมัน เคยกล่าวว่า กวีนิพนธ์เป็นศิลปะอันเป็นสากลของมนุษยชาติ หมายความว่า ในบรรดารูปแบบทางวรรณศิลป์ทั้งหลาย กวีนิพนธ์เป็นรูปแบบที่เป็นสากลยิ่ง ในแง่ที่ว่ามนุษย์ไม่ว่าเชื้อชาติใดภาษาใด สามารถสัมผัสอารมณ์และความนึกคิดของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ทั้งความรัก โศกสลด หรือนานาอารมณ์ และในภาวะการณ์ที่มนุษย์ตกเป็นทาสอารยะ ในยุคโลกาภิวัตน์ ความขมขื่น ระทอระท้อ และสังเวชในวิถีชีวิตของมนุษย์ที่แปรเปลี่ยนไป ภาพสะท้อนสังคมดังกล่าวปรากฏชัดเจนในวิถีของบ้านเก่าที่ ไชคซ์ บัณฑิต นำเสนอจึงมิใช่ปัญหาสังคมไทยร่วมสมัยเท่านั้น แต่เป็นปัญหาาร่วมกันของมนุษยชาติในยุคปัจจุบัน

นอกจากนี้ทวิศักดิ์ ปิ่นทอง (สัมภาษณ์, ๑ มีนาคม ๒๕๕๘) ได้กล่าวถึง แนวคิดความเป็นสากลว่า ความรักเป็นสิ่งหนึ่งที่มีความเป็นสากลในสังคมโลก ดังเช่น กวีนิพนธ์บทหนึ่งของท่านที่มีเนื้อหาอันแสดงให้เห็นว่า “ความรัก” เป็นสิ่งสร้างสรรค์ มีพลัง จรรโลงโลกในทุกยุคสมัย ไร้พรมแดนระหว่างเชื้อชาติและปราศจากมิติทางวัฒนธรรมขวางกั้น ดังความว่า

ความรักคือสากล	ไม่แบ่งชนชาติเชื้อชั้น
ความรักจักสร้างสรรค์	ให้โลกนั้นสุขสดใส
ความรักจักกลมเกลี้ยง	เป็นน้ำเลี้ยงขโลมใจ
ชาติเชื้อผิวพรรณใด	เป็นสุขได้ด้วยรักเออย

ธีระ นุชเปี่ยม (๒๕๔๖, หน้า ๓๔) ได้แปลบทกวีนิพนธ์ชื่อว่า Cambodia's Lament ในหนังสือ A Selection of Cambodian Poetry, by George Chigas (๑๙๙๑) และแสดงทัศนะว่าการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ในกัมพูชาว่ามีได้แตกต่างไปจากการเช่นฆ่าิวในยุโรป โดยกวีนิพนธ์ดังกล่าวมีเนื้อหา ดังนี้

ผมกำลังเล่าเรื่องนี้
ด้วยความโกรธแค้น
ซึ่งไม่มีวันจะเบาบางลงได้
มันเป็นไปได้อย่างไร
ที่คนเขมรฆ่าคนเขมรด้วยกันเอง
ท่านทั้งหลายต้องช่วย
ผมคิดเรื่องนี้ให้ทะลุปรุโปร่งด้วย

บทกวีนิพนธ์ข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการตั้งคำถามด้วยความเจ็บปวดต่อเรื่องราวที่เกิดขึ้น การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในกัมพูชามีใช่เพียงสร้างความโศกเศร้าสะเทือนใจเพียงแต่เฉพาะ

ในประเทศกัมพูชาเท่านั้น แต่มีลักษณะแนวความคิดที่เป็นสากล คือ ความรู้สึกโศกสลดนี้เป็น เหตุการณ์สะท้อนขวัญไปทั่วสังคมโลก การที่มนุษยร่วมชาติเดียวกันเช่นฆ่ากันเอง จากเหตุการณ์ โศกสลดดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงลักษณะความรู้สึกที่รับรู้ร่วมกันของมนุษยชาติต่อเหตุการณ์ที่ เกิดขึ้น

ความรักของแม่ที่มีต่อลูกเป็นอีกแนวความคิดหนึ่งที่มีลักษณะของความเป็นสากล ดังเช่น “ในเวลา” ที่อบทกวีนิพนธ์ “สุขุมสุขคนชาติ” ของแรคำ ประโดยคำ (๒๕๕๗, หน้า ๒๓) แสดงทัศนคติถึงความรักของแม่ที่มีต่อลูกอย่างทะนุถนอม ดังความตอนหนึ่งว่า

ไอ้เนื้อหอมพร้อมเพราเจ้าบุญละเอียด

ใครหนอเจียดบุญให้ใครอุปถัมภ์

ชมพู่ผิวอ่อนนวลชวนหอมประจำ

ประหลาดล้ำเนื้อตัวไม่มัวมอม

ไอ้ละมุนเจ้าบุญตามาจากไหน

พรากสวรรค์ชั้นใดมาให้ถนอม

พลัดดาวสรวงดวงใดมาให้ดอม

มาสู่อ้อมอกโลกตามโชคชะตา...

(แรคำ ประโดยคำ. ๒๕๕๗, หน้า ๒๓)

กวีนิพนธ์ “แม่น้ำรำลึก” ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ เป็นผลงานทางวรรณกรรมอีกเล่มหนึ่งที่ได้รับรางวัลซีไรต์ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ เนื้อหาของบทกวีได้ถ่ายทอดภาพชีวิตในวัยเยาว์ที่ตราตรึง อยู่ในภาพความทรงจำ ดังตอนหนึ่งของคำประกาศของคณะกรรมการตัดสินรางวัลวรรณกรรม สร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งประเทศไทย (๒๕๔๗, หน้า ๒) ดังนี้

แม่น้ำรำลึกนำเสนอภาพในวัยเยาว์ ซึ่งเป็นวัยพิสุทธิ์อันกระจ่างในความทรงจำ โดยรำลึกย้อนผ่านสถานที่ เหตุการณ์ ผู้คน และสรรพสิ่งรอบตัว ภาพแต่ละภาพมีเรื่องเล่า ที่เรียวร้อยเป็นภาพชีวิตหลากหลายมิติ ซึ่งสื่อให้เห็นว่ามนุษย์ล้วนมีความฝันที่ต้องไขว่คว้า แต่ ความหมายที่แท้จริงของชีวิตกลับอยู่ที่สถานการณ์ในวัยเยาว์อันเป็นพลังหล่อเลี้ยงชีวิตในปัจจุบัน

บทกวีตอนหนึ่งในเล่ม “แม่น้ำรำลึก” ตอนกลับไปเยี่ยมวัยเยาว์ ในบทกวีชื่อ “รุ่ง” กล่าวถึงบรรยากาศหลังฝนตก ภาพของผืนทุ่งนาที่มีความสดใสเขียวขจีเหมือนกับสีของฟ้าขึ้น ภาพชีวิตในช่วงวัยเยาว์ ออกวิ่งเล่นกับเพื่อนตามคูท้องนา หากใครวิ่งนำหน้าก็จะแก้มองสั่นกิ้งไม้ ให้นำฝนที่ค้างอยู่ไหลกระเซ็นลงมาให้เปียกเพื่อนที่เดินตามมาข้างหลัง ดังความว่า

หลังฝน, เราท่องละอองฟ้า	ลุยน้ำเว้งนาหลังหน้าเกี่ยว
ทุ่งทางจำสาคูดอกเคี้ยว	ข้าวรวงหลงเคียวเราเคี้ยวกิน
เมล็ดร่วงเฝ้ารอจิ้งก่อเรียว	ใสเขี้ยวกลมกลืนดั่งผืนซิ่น
โค้งเรียวกะเกี่ยวฟ้ามาสู่อิน	ฝนรินดินฟูไปสู่อฟ้า
รอยเท้าแต่มีवादดินหมาดนุ่ม	พฤษภ่มุ่มชุ่มฉ่ำไคร่นาหน้า
แก่งสั้นก้านใบไม่รอช้า	อยู่หลังวังมาจึงเปียกปอน

(เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์, ๒๕๔๙, หน้า ๒๔)

บทกวีนิพนธ์ข้างต้นแสดงให้เห็นถึง ภาพความคิดถึงสิ่งที่ผ่านไปแล้วยังเป็น ประสบการณ์ในช่วงวัยเยาว์ที่มีความสุข ซึ่งลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีการถวิลหาอดีตหรือนอสทัลเจีย (Nostalgia) พัฒนา กิติอาษา (๒๕๔๖) ได้อธิบายถึง ทฤษฎีการถวิลหาอดีตไว้ว่า

นอสทัลเจีย (Nostalgia) มีรากศัพท์มาจากคำว่า “Nostos” ในภาษากรีก แปลว่าการกลับบ้าน รวมกับคำในภาษาละตินว่า “-algia” หมายถึง ความเจ็บปวด ที่นักวิชาการทางมานุษยวิทยาได้ให้ความหมายว่า เป็นวิธีการมองย้อนอดีตที่ยึดโยงระหว่างชีวิตในช่วงขณะปัจจุบันกับประสบการณ์แห่งอดีตที่เลียบลับ เป็นรูปแบบของการรับรู้ความจริงอย่างหนึ่งที่ช่วยให้เราได้คิดใคร่ครวญหรือทำความเข้าใจอดีตที่ผ่านมาไปแล้ว โดยการนำมาครุ่นคิดใคร่ครวญใหม่ อาจกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า เป็นการจินตนาการถึงโลกที่เราได้สูญเสียไปแล้วของปัจเจกบุคคลที่เคยมีประสบการณ์ในอดีต

ปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ากวีนิพนธ์ไทยมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องมาตามลำดับทั้งในด้านรูปแบบและแนวคิด แสดงให้เห็นว่ารูปแบบของกวีนิพนธ์มีลักษณะที่เป็นสากล ในขณะที่เดียวกันด้านเนื้อหาสื่อถึงความคิดที่หลากหลายในบทกวีนิพนธ์ แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการที่ไม่หยุดนิ่งและมีความแปลกใหม่หลากหลายไปตามปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นนั้น มีลักษณะร่วมบางประการที่สื่อถึงแนวคิดความเป็นสากลที่มีได้จำกัดกรอบอยู่ภายใต้บริบทเฉพาะในสังคมไทย ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาความคิดความเป็นสากลของกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ เพื่อเห็นถึงคุณค่าของกวีนิพนธ์ไทย ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับแนวคิดตะวันตกและแนวคิดตะวันออก ปรากฏการณ์ทางสังคม และพัฒนาการทางแนวคิดของกวีนิพนธ์ไทยที่มีความสร้างสรรค์โดดเด่น และเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวรรณกรรมร่วมสมัย ที่สะท้อนให้เห็นถึงความคิดอันเป็นรากฐานของสังคมไทยทางหนึ่งได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวคิดความเป็นสากลที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ทำให้เห็นถึงแนวคิดที่สะท้อนถึงเรื่องราวที่ปรากฏในสังคมไทยในกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์
๒. ทำให้เห็นถึงความเป็นสากลในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์
๓. ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของสังคมโลกกับสังคมไทยที่มีผลต่อการสร้างสรรค์กวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์
๔. ทำให้เห็นถึงพัฒนาการด้านความคิดของกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ในฐานะมรดกทางวัฒนธรรม

ขอบเขตของการวิจัย

กวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลรางวัลซีไรต์ระหว่าง ปี พ.ศ. ๒๕๒๓-๒๕๕๖ มีจำนวน ๑๒ เรื่อง (มีบทกวีนิพนธ์จำนวน ๔๔๒ บท) ดังนี้

๑. เพียงความเคลื่อนไหว	พ.ศ. ๒๕๒๓ เยาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์
๒. นาฏกรรมบนลานกว้าง	พ.ศ. ๒๕๒๖ คมทวน คันธนู
๓. ปณิธานกวี	พ.ศ. ๒๕๒๙ อังคาร กัลยาณพงศ์
๔. ไบไม้ที่หายไป	พ.ศ. ๒๕๓๒ จิระนันท์ พิตรปรีชา
๕. มือนั้นสีขาว	พ.ศ. ๒๕๓๕ ศักดิ์ศิริ มีสมสืบ
๖. ม้าก้านกล้วย	พ.ศ. ๒๕๓๘ ไพรวรินทร์ ขาวงาม
๗. ไนเวลา	พ.ศ. ๒๕๔๑ แร่คำ ประโดยคำ
๘. บ้านเก่า	พ.ศ. ๒๕๔๔ โชคชัย บัณฑิต'
๙. แม่น้ำรำลึก	พ.ศ. ๒๕๔๗ เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์
๑๐. โลกในดวงตาข้าพเจ้า	พ.ศ. ๒๕๕๐ มนตรี ศรีรงค์
๑๑. ไม่มีหญิงสาวในบทกวี	พ.ศ. ๒๕๕๓ ชะกาเรียญา อมตยา
๑๒. หัวใจห้องที่ห้า	พ.ศ. ๒๕๕๖ อังคาร จันทาทิพย์

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

ความเป็นสากล (Universality) หมายถึง แนวความคิดอันเป็นลักษณะร่วมที่มนุษย์ทุกเชื้อชาติทุกวัฒนธรรมรับรู้เข้าใจและยอมรับร่วมกัน

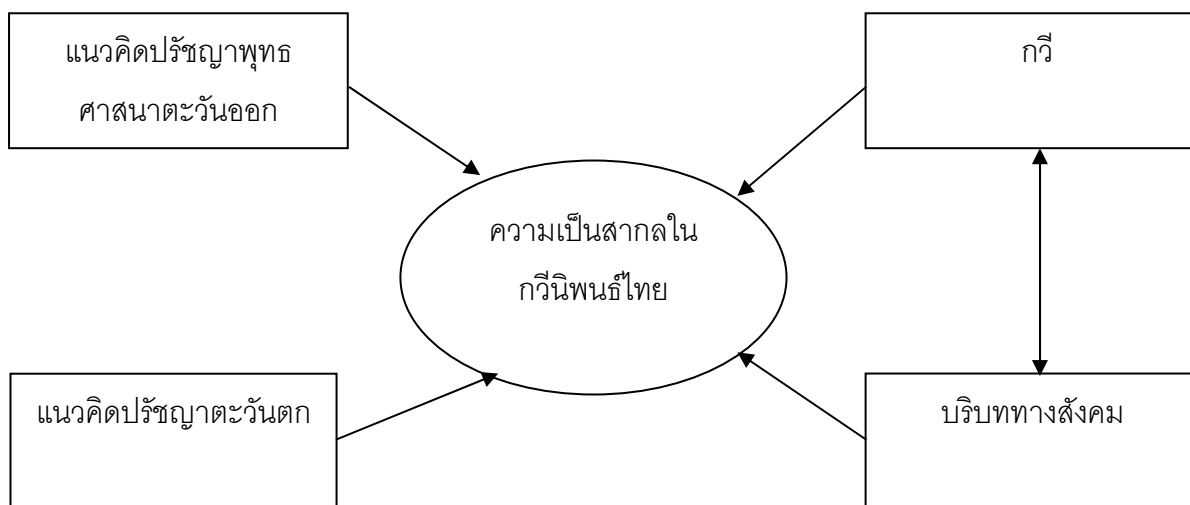
ข้อตกลงเบื้องต้น

๑. การพิมพ์ที่ขอบทกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ ผู้วิจัยจะพิมพ์ที่ขอบทกวีนิพนธ์ที่นำมาวิเคราะห์ให้อยู่ในเครื่องหมายอัฒภาค
๒. คำว่า “บท” คือ ขอบทกวี

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดความเป็นสากล
๒. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดตะวันตกและแนวคิดตะวันออก
๓. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม
๔. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกวีนิพนธ์ไทย
๕. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์
๖. เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์นักเขียนที่สร้างสรรค์ผลงานกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์
๗. วิเคราะห์แนวคิดความเป็นสากลในกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์
๘. เสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากกรอบแนวคิดแสดงให้เห็นความเป็นสากลในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ กวีนิพนธ์ไทยนั้นเป็นส่วนหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลทางความคิดจากแนวคิดปรัชญาพุทธศาสนา ตะวันออกนำมาใช้ในการอธิบายถึงการดำรงอยู่ของมนุษย์และอธิบายถึงลักษณะของความเป็นธรรมชาติของมนุษย์ และอีกส่วนหนึ่งกวีนิพนธ์ไทยได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดปรัชญา ตะวันตกในด้านของการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม และในอีกด้านหนึ่งของกรอบแนวคิดจะ เห็นได้ว่าบริบททางสังคมเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสรรค์กวีนิพนธ์ไทย กวีได้สังสมประสบการณ์ ทางความคิด การศึกษาแนวคิด การใช้ชีวิตอยู่ในสังคม การเผชิญหน้าประสบกับปัญหาที่เกิดขึ้น

ในการศึกษครั้งนี้มีแนวทางในการศึกษาเพื่อมุ่งเน้นการอธิบายความเป็นสากลในกวี นิพนธ์ไทย โดยการใช้แนวคิดทางสังคมมาอธิบายถึงวิถีคิดของกวีนิพนธ์ที่นำเสนอแนวคิดใน แง่มุมต่าง ๆ แก่สังคม และวิเคราะห์การนำเสนอแนวคิดของกวีนิพนธ์ผ่านตัวบทกวีที่สื่อ ความหมายให้แก่คนในสังคม ใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารให้กับคนในสังคมได้รับทราบ รับรู้ โดยการศึกษแนวคิดทางสังคม และแนวคิดตะวันตกและแนวคิดตะวันออกจะนำมาเป็นแนวทาง ในการวิเคราะห์กวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ ว่ามีความสอดคล้องสัมพันธ์กันอย่างไร

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาผลงานกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (รางวัลซีไรต์) โดยศึกษารวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรางวัลซีไรต์ และแนวทางการศึกษาวิเคราะห์จะศึกษาแนวคิดความเป็นสากลที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ และเสนอตามลำดับหัวข้อ ดังต่อไปนี้

๑. แนวคิดความเป็นสากลในแนวคิดตะวันตกและแนวคิดตะวันออก
๒. แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม
๓. ทฤษฎีการอ่านตีความเพื่อวิเคราะห์กวีนิพนธ์
๔. กวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์
๕. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดความเป็นสากลในแนวคิดตะวันตกและแนวคิดตะวันออก

๑. แนวคิดตะวันตก

กิริติ บุญเจือ (๒๕๒๒) ได้อธิบายถึงแนวคิดสำคัญ ในช่วง ค.ศ. ๑๘๐๐-ปัจจุบัน โดยแบ่งออกเป็น ๙ แนวคิดสำคัญ ได้แก่ แนวคิดสังคมนิยม แนวคิดสังคมนิยมใหม่ แนวคิดจิตนิยม แนวคิดธรรมชาตินิยม แนวคิดอุดมคตินิยม แนวคิดอัตถิภาวนิยม แนวคิดปรากฏการณ์นิยม แนวคิดสังคมนิยม และแนวคิดสตรีนิยม โดยมีเนื้อหารายละเอียดดังต่อไปนี้

๑.๑. แนวคิดสังคมนิยม (Realism) หมายถึง ระบบแนวคิดที่ยืนยันว่า วัตถุหรือโลกภายนอกเป็นสิ่งที่อยู่จริง ดำรงอยู่เป็นอิสระจากการรับรู้ของมนุษย์ แต่เป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถรับรู้โดยตรงได้ นักเขียนแนวสังคมนิยมจะพยายามหลีกเลี่ยงการอธิบายถึงแนวคิดที่เป็นอุดมคตินิยม ในภาพที่มองไม่เห็นและจินตนาการทางความคิดในการบรรยายถึงปรากฏการณ์ในสังคม แต่จะเน้นในการอธิบายถึงปรากฏการณ์ในสังคมโดยทั่วไปที่เป็นเรื่องของวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม และมุ่งเน้นในการอธิบายถึงการดำรงชีวิตของผู้คนที่ต้องพบเจอปัจจัยที่หลากหลายในการดำเนินชีวิตอย่างรอบด้าน ส่วนในด้านศิลปะและวรรณกรรม แนวคิดสังคมนิยม (Realism) ถือว่าเป็นจุดประสงค์ของศิลปะคือการแสดงภาพของชีวิตอย่างตรงไปตรงมา โดยไม่มีความคิดเห็นของศิลปินเข้าไปเกี่ยวข้อง แนวคิดสังคมนิยมได้รับการรับรองว่าเป็นคตินิยมทางวรรณกรรม ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ และกลายเป็นกลุ่มวรรณกรรมที่นิยมกันทั่วไป

๑.๒ แนวคิดสัจนิยมใหม่ (Neo-realism) คือ การมีอยู่ของสสารไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์ต่อจิตใจ สิ่งทั้งปวงมีเพียงสัมพันธ์ภาพภายนอกไม่มีสัมพันธ์ภาพภายใน สัมพันธ์ภาพของสิ่งเหล่านี้ไม่ช่วยให้รู้ธรรมชาติของมันได้ โลกไม่ใช่จักรวาล (Universe) แต่เป็นพหุจักรวาล (Multi universe) โลกคือ การรวมตัวของสิ่งทั้งหลายที่มีความสัมพันธ์กันเพียงภายนอกสัมพันธ์ภาพระหว่างสิ่งทั้งหลาย เป็นวัตถุวิสัย ไม่ใช่จิตวิสัย คือ ไม่ขึ้นอยู่กับจิต อวกาศกาล และความเป็นเหตุและผล เป็นสิ่งแท้จริงและเป็นสิ่งที่มีอยู่ ค่านิยมทางสุนทรียศาสตร์เป็น สิ่งแท้จริงเชิงวัตถุวิสัย เชื่อว่าโลกเป็นสิ่งที่เข้าใจได้ และปัญญาสามารถเข้าใจธรรมชาติของโลก แนวคิดนี้จะเน้นในการอธิบายความจริงที่เกิดขึ้นในสังคมและสามารถที่จะพิสูจน์ความจริงเหล่านั้นได้

๑.๓ แนวคิดจินตนิยม (Romanticism) ทั้งในด้านวรรณคดี ปรัชญา ศิลปะ ศาสนา และการเมืองในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ และ ๑๙ รูปแบบวรรณกรรมที่เป็นแบบฉบับของนักเขียนแนวจินตนิยม ได้แก่ คีตกานท์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคีตกานท์ว่าด้วยความรัก เกี่ยวกับการรำพึงเกี่ยวกับธรรมชาติ และเกี่ยวกับความเศร้าที่ผิดธรรมดา เมื่อมองในแง่ของทฤษฎีทางวรรณคดี และทางปรัชญาซึ่งมีแนวโน้มที่จะเน้นปัจเจกบุคคลเป็นศูนย์กลางของชีวิตและประสบการณ์ ทั้งหมด วรรณคดีจึงมีคุณค่าที่สุดเพราะเป็นการแสดงออกซึ่งความรู้สึกที่ไม่เหมือนใครและทัศนคติที่เป็นของตนโดยเฉพาะจินตนิยมถือว่าหน้าที่ในการสร้างสรรค์จินตนาการมีคุณค่าสูง เนื่องจากคุณค่าของวรรณคดีอยู่ที่การจำลองประสบการณ์ของปัจเจกบุคคลอย่างถูกต้องมากกว่าจะอยู่ที่ความสมบูรณ์แบบ ดร.เอฟ.เอช.เฮดจ์ (Dr. F. H. Hedge) นักปรัชญาจิตนิยมเหนือเหตุผลชาวอเมริกัน คิดว่าหัวใจของจินตนิยมคือความปรารถนาอันสูงส่งซึ่งเกิดจากความอัศจรรย์และความลึกลับ จินตนิยมคือจินตนาการ ที่อยู่เหนือเหตุผลและหลักเกณฑ์ที่เป็นแบบแผน และเหนือข้อเท็จจริงหรือความจริง (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๕, หน้า ๓๗๔) แนวคิดนี้พยายามอธิบายถึงจินตนาการของผู้คนในสังคมใหม่ และมีความเชื่อว่าจินตนาการนั้นเป็นความรู้ที่อยู่เหนือความจริงทุกสิ่งอย่างในโลกใบนี้

๑.๔ แนวคิดธรรมชาตินิยม (Naturalism) ในระยะต้นหมายถึง ความสนใจอย่างลึกซึ้งที่กวีกลุ่มจินตนิยม เช่น วิลเลียม เวิดส์เวิร์ท (William Wordsworth) มีต่อธรรมชาติ ธรรมชาตินิยมนี้พัฒนามาจาก สัจนิยม แนวคิดธรรมชาตินิยมมุ่งเน้นการกล่าวถึงสิ่งแวดล้อมทางสังคมและสภาพความเป็นอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านที่เป็นข้อบกพร่องขาดแคลนและ

ที่เป็นข้อด้อยของมนุษยชาติ ภาพในทัศนะของนักธรรมชาตินิยมเกี่ยวกับสถานะของมนุษย์นั้น มักจะโศกสลดหดหู่อยู่เสมอ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๕) นอกจากนี้ (ภัทราภรณ์ มูลสวัสดิ์, ๒๕๒๖ อ้างอิงจาก Bernard, 1966) ได้อธิบายลักษณะแนวคิดของธรรมชาตินิยมว่า เชื่อว่า ทุกสิ่งอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติ ธรรมชาติอยู่ภายใต้กฎของธรรมชาติ เสื่อมสลายไปตามระบบ ธรรมชาติ ไม่มีความเป็นนิรันดร์ ไม่มีความเชื่อในเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติอื่นใด เชื่อว่าความรู้ที่ ถูกต้องแท้จริงนั้นต้องเป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ แต่เกิดจากประสาทสัมผัสเท่านั้น และมีความคิดที่มนุษย์เป็นผลผลิตหนึ่งของธรรมชาติ ไม่มีสิ่งเหนือธรรมชาติใดมากำหนดโชคชะตาของเรา มนุษย์เป็นสิ่งหนึ่งของธรรมชาติ มิได้เกิดจากการดลบันดาล

๑.๕ แนวคิดอุดมคตินิยม (Idealism) ความเชื่อในแนวคิดและหลักการอันใดอันหนึ่ง ที่เห็นว่าดีสมบูรณ์ และใช้ความพยายามทุกวิถีทางที่จะให้บรรลุความดีสมบูรณ์อันนั้น อุดมคติ นิยมยังหมายถึง ตัวบุคคลและความคิดซึ่งเป็นตัวแทนของลักษณะชีวิตที่ดีที่สุดเท่าที่อาจจะเป็นได้ ซึ่งไม่ใช่อย่างที่แท้จริง ตัวอย่าง บุคคลที่มีอุดมคติซึ่งเป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีคือ Dr. Pangloss ในนวนิยายเรื่อง Candide (ค.ศ. ๑๗๕๙) ของวอลแตร์ (Voltaire) (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๕, หน้า ๒๑๖) แนวคิดนี้แสดงให้เห็นถึงหลักความเชื่อในด้านของอุดมคติของมนุษย์เองที่มักจะใช้แนวคิดของตนเองในการมองและอธิบายถึงปรากฏการณ์ในสังคมอยู่เสมอ

๑.๖ แนวคิดอัตถิภาวนิยม (Existentialism) หมายถึง คตินิยมทางปรัชญาที่เชื่อ ในความสำคัญของภาวะที่เป็นอยู่ของปัจเจกบุคคล สิ่งทั้งหลายจะมีความหมายต่อเราก็คือเมื่อผ่านประสบการณ์ของเรา คตินิยมนี้ปฏิเสธความเชื่อที่ว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้าง ผู้บันดาล ผู้ให้รางวัล และผู้ลงโทษ ถือว่ามนุษย์มีความเป็นอิสระในการเลือกวิถีชีวิตของตน ดังนั้นจึงต้องรับผิดชอบในสิ่งที่ตนกระทำโดยไม่มีข้อแก้ตัว โดยการมุ่งเสนอเพื่อปลุกใจและกระตุ้นให้มีวิธีการมองปัญหาของตนเอง รู้จักเป็นตัวของตัวเอง แนวคิดอัตถิภาวนิยมนี้ทำให้มนุษย์แต่ละคน ต้องสร้างตัวเองขึ้นมาจากการไม่มีอะไรเลยในขณะแรกเกิด มนุษย์สร้างตัวเองขึ้นมาเป็นลำดับขั้นโดยการตัดสินใจเลือก การเลือกหมายความว่าต้องเผชิญปัญหาและต้องรับผิดชอบต่อผลของการตัดสินใจเลือกของตน

๑.๗ แนวคิดปรากฏการณ์นิยม (Phenomenalism) มุ่งเน้นการแสวงหาความจริง คือ ความมีอยู่ของปรากฏการณ์นั้น ปรากฏการณ์เกิดมาจากประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส ความรู้โดยตรง และขึ้นอยู่กับสร้างสรรค์ทางด้านจิตใจเป็นสำคัญ สาระสำคัญของแนวคิดปรากฏการณ์นิยมแสดงให้เห็นว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาในสังคมนั้นมีกระบวนการสังเคราะห์ระหว่างจิตกับความรู้สึกของมนุษย์ที่แฝงอยู่ไว้ด้วยกัน และการสัมผัสเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจะผ่าน

ประสาทสัมผัสทั้ง ๕ ของมนุษย์และสามารถรับรู้เรื่องราวได้อย่างโดยตรง รวมถึงการแสดงความรู้สึกต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นล้วนแล้วมาจากผลกระทบที่เกิดขึ้นจากอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์

๑.๘ แนวคิดสังคมนิยม (Socialism) ตามทัศนะของคาร์ล มาร์กซ์ แบ่งเป็น ๒ แบบ คือ ลัทธิสังคมนิยมและลัทธิคอมมิวนิสต์

ลัทธิสังคมนิยม คนงานทุกคนจะได้รับค่าจ้างตามที่ตนทำงาน แต่ในลัทธิคอมมิวนิสต์ คนงานทุกคนจะได้รับค่าจ้างตามความจำเป็น โดยลัทธิคอมมิวนิสต์ การต่อสู้ทางชนชั้นจะหมดสิ้นไป คือ ไม่มีระบบสังคมทางชนชั้น ความไม่เสมอภาคกันระหว่างแรงงานทางสมอง และทางร่างกาย ก็จะถูกล้มไปหมดสิ้น รัฐบาลและศาสนาก็จะถูกทำลายให้สาบสูญไป ศีลธรรมที่แท้จริงคือ ความเสมอภาค ฐานะทางสังคมของมนุษย์เป็นเครื่องกำหนดมนุษย์ วิวัฒนาการทางสังคม และทางเศรษฐกิจที่บันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งทางชนชั้นในสังคม มีรูปแบบที่สำคัญ ๓ ประการ คือ สังคมทาส สังคมศักดินา และสังคมนายทุน ตามทัศนะของ คาร์ล มาร์กซ์ ถือว่าสังคมนิยมคอมมิวนิสต์อย่างเดียวเท่านั้นที่จะสามารถแก้ไขความขัดแย้งนี้ได้

๑.๙ แนวคิดสตรีนิยม (Feminism) เป็นแนวคิดที่ก่อเกิดจากการรวมตัวของผู้หญิง เป็นขบวนการเคลื่อนไหว แพร่หลายในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเรียกร้องสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งทางการเมือง การเรียกร้องนั้นประสบความสำเร็จ ระยะเวลาต่อมาแม้ไม่มีจุดมุ่งหมายทางการเมืองที่เป็นหนึ่งเดียว แต่ได้ก่อให้เกิดการตระหนักถึงสิทธิของผู้หญิงมากขึ้น และมีการเรียกร้องในประเด็นต่าง ๆ ที่หลากหลาย ในด้านความคิดพื้นฐานโดยรวมของสตรีนิยมสายเสรีนิยม วารุณี ภูริสินสิทธิ์ (๒๕๔๕) ได้อธิบายถึงแนวคิดสตรีนิยมว่า เชื้อใน ความเหมือนกันระหว่างเพศคือ ผู้หญิงและผู้ชายโดยพื้นฐานมีความเป็นมนุษย์ที่เหมือนกัน มีโอกาสที่เท่าเทียมในการแข่งขันภายในระบบสังคมที่เป็นอยู่ ให้ความสำคัญกับการต่อสู้ทางกฎหมาย ทางการเมืองและทางสถาบัน การให้อิสระแก่ผู้หญิงพ้นจากบทบาทความเป็นเพศที่ถูกกดขี่ บทบาทเป็นเพศที่สังคมกำหนด เช่น ผู้หญิงเป็นคนดูแลบ้าน ดูแลลูก ผู้ชายหาเลี้ยงครอบครัว

จากการศึกษาแนวคิดตะวันตกจะเห็นได้ว่ามุ่งเน้นในการอธิบายธรรมชาติของมนุษย์ ในมุมมองที่หลากหลาย โดยการอธิบายอยู่ในระดับของปัจเจกบุคคลในเรื่อง ความเป็นมนุษย์ การดำรงชีวิต พฤติกรรมของมนุษย์กับสังคม ความเชื่อ การอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม การกระทำต่าง ๆ ที่มนุษย์ถูกกำหนดเอาไว้โดยธรรมชาติ แสดงให้เห็นว่าแนวคิดตะวันตกพยายามที่จะหาคำอธิบายถึงการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพื่อที่จะใช้เป็นหลักการในการสร้างแบบแผน

การดำเนินชีวิตและการสร้างความเชื่อให้กับคนในสังคม แนวคิดตะวันตกมีการอธิบายสภาพสังคมของมนุษย์ ปรัชญาการณ พุทธิกรรม ความคิดของมนุษย์หลากหลายมุมมอง ให้แก่ผู้คนในสังคมและยังสามารถอธิบายปรัชญาการณให้เชื่อมโยงกับความคิดของตนเองที่พยายามจะหาคำตอบให้กับสังคม หรือหาแนวทางให้กับผู้คนได้ดำเนินชีวิตต่อไปภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เคลื่อนไหวอย่างไม่หยุดนิ่ง

๒. แนวคิดตะวันออก ได้แก่ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักคำสอนของเล้าจื้อ หรือลัทธิเต๋า และลัทธิขงจื้อ ดังนี้

๒.๑ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ ไตรลักษณ์ และหลักอริยสัจ ๔

๒.๑.๑ หลักไตรลักษณ์เป็นหลักพุทธธรรมเบื้องต้นที่ว่า สิ่งทั้งหลายเกิดจากส่วนประกอบต่าง ๆ มาประชุมเข้าด้วยกันหรือการมีอยู่ในรูปของการรวมตัวเข้าด้วยกันของส่วนประกอบต่าง ๆ นั้น แท้จริงแล้วแต่ละอย่างไม่มีตัวตนของมันเองต่างเป็นอิสระ ล้วนเกิดดับต่อกันไปเรื่อย ไม่เที่ยงแท้และไม่คงที่ ความเป็นไปต่าง ๆ เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงในรูปของกฎธรรมชาติคือ ไตรลักษณ์ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สามัญลักษณ์ แปลว่า ลักษณะทั่วไป หรือเสมอเหมือนกันแก่สิ่งทั้งปวงซึ่งมีความหมายว่าเท่ากัน ความหมายของไตรลักษณ์ (The three characteristics of existence) ได้แก่ อนิจจตา (Impermanence) คือ ความไม่เที่ยง ความไม่คงที่ ความไม่ยั่งยืน ภาวะที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมและสลายไป ทุกขตา (Stress and conflict) ความเป็นทุกข์ ภาวะที่ถูกบีบคั้นด้วยการเกิดขึ้นและสลายตัว ภาวะที่กดดัน ผื่นและขัดแย้งอยู่ในตัว เพราะปัจจัยที่ปรุงแต่งให้มีสภาพเป็นอย่างนั้นเปลี่ยนแปลงไปจะทำให้คงอยู่ในสภาพนั้นไม่ได้ ภาวะที่ไม่สมบูรณ์มีความบกพร่องอยู่ในตัว ความพึงพอใจเต็มที่แก่ผู้อยากด้วยตัณหาและก่อให้เกิดทุกข์แก่ผู้เข้าไปอยากเข้าไปยึดด้วยตัณหาอุปทาน และอนัตตตา (Soullessness หรือ Non-self) ความเป็นอนัตตา ความไม่ใช่ตัวตน ความไม่มีตัวตนที่แท้จริงของมันเอง

สิ่งทั้งหลายจึงอยู่ในรูปของกระแสที่ประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ อันสัมพันธ์เนื่องอาศัยกัน เกิดดับสืบต่อกันไปอยู่อย่างไม่ขาดสาย จึงตั้งอยู่ในภาวะไม่เที่ยง (ป.อ.ปยุตฺโต, ๒๕๓๘)

๒.๑.๒ หลักอริยสัจ ๔ ประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค

๒.๑.๒.๑ ทุกข์ คือ ปัญหาต่าง ๆ ของมนุษย์ เป็นเรื่องที่ยึดมั่นชีวิตจิตใจ มีอยู่ทั่วไปแก่สัตว์มนุษย์ทุกคน เกิดขึ้นแก่ใครเมื่อใด ก็เป็นจุดสนใจ เป็นของเด่นชัดแก่ผู้นั้นเมื่อนั้น แต่ว่าที่จริงมองกว้าง ๆ ชีวิตมีปัญหาและเป็นปัญหากันอยู่เรื่อย ๆ เป็นธรรมดา ดังนั้นทุกข์จึงเป็นจุดสนใจปรากฏเด่นชัดอยู่ในทุก ๆ ชีวิต เรียกได้ว่าเป็นของชัดรู้ง่ายเห็นง่าย จิตใจความสนใจ เหมาะที่

จะยกขึ้นเป็นข้อปรารภ คือเป็นจุดเริ่มต้นในการแสดงธรรม ยิ่งกว่านั้น ทุกข์เป็นของน่าเกลียด น่ากลัว และน่าตกใจสำหรับคนเป็นจำนวนมาก คอยหลีกเลี่ยง ไม่อยากได้ยิน แม้แต่คนที่กำลัง เพลิดเพลิน ลุ่มหลงมัวเมา ไม่ตระหนักรู้ว่าตนเองกำลังมีปัญหาและกำลังก่อปัญหา เมื่อมีผู้มาชี้ ปัญหาให้ ก็จะกระทบใจทำให้สะดุ้งสะเทือนและมีความไม่ไหวหวั่น สารสำคัญของอริยสัจข้อที่ ๑ คือ ยอมรับความจริงเกี่ยวกับทุกข์ตามที่มันเป็นอยู่ แล้วมองดูรู้จักชีวิตและโลกตามที่มันเป็นจริง

๒.๑.๒.๒ สมุทัย คือ เหตุแห่งทุกข์ หรือสาเหตุของปัญหา การดับทุกข์นั้นทำได้ ด้วยการกำจัดสาเหตุของมัน ดังนั้น เมื่อกำหนดจับได้แล้วว่าทุกข์หรือปัญหาของตนคืออะไร เป็นอย่างไร อยู่ที่ไหนแล้วก็สืบสาวหาสาเหตุต่อไป เพื่อจะได้ทำกิจแห่งปหานะ คือละ หรือกำจัด เสีย อย่างไรก็ตาม แม้เมื่อค้นหาสาเหตุ คนก็มักเล็งเห็นความจริง ชอบมองออกไปข้างนอก หรือมองให้ไกลตัวจากที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน จึงมักมองหาตัวการข้างนอกที่จะขัดท้อโทษให้ หรือถ้าจะเกี่ยวกับตนเอง ก็ให้เป็นเรื่องห่างไกลออกไปจนรู้สึกว่ามันพ้นจากความรับผิดชอบของตน สิ่งที่มีถูกขัดท้อให้เป็นสาเหตุนั้น

๒.๑.๒.๓ นิโรธ คือ ความดับทุกข์ หรือภาวะหมดปัญหา เมื่อได้กล่าวถึงทุกข์หรือ ปัญหาพร้อมทั้งสาเหตุ อันเป็นเรื่องร้ายไม่น่าฟังใดแล้ว พุทธเจ้าก็ทรงขโลมดวงใจของเวไนยชนให้ เกิดความเบาบางใจและให้มีความหวังขึ้น ด้วยการตรัสอริยสัจข้อที่ ๓ คือ นิโรธ แสดงให้เห็นว่า ทุกข์ที่บีบคั้นนั้นดับได้ ปัญหาที่กอดคั่นนั้นแก้ไขได้ ทุกข์หรือปัญหาตั้งอยู่ได้ด้วยอาศัยเหตุ เมื่อกำจัด เหตุแล้ว ทุกข์ที่เป็นผลก็พลอยดับสิ้นไปด้วย เมื่อทุกข์ดับไปปัญหาก็หมดไป ก็มีภาวะหมดปัญหา หรือภาวะไร้ทุกข์ปรากฏขึ้นมาอย่างเป็นไปเอง

๒.๑.๒.๔ มรรค คือ ทางดับทุกข์ หรือวิธีใช้ปฏิบัติเพื่อกำจัดสาเหตุแห่งปัญหา เมื่อรู้ทั้งปัญหา ทั้งสาเหตุแห่งปัญหา ทั้งจุดหมายที่เป็นภาวะหมดสิ้นปัญหา รู้ทุกอย่างครบถ้วน แล้ว ก็พร้อมและเป็นอันถึงเวลาที่จะต้องลงมือปฏิบัติ เมื่อมองหาเหตุแห่งทุกข์ มนุษย์ชอบมอง ออกไปหาที่ขัดท้อในภายนอก หรือมองให้ไกลจากความรับผิดชอบของตนเท่าที่จะเป็นไปได้ ฉันทิด เมื่อจะแก้ไขทุกข์ มนุษย์ก็ชอบมองออกไปข้างนอก หาที่ปกป้องคุ้มครองให้ตนพ้นภาวะ หรือช่วยทำการแก้ไขทุกข์แทนให้ ฉันทันนั้น ว่าโดยลักษณะ การกระทำทั้งสองก็คล้ายคลึงกันคือ เป็นการหลบหน้าความจริง ไม่กล้ามองทุกข์ และเล็งเห็นการเผชิญความรับผิดชอบเหมือนคนหนี ภัยด้วยความขลาดกลัว หาที่พอบิดตาซุกหน้าไม่ให้เห็นภัยนั้น นึกเอาเหมือนว่าได้พ้นภัย ทั้งที่ ร่างถูกปล่อยทิ้งไว้ในภัยอันตราย ท่าที่เช่นนี้ทำให้เกิดนิสัยหวังพึ่งปัจจัยภายนอก เช่น การอ้อนวอน ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การบนบานเช่นสรวงสังเวศ การรอคอยการดลบันดาลของเทพเจ้า หรือนอนคอย โชคชะตา

จากการศึกษาแนวคิดพระพุทธศาสนาจะเห็นได้ว่าเป็นแนวคิดที่พยายามอธิบายถึงการดำรงอยู่ของมนุษย์ท่ามกลางกระแสของธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทุกสิ่งทุกอย่างในการกระทำของมนุษย์จะถูกกำหนดโดยธรรมชาติ และการกระทำของมนุษย์จะเป็นสิ่งที่กำหนดชะตากรรมหรือความเป็นไปของชีวิตมนุษย์ มนุษย์ไม่สามารถปฏิเสธความเป็นธรรมชาติหรือกฎเกณฑ์ของธรรมชาติได้ แต่มนุษย์มีสิทธิในการเลือกทางเดินของชีวิตที่หลากหลายมิติในด้านการดำรงชีวิต ตามเจตคติที่ตนเองเลือกและได้กระทำตามความคิด สุดท้ายแล้วการนิพพานหรือการหลุดพ้นจากวัฏสงสารได้จะต้องกลับไปถึงความว่างเปล่า

๒.๒ ปรัชญาจีน ได้แก่ ปรัชญาเล่าจื๊อ หรือลัทธิเต๋า ขงจื๊อ เม่งจื๊อ ชุนจื๊อ จวงจื๊อ ม่อจื๊อ หยางจื๊อ ฮั่นเฟยจื๊อ บักจื๊อ และเอี้ยงจื๊อ โดยสเถิต วงศ์สุวรรณค์ (๒๕๔๑) ได้อธิบายถึงคำสอนที่สำคัญสามารถสรุปได้ ดังนี้

๒.๒.๑ หลักคำสอนของเล่าจื๊อหรือลัทธิเต๋ามุ่งในหลักธรรม ๗ ประการ คือ ความบริสุทธิ์ความอ่อนน้อมเป็นสุภาพชน ความพอใจในสิ่งที่มีอยู่ ความเมตตาต่อสัตว์ทั้งหลาย ความรอบรู้ ความสามารถบังคับตนเองได้ และการทำใจให้เป็นสมาธิ ลัทธิเต๋าสอนให้ใช้ชีวิตอย่างง่าย ทำตนให้กลมกลืนกับธรรมชาติ เพื่อจะได้มีชีวิตอยู่อย่างสงบ การสร้างแทนที่จะดีกลับจะทำให้ชีวิตมีความยุ่งยากมากขึ้น โดยสอนให้ทำตนดูจนน้ำสามารถเข้ากับภาชนะที่บรรจุทุกชนิด บุคคลที่สามารถปรับตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของตนได้โดยไม่เสียคุณสมบัติและอุดมคติส่วนตัว ย่อมมีชีวิตที่ปลอดภัยและปราศจากความสับสนวุ่นวาย ความสุขที่แท้จริงไม่ได้อยู่ที่ทรัพย์สินหรือเกียรติยศ แต่อยู่ที่ความสงบและความพอใจในสิ่งที่ตนมี

๒.๒.๒ หลักคำสอนของลัทธิขงจื๊อมี ๕ ประการ ได้แก่ การเป็นคนดี ความสุภาพ ถ่อมตน การพึ่งพาตนเอง การตอบแทนความดี และความกตัญญู

๒.๒.๓ หลักคำสอนของลัทธิเม่งจื๊อได้กล่าวถึงธรรมชาติของจิตใจคนว่ามีคุณสมบัติ ๔ ประการ และมุ่งเน้นให้ทุกคนพัฒนาคุณสมบัติดังกล่าว คือ ยืน หง ไล้ย และตี้ ยืน คือ ความเมตตา มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ไม่สามารถเห็นความทุกข์ของผู้อื่นได้ หง คือ หิริโหดป๊ะ ความละเอียดและเกรงกลัวต่อความชั่ว มีคุณธรรม ไล้ย คือ นิติธรรมเนียม ความอ่อนน้อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะ ตี้ คือ สติปัญญา ความรู้สึกมีเหตุผลผิดชอบชั่วดี ความควรไม่ควร

๒.๒.๔ หลักคำสอนของลัทธิชุนจื๊อได้กล่าวถึง ความสำคัญของจิต จิตเป็นนายของกาย เป็นศูนย์กลางแห่งความสำนึก และเชื่อว่าการศึกษาที่เกิดจากความตั้งใจ

มีขนบธรรมเนียมประเพณีจริยธรรม ดนตรี และกฎหมายจะสามารถกลมกลืนมาให้มนุษย์มีสติปัญญาสามารถควบคุมธรรมชาติได้ ทุกสิ่งที่เกิดมาไม่ใช่เรื่องของพระเจ้าแต่เป็นการสร้างสรรค์ของมนุษย์ และสิ่งแวดล้อมกับประสบการณ์มีอิทธิพลในการสร้างสรรค์มนุษย์ให้ดีขึ้น

๒.๒.๕ หลักคำสอนของลัทธิจวงจื้อ สอนให้ดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติกลมกลืนกับธรรมชาติ ดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย มุ่งหาความสงบสัจ ให้ค้นหาความจริงภายในตนเอง ให้เข้าใจจิตใจของตนเอง เชื่อว่าชีวิตเหมือนกับความฝัน ทุกอย่างที่เกิดขึ้นย่อมจะผ่านไป ไม่มีอะไรจริงจังยั่งยืน ไม่มีแก่นสารที่แท้จริง

๒.๒.๖ หลักคำสอนของลัทธิม่อจื้อ มุ่งเน้นให้มีความเมตตากรุณาต่อผู้อื่น เสียสละส่วนตนเพื่อผู้อื่น ยึดหลักความรัก คือ ต้องเผื่อแผ่ความรักแก่บุคคลอื่นโดยเสมอภาคกัน ไม่คำนึงถึง พรรคพวก ญาติพี่น้อง และชั้นวรรณะ เน้นความเป็นปัจจุบันเพราะเชื่อว่าอดีตเป็นความฝัน ผ่านไปแล้วไม่อาจหวนกลับมาอีก กาลเวลาผ่านไปทุกอย่างก็ผ่านไปเช่นกัน สิ่งที่เหมาะสมกับสมัยหนึ่ง ไม่จำเป็นต้องเหมาะสมกับอีกสมัยหนึ่ง เพราะฉะนั้นคนมีปัญญาควรสร้างกฎเกณฑ์ใหม่ขึ้นมาให้สอดคล้องกับความจริงในปัจจุบัน

๒.๒.๗ หลักคำสอนของลัทธิหยางจื้อ กล่าวว่า ชีวิตต้องดำเนินไปตามธรรมชาติ ไม่จำเป็นต้องแสวงหาคุณธรรมหรือจริยธรรมใด ๆ ทั้งสิ้น ทุกอย่างเป็นไปได้โดยความบังเอิญ หรือเป็นสภาวะจำเป็นที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ สำหรับมนุษยชาติแล้วพฤติกรรมทุกอย่างหรือแม้แต่ความตายก็เป็นเรื่องที่เป็นไปตามดวงชะตาชีวิต ดังนั้นเมื่อมีชีวิตอยู่ควรตัดทวงหาความสุขให้เต็มที่

๒.๒.๘ หลักคำสอนของ ฮั่น เฟย จื้อ ให้คำสำคัญต่ออำนาจและกฎหมายมาก เพราะถือว่าเป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญที่สุด กฎหมายเท่านั้นที่จำเป็นให้ประเทศเข้มแข็งและจะนำความสงบสุขมาสู่บุคคล และสังคม ทุกคนต้องปฏิบัติเชื่อฟังตามคำสั่งของผู้นำ ผู้น้อยต้องคล้อยตามผู้ใหญ่ เพื่อความเป็นเอกภาพในการปกครอง ฮั่น เฟย จื้อ เชื่อว่าธรรมชาติดั้งเดิมของคนมีความเห็นแก่ตัว มุ่งแสวงหาประโยชน์ส่วนตน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องใช้กฎหมายควบคุม

๒.๒.๙ หลักคำสอนของบักจื้อ มี ๕ ประการ คือ เผื่อความรักร่วมกัน ปฏิบัติต่อสงคราม บูชายกย่องบัณฑิต ปฏิบัติตามผู้นำ และไม่เชื่อโชดชะตา

๒.๒.๑๐ หลักคำสอนของเฉิงจื้อ มุ่งเน้นให้คำนึงถึงผลประโยชน์ของตนเอง เป็นสิ่งสำคัญที่สุด แต่ต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เขาต้องเดือดร้อนเพราะความสุขสบายของตนเอง มนุษย์ไม่ควรพลาดโอกาสในการแสวงหาความสุขแม้ช่วงขณะหนึ่งและความสุขนั้นต้อง

ไม่ใช่ความสุขเฉพาะหน้า ความสุขในเรื่องชื่อเสียงเกียรติยศเป็นความสุขที่ไม่จำเป็นไม่ควรคำนึงถึง

นอกจากนี้ มาลี ศรีเพชร (๒๕๒๖) ได้อธิบายถึงแนวคิดเรื่องความดีของปรัชญาจีนโบราณเป็น ๓ ลัทธิ ซึ่งมีลักษณะเด่นคือ มนุษยนิยม ธรรมชาตินิยม และนิติธรรมนิยม

มนุษยนิยม มีแนวคิดที่มุ่งปรับปรุงบุคคลที่ประกอบกันเป็นสังคมให้เป็นที่ดีทั้งหมดแล้วจะถึงสังคมอุดมคติได้ ซึ่งได้แก่ ความคิดของนักปรัชญาลัทธิขงจื้อเป็นส่วนใหญ่ หลักคำสอนคือการมีมนุษยธรรม (ยั้น) การมีจิตใจบริสุทธิ์ซื่อสัตย์ และปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละบุคคลในสังคมตามตำแหน่งหน้าที่ที่มีอยู่ในสังคมอย่างดีที่สุด สำหรับม่อจื๊อแม้ไม่ได้เป็นนักปราชญ์ในลัทธิขงจื้อ แต่ก็มีแนวความคิดเช่นเดียวกันคือ สนับสนุนยกย่องว่าสังคมโบราณนั้นเป็นสังคมอุดมคติ แต่ก็มีแนวคิดขัดแย้งกับลัทธิขงจื้อคือ ม่อจื๊อสนับสนุนความรักสากล ส่วนลัทธิขงจื้อไม่ได้กล่าวถึงเรื่องนี้

ธรรมชาตินิยม ความคิดเห็นของนักปรัชญาลัทธินี้เน้นความเรียบง่ายและเป็นไปตามกฎตายตัวของธรรมชาติคือ ลัทธิเต๋า ซึ่งแนวความคิดเรื่องความดีนั้นลัทธินี้สอนไว้ว่า ความดีที่แท้จริงก็คือวิถีทางของธรรมชาติ หลักปฏิบัติที่มนุษย์ที่ดีควรทำคือปฏิบัติตามหลัก หู เหว่ย คือการไม่กระทำการอะไรที่ขัดกับการดำเนินไปของธรรมชาติ ความชั่วคือการพยายามที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงธรรมชาติ ความดีของลัทธินี้จึงแย้งกับแนวคิดของฝ่ายมนุษยนิยมและลัทธินี้ถือว่าไม่มีมาตรการใดที่ใครจะสามารถเป็นผู้กำหนดให้เป็นอย่างเดียวกัน และนำไปใช้กับธรรมชาติทุกสิ่งได้ มนุษย์ที่ดีคือมนุษย์ที่พยายามปรับปรุงตนเองให้เข้ากับกฎธรรมชาติ สังคมอุดมคติคือสังคมที่มนุษย์อยู่ร่วมกันตามสภาพดั้งเดิมของธรรมชาติ

นิติธรรมนิยม ได้แก่ แนวความคิดของนักปรัชญาฝ่ายนิติธรรม เช่น ฮั่นฝูจื้อที่เห็นว่าการใช้กฎหมายอย่างถูกต้องเท่านั้นสังคมอุดมคติจึงเกิดขึ้นได้ การจะรอให้คนทำดีได้เองดังคำสอนของลัทธิขงจื้อเป็นเรื่องยากมากเพราะคนมีแนวโน้มที่จะทำชั่วมากกว่าทำดี จึงทำให้สังคมวุ่นวาย แต่ถ้ามีกฎหมายที่ถูกต้องคือมีบทลงโทษรุนแรงแก่ผู้ฝ่าฝืน และให้รางวัลตอบแทนอย่างงามแก่ผู้ปฏิบัติตามก็จะทำให้คนในสังคมไม่กล้าทำผิดและพยายามทำดี คือ ทำตามกฎหมายและไม่สนับสนุนให้กลับไปใช้ชีวิตอย่างที่เป็นมาแล้วในอดีต เพราะสถานการณ์บ้านเมืองเปลี่ยนแปลงไปแล้ว การกลับสู่อดีตจึงเป็นเรื่องที่เพ้อฝันไม่มีทางจะเป็นไปได้ ความดีหรือการเป็นคนดีจึงไม่ใช่เรื่องสำคัญในการสร้างสังคม กฎหมายที่ดีมีบทบังคับแน่นอนตายตัวให้ความยุติธรรมแก่ทุกคนเท่านั้นจึงเป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับชนชั้นปกครองที่จะสามารถใช้เป็นเครื่องมือนำสังคมไปสู่สังคมอุดมคติได้

จากการศึกษาแนวคิดปรัชญาเล่าจื้อ หรือลัทธิเต๋า นั้นพบว่าเป็นหลักแนวคิดด้านศาสนาความเชื่อที่เน้นในด้านของการสร้างคุณค่าของมนุษย์ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม และยังเป็นหลักปรัชญาที่ให้มนุษย์สามารถยึดถือหลักการและนำไปใช้ในการดำรงชีวิตได้ โดยในแต่ละแง่มุมที่หลักปรัชญาเล่าจื้อ ได้นำเสนอออกมานั้น เป็นวิธีคิดที่ไม่ซับซ้อนและเข้าใจง่ายถึงบทบาทหน้าที่ความเป็นมนุษย์ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีความหลากหลาย และแตกต่างกันตามสภาพของบุคคล และกล่าวถึงจิตสำนึกของมนุษย์ที่ควบคุมให้เกิดการปฏิบัติต่อผู้คนและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ในเรื่องการปฏิบัติตน เช่น การทบทวนตนเอง ให้มีสติสัมปชัญญะ การปล่อยวาง การดำรงตนให้เป็นอยู่ด้วยธรรมชาติอย่างพื้พึ่ง และแนวคิดของจวงจื้อ เรื่องการเกิดดับก็สอดคล้องกับหลักไตรลักษณ์ของพระพุทธศาสนา คือ ความไม่จีรังยั่งยืนของสรรพสิ่ง การแสวงหาทางหลุดพ้นในการดำเนินชีวิต และแนวคิดเล่าจื้อเป็นแนวคิดที่มีลักษณะเป็นคำสอน ปรัชญา แนวคิดที่ให้มนุษย์ยึดถือหลักเป็นวิธีการดำเนินชีวิต

๓. แนวคิดความเป็นสากล (Universality)

แนวคิดความเป็นสากล เป็นแนวความคิดที่ปรากฏได้ในกวีนิพนธ์ไทยและกวีนิพนธ์ระดับโลก ราชบัณฑิตยสถาน ศัพท์วรรณกรรม อังกฤษ-ไทย (๒๕๔๕) ได้ให้ความหมายของแนวคิดความเป็นสากลไว้ว่า หมายถึงลักษณะงานวรรณกรรมที่มีสิ่งปลูกเร้าความรู้สึกของผู้อ่านทุกยุค ทุกสมัย งานเขียนเสนออารมณ์สะท้อนใจอันยิ่งใหญ่ของมนุษย์ทุกชาติทุกอารยธรรม เช่น ความรัก ความริษยา ความทระนง ความกล้าหาญ ฯลฯ

ความเป็นสากลหรือสิ่งสากล (Universal) เริ่มต้นมีมาตั้งแต่ในยุคกรีก กิรติ บุญเจือ (๒๕๒๒) อธิบายถึง สิ่งสากลว่าเป็นสิ่งที่ไม่เจาะจงว่าเป็นหน่วยใด แต่เจาะจงถึงทุกหน่วยในประเภทเดียวกัน เช่น คนสากลไม่หมายถึงคนใดโดยเฉพาะ แต่หมายรวมถึงทุกคน สีขาว หมายถึงทุกสิ่งที่มีสีขาว สิ่งสากลนี้มีการตั้งคำถามว่าเป็นปรนัยหรือไม่ ซึ่งคำตอบสามารถแบ่งได้เป็น ๓ ฝ่าย คือ ลัทธินามนิยม ลัทธิสังคมนิยมแบบจัด และลัทธิสังคมนิยมแบบสายกลาง ซึ่งอธิบายเพิ่มเติมได้ดังนี้

ลัทธินามนิยม (Nominalism) นามนิยมมีความเชื่อและคิดว่าสิ่งสากลเป็นเพียงเสียงพูดแทนความเข้าใจในปัญญาที่มีอยู่เพียงบางคน ความคิดนี้มาจากซาฟิสท์ ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อสมัยกรีกรุ่งเรือง

ลัทธิสังคมนิยมแบบจัด (Ultra-realism) ความคิดนี้เป็นแนวคำตอบของเพลโต ที่คิดว่าสิ่งสากลมีจริงในโลกแห่งมโนคติ เพลโต แสดงแนวคิดที่ว่า สิ่งงามทั้งหลายเลียนแบบและมีส่วนใน

ความงามของความงามสากล หรือมโนคติความงามในโลกแห่งมโนคติ สิ่งงามทั้งหลายจึงสามารถ
 จูงใจให้ระลึกได้ถึงความบริสุทธิ์ ซึ่งมีผลทำให้เกิดความปีติและความสุขสงบ แต่ทว่าในเวลา
 เดียวกัน สิ่งงามทั้งหลายก็มีพลังเฝ้าชวนให้เกิดความพึงพอใจในผัสสะ

ลัทธิสังคมนิยมสายกลาง (Moderate realism) เดินตามคำตอบของอาริสโตเติล คือ
 คิดว่าสิ่งสากลในโลกนี้คือส่วนที่เหมือนกันในสิ่งเฉพาะหน่วย โดยใช้ตรรกวิทยาเป็นเครื่องมือ
 ในการที่เราสามารถนิยามศัพท์ถูกต้องอย่างสมบูรณ์ ย่อมบ่งถึงส่วนที่เหมือนกันในทุกหน่วยของ
 กลุ่ม สิ่งเฉพาะหน่วยที่ศัพท์นั้นหมายถึง คือ “มนัส” (Intellect หรือ สมรรถภาพคิดของวิญญาณ)
 สามารถเข้าถึงและถอดส่วนที่เหมือนกันของสิ่งเฉพาะหน่วยกลุ่มนั้น ความเข้าใจสากลคือ
 มโนภาพ หรือมโนคติ สามารถกระทำได้โดย หาประสบการณ์แล้ววิเคราะห์ออกเป็นส่วนต่าง ๆ
 คัดส่วนที่ไม่เหมือนกันทิ้งเสีย และสังเคราะห์ส่วนที่ไม่เหมือนกันในประสบการณ์ทุกหน่วยเข้า
 ด้วยกันเป็นความเข้าใจเดียว แต่ใช้สำหรับเข้าใจทุกหน่วยประเภทเดียวกัน ซึ่งสิ่งสากลแบ่งได้
 เป็นคุณา สาร หรือสารัตถะ

๑. คุณา ได้แก่ ปริมาณ (Quantity) คุณภาพ (Quality) ความสัมพันธ์ (Relation)
 สถานที่ (Place) เวลา (Time) กัมมันตภาพ (Action) กษานตภาพหรือกัมมภาวะ (Passion)
 การตั้ง (Position) และสถานภาพ (State)

๒. สาร ประกอบด้วย สาระ (Material) ภาวนต์ที่มีความแผ่กว้าง ไม่มีมนัส ตรงข้ามกับ
 จิต ภาวนต์ คือ สิ่งที่มีความเป็นอยู่หรือภาวะ ทุกสิ่งที่มีอยู่ไม่ว่าจะเป็นจิตหรือสารตามปรัชญา
 ของอาริสโตเติล ภาวนต์ประกอบด้วย สารัตถะ (Essence) และภาวะ (Being ในความหมาย
 ของมนัส Intellect สมรรถภาพคิดของวิญญาณ คู่กับเจตจำนงซึ่งเป็นสมรรถภาพผลักดัน
 ของวิญญาณ)

๓. สารัตถะ คือ เนื้อหา องค์ประกอบของภาวนต์ เป็นสิ่งเฉพาะหน่วยแต่ละสิ่งที่มี
 มีอยู่จริง ซึ่งประกอบด้วย ส่วนเฉพาะตัวและส่วนที่มีร่วมกับสิ่งอื่น ส่วนเฉพาะตัว ได้แก่
 ความมีอยู่ ส่วนที่มีร่วมกับสิ่งอื่นโดยเป็นส่วนเสริมเรียกว่า คุณา และเรียกว่า สารถ้าเป็นแก่น
 ทั้งคุณาและสารรวมกันเรียกว่า สารัตถะของภาวนต์หนึ่ง ๆ

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้คำนิยามและอธิบายถึง “ความเป็นสากลในงานวรรณกรรม” ไว้ดังนี้
 รัญทัย สัจจพันธุ์ (๒๕๓๙) ได้อธิบายแนวคิดความเป็นสากลในงานวรรณกรรมว่า
 สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นมนุษย์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งอื่น เช่น ธรรมชาติ
 ความเชื่อ การดำเนินชีวิตในสังคมและรวมทั้งการกระทำของมนุษย์ด้วยตนเอง โดยไม่มีกรอบเงื่อนไข
 ของวิถีทางสังคมและมิติของเวลาเป็นเครื่องกำกับ จึงทำให้งานวรรณกรรมนั้นข้ามพรมแดน

ของเวลาและมิติทางวัฒนธรรมไปได้ โดยสะท้อนตัวตนและโลกภายในของมนุษย์ หรืออาจจะแสดงความตระหนักรู้ในปัญหาของสังคม อันเป็นปัญหาาร่วมกันของมนุษยชาติ เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาความล่มสลายของสังคมชนบทที่เกิดจากการรุกรานของสังคมเมือง ปัญหาการกดขี่ผู้หญิงและเด็ก เป็นต้น

พรพนศักดิ์ สุชี (๒๕๔๒) ได้อธิบายถึง ความเป็นสากล หมายถึง ลักษณะร่วมบางประการที่มนุษย์ทุกสังคมพึงเป็น พึ่งมี พึ่งเข้าใจและยอมรับได้ร่วมกัน แก่นของความคิดที่เป็นสากลคือพาหะที่ข้ามมิติแห่งกาลเวลา ปลดปล่อยพันธนาการแห่งสังคม และความแตกต่างในวัฒนธรรม การเชื่อมโยงระหว่างกันทั่วโลก เช่น สร้างประชาธิปไตยให้เป็นรูปแบบการปกครองที่เป็นสากลคนยอมรับใช้ไปทั่วโลก สร้างสิทธิมนุษยชน รวมทั้งสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ สิทธิชนกลุ่มน้อย ไม่ว่าจะเป็ชาติใดภาษาใด แต่ไม่ได้หมายความว่ามนุษย์จะมีความสุขมากขึ้น หรือเอาวัดเอาเปรียบระหว่างกันน้อยลง

นอกจากนี้ คามิน เลิศชัยประเสริฐ (๒๕๕๕) ได้อธิบายถึงความหมายของ ความเป็นสากล ในแง่ของงานศิลปะว่าแบ่งออกเป็น ๓ ประการ ดังนี้

ความหมายประการแรก ความเป็นสากลที่เป็นจุดร่วมระหว่างความแตกต่างทางวัฒนธรรม ได้แก่ ความเป็นสากลแบบตัวแทนกลุ่ม เช่น ศิลปินที่ถูกยอมรับและเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ

ความหมายประการที่สองคือ ความเป็นสากลความเหมือนในความแตกต่างที่มีอยู่โดยธรรมชาติ ปรากฏอยู่ในศิลปะเด็ก เช่น ในงานศิลปะเด็กทุกคนทุกวัฒนธรรมทุกชาติจะมีรูปแบบการแสดงออกมาอย่างบริสุทธิ์อิสระและมีความตรงไปตรงมาเหมือน ๆ กัน ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

ความหมายประการที่สามคือ ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่มีอยู่ในความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น เอกลักษณ์ของแต่ละชนชาติก็จะมีรูปแบบความแตกต่างกันไปตามวิถีชีวิต ความเชื่อทางวัฒนธรรมและประเพณีของแต่ละสังคม โดยวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันนั้นมีที่มาจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ส่งผลถึงพัฒนาการในการปรับตัวแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เพื่อการดำรงอยู่และปรากฏออกมาในความคิด ความเชื่อจนกลายเป็นวิถีชีวิตของคนในแต่ละสังคม ทำให้เกิดความแตกต่างทางวัฒนธรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงความแตกต่างทางปัจจัยภายนอกเท่านั้น แต่ปัจจัยภายในยังคงมีความเหมือนกันนั่นก็คือ คุณค่าของความเป็นมนุษย์ ในเราทุกคนทุกสังคม ไม่ว่าจะเป็คนเชื้อชาติวัฒนธรรมอะไร นับถือศาสนาอะไร มีชนชั้นอย่างไร เราต่างก็เหมือนกันคือ เรามีความสุข ความทุกข์ ความรัก ความเมตตา ความเห็นแก่ตัวเหมือนกัน

ฯลฯ เป็นเรื่องธรรมดาที่เป็นธรรมชาติ

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดตะวันตก แนวคิดตะวันออก และแนวคิดความเป็นสากลทั้งหมดผู้ศึกษาสามารถสรุปได้ว่า ความเป็นสากล (Universality) หมายถึงแนวความคิดอันเป็นลักษณะร่วมที่มนุษย์ทุกเชื้อชาติทุกวัฒนธรรมรับรู้เข้าใจและยอมรับร่วมกัน ทำให้นักเขียนสามารถแสดงแนวความคิดข้ามพรมแดนของเวลาและมิติทางวัฒนธรรม

แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

๑. ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์ (๒๕๒๑) ให้ความหมายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโครงสร้างหน้าที่ของสังคมหรือสถาบันสังคม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของโครงสร้างสังคม เกิดการเปลี่ยนแปลงกับหน้าที่ (Functional change) ของระบบสังคม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดต่อสถาบัน (Institutional change) เช่น การเปลี่ยนรูปแบบการจ้ดระบอบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์สู่การปกครองระบอบประชาธิปไตย การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจสู่การเป็นระบบการค้าเสรี ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงต่อระบบโครงสร้างและสถาบันและมีผลต่อระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคม ขณะที่ “การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับวิถีการดำรงชีวิตของสมาชิกในสังคม จารีต กฎหมาย ศาสนา ค่านิยม ความเชื่อ ตลอดจนวัตถุที่อยู่ในวิถีการดำรงชีวิตของชุมชน กล่าวได้ว่า พื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (๒๕๓๖) ได้ให้ความหมายของ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อบทบาท สถาบันทางสังคม หรือระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นนั้นเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นระบบโครงสร้างหน้าที่ของระบบสังคมและส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เพราะโครงสร้างสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งในเรื่องบทบาทหน้าที่ ระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำรงชีวิตของสมาชิกในสังคม ระบบความสัมพันธ์ของคนในสังคม ระดับของการยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนั้น สามารถจำแนกได้ ดังนี้

๑. การยอมรับการเปลี่ยนแปลงในขั้นเริ่มต้นซึ่งเป็นการยอมรับในรูปแบบใหม่โดยสิ้นเชิงทั้งความคิดและการกระทำ

๒. การยอมรับการเปลี่ยนแปลงในขั้นตอนต่อมาคือ มีความสนใจที่จะเข้าร่วมในระบบสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งคนส่วนใหญ่ในสังคมเลือกที่จะปรับตัวให้เข้ากับความคิดใหม่ ๆ โดยผ่านการพิจารณาอย่างรอบคอบแล้ว

๓. การยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่หลังโดยจะยอมรับด้วยเหตุผลอันเกิดจากความกดดันของสังคมและความจำเป็นทางเศรษฐกิจ

๔. การปรับตัวขั้นสุดท้าย เนื่องจากยังสงสัยในตัวแทนการเปลี่ยนแปลงนั้นอยู่อีกทั้งประกอบกับเกิดยึดอยู่กับค่านิยมเดิม ส่งผลให้เกิดการยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้ช้าที่สุด

ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจึงเกิดขึ้นเพราะมนุษย์ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมทำการประดิษฐ์และสร้างขึ้น และที่สำคัญก็คือ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านค่านิยม บรรทัดฐานและระบบสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในสังคมนั้น ๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงของค่านิยม จากสถานภาพและบทบาทชายเป็นใหญ่มาเป็นหญิงและชายเท่าเทียมกัน ค่านิยมในการเลือกคู่ ค่านิยมในการแต่งงานเปลี่ยนแปลง เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนั้นเกิดขึ้นทั้งจากภายในและภายนอก การเปลี่ยนแปลงจากภายใน เช่น จากการประดิษฐ์คิดค้นวิธีการผลิตขึ้นใหม่ในสังคม การเปลี่ยนแปลงจากการต่อสู้ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มและกระบวนการในสังคม ส่วนการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก เช่น การรับเอาเทคโนโลยี หรือสิ่งประดิษฐ์จากภายนอกเข้ามาในชุมชน การเปลี่ยนแปลงจากภายนอกนี้เกิดขึ้นทั้งจากความสมัครใจหรือการจากการบังคับ

๒. สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมมักเกิดขึ้นในประเทศที่กำลังพัฒนา โดยการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นต่อเนื่องจากกระบวนการเข้าสู่การเป็นสังคมสมัยใหม่ (Modernization) โดยการเปลี่ยนแปลงมักเป็นไปในทางสังคมตะวันตก (Westernization) เป็นการเปลี่ยนแปลงระบบสังคมแบบดั้งเดิมสู่การเป็นสังคมตะวันตกที่มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับระบบเศรษฐกิจเป็นสำคัญ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเกิดจากสาเหตุดังต่อไปนี้

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเกิดขึ้นจากการที่ระบบสังคม กระบวนการหรือรูปแบบทางสังคม เช่น ระบบครอบครัว ระบบการปกครองเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นไม่ว่าจะเป็นด้านใดก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้อาจเป็นไปในทางก้าวหน้าหรือถดถอยเป็นไปอย่างถาวรหรือชั่วคราว โดยวางแผนให้เป็นไปหรือเป็นไปเองและที่เป็นประโยชน์หรือให้โทษก็ได้ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๒)

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (๒๕๓๘) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เกิดขึ้นจากแนวทางการพัฒนาแบบกระแสหลัก ซึ่งส่งผลให้เกิดกระแสบริโภคนิยม มีการส่งเสริมและสนับสนุนการขยายศิลปวัฒนธรรมอันลักษณะของการครอบงำจากระบบทุนนิยม ตลอดจนการไหลบ่าผ่านทางสื่อสมัยใหม่ที่เน้นการส่งเสริมให้เกิดการบริโภคมากยิ่งขึ้น เป็นการพัฒนาด้านกายภาพแต่ขาดมิติทางวัฒนธรรมและขาดการพัฒนาวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์ และจากการครอบงำซึ่งเกิดจากระบบทุนนิยม ส่วนอีกด้านหนึ่งคือ การพยายามอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ ซึ่งถือเป็นคุณธรรมและมีลักษณะอุดมคติ ต้องตกอยู่ในสภาพตั้งรับต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงในโลกท่ามกลางการพัฒนาบนกระแสหลัก

งามพิศ สัตย์สงวน (๒๕๔๘) ได้อธิบายถึง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ดังนี้

๑. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมซึ่งหมายถึง การเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ของคนตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป โดยยึดบรรทัดฐานทางสังคมเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อกัน การเปลี่ยนทางสังคมจึงเป็นความแตกต่างในรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคนที่สัมพันธ์กัน ความแตกต่างในบทบาทของผู้เข้าสัมพันธ์และความแตกต่างในเป้าหมายหรือการทำหน้าที่ของสถาบันทางสังคม

๒. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม คือ ความแตกต่างในด้านค่านิยม ความเชื่อ อุดมการณ์ ประเพณี พิธีกรรม สัญลักษณ์ และโลกทัศน์ รวมทั้งวัฒนธรรมทางวัตถุด้วย เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับในเวลาที่แตกต่างกันไป เช่น ๑๐ปี ๒๐ปี หรือ ๕๐ปี การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ที่เกิดขึ้นจากโครงสร้างความสัมพันธ์ของสังคม ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ค่านิยม ความเชื่อ และอุดมการณ์แล้ว อาจจะสามารถเกิดจากเงื่อนไขภายนอกก็ย่อมได้ คือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี การคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ ก็เป็นสาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม การคิดค้นเครื่องมือชนิดหนึ่งอาจส่งผลกระทบต่ออย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้การเปลี่ยนทางสังคมและวัฒนธรรมอาจเกิดขึ้นจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมได้ด้วย การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural diffusion) หมายถึง การที่วัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งแพร่กระจายไปสู่สังคมอื่นโดยการผ่านช่องทางสื่อสารมวลชน หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น ซึ่งจะพบเห็นในลักษณะการแพร่กระจายวัฒนธรรม การแต่งกาย และสินค้าการบริโภคนิยม

๓. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นได้ อาจเกิดจากปัจจัย ดังนี้

๓.๑ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical environment) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น ดินแดนที่เคยเป็นทะเลสาบเปลี่ยนสภาพเป็นทะเลทราย น้ำไม่ค่อยมี ทำให้เกิดสภาพวิถีชีวิตเปลี่ยนไป การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ และสภาพแวดล้อมทางกายภาพเปลี่ยนแปลงไปเพราะเกิดจากการกระทำของมนุษย์ เช่น สภาพความแห้งแล้ง สภาพน้ำท่วม เป็นต้น

๓.๒ การเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากร (Population change) ขนาดของประชากร การกระจายตัวของประชากร ล้วนมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น การเพิ่มจำนวนของประชากร ย่อมส่งผลกระทบต่อทรัพยากรตามไปด้วย เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย เป็นต้น การอพยพของประชากรที่อยู่ในชนบทเข้ามาอยู่ในเมือง ทำให้เกิดปัญหาชุมชนแออัด และปัญหาการปรับตัว เป็นต้น

๓.๓ การอยู่โดดเดี่ยวและการติดต่อกัน (Isolation and contact) สังคมใดที่อยู่อย่างโดดเดี่ยว ไม่ค่อยติดต่อสัมพันธ์กับสังคมอื่น (สังคมปิด) สังคมนั้นย่อมมีการเปลี่ยนแปลงน้อยหรือช้า ส่วนสังคมที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับสังคมอื่นอยู่เสมอหรือตลอดเวลา (สังคมเปิด) สังคมนั้นมีโอกาสในการเปลี่ยนแปลงได้มากหรือเร็ว

๓.๔ โครงสร้างของสังคมและวัฒนธรรม (Structure of society and culture) โครงสร้างของสังคมและวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง เช่น สังคมที่มีลักษณะความเป็นอยู่เป็นเนื้อเดียวกัน (Homogeneous) และมีความผูกพันสูง อย่างเช่น สังคมชนบท มักมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างช้า เช่น อาหารการกิน ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ เป็นต้น ในขณะที่สังคมเมืองหรือสังคมใหญ่ ๆ ซึ่งมีผู้คนมากมาย คนเหล่านั้นมีความหลากหลายอาชีพต่างกัน เชื้อชาติต่างกัน มีลักษณะความเป็นอยู่ที่ไม่อยู่ในเนื้อเดียวกัน (Heterogeneous) ไม่ค่อยมีความผูกพันกันมากนัก สังคมประเภทนี้มักจะเปลี่ยนแปลงได้ง่ายและเร็ว เพราะสังคมและวัฒนธรรมมีความหลากหลาย (Subculture)

๓.๕ ทศคติและค่านิยม (Attitudes and values) ในแต่ละสังคมจะมีทศคติและค่านิยมต่อการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างกัน บางสังคมเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องปกติธรรมดายอมรับได้ เช่น อเมริกา หรือสังคมตะวันตก ตลอดจนประเทศที่เจริญแล้ว

๓.๖ การเล็งเห็นถึงความจำเป็น (Perceive needs) อัตรารวมและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมขึ้นอยู่กับความจำเป็นซึ่งคนในสังคมมองเห็นหรือเล็งเห็น การเปลี่ยนแปลงในสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะนำไปสู่ความจำเป็น เช่น การขยายเมือง ทำให้เกิดความจำเป็นในด้านสาธารณสุข การคมนาคม และระบบสาธารณูปโภคอย่างดีและทั่วถึง เป็นต้น

๓.๗ พื้นฐานทางวัฒนธรรม (Cultural base) พื้นฐานทางวัฒนธรรมมีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าหากพื้นฐานทางวัฒนธรรมเจริญขึ้น ก็จะทำให้เพิ่มจำนวนของสิ่งประดิษฐ์ และการค้นพบเป็นไปได้มากขึ้น โดยเฉพาะความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (นิเทศ ดินถนกุล, ๒๕๕๑)

๔. กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมขึ้นอยู่กับกระบวนการคิดของมนุษย์ ประกอบด้วยปัจจัย ๓ ประการ ได้แก่

๔.๑ การค้นพบ (Discovery) เป็นการพบข้อเท็จจริง ซึ่งไม่เคยรู้จักกันมาก่อน ถึงแม้ว่าสิ่งนั้นจะมีมานานแล้วก็ตาม เช่น การค้นพบว่าโลกกลม การค้นพบการหมุนเวียนของโลก การค้นพบแรงโน้มถ่วงของโลก เป็นต้น

๔.๒ การประดิษฐ์ (Invention) เป็นการนำเอาความรู้และเทคโนโลยีต่าง ๆ มาประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม การประดิษฐ์แบ่งเป็นสองประเภท คือ การประดิษฐ์ทางวัตถุ (Material invention) เช่น เครื่องบิน ดาวเทียม คอมพิวเตอร์ ฯลฯ

๔.๓ การแพร่กระจาย (Diffusion) หมายถึง การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม จากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นจากการแพร่กระจาย สังคมเมื่อมีการติดต่อสัมพันธ์กัน ก็ย่อมจะทำให้เกิดการแพร่กระจาย และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม (งามพิศ สัตย์สงวน, ๒๕๔๘)

๕. ระดับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

ดารา ทีปะปาล (๒๕๓๘) ได้แบ่งระดับของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นสองระดับ ได้แก่ ระดับแรก คือ การเปลี่ยนแปลงในระดับตัวบุคคลหรือระดับจุลภาค ได้แก่ ทักษะนิสัยส่วนบุคคล พฤติกรรมส่วนบุคคล และรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ต่อกัน และระดับที่สอง คือ การเปลี่ยนแปลงในระดับสถาบันหรือระดับมหภาค ได้แก่ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา การศึกษา ครอบครัว ชนชั้น เป็นต้น

โดยสรุปแนวความคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในด้านนิเวศวิทยา ด้านประชากร ด้านโครงสร้างวัฒนธรรมของสังคม และด้านนโยบาย ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ในเชิงความคิด การสร้างสรรค์วัตถุ และการแพร่กระจายของแนวคิดตะวันตก ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อระบบโครงสร้างสังคม บทบาทหน้าที่ระเบียบแบบแผนในการดำรงชีวิต กฎเกณฑ์ วิธีการดำรงชีวิต จารีต กฎหมาย ศาสนา ค่านิยม ความเชื่อ และบรรทัดฐานของสังคม

ทฤษฎีการอ่านตีความเพื่อวิเคราะห์กวีนิพนธ์

การอ่านตีความกวีนิพนธ์เป็นการอ่านที่ต้องครุ่นคิด วิเคราะห์ความหมาย เพราะนอกจากผู้อ่านจะสามารถเข้าใจเนื้อหาของบทกวีแล้วยังต้องตีความสารให้ได้ว่า แนวความคิดที่กวีต้องการสื่อมายังผู้อ่านอย่างแท้จริง คืออะไร ซึ่งบางครั้งมิได้บอกอย่างตรงไปตรงมา แต่มีความหมายแฝงนัยหรือซ่อนเร้น เจตนา นาควัชระ (๒๕๔๒) ได้วิเคราะห์ บทกวีนิพนธ์ชื่อ ลูกแม่ ของจ่าง แซ่ตั้ง ดังนี้

ความหมายซ่อนเร้น จึงอาจมีความหมายที่ลึกซึ้ง สิ่งที่เกี่ยวข้องในด้าน คำกับความ จึงเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กัน ดังเช่น บทกวีชื่อ ลูกแม่ ของจ่าง แซ่ตั้ง

เมื่อแม่ให้ขนมหวานแก่ลูก

ผลไม้บนต้นก็หวาน

ใบไม้วันนี้แสงแดดฉาย

กิ่งก้านวันนี้สั้นไกว ตามลม

ลูกแม่ แม่ค่อมลูก

นั่งเล่นใต้ต้นไม้ตรงนี้

คุณค่าของกวีนิพนธ์บทนี้อยู่ที่ความหมาย ที่เรียกได้ว่าความหมายซ่อนเร้น เมื่ออ่าน กวีนิพนธ์บทนี้แล้วจะไม่หยุดอยู่กับความเฉพาะส่วนที่มาจาก คำ เท่านั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้อ่าน ต้องตีความ ซึ่งผู้อ่านไม่จำเป็นต้องตีความวรรณกรรมเรื่องเดียวกันหรือบทเดียวกันไปในแนว เดียวกัน เนื่องจากจินตนาการและประสบการณ์เป็นของเฉพาะตัว

ดังนั้นในที่นี้จึงตีความบทกวีนิพนธ์ดังกล่าวว่า เมื่อพิจารณาความหวาน ความหวาน ของขนมหวานกับความหวานของผลไม้ น่าจะมีอะไรสัมพันธ์กันอยู่ ความในตอนที่มากระบวนว่า ผลไม้บนต้นก็หวาน คำว่า ก็ เป็นคำที่ควรให้ความสนใจ เพราะแสดงให้เห็นว่า วรรคแรกเป็น เหตุ และวรรคที่สองเป็น ผล เมื่อพิจารณาตามเหตุผลอย่างธรรมดาสามัญแล้วก็เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ในชีวิตจริง เพราะตามปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ ความหวานที่มีอยู่ในตัวเอง ไม่มีอะไร เกี่ยวข้องกับความหวานของขนมที่แม่ให้ลูก ดังที่กล่าวไว้ในบทนี้ จึงไม่อาจกล่าวได้ว่า วรรณคดี คือ ชีวิต กวีนิพนธ์บทนี้ชี้ให้เห็นว่า โลกของวรรณคดีคืออีกโลกหนึ่งที่มีใช้โลกมนุษย์ในความหมาย ธรรมดาสามัญ แต่ก็ใกล้กับชีวิตมนุษย์และมีความสมจริงพอที่จะเข้าถึงได้ โดยกวีนิพนธ์บทนี้ สื่อถึงความหมายในทางปรัชญา ชี้ให้เห็นถึงเอกภาพของโลก ซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานแห่งความรัก ความรักของมนุษย์จะช่วยสร้างความปรองมตรมให้แก่ธรรมชาติ เมื่อมนุษย์ได้สร้างธรรมชาติขึ้นมา

ด้วยความรักแล้ว มนุษย์ก็ฝากตัวไว้กับธรรมชาตินั้น จึงมีความผสมกลมกลืนกันอย่างสมบูรณ์
ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

จากตัวอย่างการตีความข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการอ่านตีความต้องอ่านอย่างพินิจ
พิเคราะห์เพื่อเข้าใจทั้งความหมายของ คำ และ ความ ทั้งที่เป็นความหมายนัยตรงและความหมาย
แฝงนัย ที่อยู่ในบทกวีนิพนธ์เพื่อสื่อถึงแนวความคิดของกวีที่มีต่อสังคม ดังนั้นในการอ่าน
บทกวีนิพนธ์ ผู้อ่านจึงจำเป็นต้องมีแนวทางในการอ่านและพิจารณาประเมินค่าด้วย

การอ่านวิเคราะห์กวีนิพนธ์จึงควรมีการวิเคราะห์อย่างละเอียดลึกซึ้ง สายทิพย์ นุกุลกิจ
(๒๕๔๓) ได้แบ่งประเด็นในการอ่านตีความเพื่อวิเคราะห์กวีนิพนธ์ สรุปได้ดังนี้

๑. ผู้แต่ง ผู้ศึกษาควรจะสนใจในสองประการ คือ การพิจารณาว่าผู้แต่งมีอิทธิพล
ต่อบทกวีนิพนธ์อย่างไร รวมทั้งท่วงทำนองในการเขียนเฉพาะตัว (Style) และประการที่สองคือ
พิจารณาว่า บทกวีสามารถสะท้อนให้เห็นถึงชีวิตของผู้แต่งมากน้อยเพียงใด เพราะผู้แต่งย่อม
สอดแทรกความคิด ความรู้ และประสบการณ์ตลอดจนเรื่องราวในชีวิตของตนเองในผลงานเสมอ
๒. ระยะเวลาที่แต่ง ผู้ศึกษาควรคำนึงถึงระยะเวลาที่แต่งบทกวีนั้น เพราะบทกวีต่าง
สมัยย่อมมีธรรมเนียมในการแต่งที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านการใช้คำ และธรรมเนียมนิยมในการแต่ง
คำประพันธ์ ซึ่งปัจจุบันบทกวีส่วนใหญ่เขียนขึ้นเพื่อสื่อความคิดเป็นสำคัญ
๓. จุดมุ่งหมายในการแต่ง ในการเขียนบทกวี ผู้แต่งต้องมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน
ต้องการจะให้ผู้อ่านได้อะไรจากข้อเขียนของตน ดังนั้นหลังจากการอ่านบทกวีนิพนธ์เรียบร้อยแล้ว
ผู้ศึกษาควรพิจารณาหาจุดมุ่งหมายในการแต่งบทกวีของผู้นั้น ๆ ให้ได้ทุกครั้ง
๔. ประเภทของบทกวีนิพนธ์ ผู้ศึกษาควรแยกประเภทว่ามีเนื้อหาเหมาะสมกับรูปแบบ
และกลวิธีการแต่งหรือไม่ เพราะเหตุใด
๕. รูปแบบของการประพันธ์ ผู้ศึกษาพิจารณาถึงความถูกต้องตามลักษณะบังคับของ
คำประพันธ์นั้นด้วย แต่ถ้าเป็นรูปแบบการประพันธ์ที่ผู้แต่งประยุกต์ค้นหลักการใหม่หรือกลอน
เปล่า เป็นวรรณรูป ก็ให้ผู้ศึกษาเสนอว่า รูปแบบของการประพันธ์นั้น ๆ เป็นแบบใด ผู้แต่งต้องการ
สื่อภาพอะไรมายังผู้อ่าน
๖. การวิเคราะห์เรื่อง มีขั้นตอนวิเคราะห์ดังนี้
 - ๖.๑ วิเคราะห์สารัตถะหรือ แนวคิดในบทกวีนิพนธ์ ผู้ศึกษาควรจับสารัตถะ หรือ
แนวความคิดของกวีนิพนธ์ให้ได้ว่า ผู้แต่งต้องการสื่ออะไรมายังผู้อ่าน และควรพิจารณาต่อไปด้วย
ว่า แปลกใหม่ น่าสนใจหรือไม่ มีลักษณะสร้างสรรค์จรรโลงใจ หรือช่วยยกระดับจิตใจผู้อ่านให้
สูงขึ้นได้หรือไม่ และมีประโยชน์ต่อใคร เพราะเหตุใด

๖.๒ วิเคราะห์การวางโครงเรื่องและการลำดับความคิดในเรื่อง วิเคราะห์การวางโครงเรื่อง ได้แก่ การวิเคราะห์ว่าผู้แต่งมีวิธีการวางโครงเรื่องได้ดีหรือไม่ ปมของเรื่องเป็นอย่างไร สถานการณ์เปิดเรื่อง ดำเนินเรื่อง และจุดจบของปัญหา

๖.๓ การวิเคราะห์ตัวละครในเรื่อง วิเคราะห์เกี่ยวกับลักษณะนิสัยของตัวละคร บุคลิกลักษณะเหมือนบุคคลในชีวิตจริงมากน้อยเพียงใด

๖.๔ วิเคราะห์ฉากและบรรยากาศ ได้แก่ การพิจารณาว่าผู้แต่งพรรณนาหรือบรรยายฉากและบรรยากาศได้ถูกต้องสมจริง ชัดเจนและสอดคล้องกับเนื้อเรื่องมากน้อยเพียงใด

๗. การวิเคราะห์กลวิธีการแต่ง การพิจารณาเรื่องกลวิธีการแต่ง โดยพิจารณาจากความไพเราะของรสคำ และความไพเราะอันเกิดจากรสความ โดยความไพเราะจากรสคำศึกษาจากการเลือกสรรคำที่เป็นภาษากรวิ และการเลือกคำที่มีเสียงเสนาะ ส่วนความไพเราะจากรสความศึกษาจาก ความหมายกระชับชัดเจนและการใช้กวีโวหาร

๘. วิเคราะห์คุณค่าของบทกวีนิพนธ์ แบ่งออกเป็น ๒ ประการ ได้แก่ การวิเคราะห์คุณค่าภายในของบทกวี และการวิเคราะห์คุณค่าภายนอกของบทกวี

๘.๑ การวิเคราะห์คุณค่าภายในของบทกวี เกิดจากการเลือกใช้คำและการใช้กวีโวหาร

๘.๒ การวิเคราะห์คุณค่าภายนอกของบทกวี แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ ประเภทแรก คือ คุณค่าที่มีต่อผู้อ่านเฉพาะบุคคล โดยวิเคราะห์ว่า บทกวีนั้น มีคุณค่าต่อจิตใจ สติปัญญา ความประพฤติของผู้อ่านอย่างไร และประเภทที่สองคือ คุณค่าที่มีต่อสังคม กล่าวคือ สามารถช่วยสะท้อนภาพของสังคมให้คมชัด และมีอิทธิพลต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างไร

นอกจากนี้ เถกิง พันธุ์เถกิงอมร (๒๕๔๑) ได้แบ่งการวิเคราะห์แนวคิดที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ไทยสามารถแบ่งได้เป็น ๑๐ ประเภท ได้แก่ แนวคิดแบบจินตนิยม แนวคิดแบบอุดมคตินิยม แนวคิดแบบสังคมนิยม แนวคิดธรรมชาตินิยม แนวคิดสังคมนิยม แนวคิดแบบอัตถิภาวนิยม แนวคิดสัญลักษณ์นิยม แนวเซอร์เรียลลิสซึม แนวนวนิยาย และแนวหลังนวนิยาย

๑. แนวคิดแบบจินตนิยม (Romanticism) แนวคิดที่มุ่งให้ความสำคัญแก่เรื่องอารมณ์ความรู้สึกและญาณสังหรณ์ของผู้แต่ง มักพัวพันอยู่กับเรื่องราวของความรัก โลก โกรธ หลง ซึ่งเป็นกิเลสและต้นเหตุของมนุษย์

๒. แนวคิดแบบอุดมคตินิยม (Idealism) แนวคิดที่มุ่งสะท้อนภาพหรือเรื่องราวของสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามความนึกคิดของผู้แต่งที่เห็นว่าน่าจะมีหรือควรจะเป็น

๓. แนวคิดแบบสัจนิยม (Realism) คือ แนวคิดที่มุ่งสะท้อนความเป็นจริงในชีวิตมนุษย์ และสังคมมนุษย์ออกมาโดยตรงทั้งด้านดี และด้านร้าย

๔. แนวคิดธรรมชาตินิยม (Naturalism) คือ แนวคิดที่กล่าวถึงชีวิตมนุษย์ทางด้านที่เลวร้ายว่ามีสาเหตุมาจากพันธุกรรมหรือจากภาวะสิ่งแวดล้อม เช่น เศรษฐกิจ ธรรมชาติ และค่านิยมของสังคมที่บีบบังคับให้มนุษย์ต้องมีฐานะต่ำต้อยในสังคม หรืออยู่ในฐานะที่ต้องเสียเปรียบคนอื่นในสังคม

๕. แนวคิดสังคมนิยม (Socialism) คือ แนวคิดที่มุ่งสะท้อนปัญหาสังคมของส่วนรวมมากกว่าเรื่องราวส่วนบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการต่อสู้ของชนชั้นกรรมมาชีพทั้งในด้านเพื่อปากท้อง เพื่อสิทธิและความเสมอภาค

๖. แนวคิดแบบอัตถิภาวนิยม (Existentialism) คือ แนวคิดที่ยกย่องคนที่กล้าตัดสินใจเลือกสิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวของตนเอง แต่พร้อมกันนี้คน ๆ นั้นต้องมีความรับผิดชอบต่อการเลือกตัดสินใจของตนแต่ละครั้งด้วย

๗. แนวคิดสัญลักษณ์นิยม (Symbolism) คือ แนวคิดที่มุ่งสะท้อนความจริงในชีวิตตามแนวคิดสัจนิยม แต่ไม่กล่าวออกมาตรง ๆ จะให้การเขียนแนวสัญลักษณ์มาเป็นสิ่งแทนสิ่งที่เขาต้องการจะกล่าวถึง แนวคิดในรูปของสัญลักษณ์มีทั้งในลักษณะที่เป็นสัญลักษณ์เฉพาะและสัญลักษณ์สากล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบอกหรืออธิบายสิ่งที่ไม่อาจบอกหรือไม่ต้องการบอกตรง ๆ

๘. แนวเซอร์เรียลลิสม์ (Surrealism) คือ แนวคิดทางศิลปะที่มุ่งเน้นให้เห็นตัวตนภายในของมนุษย์ (Inter self) อันเป็นเรื่องของจิตไร้สำนึกที่เกี่ยวกับความปรารถนาที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวเอง และไม่ยึดติดอยู่กับหลักการทางวิทยาศาสตร์หรือหลักศีลธรรม การเขียนวรรณกรรมเซอร์เรียลลิสม์ จะใช้การเปรียบเทียบสิ่งๆ ที่ดูเหมือนจริงกับสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ มีการใช้สัญลักษณ์แทนความรู้สึกนึกคิดที่อยู่เหนือความจริง นอกจากนั้นยังใช้วิธีเสนอในแบบย้อนกลับไปกลับมาขาดความต่อเนื่อง และไม่เป็นเหตุเป็นผล หรือหาสาระไม่ได้ แต่ถ้านำมาวิเคราะห์ตีความจะพบสาระในความเป็นไปได้ เพราะวรรณกรรมแนวเซอร์เรียลลิสม์มีแนวคิดที่ว่าสิ่งที่อยู่เหนือจริงจะมีความหมายมากกว่าความเป็นจริง

๙. แนวนวนิยาย (Modernism) คือ แนวคิดที่นิยมในหลักเหตุผล และวิธีการทางวิทยาศาสตร์ นวนิยายในวรรณกรรมมีลักษณะที่เล็กละเอียดในภาษาและท่วงทำนองการเขียนตามแบบแผนหรือธรรมเนียมนิยม เลิกยกย่องวรรณคดีแบบเก่า ลักษณะเด่นของงานเขียน

แนวนวนิยมจะเน้นการสะท้อนสภาวะจิตสำนึกของตัวละครมากกว่าการแสดงให้เห็นการกระทำหรือพฤติกรรมของตัวละคร ทั้งในระดับจิตสำนึกและจิตใต้สำนึก โดยปราศจากการปรุงแต่งหรือการชี้แนะจากผู้เขียน

๑๐. แนวหลังนวนิยมหรือหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) คือ แนวคิดที่เกิดจากการนำแนวคิดนวนิยมมาใช้แบบสุดขีด โดยเห็นว่าแนวนวนิยมเป็นสิ่งที่ล้าสมัย วรรณกรรมแนวหลังนวนิยมนี้จะปฏิเสธรากฐานความคิด ความเชื่อ และประสบการณ์ที่ยอมรับกันมาแต่ก่อน โดยมีความคิดว่าวรรณกรรมแต่ละเรื่องเป็นงานเอกเทศ ไม่มีเรื่องใดสำคัญกว่า ดีกว่า หรือยิ่งใหญ่กว่าวรรณกรรมอีกเรื่องหนึ่ง ทั้งนี้จะไม่คำนึงถึงวัตถุประสงค์ของผู้เขียนที่เป็นการแหวกขนบหรือมุ่งเน้นหลักเกณฑ์ แต่สนใจเรื่องความไม่มีอะไร ความไม่ยึดมั่นกับสิ่งใด หรือความว่างเปล่า ปราศจากการผูกมัด ทั้งในด้านการใช้ภาษา การวางโครงเรื่อง การสร้างตัวละคร เป็นต้น นอกจากนี้วรรณกรรมในแนวหลังนวนิยมอาจมีชื่อเรียกแตกต่างกัน เช่น “เหนือเรื่องสมมติ” (Metafiction หรือ Surfiction) โดยลักษณะของวรรณกรรมประเภทนี้จะเน้นการตั้งคำถามเกี่ยวกับปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและความจริงที่อยู่นอกเหนือระบบภาษา

กวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์

กวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ (The S.E.A Write Award) เริ่มต้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓ จนถึงในปัจจุบัน พ.ศ. ๒๕๕๘ มีกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์จำนวน ๑๒ เรื่อง ดังรายชื่อต่อไปนี้

๑. เพียงความเคลื่อนไหว	ของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์	พ.ศ. ๒๕๒๓
๒. นาฏกรรมบนลานกว้าง	ของ คมทวน คັນธนู	พ.ศ. ๒๕๒๖
๓. ปณิธานกวี	ของ อังคาร กัลยาณพงศ์	พ.ศ. ๒๕๒๗
๔. ไปไม่ที่หายไป	ของ จิระนันท์ พิตรปรีชา	พ.ศ. ๒๕๓๒
๕. มือนั้นสีขาว	ของ ศักดิ์สิทธิ์ มีสมสืบ	พ.ศ. ๒๕๓๕
๖. ม้าก้านกล้วย	ของ ไพวรินทร์ ขาวงาม	พ.ศ. ๒๕๓๘
๗. ในเวลา	ของ แร่คำ ประโดยคำ	พ.ศ. ๒๕๔๑
๘. บ้านเก่า	ของ โชคชัย บัณฑิต'	พ.ศ. ๒๕๔๔
๙. แม่น้ำรำลึก	ของ เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์	พ.ศ. ๒๕๔๗
๑๐. โลกในดวงตาข้าพเจ้า	ของ มนต์รี ศรียงค์	พ.ศ. ๒๕๕๐
๑๑. ไม่มีหญิงสาวในบทกวี	ของ ชะการีย์ยา อมตยา	พ.ศ. ๒๕๕๓
๑๒. หัวใจห้องที่ห้า	ของ อังคาร จันทาทิพย์	พ.ศ. ๒๕๕๖

กวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ในแต่ละปีล้วนได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง ดังเช่น กวีนิพนธ์ “เพียงความเคลื่อนไหว” ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ได้รับรางวัลซีไรต์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓ มีบทกวีนิพนธ์จำนวน ๑๘ บท พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๑๗ โดยสำนักพิมพ์ห้างหุ้นส่วน จำกัด ภาพพิมพ์

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (๒๕๔๗) ได้กล่าวถึงกวีนิพนธ์ “เพียงความเคลื่อนไหว” ว่าเนื้อหาของกวีนิพนธ์มีลักษณะสื่ออารมณ์ความรู้สึกของชนชั้นกลาง โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญคือนิสิต นักศึกษามหาวิทยาลัย และสื่อสารมวลชน การใช้ภาษามีความงดงาม และมีการตั้งข้อสงสัยในความเป็นไปของสังคม ภายใต้ความเงิบเหงาของบรรยากาศ กวีนิพนธ์เล่มนี้จึงนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของบรรยากาศแห่งการแสวงหาของสังคมไทย โดยผลงานแสดงออกให้เห็นถึงภาพสะท้อนสังคมในแง่มุมต่าง ๆ เช่น การขาดความเป็นตัวเองของสังคมไทยที่ตามกันฝรั่ง และงานที่สะท้อนอารมณ์การต่อต้านสงครามเวียดนามอันทารุณของอเมริกา นับตั้งแต่ ๑๔ ตุลา ๒๕๑๖ เป็นต้นมา งานเขียนของเนาวรัตน์มีความชัดเจนมากขึ้นจากภาพสะท้อนการต่อสู้ของประชาชนที่ต้องยอมตกอยู่ภายใต้ระบอบเผด็จการ แต่บัดนี้ได้ลุกขึ้นมาต่อสู้เคลื่อนไหวเพื่อความเป็นธรรมในสังคมที่ดีกว่า เช่น ในบทกวีนิพนธ์ชื่อ “เพียงความเคลื่อนไหว” ดังความว่า

...และแล้วความเคลื่อนไหวก็ปรากฏ

เป็นความมดความงมใช้ความชั่ว

มันอาจขุ่นอาจขื่นอาจหม่นมัว

แต่ก็เริ่มจะเป็นตัวจะเป็นตน

พอเสียงร่ำร้องกลองประกาศกล้า

ก็รู้ว่าวันพระมาอีกหน

พอปิ่นเบรียงแปลบไปในมณฑล

ก็รู้ว่าประชาชนจะชิงชัย

กวีนิพนธ์ “นาฏกรรมบนลานกว้าง” ของคมทวน คันธนู เป็นกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๖ มีบทกวีนิพนธ์จำนวน ๒๗ บท พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๒๖ โดยสำนักพิมพ์มิ่งขวัญ

ทวีปวร (๒๕๔๗) ได้เขียนบทวิจารณ์กวีนิพนธ์เล่มนี้ไว้ในบทความชื่อ ไฟในบทกวีของคมทวน คันธนู ว่านักเขียนผู้นี้สามารถพูดแทนใจเราและแทนใจคนหนุ่มสาวของยุคอีกนับหมื่นนับแสน กวีคนนี้ได้ปฏิบัติภารกิจแห่งความเป็นกวี ดังเช่นหลูซันเคยเรียกร้องมาแล้ว ดังนั้นในโลกนี้แม้หากยังมีผู้ที่ต้องการจะอยู่ต่อไป เขาต้องกล้าพูด กล้าหัวเราะ กล้าร้องไห้ กล้าดำ กล้าสู้ กล้าขับ

ไต่ยุคอันน่าสาปแช่ง ณ ที่อันน่าสาปแช่งนี้ เช่นเดียวกันกับกวีนิพนธ์ของคมทวน คันธนู ที่สามารถถ่ายทอดออกมาอย่างเต็มไปด้วยพลัง ดังเช่น ในตอนหนึ่งของบทกวีนิพนธ์ชื่อ ตำนานพายุ

“เมื่อสังคมเส็งเคร็งและโสโครก
 ความเศร้าโศกมิใช่เครื่องปลดเปลื้องได้
 ถ้าเรอกล้าฝ่าฟันโดยมั่นใจ
 เธอก็ก้าวต่อไปโดยไม่ท้อ
 ร้องให้เกิดถ้าจะร้องเพื่อจะลูก
 แต่อย่าร้องเพื่อจะทุกข์เกิดร้องขอ
 ชึ่งน้ำตาแต่ละหยดที่รดขอ
 จะเหมือนตรวนแต่ละข้อคอยยึดยึด...”

จากบทกวีนิพนธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงพลังในการต่อสู้โดยไม่หวาดหวั่นครั้นคร้าม ความกล้าหาญมุ่งมั่นและเด็ดเดี่ยวที่จะเผชิญหน้าต่อปัญหาในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้ความไม่หวาดกลัว หวาดหวั่นหรือย่อท้อต่อสิ่งที่เกิดขึ้น จะเป็นพลังขับเคลื่อนให้ใจเข้มแข็ง แข็งแกร่งและยืนหยัดได้ต่อไปเฉกเช่นเดียวกับการเผชิญพายุ

กวีนิพนธ์ “ปณิธานกวี” ของอังคาร กัลยาณพงศ์ เป็นกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๙ มีบทกวีนิพนธ์จำนวน ๓๘ บท พิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๙ โดยสำนักพิมพ์ศยาม

ชลธิรา สัตยาวัฒนา (๒๕๔๗) ได้วิจารณ์ บทกวีนิพนธ์ของอังคาร กัลยาณพงศ์ ว่าหากพิจารณาอย่างถ่องแท้จะสามารถเห็นว่า อังคารเพ่งพินิจโลกและจักรวาลจึงจะเห็นว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกล้วนมีคุณค่า มีความหมายใน “ปณิธานกวี” นักวิจารณ์ที่แสดงความชื่นชม งานของอังคารในยุคต้น โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบ เปรียบป่าช้า ร่ำระบำรำ กับ มนุษย์อมตะ และลงความเห็นว่า อังคารเพียงแต่เคลื่อนไหวในความหยุดนิ่ง การหยุดนิ่งของอังคารสะท้อน ออกมาอย่างประจักษ์ชัดแจ้งทางคำศัพท์ที่จำกัด การเสนอภาพพจน์ที่มีความซ้ำซาก การสร้างจินตนาการในลัทธิกรอบแห่งจินตนาการเดิมและแนวความคิดที่แม้จะดี น่าสนใจ เป็นสากล แต่ก็ เป็นความคิดที่ตกผลึกนานแล้ว

ทั้งนี้ ดวงมน จิตรจันงค์ (๒๕๔๗) แสดงความคิดเห็นแตกต่างว่า แม้จะดูซ้ำบางส่วน แต่มีใช้ซ้ำซาก โคร่งความคิดเดิม คือ หายนะของโลกที่มีความมัวเมาลุ่มหลงในสิ่งไร้แก่นสารของมวลมนุษยชาติ โดยจัดระเบียบความคิดให้ชัดเจนขึ้นสะท้อนภาวะปัจจุบัน โดยกล่าวถึงพฤติกรรมร่วมสมัย เริ่มต้นที่สุเมรุ ซึ่งเริ่มคลอนโยกเป็นตมเลน และ วิनाสเน่าเป่ากว่าอาจมาฯ นั้นมิใช่ที่สถิตแห่งเทพ แต่เป็นสัญลักษณ์ของมนุษย์บางกลุ่มในปัจจุบัน ที่ดูเหมือนมีอำนาจสูงส่ง แต่ที่แท้แล้ว

เนาเปื่อยผุสลาย แต่ก็ยังมีมนุษย์ที่ต่ำช้า เข้าไปประจบ สอพลอ และสรรเสริญจนเจริญสรรพภัยฯ
 ดังนั้นจึงสังเกตได้ว่างานของอังคาร กัลยาณพงศ์ มีความใกล้ชิดกับสภาพสังคมมากขึ้น จินตภาพ
 ที่ถ่ายทอดออกมาเป็นความเป็นปัจจุบันและเป็นบันทึกเชิงสังคมที่มีรสชาติแปลกไปจากเดิม

รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (๒๕๔๗) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับกวีนิพนธ์ “ปณิธานกวี” เมื่อครั้ง
 ได้รับรางวัลซีไรต์ว่า แก่นสารความคิดของอังคารที่ต้องการสื่อมายังผู้อ่านเป็นสารเดียวกันกับที่
 ปรากฏในผลงานเล่มอื่น ๆ คือ ความตระหนักถึงความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติ ความยิ่งใหญ่ในทีนี้
 มิได้หมายถึง ภูเขาสูงตระหง่านหรือท้องทะเลกว้างใหญ่ไพศาลที่ข่มให้มนุษย์ไร้ความหมาย
 แต่ความยิ่งใหญ่คือความเป็นอมตะเคียงคู่ไปกับกระแสของกาลเวลา ฉะนั้นแม้รัฐลีทรายได้เหยียบ
 ย่ำไป อายุขัยกว่าโคตรปูตายาย ธรรมชาติจะแปรเปลี่ยนสภาพไป แต่ไม่สูญสลายเวียนวาย
 อยู่ในห้วงของกาลเวลา ดังบทกวีนิพนธ์ตอนหนึ่งว่า

ดินทรายเคยอยู่ได้	มหาสมุทร
กับปีหนึ่งขุนผาผูด	ใหญ่กล้า
เสียดเมฆมารูด	มกฎโลก
ทรายต่ำกลับสูงทำ	ฝั่งฟ้าเดือนดาวฯ

ความคิดที่ว่าดินทรายได้มหาสมุทรกลายเป็นภูเขาสูงเสียดเมฆเมื่อเวลาผ่านไปเป็น
 พัน ๆ ปีเช่นนี้เป็นแนวคิดที่เป็นวิทยาศาสตร์ อีกทั้งความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติเป็นเครื่องบ่งชี้
 ความเคลื่อนไหวของเวลา เวลาและธรรมชาติจึงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน คนสมัยโบราณก็อาศัย
 ธรรมชาติเป็นเครื่องบอกเวลา เช่น การสังเกตกระแสดม สีใบไม้ การอพยพของฝูงสัตว์ เพื่อกำหนด
 ฤดูกาล ในขณะที่คนปัจจุบันดูจากนาฬิกาและปฏิทิน จึงมิได้สังเกตการเปลี่ยนแปลงของ
 ธรรมชาติ ด้วยความรักในธรรมชาติ บทกวีนิพนธ์หลายบทจึงมีเนื้อหาประณามความเจริญของ
 วิทยาศาสตร์ที่ทำให้มนุษย์ทำสงครามทำลายโลกใน “ปณิธานกวี” กวีร้องขอให้มนุษย์ยุติ
 สงครามนิวเคลียร์ นับได้ว่าแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับปีสันติภาพสากลด้วย

“ใบไม้ที่หายไป” ของจิระนันท์ พิตรปรีชา เป็นงานกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ใน พ.ศ.
 ๒๕๓๒ มีบทกวีนิพนธ์จำนวน ๓๔ บท พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๓๒ โดยสำนักพิมพ์อ่านไทย

รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (๒๕๔๗) วิจัยจุดเด่นของกวีนิพนธ์เล่มนี้มี ๔ ประการ ได้แก่
 การมีเอกภาพ การใช้คำง่าย การมีพลังกระทบอารมณ์ และทัศนะต่อโลกและชีวิต

ประการแรกคือ การมีเอกภาพ หมายถึง การมีศิลปะในการรวมเล่มบทกวีนิพนธ์ที่ แสดง
 เอกภาพของเวลาและเนื้อหากลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยเริ่มต้นจากความบริสุทธิ์สดใสไว้
 เพียงสาต่อชีวิต ต่อมากาลเวลาก็นำพาให้พบกับความสุขความทุกข์ ชัยชนะ พ่ายแพ้ ความปิติ

และความปวดร้าว การต่อสู้แต่ละครั้งกลายเป็นประสบการณ์ทางอารมณ์โดยเฉพาะการต่อสู้กับตนเองเพื่อยอมรับความพ่ายแพ้ ในขณะที่เดียวกันกาลเวลาก็สอนให้เข้าใจชีวิต รู้เท่าทันธรรมชาติ ชีวิตและมีความหวังสำหรับการเปลี่ยนแปลง และที่สำคัญคือการมีอุดมการณ์มุ่งมั่น เพื่ออุทิศตนในการแก้ไขความทุกข์ยากของมวลชน

ประการที่สองคือ การใช้คำง่าย ชัดเจน กระชับรัด มีน้ำหนักของความหมายและอารมณ์ บทกวีบางบทสร้างภาพอย่างมีนาฏการ คือ ผู้อ่านมองเห็นความเคลื่อนไหวอย่างมีลีลาจังหวะ ดังเช่น ภาพของการผัดข้าว ความว่า

ทะระและ แชะ แชะ! ทะระและ แชะ แชะ!

เม็ดข้าวแต่ละกระดังกระดอนดิน

รำกระพือร่อนหลงลงกองดิน

ข้าวก็หมีนเหมือนจะหกแต่ตกตรง

ประการที่สามคือ มีพลังกระทบอารมณ์ พร้อมกับการใช้ภาษาที่เรียบง่าย ผู้แต่งเลือกใช้คำที่มีพลังกระทบความรู้สึกหนักแน่น เช่น “ปากยังเม้มหมัดยังกำ” เป็นวรรคที่ให้ภาพชัดและ ความรู้สึกถึงการยืนหยัดไม่ยอมแพ้ “กล้าก่อต่อหวังยังยืน เต็มตื่นตื่นตื่นเป็นแม่คน” เป็นอีกวรรคหนึ่ง ที่แสดงความรู้สึกซับซ้อนในใจของผู้แต่ง การใช้คำว่า กล้าก่อ กับบทบาทของการเป็น แม่คน ทำให้รู้สึกว่ามีข้อจำกัดชัดเจนบางประการ แต่ในที่สุดก็กล้าสลัดข้อจำกัดนั้น เพราะสิ่งนี้ได้ ก่อหวังให้เป็น ยั่งยืน เมื่อเลือกที่จะกระทำสิ่งนี้แล้ว ความปิติจึงเกิดขึ้นท่วมท้นใจ

ประการที่สี่คือ ทศนะต่อโลกและชีวิต จิระนันท์สร้างมิติใหม่แก่ผู้หญิงไทย โดยปลูกสำนึกของสังคมให้ยอมรับบทบาทและคุณค่าแท้จริงของผู้หญิง บทกวีชื่อ อหังการของ ดอกไม้ จึงมีพลังกระทบใจและเป็นแรงกระตุ้นสำหรับผู้หญิงเก่ง เพราะผู้หญิงมิใช่เพียงดอกไม้ที่แย้มคอยคนชมเหมือนอย่างคำเปรียบโบราณแต่มีประโยชน์ต่อสังคมด้วย ทศนะต่อสังคมที่แสดงในบทกวีนิพนธ์เล่มนี้จึงเป็นทศนะของคนรุ่นใหม่อย่างแท้จริง มุ่งมั่นต่อสู้เพื่อความถูกต้อง อดทน อดกลั้น และมุ่งหวังให้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่า เราจะรู้สึกได้ว่า บทกวีแต่ละบทแสดง ความจริงใจและความจริงจังของผู้แต่ง แม้เมื่อพบว่าวิถีที่เธอเลือกไม่ใช่ทางออก ท้อแท้แต่เธอก็ มิได้ท้อถอย ทั้งยังคิดถ่ายทอดปลูกฝังไปยังคนรุ่นหลังด้วย

นอกจากนี้ กอบกุล อิงคุทานนท์ (๒๕๔๗) ได้วิจารณ์กวีนิพนธ์ “ไปไม่ที่หายไป” ของ จิระนันท์ พิตรปรีชา ในบทความเรื่อง “ถ้าการแบ่งปันเป็นข้อดีของมนุษยชาติในไปไม่ที่หายไป” ว่า ได้แสดงถึงภาพพจน์ใหม่ของผู้หญิง ศักดิ์เสรีของผู้หญิงในฐานะมนุษย์มิใช่เพศที่สองของสังคม แต่มีความกล้าหาญที่จะปลดแอกพันธนาการต่าง ๆ เพื่อไปสู่จุดหมายและอุดมการณ์ของตน

ดังเช่นในบทกวีชื่อ “อหังการของดอกไม้” หรือใน “เศษฐิติ” ซึ่งใช้ความเปรียบเทียบกับธรรมชาติ เช่น กรวดเม็ดน้อยคือตัวผู้เขียน วังวนที่มีตะไคร้เขียวคือสังคมที่พอนพะไปไม่มีรอยพรุณ คือประชาชนซึ่งต้องถูกฆ่าตายเป็นเบือ สภาพเช่นนี้ทำให้เศร้าหมองหม่นใจ กรวดเม็ดน้อยจึงกลายเป็นกรวดเม็ดร้าว คล้ายดังสภาพหัวใจที่แหลกเหลวด้วยความปวดร้าวใจ แต่ถึงอย่างไร ก็ยังดีกว่าเป็นกรวดไต้มน้ำที่โง่งมและถูกครอบงำด้วยความโสมมแห่งสังคม ส่วนในด้านเนื้อหา นั้นให้ความรู้สึกเข้มข้นและถึงจุดสุดยอดแห่งความรู้สึก คือ การต่อสู้กับความลำบากยากเข็ญทางกายและทางใจ ความอดทน ความมุ่งมั่นมานะพยายาม ให้บรรลุในอุดมการณ์ ในขณะที่เดียวกันให้ความเข้าใจถึงแก่นของความคับแค้นทุกข์ยากแห่งการทำงานเพื่ออุดมการณ์

อหังการของดอกไม้ โดยจิระนันท์ พิตรปรีชา ได้เสนอภาพพจน์ใหม่ของผู้หญิงยุคใหม่ ภายใต้คำขวัญ เสมอภาค สร้างสรรค์ ที่แตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับภาพพจน์ที่พบเห็นในงานกวีรุ่นเก่า ด้วยถ้อยคำที่เรียบง่าย สั้นกระชับ มีพลัง สร้างค่านิยมใหม่ และคุณค่าใหม่ให้แก่ผู้หญิง นั่นคือมือของสตรี คือ มือที่สร้างงาน สร้างโลก ดินของเธอแน่นแล้ว มีเพื่อยืนหยัดต่อสู้เคียงบ่าเคียงไหล่กับชาย เธอมีดวงตาที่เปิดกว้างเพื่อเรียนรู้ชีวิตคนและโลกทัศน์ที่ถูกต้อง ดวงใจและชีวิตคือจิตวิญญาณของเสรีชนคนกล้า กล้าคิด กล้าทำ กล้าเปลี่ยนแปลงโลก

“มือนั้นสีขาว” ของศักดิ์ศิริ มีสมสืบ เป็นกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ใน พ.ศ.๒๕๓๕ มีบทกวีนิพนธ์จำนวน ๔๐ บท พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๓๑ โดยสำนักพิมพ์ยามหนังสือ

ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช (๒๕๔๗) วิจารณ์ “มือนั้นสีขาว” ว่ากล่าวถึงโลกแห่งความสุข ความบริสุทธิ์ของเด็กเทียบกับโลกของผู้ใหญ่ แนวคิดหลักของกวีนิพนธ์เรื่องนี้คืออยู่ในชื่อเรื่อง “มือนั้นสีขาว” เปรียบได้กับมือของใครก็ยอมได้ เด็กที่มีใจบริสุทธิ์หรือผู้ใหญ่ที่มีใจสะอาด

ตัวละครในกวีนิพนธ์หลายบทเป็นเด็กด้วยโอกาส โอกาสของเด็กเหล่านั้นช่างดูรีบหรือเจียนจะดับ เมื่อศักดิ์ศิริจับไปคู่กับคนที่มีโอกาสล้นฟ้า มีคนนำอาหารมาทำบุญมากมาย พระฉันแล้วเด็กวัดก็ได้กินอิ่ม หมาวัดยังได้กินต่อ แต่เด็กมอมแมมได้แต่แอบมองหมากิน

การแก้ปัญหาต่าง ๆ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับสังคมที่เป็นส่วนกลาง แต่อยู่ที่ปัจเจกบุคคลทั้งหลาย จะต้องเริ่มแก้ที่ตนเอง ศักดิ์ศิริฟังความสนใจไปที่ จิตสมาธิ และความเป็นตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์ แง่คิดที่ศักดิ์ศิริพลิกเหลี่ยมมุมชีวิตให้เห็นอย่างหลากหลายนั้นทำให้เข้าใจโลก เป็นโลกที่มนุษย์เจ้าของโลกควรรู้จัก การนำเสนอเรื่องราวผ่านมุมมองที่ไร้เดียงสาแบบเด็กคือ ระบบการสร้างควมไม่คุ้นเคยในสิ่งที่คุ้นเคย เพื่อกระตุ้นให้เราหันมาตรวจสอบความเข้าใจที่เรามีต่อชีวิตมนุษย์ ธรรมชาติ และโลก

“ม้ำก้านกล้วย” ของไพโรรินทร์ ขาวงาม เป็นกวีนิพนธ์ที่เป็นกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ ในปี พ.ศ.๒๕๓๘ มีบทกวีนิพนธ์จำนวน ๔๗ บท พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๓๘ โดยแพรวสำนักพิมพ์ สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา (๒๕๔๗) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับกวีนิพนธ์ “ม้ำก้านกล้วย” นิราศแรมร้างจากฝัน ว่าเป็นกระแสแห่งการรังสรรค์นิราศสมัยใหม่ ภาคนำของม้ำก้านกล้วย มีจำนวน ๔ บท อธิบายถึงความหมายของม้ำก้านกล้วยและเกริ่นนำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงสารที่กวีต้องการสื่อ “ม้ำก้านกล้วย” เป็นภาพพจน์แทนตัวตนของกวี ในฐานะชาวชนบทที่มุ่งมาสู่เมืองเพื่อค้นหาชีวิตที่ดีขึ้น และเป็นสัญลักษณ์ของความสมถะ เรียบง่าย งดงามของชีวิตชนบทเดิม ในภาคแรก การดำเนินเรื่องกล่าวถึงการเดินทาง การพลากรจากถิ่น ความเศร้าโศก โหยหา เนื้อหาพรรณนาความรัก ความผูกพันที่มีต่อดินแดนอีสาน ถ่ายทอดถึงความงดงามละเมียดละไมของแผ่นดิน ธรรมชาติ และวิถีชีวิตของมาตุภูมิ ภาคที่สองเป็นการพรรณนาถึงชีวิตในกรุงเทพมหานครที่ถูกชาวनाต้องมาอาศัยอยู่ เป็นสภาพของปัญหาซับซ้อนของกรุงเทพฯ ปัญหาสังคม สิ่งแวดล้อมและปัญหาความบีบคั้นของสังคมเมือง ภาคที่สามเป็นความใคร่ครวญของกวี ที่ได้เพียรพยายามปลงใจยอมรับสภาพการพลัดพรากจากแผ่นดินเดิม และความโหยหาอาลัยอันลึกซึ้งที่ไม่อาจเลือนหาย จากบทกวีเรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่า ม้ำก้านกล้วยเป็นนิราศสมัยใหม่ของไทยอย่างเด่นชัด

“ในเวลา” ของแคว้น ประโดยคำ เป็นกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๑ มีบทกวีนิพนธ์จำนวน ๓๒ บท พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๔๑ โดยสำนักพิมพ์รูปจันทร์

กุสุมา รัชชเมณี (๒๕๔๗) ได้กล่าวถึงกวีนิพนธ์ “ในเวลา” ไว้ว่า ในเวลาเริ่มต้นในเวลา ค่ำ ตามมาด้วยเวลา ดึก เช้า สาย บ่าย เย็น แล้วจบลงด้วยพลบค่ำอีกครั้งหนึ่ง จากเวลาเสมือนวันหนึ่งนี้น่าจะเปรียบได้กับช่วงชีวิตของคนหนึ่งที่ผ่านวัยต่าง ๆ และผ่านร้อนผ่านหนาวเช่นเดียวกับดวงอาทิตย์ซึ่งเริ่มตั้งแต่รุ่งอรุณ สู่เที่ยง จนถึงเวลาเย็น ถึงในเวลาพลบค่ำ เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นอิสระต่อกันและไม่มีการร้อยสัมผัสระหว่างบทเข้าด้วยกัน

“ในเวลา” มีแนวคิดหลัก ว่าด้วยการมองโลกและพินิจชีวิตเพื่อให้เข้าใจตัวตนของมนุษย์ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น จุดเน้นของเรื่องอยู่ที่มนุษย์ในฐานะปัจเจก สังคมและคนรอบข้างเป็นเพียงฉากและตัวประกอบที่ทำให้เห็นชัดว่า เมื่อมนุษย์ผู้หนึ่งหลงเข้าไปในทีมนั้น เขาอยู่ตรงไหน มองตนเองอย่างไร มุมมองของผู้แสวงหาคำตอบนี้บางครั้งเป็นผู้สังเกตอยู่ห่าง ๆ ความสำคัญของใจจึงเป็นแรงผลักดันให้คิดในสิ่งต่าง ๆ การรู้จักใจและการกำกับใจตนเอง จึงทำให้รู้จักตนเองและรู้เท่าทันชีวิต การครุ่นคิด การไตร่ตรองถึงอารมณ์ความคิดของตนเอง ปรากฏในคำประพันธ์ด้วยน้ำเสียงที่ต่างกันไปตามวัยเวลา เช่น การกระตือรือร้นและความประหลาดใจในวัยต้น

หม่นหมองท้อแท้ในวัยปลาย การจัดวางจังหวะของเวลาแห่งวันให้ผสมกับช่วงเวลาของชีวิตมนุษย์ในลักษณะดังกล่าวนี้ นอกจากจะทำให้เรื่องร้อยเรียงเข้าด้วยกันอย่างมีเอกภาพแล้วยังเป็นการแฝงนัยให้ผู้อ่านคิดตาม เพื่อให้เห็นโลกและเข้าใจชีวิตด้วย

บทกวี “บ้านเก่า” ของโชคชัย ภัณฑิต’ เป็นบทกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๔ มีบทกวีนิพนธ์จำนวน ๔๑ บท พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๔๔ โดยสำนักพิมพ์ปฐมจันทร์

ตรีศิลป์ บุญขจร (๒๕๔๗) ได้วิจารณ์บทกวีนิพนธ์ “บ้านเก่า” ไว้ว่า มีลักษณะโดดเด่นไปจากบทกวีของนักเขียนร่วมสมัยอื่น ๆ ผลงานแสดงให้เห็นถึงการสืบสานวัฒนธรรมทางวรรณศิลป์ของไทย ทั้งในด้านคลังคำ รูปแบบฉันทลักษณ์ ตำนาน และวรรณคดีโบราณ รวมบทกวีชุดบ้านเก่า ประกอบด้วยบทกวีรวม ๔๑ บท ทุกบทใช้ฉันทลักษณ์ที่มีมาแต่โบราณ ส่วนใหญ่เป็นกลอนแปด มีกลอนหกบ้าง บางบทใช้กาพย์ฉบัง ๑๖ บางบทใช้ ฉันทลักษณ์ผสม ๒ แบบ คือ โคลงกับกลอน

การสืบสานมรดกวัฒนธรรมทางวรรณศิลป์ของไทยในรวมบทกวีเล่มนี้ที่สำคัญคือการนำตำนานและวรรณคดี รวมทั้งความเชื่อโบราณมาผสมผสานกับการนำเสนอเรื่องราวสมัยใหม่ได้อย่างแยบยลกลมกลืน โดยใช้สำเนียงเสียดเสียด ชมชื่น และเวทนา

บทกวีบ้านเก่าแบ่งออกเป็น ๕ ตอน ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ ความเป็นไปในชีวิต เช่นในตอน ดิน กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตจากแบบเกษตรกรรมธรรมชาติมาสู่ยุคที่เกษตรกรรมต้องเผชิญปัญหาเรื่องที่ดิน ส่วนคนในเมืองก็สัมผัสธรรมชาติได้เพียงไม่ในกระถางและในตอน น้ำ กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตของคนกับน้ำ จากวิถีชีวิตผูกพันกับน้ำ มีวัฒนธรรมเกี่ยวกับน้ำ มาเป็นการตัดไม้ทำลายป่า การทำเขื่อน จนดินฟ้าวิปริตผิดฤดูกาล น้ำที่เคยใช้ดื่มกลายเป็นสินค้า ความเปลี่ยนแปลงของโลกและวิถีชีวิตของผู้คนถูกนำเสนอในหลากหลายมิติ หลากหลายลีลา ปัญหาร่วมสมัยของเมืองหลวงที่ผู้เขียนนำมาเสนอในบทมิตรภาพในตรอกซอย คือความล่มสลายของร้านค้าย่อยที่ไม่อาจสู้กับร้านค้าสมัยใหม่ ความแตกต่างระหว่างวิถีชีวิตแม่กับลูก ต่างฝ่ายต่างไม่เข้าใจความเปลี่ยนแปลงทำให้วิถีของมนุษย์จำต้องเปลี่ยนไปด้วย แม้ว่าลูกจะตระหนักในคุณค่าของแม่ แต่ก็ต้องมีวิถีของโลกปัจจุบัน จึงกล่าวได้ว่าผลงานเรื่องนี้นำเสนอปัญหาร่วมสมัยของมนุษย์ในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีลักษณะสากล (Universal)

“แม่น้ำรำลึก” ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ เป็นบทกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๗ มีบทกวีนิพนธ์ จำนวน ๔๒ บท พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๔๗ โดยสำนักพิมพ์ปฐมจันทร์

ธัญญา สังขพันธานนท์ (๒๕๔๗) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับบทกวีนิพนธ์ “แม่น้ำรำลึก”

ว่าแบ่งเนื้อหาออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ ภายใต้ขอบนิยาม ในการจัดแบ่งหมวดหมู่ของเรื่องออกเป็นสองภาค คือ ปฐมบท กับ ปัจฉิมบท โดยทั้งสองภาคต่างถูกกำกับด้วยหัวเรื่องว่า กลับไปเยี่ยมวัยเยาว์ การจัดลำดับเรื่องในลักษณะนี้แสดงถึงเจตจำนง และความตั้งใจของกวีอย่างมีนัยสำคัญ อันเป็นสัญญาณที่นำไปสู่ความหมายที่เป็นแก่นหลัก จึงอาจกล่าวได้ว่า แม่น้ำรำลึกคือแม่น้ำแห่งวัยเยาว์ หรือสายน้ำแห่งกระแสสำนึกที่นำไปสู่อารมณ์ถวิลหาอดีต

พัฒนา กิติอาษา (๒๕๔๖) ได้อธิบายถึง อารมณ์ถวิลหาอดีต หรือการโหยหาอดีต (nostalgia) ว่าเป็นวิธีการมองย้อนอดีตที่ยืดโยงระหว่างชีวิตในช่วงขณะปัจจุบันกับประสบการณ์แห่งอดีตที่เลียบลับอันเป็นรูปแบบของการรับรู้ความจริงอย่างหนึ่งที่ช่วยให้คิดใคร่ครวญใหม่ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า คือการจินตนาการถึงโลกที่เราได้สูญเสียไปแล้วของปัจเจกบุคคลที่เคยมีประสบการณ์ในอดีต

กวีนิพนธ์ “โลกในดวงตาข้าพเจ้า” ของมนตรี ศรียงค์ เป็นกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๐ มีบทกวีนิพนธ์จำนวน ๓๘ บท พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๕๐ โดยสำนักพิมพ์สามัญชน

รินฤทัย สัจจพันธุ์ (๒๕๕๐) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับเนื้อหาในบทกวีนิพนธ์เล่มนี้ว่า โลกในดวงตาของข้าพเจ้า เป็นกวีนิพนธ์ในรูปแบบบันทึกถึงผู้คนและสรรพสิ่ง โดยมีถนนวนละม้าย สงเคราะห์เป็นฉากสถานที่และเป็นประจักษ์พยาน เนื้อหาแบ่งเป็น ๔ ตอน มีชื่อเรื่องร้อยเป็นบทกวีว่า ที่เห็นไม่ไร้หนาย ยังเวียนว่ายให้รู้สึก ไม่เคยฝันไม่ทันนึก ว่าจะเป็นกันเช่นนี้ มีบทนำร้อยแก้วชื่อ เสน่ห์มัลติโค้ด: บันทึกจากผู้เขียน และบทส่งท้ายเป็นบทกวีชื่อ เพียงพริบตา บทกวีเปิดเรื่องให้เห็นโลกในดวงตาของกวีที่เคลื่อนหลุดไปข้างหน้า พร้อมพาชีวิตมนุษย์มากมายไหลเคลื่อนไปด้วยกัน หากแต่ชะตากรรมทำให้หลายชีวิตต้องทิ้งความหวัง ความฝัน หล่นรายอยู่ตามรายทาง เหลือแต่ร่างเหงาเศร้าที่ยังต้องก้าวเดินต่อไปจนกว่าเพลงชีวิตจะหยุดบรรเลง โลกในดวงตาของกวีจึงโหดร้ายนัก เพราะดูกลิ่นความหอมหวานของชีวิต ความอบอุ่นและความอาทร ซึ่งครั้งหนึ่งเคยมีให้เหือดหาย เหลือเพียงความเงิบเหงา ซาเฉย อ้างว้าง และเป็นสัตว์บาดเจ็บแห่งยุคสมัย ดังที่กล่าวไว้ในบทที่ชื่อ “ทั้งท่านและทั้งข้าพเจ้า” ว่า

“ท่านกับข้าพเจ้า

เราต่างยิ้มแสดนเศร้าแสดนเหงาหม่น

เศษวิญญูณกระจัดกระจายทุกรายรณ

เกลื่อนกล่นว่อนเวียลงเรียราย

ชีวิตบนถนนวนละม้ายสายสงเคราะห์หรือนัยหนึ่งคือโลกก้าวไปข้างหน้า ไม่มีถอยหลัง

ไม่ว่าจะบาดเจ็บหรือทุกข์ท้ออย่างไร เช่นเดียวกับชายรักของช่างเสริมสวยที่ไม่อาจกลับมาทักทายกันอีกหน เช่นเดียวกับเด็กสาวสิบสี่มอสองที่ผ่านพ้นวัยเด็กสู่วัยสาว เช่นเดียวกับความบอบช้ำของเด็กเล่นที่จากไป เพราะ “เมื่อเมืองทำเล่นทำเย็นชาต่อดวงตาตะครันตะครอใครต่อใคร”

“ไม่มีหญิงสาวในบทกวี” ของชะการีย์ยา อมตยา เป็นบทกวีนิพนธ์รวมเล่มที่ได้รับรางวัลซีไรต์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๓ มีบทกวีนิพนธ์จำนวน ๓๖ บท พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๕๓ โดยสำนักพิมพ์ภาพพิมพ์

อดุล จันทรศักดิ์ (๒๕๕๓) ได้กล่าวถึงเนื้อหาของกวีนิพนธ์ “ไม่มีหญิงสาวในบทกวี” นำเสนอภาพและแนวคิดเพื่อการดำรงอยู่และดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขที่ผสมผสานวรรณศิลป์ ปรัชญาและศิลปะเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน ประกอบด้วยเนื้อหาหลากหลายมิติ ตั้งแต่ปัจเจกบุคคลจนถึงระดับสังคม ไม่ผูกกับยุคสมัย ไม่มีพรมแดนข้ามมิติเวลาและมิติพื้นที่ที่มีความลุ่มลึก กระตุ้นให้เกิดจินตนาการและขบคิดต่อ แม้ไม่ถึงกับเป็นมิติใหม่หรือปรากฏการณ์ใหม่ของบทกวี แต่ผู้ประพันธ์เลือกทำได้อย่างมีพลังมีความเป็นสากล สามารถสร้างจังหวะคำในความไร้ฉันทลักษณ์นั้นได้ ทำให้ถ้อยคำมีพลังในทางกวีและในทางวรรณศิลป์สูงมาก ทั้งยังเป็นปรัชญา

นอกจากนี้ สรณัฐ ไตลังคะ (๒๕๕๓) ได้วิจารณ์บทกวีนิพนธ์ “ไม่มีหญิงสาวในบทกวี” ว่ามีความดีเด่นในทางเนื้อหา รูปแบบ ปรากฏการณ์ มีพลัง มีปรัชญา เข้าใจโลก ขณะเดียวกันมีพลังมากในเชิงกระตุ้นผู้อ่านทางความคิด มีพลังทางความคิดอย่างสูง เข้าใจผู้อื่น เข้าใจความแตกต่าง มีความเข้าใจในมวลมนุษยชาติ

“หัวใจห้องที่ห้า” ของ อังคาร จันทาทิพย์ เป็นกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๖ มีบทกวีนิพนธ์จำนวน ๔๙ บท พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๕๕ โดยสำนักพิมพ์ผจญภัย

สถาพร ศรีสังข์จ้ง (๒๕๕๖) กล่าวถึงกวีนิพนธ์ “หัวใจห้องที่ห้า” ว่าเนื้อหามีความหลากหลายแต่เป็นเอกภาพทั้งรูปแบบซึ่งมีลักษณะเฉพาะตนคือมีความเป็นอัตลักษณ์ ภาพปรากฏที่สะท้อนในบทกวีจะเหมือนเรื่องร้าย ๆ เป็นเรื่องของความทรมานทรมาน เป็นเรื่องของความทุกข์ระทม องค์รวมของทั้งเล่มค่อนข้างมีความสม่ำเสมอของชั้นเชิงในการเล่าด้วยท่วงทำนองของกวี สะท้อนให้เห็นจินตนาการกว้างไกล จุดที่ใหญ่มากของหนังสือเล่มนี้คือความเป็นมนุษยนิยมซึ่งจะเป็นความหวังที่สำคัญของมนุษยชาติ

นอกจากนี้ ตรีศิลป์ บุญขจร (๒๕๕๖) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับเนื้อหาของกวีนิพนธ์ “หัวใจห้องที่ห้า” ว่าแบ่งเป็นสองภาคด้วยกัน ภาคแรกคือหัวใจห้องที่ห้า ปกติคนเรามีหัวใจแค่สี่ห้อง แต่ห้องที่ห้าของเราคืออะไรที่จะทำให้เรามีชีวิตอยู่ได้ หัวใจห้องที่ห้าคือความหวัง ความรัก ความทรงจำ และกำลังใจในการต่อสู้ การแสวงหาสันติสุขในใจ ส่วนในภาคที่สองว่าด้วยเรื่อง

การเดินทาง ซึ่งอันที่จริงเป็นเรื่องแก่นสำคัญของเรื่อง ผู้เขียนให้ความสำคัญว่ามนุษย์ทุกคนต้องเดินทางตั้งแต่เริ่มแรกการสร้างชุมชน ผู้เขียนเริ่มตั้งแต่ภาพฝ่ามือที่ผนังถ้ำ การเดินทางนั้นผู้เขียนชี้ให้เห็นว่ามนุษย์เดินทางตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ณ ขณะนี้กรุงเทพมหานครก็มีคนที่เดินทางเข้ามาในกรุงเทพฯ คนที่เดินทางมาเหล่านี้คือ คนไร้บ้าน พลัดบ้าน แล้วพวกเขาถึงคิดถึงชีวิตในชนบท

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจะนำมาใช้เป็นข้อมูลเพื่อศึกษาความคิดความเป็นสากลในทวีปอินโดนีเซียระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๓-พ.ศ. ๒๕๕๖ เพื่อจะสามารถเห็นถึงพัฒนาการที่ไม่หยุดนิ่งและมีความแปลกใหม่หลากหลายตามปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในขณะเดียวกันภายใต้แนวคิดที่หลากหลายนั้น มีลักษณะร่วมบางประการที่สื่อถึงแนวคิดความเป็นสากล อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวรรณกรรมกับสังคม ในฐานะที่วรรณกรรมไทยเป็นผลผลิตทางความคิดและทางวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงรากฐานของสังคมไทยได้เป็นอย่างดี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดตะวันตกและตะวันออก

งานวิจัยที่ศึกษาแนวคิดธรรมชาตินิยม ดังเช่น งานวิจัยของ ภัทธราภรณ์ มูลสวัสดิ์ (๒๕๒๖) ได้ศึกษาความคิดแบบธรรมชาตินิยมในพุทธปรัชญา จากการศึกษาพบว่า พุทธปรัชญามีหลักความคิดหลายประการซึ่งเข้ากับลักษณะธรรมชาตินิยมได้ คือ พุทธปรัชญาเป็น อเทวนิยม และมีหลักการบางอย่างที่อาจอธิบายได้ตามทฤษฎีวิวัฒนาการสมัยใหม่ ซึ่งจะเห็นได้จากทรรศนะเรื่องกำเนิดของโลกและสิ่งทั้งหลาย รวมทั้งตัวมนุษย์เอง พุทธปรัชญาไม่ได้กล่าวเน้นถึงปฐมเหตุหรืออำนาจจากสิ่งเหนือธรรมชาติใด ๆ ที่จะมีส่วนในการเป็นต้นกำเนิดของสิ่งต่าง ๆ แต่พุทธปรัชญาอธิบายการเกิดขึ้นของสิ่งทั้งหลายในรูปของทฤษฎีวิวัฒนาการตามความเป็นไปภายใต้กฎธรรมชาติเกี่ยวกับความคิดเรื่องเทวดานั้น แม้จะมีปรากฏในคำสอนอยู่บางส่วน แต่พุทธศาสนาไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องนี้เท่าใดนัก เพียงแต่แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่ทำกรรมดีย่อมได้รับผลดีตอบแทนตามสมควรแก่การกระทำ เทวดาก็เหมือนกับมนุษย์คือยังมีกิเลส ไม่ใช่ผู้บรรลุนิพพานสูงสุดในส่วนที่เกี่ยวกับตัวมนุษย์ พุทธปรัชญามีทรรศนะเป็นมนุษย์นิยม กล่าวคือ มีความเชื่อว่ามนุษย์เป็นผลิตผลหนึ่งของธรรมชาติ เช่นเดียวกับธรรมชาติที่มีชีวิตอื่น ๆ ดังจะเห็นได้จากการอธิบายการเกิดขึ้นของโลกและมนุษย์ในรูปแบบของทฤษฎีวิวัฒนาการ ซึ่งอธิบายกำเนิดของมนุษย์และความเท่าเทียมกันในกำเนิดมนุษย์ ความคิดในเรื่องการแบ่งชั้นวรรณะ เน้นให้เห็นถึงคุณธรรมที่ปฏิบัติแทนชาติกำเนิดตามวรรณะ

ลักษณะธรรมชาตินิยมอีกประการหนึ่งคือ พุทธปรัชญาแสดงไว้ในแง่ที่เป็นธรรมชาติของมนุษย์ จะเห็นได้จากหลักเรื่อง อริยสัจ ๔ ชีวิตมนุษย์มีธรรมชาติที่แท้จริงคือ ทุกข์ และเป็นธรรมชาติที่มนุษย์ต้องเผชิญอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ พุทธปรัชญาได้แสดงหลักความจริงข้อนี้ และได้เปิดเผยสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ คือ สมุทัย ความดับทุกข์ คือ นิโรธ และทางที่เข้าถึงการดับทุกข์ คือ มรรค ตามหลักดังกล่าวนี้ มนุษย์จะต้องใช้ปัญญาพิจารณาและปฏิบัติให้เข้าใจถึงสภาพอันแท้จริงนี้ให้ถ่องแท้ด้วยตัวของตัวเอง โดยไม่ต้องอาศัยอำนาจจากสิ่งเหนือธรรมชาติใด ๆ มาเกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่ศึกษาแนวคิดอัตถิภาวนิยมในวรรณกรรม ดังเช่น งานวิจัยของ ฮิเดกิ ฮิรามัทซึ (๒๕๔๓) ได้ศึกษาอิทธิพลของปรัชญาอัตถิภาวนิยมที่มีต่อวรรณกรรมของเค็นสะบุโระ โอเอะกับชาติ กอบจิตติ จากผลของการศึกษาแสดงให้เห็นถึงการแสวงหาอัตถิภาวนิยมที่แท้จริง คือ การปฏิเสธการดำรงชีวิตอย่างจอมปลอมที่เรียกว่าการหลอกตัวเอง แก่นความคิดสำคัญมีความคล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน ๓ ระดับ คือ วรรณกรรมของโอเอะ ในระยะแรกแสดงอัตถิภาวะที่ “ถูกกักกัน ไม่มีทางออก” ระยะที่สอง เป็นการแสดงออกด้วยเจตนาที่แสดงถึงอัตถิภาวะอย่างแท้จริง และระยะที่สาม เป็นการแสดงออกถึงอัตถิภาวะในแง่ที่เป็นความรับผิดชอบ ส่วนวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ ในระยะแรก ขาดความชัดเจนในการนำเสนออัตถิภาวนิยม ในระยะที่สอง แสดงออกถึงอัตถิภาวนิยมโดยสมบูรณ์ และระยะที่สาม เป็นการพัฒนาอีกขั้นหนึ่งคือ มีลักษณะเฉพาะตัวซึ่งเรียกได้ว่าเป็น “อัตถิภาวนิยมแนวพุทธศาสนา” ข้อแตกต่างในวรรณกรรมของนักเขียนทั้งสองคือ ตัวละครของโอเอะจะแสดงอัตถิภาวะด้วยวิธีการเป็นฝ่ายกระทำในขณะที่ตัวละครของชาติ กอบจิตติ จะแสวงหาอัตถิภาวะด้วยวิธีการเป็นฝ่ายถูกกระทำ

งานวิจัยที่ศึกษาความคิดเรื่องความทุกข์โดยใช้หลักพุทธปรัชญาในการวิเคราะห์ ดังเช่น พรทิพย์ ชูศักดิ์ (๒๕๒๓) ได้วิเคราะห์ความคิดเรื่องความทุกข์ของโชเป็นฮาวเออร์ โดยพิจารณาในแง่ของความหมาย สาเหตุ และการดับทุกข์ ความคิดเกี่ยวกับความทุกข์ของเขามีความคล้ายคลึงกับพุทธปรัชญา ผลของการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าโลกที่มีอยู่สำหรับโชเป็นฮาวเออร์คือ โลกแห่งปรากฏการณ์หรือ โลกแห่งมโนภาพ มันประกอบด้วยความรู้ของผู้รู้ ซึ่งได้จากข้อมูลทางผัสสะ และความเข้าใจ และได้จากเหตุผล ส่วนความจริงที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์นี้คือ เจตจำนง ความจริงนี้ไม่อาจพบได้ในขอบเขตของปรากฏการณ์แต่จะพบได้ในตัวผู้รู้จากการเปรียบเทียบกับพุทธปรัชญา แสดงให้เห็นถึง ชีวิตตามคำสอนของศาสนาพุทธ และโชเป็นฮาวเออร์นั้นโดยแก่นแท้แล้วเป็นทุกข์ ทุกข์นี้เกิดจากความยึดมั่นหรือความอยากโดยเฉพาะอย่าง

ยิ่งความอยากในความมีอยู่ ความดับทุกข์จะได้มาจากการละทิ้งความอยากเท่านั้น แต่วิธีการดับทุกข์ตามทัศนะทั้งสองต่างกัน เพราะพุทธปรัชญาถือว่าคนจะหลุดพ้นจากทุกข์ได้ด้วยการปฏิบัติตามทางสายกลาง ประกอบด้วย วิธีปฏิบัติ ๘ ข้อ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ จากการวิเคราะห์พบว่า การที่ไซเป็น ฮาวเออร์ถูกขนานนามว่าเป็นผู้มองโลกในแง่ร้าย เพราะเขายืนยันว่า ชีวิตโดยแก่นแท้แล้วเป็นทุกข์ เนื่องจากธรรมชาติภายในคือเจตจำนงเพื่อชีวิต ดันรนไปอย่างปราศจากจุดจบ ความพอใจเพียงแต่ตามมาด้วยความอยากใหม่อีก การหยุดการต่อสู้ดิ้นรนก็เป็นการนำเราไปสู่ความเบื่อหน่าย และเราไม่สามารถควบคุมความทุกข์ของตนเองได้ ซึ่งวิธีการหลุดพ้นของเขาได้แก่การตีความในความงามของศิลปะและการสละความต้องการทางโลก แต่มันช่วยให้เราหลุดพ้นจากความทุกข์ได้ชั่วคราวเท่านั้น มันไม่สามารถนำสู่ความหลุดพ้นได้อย่างแท้จริง

สดชื่น ชัยประสาธน์ (๒๕๔๙) ได้วิจัยเรื่อง ศิลปกรรมและวรรณกรรมเซอร์เรียลลิสต์ ในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๐๗-๒๕๒๗ ผลการวิจัยพบว่าแรงบันดาลใจที่ศิลปินได้รับ ส่วนใหญ่เป็นทางด้านเทคนิคลวิธีหรือรูปแบบวิธีการนำเสนอ ซึ่งเห็นได้ด้วยตามากกว่าแนวคิด แต่จุดยืนและปรัชญาของลัทธินี้เป็นสิ่งที่ศิลปินกับนักเขียนไทยมีข้อจำกัดในการรับสารจากหนังสือภาษาต่างประเทศทั้งฝรั่งเศสและอังกฤษ นอกจากนั้นความเคลื่อนไหวแนวนี้อย่างเริ่มขึ้นช้า เพราะเหตุที่อยู่ห่างไกลจากแหล่งกำเนิดของขบวนการเซอร์เรียลลิสต์ต้นตำรับมาก จนไม่มีโอกาสที่จะได้ติดต่อสื่อสารระหว่างกันโดยตรง การเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับเซอร์เรียลลิสต์ในวงการศิลปะและวรรณกรรมไทยโดยมากมีส่วนคลาดเคลื่อน ทั้งไม่ได้ระบุแหล่งที่มาอย่างชัดเจนไว้ด้วย ส่งผลให้เกิดการหลงตีความโยงประเด็นความมหัศจรรย์ของปาฏิหาริย์ตามตำนานทางพระพุทธศาสนา และตัวละครในวรรณคดีไทย เข้าไปพันกับการปะติดปะต่อเสรีและแนวคิด ปฏิเสธเหตุผลของเซอร์เรียลลิสต์ ผลต่อเนื่องจากการตีความดังกล่าวคือ ศิลปินไทยหวนกลับไปค้นคว้ารูปแบบจิตรกรรมไทยโบราณมาปรับปรุง ประยุกต์ด้วยเทคนิคลวิธีที่ยืมจากเซอร์เรียลลิสต์มาใช้ เพื่อสร้างเอกลักษณ์ใหม่ และเพื่อสื่อสารกับคนร่วมสมัย ทั้งไทยและต่างประเทศได้สะดวกมากขึ้น ในส่วนของวรรณกรรมผู้วิจัยได้มีการคัดเลือกและจัดกลุ่มนักเขียนที่มีผู้ระบุว่ามผลงานแนวเซอร์เรียลลิสต์ ในช่วง พ.ศ. ๒๕๐๗-๒๕๒๗ ประเภทวินิพนธ์ ได้แก่ อังคาร กัลยาณพงศ์ เรื่อง จินตนาการ ผีพุ่งได้ ประเภทบทละคร ได้แก่ สุวัฒน์ ศรีเชื้อ เรื่องนอกเหนือการควบคุม ประเภทนวนิยาย ได้แก่ ทมยันตี เรื่องเงาทิพย์ ประเภทเรื่องสั้น ได้แก่ นิพนธ์ จิตรกรรมเรื่องลูกโป่ง สีขาว สุชาติ สวัสดิ์ศรี เรื่อง รถไฟ เด็กเล่น ออกไปจากความมืด กำแพง มาอย่างไร จะไปไหน

ฝืนกลางวันในฤดูร้อนของหนังสือสงครามไทย-อเมริกัน ใต้ตั้ง-ต่อง สุวัฒน์ ศรีเชื้อ เรื่องมนุษย์ข้อมือ แยกมันสมองออกจากเหล็ก จุลินทรีย์พลาสติก นิคม รวยยวาท เรื่องคนบนต้นไม้ สุรัชย์ จันทิมาธร เรื่องแล้งเข็ญ วิทยากร เชียงกูล เรื่องบนถนนสายที่นำไปสู่ความตาย วีรประวัติ วงศ์พัทพิน เรื่องคนโซ่ วิสา คัญทัพ เรื่องคำคืนอันโหดร้ายในวันอันว่างเปล่า โกสุม พิสัย เรื่องฆาตกร พิสิฐ ศุภரியพงษ์ เรื่องถนนสายหมอกคว้น สุขสันต์ เหมือนนิรุทธิ เรื่องหัว ตัก วงศ์รัฐ เรื่องบันทึกของผู้คน ออนุช อภาภิรม เรื่องตัวทาส อุดล เปรมบุญ เรื่องกรุงเทพ ๑๙๘๒ ศิริชัย นฤมิตรเรขการ เรื่อง วันหนึ่งของกรุงเทพ และอัศศิริ ธรรมโชติ เรื่องบนเส้นทางของหมาบ้า จากการศึกษาพบว่านักเขียนไทยได้ยืมเทคนิคและวิธีการสร้างภาพแบบเซอร์เรียลลิสม์มาใช้เสียดสีวิจารณ์สภาพการณ์และบุคคลในสังคมอยู่บ้าง แต่สิ่งที่ถูกโจมตีนั้นเป็นสิ่งที่สังคมไม่ยอมรับอยู่แล้ว ไม่มีใครก้าวไปถึงขั้นขบถต่อค่านิยมของสังคมและศาสนาประจำชาติอย่างที่พวกเซอร์เรียลลิสม์ทำ อย่างมากที่สุดก็มีแต่โจมตีกระพี้หรืออคติทางศาสนาบ้างเท่านั้น นักเขียนไทยแนวก้าวหน้าได้พยายามใช้วิจารณ์ญาณในการเลือกรับ ปรับ เปลี่ยน และประยุกต์แรงบันดาลใจดังกล่าวให้เข้ากับเอกลักษณ์ไทยอย่างแนบเนียน

ปราโมทย์ ะวิน (๒๕๕๓) ได้ศึกษา กวีนิพนธ์ว่าด้วยกวีนิพนธ์ในกวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย โดยศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๐ ถึง พ.ศ. ๒๕๕๑ จำนวน ๒๑๐ บท มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะของแนวคิดของกวีนิพนธ์ว่าด้วยกวีนิพนธ์ และเพื่อวิเคราะห์ลักษณะสำคัญของกวีนิพนธ์ว่าด้วยกวีนิพนธ์ในกวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย ซึ่งพบว่ากวีนิพนธ์ว่าด้วยกวีนิพนธ์เป็นประเภทของกวีนิพนธ์ที่กวีสร้างขึ้นเพื่อแสดงออกถึงแนวคิดกวีศาสตร์สำนักอันเป็นแนวคิดในการพิจารณาคุณลักษณะบทบาทหน้าที่ ปรัชญา และหลักการอื่น ๆ ทางวรรณศิลป์ ซึ่งเป็นกระแสสำคัญในกวีนิพนธ์ร่วมสมัยทั้งในต่างประเทศและในไทย ในกวีนิพนธ์ไทย กวีนิพนธ์ว่าด้วยกวีนิพนธ์เริ่มปรากฏชัดในกวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นมา ซึ่งเป็นช่วงกวีนิพนธ์ไทยเปลี่ยนแปลงทั้งด้านวิธีการนำเสนอและเนื้อหา ส่งผลให้กวีไทยร่วมสมัยสร้างกวีนิพนธ์ว่าด้วยกวีนิพนธ์ขึ้นเพื่อนิยามความหมายของกวีกับกวีนิพนธ์ ทบทวนบทบาทและสถานภาพของตน คุณค่าของกวีนิพนธ์ และกระบวนการเขียน กวีนิพนธ์ว่าด้วยกวีนิพนธ์มีลักษณะสำคัญ ๔ ประการคือ คุณลักษณะของกวี พันธกิจของกวี คุณค่าของกวีนิพนธ์ และกระบวนการสร้างสรรค์กวีนิพนธ์

งานวิจัยอีกเรื่องหนึ่งที่ศึกษาปรัชญาของขงจื๊อคือ ศากุน ภัคดีคำ (๒๕๕๑) โดยศึกษาเรื่องความอายกับวิญญูชน: มโนทัศน์เรื่องความอายในปรัชญาของขงจื๊อ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าบทบาทของความอายในปรัชญาขงจื๊อ แบ่งได้เป็น ๓ ระดับ ได้แก่ ระดับตัวบุคคล ระดับชุมชน และระดับบ้านเมือง ระดับตัวบุคคล เป็นความอายและความละอายเป็นอารมณ์สำคัญที่ช่วยใน

การพัฒนาขีดความสามารถทางศีลธรรมของบุคคลให้ดียิ่งขึ้น กล่าวคือ การมีความอายไม่ว่าจะเป็นในเชิงสังคมหรือในเชิงศีลธรรมเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าคุณคนนั้นยังมีข้อผิดพลาดหรือข้อบกพร่องในตนเอง ซึ่งต้องการแก้ไขขีดความสามารถต่อไป ดังนั้นเมื่อมีความบกพร่องหรือผิดพลาดวิญญูชนก็พึงแก้ไขปรับปรุงตนระดับชุมชน เป็นความอายและความละอายที่คนในชุมชนหรือสังคมสามารถรับรู้สึกร่วมกันได้ เนื่องจากคนในสังคมมีระเบียบแบบแผนหรือคุณค่าบางอย่างร่วมกัน เช่น จากค่านิยมของคนในสังคมหรือกฎเกณฑ์บางอย่างที่คนในสังคมมีส่วนร่วมกัน คนในสังคมจึงมีความอายร่วมกัน ความอายและความละอายจึงสามารถช่วยตรวจสอบการกระทำซึ่งกันและกันของบุคคลรวมทั้งนำไปสู่การแก้ไขขีดความสามารถทางศีลธรรม เนื่องจากความอายและความละอายเป็นสิ่งที่คนในสังคมรู้สึกร่วมกันได้ ระดับบ้านเมือง ในระดับนี้ ความละอายมีบทบาททั้งความละอายของขุนนางและของประชาชน ความอายเป็นคุณสมบัติสำคัญอย่างยิ่งของขุนนางบัณฑิต แม้ว่าคุณธรรมอย่างอื่น เช่น ความกตัญญู ความรักพี่น้องจะเป็นคุณสมบัติสำคัญ แต่น่าสังเกตว่าขงจื้อให้ความสำคัญเป็นคุณสมบัติประการแรกสุดของผู้ที่จะเป็นขุนนางบัณฑิต เพราะความละอายเป็นอารมณ์ทางศีลธรรมที่ครอบคลุมการกระทำที่เหมาะสมต่อบุคคลอื่น ๆ ในความสัมพันธ์ต่าง ๆ ไม่ใช่เพียงความสัมพันธ์ต่อครอบครัว เพราะความละอายเป็นความรับผิดชอบทางศีลธรรมของบุคคล การเป็นขุนนางมีความละอายย่อมเป็นความรับผิดชอบทั้งต่อหน้าที่และความประพฤติ ซึ่งสามารถจะกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมและมีความรอบคอบ ดังนั้นความละอายจึงมีบทบาทสำคัญในการปกครองโดยสามารถควบคุมประชาชนให้อยู่ในกรอบจารีตช่วยสร้างสังคมที่เป็นระเบียบ เพราะประชาชนมีจิตสำนึกในการกระทำ สามารถยับยั้งการกระทำที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมด้วยตนเอง

งานวิจัยอีกเรื่องหนึ่งที่ศึกษาแนวคิดสำคัญของกวีนิพนธ์ไทย ได้แก่ ดวงมน จิตรจางนงค์ (๒๕๔๓) ศึกษาแนวคิดสำคัญของกวีนิพนธ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์ว่ามีแนวคิดสำคัญ ๓ ประการ คือ คุณค่าของธรรมชาติที่เกื้อกูลชีวิตและการรับรู้ของมนุษย์ คุณค่าของวัฒนธรรมและคุณธรรม โดยเฉพาะรากฐานของชีวิตในชนบท และความสำนึกทางสังคมบนพื้นฐานความเชื่อมั่นในคุณค่าของความ เป็นมนุษย์

ประการแรก คุณค่าของธรรมชาติที่เกื้อกูลชีวิตและการรับรู้ของมนุษย์ แสดงให้เห็นได้จากแนวคิดที่สืบมาจากรากฐานวิถีคิดของวัฒนธรรมเดิมที่กวีได้นำมาย้ำและเสริมด้วยปัญญาของตนดังที่กวีนิพนธ์ของอังคาร กัลยาณพงศ์ กล่าวไว้ในลำนำภูกระดึงว่า “ข้าน้อยมีครู อยู่ทั่วฟ้า” และชี้ว่า “โลกนี้เล่าให้ห้องสมุดใหญ่” จากจาทูกอดิต ในกวีนิพนธ์ และสามารถเห็นได้ จากกวีนิพนธ์

ของ จ่าง แซ่ตั้ง ที่กล่าวไว้ใน “เป่าไบ” ว่าเด็กมีกายที่ผลิบอ่อนนออยู่ภายในและติดต่อกับสื่อสารกับธรรมชาติ เพื่อให้ตนได้รู้ นั่นคือรู้จักธรรมชาติและธาตุแห่งความดีงาม

ประการที่สองคือ คุณค่าของวัฒนธรรมและคุณธรรม แก่นแท้ซึ่งซ่อนอยู่ในความผูกพันเปลี่ยนแปลงอาจเข้าถึงด้วยการรับรู้อย่างพินิจพิจารณา ในเวลาเดียวกันความพินาศของธรรมชาติ เพราะการกระทำของมนุษย์ก็เชื่อมโยงกับการผันแปรของคุณธรรมและสถานะของมนุษย์ ดังที่ ศักดิ์สิทธิ์ มีสมสืบ กล่าวไว้ใน “นางไม้” ว่ามนุษย์ไร้ศรัทธาในความดีงามและปฏิเสธการดำรงอยู่ของนางไม้ผู้รักษาป่าจึงกระทำการย้ายธรรมชาติ ละทิ้งระบบชีวิตที่ผดุงสังคมมาอย่างยาวนาน จึงไม่น่าประหลาดใจที่มนุษย์สามารถทำลายมนุษย์ด้วยกันเองอย่างเลือดเย็น

ประการที่สามคือ สำนักทางสังคมและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ในขณะที่คนหนุ่มสาวสูญเสียความหวังและความเชื่อที่เรียกว่าอุดมการณ์ที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมไทยสู่ระบบที่เป็นธรรม เขาก็ยังพบว่าปัญหาไม่ได้สิ้นสุดลงเพราะความเจ็บช้ำเพราะความล้มเหลวในการต่อสู้ทางการเมือง ช่วงหลังเหตุการณ์เดือนตุลาคม ๒๕๑๙ ทำให้รู้สึกหรือต้องยอมรับความจริงว่า ปัญหาสังคมไม่ใช่สิ่งที่แก้ไขได้ด้วยสูตรตายตัว คุณค่าของการค้นพบนี้อาจจะอยู่ที่ความเข้าใจว่า ปัญหาสังคมกับปัญหาของความเป็นมนุษย์ หรือปัญหาภายในตัวตนของปัจเจกบุคคลนั้นไม่อาจแยกขาดจากกันโดยสิ้นเชิง ด้วยเหตุนี้วรรณกรรมเพื่อชีวิตที่ขาดความเข้าใจชีวิตย่อมจะไร้พลังทางวรรณศิลป์ที่จะปลุกสำนึกได้ ในที่สุดความเชื่อมั่นในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ก็ยังเป็นพื้นฐานสำคัญต่อความมีสำนึกทางสังคม ดังเช่น คมทวน คันธนู กล่าวไว้ในบทประพันธ์ รุ่งสลาย อันรายสรวงว่า รักเป็นเรื่องแรกการแบกรับ และแม้รู้ว่าภาวะที่ไร้รักเป็นสิ่งที่น่าวิตก แต่ก็ก็ยังมีความหวังให้มนุษย์มีรักเพื่อไว้หยุดยั้งการเคลื่อนตัวของสงคราม

๒. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวรรณกรรม

นฤมล กาญจทัต (๒๕๔๔) ได้วิจัยเรื่อง กวีนิพนธ์ร่วมสมัยของชนกลุ่มน้อยอเมริกัน:

วรรณศิลป์พหุวัฒนธรรม โดยวิเคราะห์และเปรียบเทียบแนวคิดหลักลักษณะร่วมลักษณะเฉพาะกลวิธีและขนบวรรณศิลป์ตลอดจนปฏิสัมพันธ์ระหว่างกวีนิพนธ์กับบริบททางสังคม ผลของการศึกษาแสดงให้เห็นว่ากวีนิพนธ์ชนกลุ่มน้อยเฟื่องฟูอย่างชัดเจนช่วงปลายศตวรรษที่ ๒๐ อันเป็นผลมาจากกระแสการต่อสู้เพื่อสิทธิพลเมืองในทศวรรษ ๑๙๖๐ กวีได้แก่คนพื้นเมืองอเมริกัน คนผิวดำและชนเชื้อสายเอเชีย พยายามสร้างผลงานจากรากฐานทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน เพื่อยืนหยัดในอัตลักษณ์และศักดิ์ศรีแห่งกลุ่มชาติพันธุ์ของตน ท่ามกลางกระแสอันเชี่ยวกรากของวัฒนธรรมกระแสหลัก ในแง่ความคิด กวีนิพนธ์ของชนกลุ่มน้อยแสวงหาพลังจากประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตดั้งเดิมของตนเอง ซึ่งเต็มไปด้วยรอยจารึกแห่งความเจ็บปวดจากสังคมอเมริกันในเชิง

วรรณศิลป์ กวีนิพนธ์ส่วนใหญ่สอดคล้องกับขนบมุขปาฐะของแต่ละกลุ่มกล่าวคือ เน้นจังหวะดนตรี และภาษาของตนเอง จินตภาพจากประสบการณ์เฉพาะของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีพลังสร้างสรรค์ที่ทำให้กวีนิพนธ์ของชนทั้งสี่กลุ่มโดดเด่นมีสีสัน และสื่อความหมายได้แจ่มชัดหลากหลายและลึกซึ้ง

ธนิภาบุญ จินาพันธ์ (๒๕๔๖) วิจัยเรื่อง วิเคราะห์แนวคิดและคุณค่าในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาแนวคิดและคุณค่าด้านต่าง ๆ ในกวีนิพนธ์ซีไรต์ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๓-พ.ศ. ๒๕๔๔ โดยศึกษาจากกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน จำนวน ๘ เล่ม คือ เพียงความเคลื่อนไหวของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ นาฏกรรมบนลานกว้าง ของคมทวน คันธนู ปณิธาน กวี ของอังคาร กัลยาณพงศ์ ใบไม้ที่หายไป ของจิระนันท์ พิตรปรีชา มือนั้น สีขาว ของศักดิ์สิทธิ์ มีสมสืบ ม้าก้านกล้วย ของไพรวรินทร์ ขาวงาม ในเวลา ของแรคำ ประโดยคำ และบ้านเก่า ของโชคชัย ภัณฑิต ผลการศึกษาพบว่า กวีได้ถ่ายทอดสาระความจริงในความเป็นไปของสังคมและโลก โดยใช้ความงามวรรณศิลป์เป็นเครื่องน้อมนำจิตใจให้ผู้อ่านไปในทางที่สูงขึ้น ขณะเดียวกันความจริงที่แสดงออกอย่างงดงามนี้ก็ทำให้มนุษย์เกิดปัญญาหยั่งรู้ สำนึกถึงสิ่งที่ควรกระทำและไม่ควรกระทำ เพื่อนำประโยชน์มาสู่สังคม อีกทั้งยังเสนอปัญหาสังคม เช่น ปัญหาโสเภณี ปัญหาความเหลื่อมล้ำของคนในสังคม ปัญหาการใช้อำนาจเผด็จการทางการเมืองและการปกครอง เป็นต้น และการเสนอแนะแนวทางที่ทำให้สังคมเป็นปกติสุข คือ การอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ ที่ต้องเอื้อเพื่อแบ่งปันและเห็นความสำคัญของชีวิตอื่นเทียบเท่าตน กวีนิพนธ์ซีไรต์จึงมีคุณค่าด้านการสร้างพหุทธิปัญญา ส่วนคุณค่าอีกประการหนึ่งคือการแสดงให้เห็นประจักษ์ถึงปัญญาและความรู้แจ้งอันเกิดจากการเรียนรู้ ความจริง และความเป็นไปของธรรมชาติของโลก จนเกิดเป็นความเข้าใจตนเอง เพื่อที่จะนำไปสู่การอยู่ร่วมโลกเดียวกันอย่างสันติ

วรรณภา ชำนาญกิจ (๒๕๔๙) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างขนบวรรณศิลป์กับประพันธศาสตร์ในกวีนิพนธ์ของอังคาร กัลยาณพงศ์และเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เพื่อให้เห็นคุณค่าของกวีนิพนธ์ของกวีทั้งสองในฐานะที่สืบทอดความเป็นตำราประพันธศาสตร์ ดุจเดียวกับที่วรรณคดีชั้นครูโบราณได้กระทำมาแล้วในจารีตนิยมของไทย ผลการวิจัยพบว่า อังคาร กัลยาณพงศ์ และเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ รังสรรค์งานกวีนิพนธ์ สืบทอดแนวคิดเรื่องความงามและคุณค่าของกวีนิพนธ์ในขนบวรรณศิลป์ของไทย และได้ถ่ายทอดแนวคิดเรื่องปรัชญาแห่งวรรณคดี คือความสมบูรณ์ของวรรณศิลป์และความงามแห่งจิตวิญญาณ เป็นรูปธรรมในรูปแบบบทกวี

นิพนธ์ว่าด้วยธรรมชาติและหน้าที่ของกวีนิพนธ์ ทั้งในด้านรูปแบบ เนื้อหา และกลวิธีทางวรรณศิลป์ ด้านการนำเสนอเนื้อหาที่เน้นความคิดอันเข้มข้นซึ่งนับเป็นลักษณะเด่นของกวีนิพนธ์สมัยใหม่ การสื่อแนวคิดพุทธธรรมเป็นขนบด้านเนื้อหา แสดงให้เห็นการเน้นคุณค่าของกวีนิพนธ์ในการสื่อความงามแห่งจิตวิญญาณ เนื้อหาที่ชี้แนะและปลุกเร้าความคิดของผู้อ่านให้ขบคิดและตีความในเชิงคำสอนเกี่ยวกับปรัชญาชีวิตย่อมกระตุ้นการรับรู้ผ่านผัสสะและการพิจารณา กระบวนการสร้างและการอ่านกวีนิพนธ์จึงเป็นกระบวนการขัดเกลาจิตใจทั้งของผู้สร้างและผู้อ่านให้วิจิตรประณีต ความงดงามในด้านรูปแบบและเนื้อหาที่ประสานกลมกลืนกันของบทกวีนิพนธ์ที่กวีได้รังสรรค์ขึ้นอย่างประณีตนับเป็นแนวคิดประพันธศาสตร์ที่สืบทอดมายาวนานในขนบวรรณศิลป์ไทย

นอกจากนี้สุธาร์ตน์ พงษ์แก้ว (๒๕๓๕) ได้วิจัยเรื่อง โลกทัศน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมของอังคาร กัลยาณพงศ์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์โลกทัศน์ ที่ปรากฏในวรรณกรรมของอังคาร กัลยาณพงศ์ และเพื่อศึกษากลวิธีการนำเสนอโลกทัศน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมผลการวิเคราะห์พบว่า ปรากฏโลกทัศน์ด้านต่าง ๆ ดังนี้ โลกทัศน์ที่มีต่อมนุษย์ โลกทัศน์ที่มีต่อธรรมชาติ และโลกทัศน์ที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ โลกทัศน์ที่มีต่อมนุษย์ปรากฏทัศนะที่เกี่ยวกับโลกและจักรวาล คติความเชื่อทางศาสนา และความเชื่อเรื่องสิ่งลึกลับ ด้านกลวิธีการนำเสนอโลกทัศน์ที่มีต่อมนุษย์ ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ ด้านกลวิธีการนำเสนอพบว่า อังคาร กัลยาณพงศ์ ใช้กลวิธีต่าง ๆ คือ การใช้สัญลักษณ์ การใช้บุคลาธิษฐาน การใช้คำถามชวนคิด การสนทนาของตัวละคร การเล่าเรื่อง ตลอดจนการใช้ภาษาที่ ซึ่งกลวิธีเหล่านี้ทำให้ทราบว่าอังคาร กัลยาณพงศ์ มีทัศนะที่เกี่ยวกับมนุษย์ ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ

งานวิจัยของ สายวรุณ น้อยนิมิตร (๒๕๓๓) เป็นงานวิจัยอีกเรื่องหนึ่ง que ศึกษาลักษณะ เซอเรียลลิสม์ในกวีนิพนธ์ของอังคาร กัลยาณพงศ์ โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์แก่นเรื่อง และกลวิธีการนำเสนอ ซึ่งผลของการวิจัยสรุปว่ากวีนิพนธ์ของอังคาร กัลยาณพงศ์ มีความคล้ายคลึง และแตกต่างจากลักษณะเซอเรียลลิสม์ในกวีนิพนธ์ฝรั่งเศส ส่วนที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ เนื้อหา เกี่ยวกับการขบถ คือ แสดงความคิดที่ไม่ยอมรับสภาพความเป็นไปในสังคม เนื้อหาเกี่ยวกับกวีนิพนธ์ที่กวีมองว่าเป็นหนทางหนึ่งของความหลุดพ้น เนื้อหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างจิตรกรรมกับกวีนิพนธ์ วิธีการเสนอภาพที่น่าอัศจรรย์ใจและลักษณะของความนัยซึ่งทำให้ผู้อ่านตีความบทกวีได้อย่างอิสระ ส่วนที่แตกต่างกันคือ กวีนิพนธ์ของอังคาร กัลยาณพงศ์ ไม่ใช่การเขียนแบบอัตโนมัติ อังคารมิได้ใช้ภาพพจน์ที่ประหลาดพิสดาร ยั่วความปรารถนาทางเพศและมิได้แสดงความงามที่ผิดมนุษย์ ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นกลวิธีสำคัญที่ปรากฏในกวีนิพนธ์เซอเรียลลิสม์ โดยผลจากการศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างครั้งนี้ ทำให้ลักษณะเด่นในกวีนิพนธ์

ของอังคาร ปรากฏชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการแสดงสัจธรรมในธรรมชาติ อังคารได้สะท้อนภาพ
ความเสียสละที่ธรรมชาติมีต่อมนุษย์ และเป็นแม่แบบในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ด้วย

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดตะวันตกและแนวคิดตะวันออกและ
งานวิจัยทางด้านวรรณกรรมจะสังเกตได้ว่าผู้ศึกษาจะมุ่งวิเคราะห์หรืออธิบายความคิดด้านปรัชญา
ตะวันตกและปรัชญาตะวันออกในกวีนิพนธ์และในวรรณกรรม ศิลปะประเภทต่าง ๆ และพยายาม
อธิบายแนวคิด โลกทัศน์ กระบวนการในการสร้างวรรณกรรม ศิลปะการใช้ภาษา ถ้อยคำ
รสความ โดยเชื่อมโยงกับแนวคิดทางด้านปรัชญา

ทั้งนี้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งแนวคิดความเป็นสากล แนวคิด
ตะวันตก แนวคิดตะวันออก กวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ แสดงให้เห็นว่า แนวคิดตะวันตก
และแนวคิดตะวันออกปรากฏแนวคิดร่วมกันบางประการ การศึกษาแนวคิดความเป็นสากลใน
กวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ และอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมจะสามารถเห็นได้ว่ากวีนิพนธ์ไทย
มีความเป็นสากล มีความสำคัญและมีพลังในการขับเคลื่อนให้สังคมเกิดการรับรู้ ตระหนักถึง
การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นได้ เช่น บทกวีนิพนธ์ที่มีเนื้อหาเหตุการณ์
ทางสังคมในช่วง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ และ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ เป็นต้น ดังนั้นงานวิจัยที่ได้นำมาศึกษา
และวิเคราะห์นั้นจะเห็นจุดร่วมกันของการศึกษาคือ การนำเอาแนวคิดตะวันตกและตะวันออก
มาอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น และสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของผู้คนในช่วงเวลา
ที่แตกต่างกัน

บทที่ ๓

แนวคิดความเป็นสากลในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์

กวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ จำนวน ๑๒ เรื่อง ได้แก่ เพียงความเคลื่อนไหว นาฏกรรมบนลานกว้าง ปณิธานกวี ใบไม้ที่หายไป มือนั้นสีขาว ม้าก้านกล้วย ในเวลา บ้านเก่า แม่น้ำรำลึก โลกในดวงตาข้าพเจ้า ไม่มีหญิงสาวในบทกวี และหัวใจห้องที่ห้า รวมมีบทกวีนิพนธ์ จำนวน ๔๔๒ บท ผู้วิจัยแบ่งแนวคิดออกเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ แนวคิดความเป็นสากล และแนวคิดเฉพาะปัจเจกบุคคล

๑. แนวคิดความเป็นสากล (Universality) ในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ จำนวน ๑๒ เรื่อง สามารถจำแนกแนวคิดความเป็นสากล ๑๐ ประเภท ได้แก่ ไศกนาฏกรรม ทหารการเมือง สงคราม และความทรงจำร่วมทางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม การเปลี่ยนแปลงของสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความรัก ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ สันติภาพ การต่อสู้กับความอธรรม ความไม่เท่าเทียมกันในสังคม และสิทธิสตรี

๒. แนวคิดเฉพาะปัจเจกบุคคล (Uniqueness) ในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ จำนวน ๑๒ เรื่อง จำแนกแนวคิดเฉพาะปัจเจกบุคคลได้ ๓ ประเภท ได้แก่ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ความหวัง และการเชิดชูบุคคลและอาชีพที่สร้างคุณค่าแก่แผ่นดิน

การศึกษาแนวคิดในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ทั้ง ๑๒ เรื่อง มีบทกวีนิพนธ์ จำนวน ๔๔๒ บท จำแนกแนวคิดได้ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑ แนวคิดความเป็นสากลในกรณีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ จำนวน ๑๒ เรื่อง

ปี พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	สรุป
	๒๕๒๓	๒๕๒๖	๒๕๒๙	๒๕๓๒	๒๕๓๕	๒๕๓๘	๒๕๔๑	๒๕๔๔	๒๕๔๗	๒๕๕๐	๒๕๕๓	๒๕๕๕	จำนวน
แนวคิด	เพียง	นาฏ	ปณิ	ใบไม้ที่	มือนั้น	ม้าก้าน	ในเวลา	บ้านเก่า	แม่น้ำ	โลกใน	ไม่มี	หัวใจ	(บท)
	ความ	กรรมบน	ธานกวี	หายไป	สีขาว	กล้วย			รำลึก	ดวงตา	หญิง	ห้องที่ห้า	
	เคลื่อน	ลาน								ข้าพเจ้า	สาวใน		
	ไหว	กว้าง									บทกวี		
๑. โศกนาฏกรรม	๕	๑	๓	๗	-	๔	-	-	-	๑	๗	๑๕	๔๓
ทางการเมือง													
สงคราม													
และความทรงจำ													
ร่วมทางสังคม													
๒. ความสัมพันธ์	๑	๒	๓	๑	๓	๑๙	-	๒	๔	-	-	-	๓๕
ระหว่างมนุษย์													
กับสังคม													
๓. การเปลี่ยนแปลง	๓	-	-	-	-	๗	-	๒๕	๑๘	๑๑	๑	๑๒	๗๗
ของสังคม													

ตารางที่ ๑ (ต่อ)

แนวคิด	ปี พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	สรุป
	๒๕๒๓	๒๕๒๖	๒๕๒๙	๒๕๓๒	๒๕๓๕	๒๕๓๘	๒๕๔๑	๒๕๔๔	๒๕๔๗	๒๕๕๐	๒๕๕๓	๒๕๕๕	จำนวน (บท)	
	เพียง ความ เคลื่อน ไหว	นาฏ กรรมบน ลาน กว้าง	ปณิ ธานกวี	ใบไม้ที่ หายไป	มีอนัน สีขาว	ม้าก้าน กล้วย	ในเวลา	บ้านเก่า	แม่น้ำ รำลึก	โลกใน ดวงตา ข้าพเจ้า	ไม่มี หญิง สาวใน บทกวี	หัวใจ ห้องที่ ห้า		
๔. ความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์ กับมนุษย์	-	-	-	-	๒๐	๑	-	๖	๑	๑๓	๑๐	๓	๕๔	
๕. ความรัก	-	-	๓	๓	-	-	๑	๑	๔	๑	-	๑	๑๔	
๖. ความสัมพันธ์ กับธรรมชาติ	-	-	๓	-	๑	๑	-	๔	๒	-	-	๑๐	๒๑	
๗. สันติภาพ	-	-	๑	๑	๑	๑	-	-	-	-	๒	๒	๘	
๘. การต่อสู้กับ ความอธรรม	๗	๑๖	-	๑๒	-	๑	-	-	-	-	-	-	๓๖	
๙. ความไม่เท่า เทียมกันในสังคม	-	๔	-	-	-	-	-	-	-	-	-	๒	๖	

ตารางที่ ๑ (ต่อ)

ปี พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	สรุป
แนวคิด	๒๕๒๓	๒๕๒๖	๒๕๒๙	๒๕๓๒	๒๕๓๕	๒๕๓๘	๒๕๔๑	๒๕๔๔	๒๕๔๗	๒๕๕๐	๒๕๕๓	๒๕๕๕	จำนวน (บท)
	เพียง	นาฏ	ปณิ	ใบไม้ที่	มีอนัน	ม้าก้าน	ในเวลา	บ้านเก่า	แม่น้ำ	โลกใน	ไม่มี	หัวใจ	
	ความ	กรรมบน	ธานกวี	หายไป	สีขาว	กล้วย			รำลึก	ดวงตา	หญิง	ห้องที่ห้า	
	เคลื่อน	ลาน								ข้าพเจ้า	สาวใน		
	ไหว	กว้าง									บทกวี		
๑๐. สิทธิสตรี	-	๑	-	๑	-	-	-	-	-	-	-	-	๒
รวมตารางที่ ๑	๑๖	๒๔	๑๓	๒๕	๒๕	๓๔	๑	๓๘	๒๙	๒๖	๒๐	๔๕	๒๙๖

ตารางที่ ๒ แนวคิดเฉพาะปัจเจกบุคคลในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ จำนวน ๑๒ เรื่อง

ปี พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	สรุป จำนวน (บท)
	๒๕๒๓	๒๕๒๖	๒๕๒๙	๒๕๓๒	๒๕๓๕	๒๕๓๘	๒๕๔๑	๒๕๔๔	๒๕๔๗	๒๕๕๐	๒๕๕๓	๒๕๕๕	
แนวคิด	เพียง ความ เคลื่อน ไหว	นาฏกรรม บนลาน กว้าง	ปณิ ธานกวี	ใบไม้ที่ หายไป	มือนั้นสี ขาว	ม้าก้าน กล้วย	ในเวลา	บ้านเก่า	แม่น้ำ รำลึก	โลกใน ดวงตา ข้าพเจ้า	ไม่มีหญิง สาวในบท กวี	หัวใจ ห้องที่ ห้า	
๑. ความศรัทธาใน พระพุทธศาสนา	๑	๑	๒๒	๔	๑๕	๓	๓๐	๑	๙	๘	๓	๓	๑๐๐
๒. ความหวัง	-	-	-	๕	-	๑๐	๑	๒	๓	๑	๖	-	๒๘
๓. การเชิดชูบุคคล และอาชีพที่สร้าง คุณค่าแก่แผ่นดิน	๑	๒	๓	-	-	-	-	-	๑	๓	๗	๑	๑๘
รวมตารางที่ ๒	๒	๓	๒๕	๙	๑๕	๑๓	๓๑	๓	๑๓	๑๒	๑๖	๔	๑๔๖
รวมตารางที่ ๑+๒	๑๘	๒๗	๓๘	๓๔	๔๐	๔๗	๓๒	๔๑	๔๒	๓๘	๓๖	๔๙	๔๔๒

จากตารางที่ ๑ แสดงผลสรุปการศึกษาแนวคิดในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ จำนวน ๑๒ เรื่อง รวมจำนวนทั้งสิ้น ๔๔๒ บท จากข้างต้นนั้นจะเห็นว่าแนวคิดในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ แบ่งเป็น ๒ กลุ่มสำคัญ ได้แก่ กลุ่มแนวคิดความเป็นสากล และแนวคิดเฉพาะปัจเจกบุคคล ผู้วิจัยได้ลำดับแนวคิดก่อนหลังตามจำนวนการกระจายตัวของกวีนิพนธ์ ๑๒ เรื่อง ที่พบมากที่สุดจากมากไปหาน้อย โดยไม่ได้ลำดับตามจำนวนแนวคิดที่พบมากที่สุดในทุกกวีนิพนธ์ เนื่องจากมีกวีบางท่านเน้นสื่อแนวคิดด้านใดด้านหนึ่งเป็นจำนวนมาก ผลการจำแนกแนวคิดความเป็นสากลและแนวคิดเฉพาะปัจเจกบุคคล จากตารางอธิบายได้ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ แนวคิดความเป็นสากล

แนวคิดความเป็นสากลที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ เป็นแนวความคิดอันเป็นลักษณะร่วมที่มนุษย์ทุกเชื้อชาติทุกวัฒนธรรมรับรู้เข้าใจและยอมรับร่วมกัน ในการอธิบายแนวคิดต่างๆ ให้มีความสัมพันธ์กับปรากฏการณ์ในสังคมออกมาเป็นลักษณะของบทกวีนิพนธ์แนวคิดความเป็นสากลในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์จำแนกได้ ๑๐ ประเด็น รวมจำนวนบทกวีนิพนธ์ ๒๙๖ บท ดังนี้

๑. แนวคิดโคกนาฏกรรมทางการเมือง สงครามและความทรงจำร่วมทางสังคม เป็นแนวคิดที่กวีเจตนาสื่อให้แก่ผู้อ่านมากที่สุด โดยกล่าวถึงสถานการณ์สำคัญของสังคม ในด้านของสงคราม ความไม่สงบของบ้านเมือง ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการปฏิวัติ รัฐประหารทางการเมือง นำไปสู่การสูญเสียชีวิต โคกนาฏกรรมอันเป็นความทรงจำร่วมทางสังคม โดยกลุ่มนักเขียนที่สื่อแนวคิดในด้านนี้มีกวีนิพนธ์ จำนวน ๘ เรื่อง และมีบทกวี จำนวน ๔๓ บท

๒. แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม สื่อถึงความเป็นสังคมเมืองและสังคมชนบทที่มีความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของผู้คนในรูปแบบต่าง ๆ มีกวีนิพนธ์ที่สื่อถึงแนวคิดนี้ จำนวน ๘ เรื่อง และมีบทกวี จำนวน ๓๕ บท

๓. แนวคิดการเปลี่ยนแปลงของสังคม สื่อถึงการเปลี่ยนแปลงสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมอุตสาหกรรม การเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ และการถวิลหาอดีต มีกวีนิพนธ์ที่สื่อถึงแนวคิดในด้านนี้ จำนวน ๗ เรื่อง แต่มีบทกวี จำนวน ๗๗ บท เนื่องจากกวีบางท่านเน้นสื่อถึงแนวคิดในด้านการเปลี่ยนแปลงของสังคมในบทกวีนิพนธ์เป็นจำนวนมาก เช่น บ้านเก่า สื่อถึงแนวคิดในด้านนี้ ๒๕ บท

๔. แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ สื่อถึงการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคมที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในรูปแบบต่าง ๆ ตามบริบทของสังคม มีบทกวีนิพนธ์ที่สื่อความหมายถึงแนวคิดที่ในด้านนี้ จำนวน ๗ เรื่อง และมีบทกวี จำนวน ๕๔ บท

๕. แนวคิดความรัก สื่อถึงความรักของบุพการีที่มีต่อลูก และความรักระหว่างชายกับหญิงมีบทกวีนิพนธ์ที่สื่อแนวคิดนี้ จำนวน ๗ เรื่อง และมีบทกวี จำนวน ๑๔ บท

๖. แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ สื่อถึงการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ สภาพแวดล้อมของธรรมชาติกับวิถีชีวิตมนุษย์ที่มีความเกื้อกูลกัน มีบทกวีนิพนธ์ที่สื่อถึงแนวคิดด้านนี้ จำนวน ๖ เรื่อง และมีบทกวี จำนวน ๒๑ บท

๗. แนวคิดสันติภาพ ได้สื่อถึงการโยยหาสันติภาพ การเสนอทางออกให้แก่สังคม การสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคม จากการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ด้วยความเกื้อกูลกัน จะทำให้เกิดสันติสุขแก่สังคมได้ มีกวีนิพนธ์ที่สื่อถึงแนวคิดในด้านนี้ จำนวน ๖ เรื่อง และมีบทกวี จำนวน ๘ บท

๘. แนวคิดการต่อสู้กับความอธรรม สื่อถึงกระบวนการต่อสู้ทางสังคมของผู้คน การต่อสู้กับอำนาจความไม่เป็นธรรมในด้านการเมือง การปลุกใจให้อดทนต่อสู้กับอำนาจรัฐเพื่อให้ถึงจุดหมาย ความเป็นสังคมในอุดมคติ มีกวีนิพนธ์ที่สื่อถึงแนวคิดในด้านนี้ จำนวน ๔ เรื่อง และมีบทกวี จำนวน ๓๖ บท

๙. แนวคิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม สื่อถึงการถูกเอารัดเอาเปรียบของผู้คนในสังคมและการมีสิทธิทางสังคม ความเหลื่อมล้ำในด้านเศรษฐกิจ และเชื้อชาติ มีกวีนิพนธ์ที่สื่อถึงแนวคิดในด้านนี้ จำนวน ๒ เรื่อง และมีบทกวี จำนวน ๖ บท

๑๐. แนวคิดสิทธิสตรี สื่อถึงบทบาทหน้าที่ของสตรีและการสร้างพื้นที่ คุณค่าทางสังคมของสตรี มีกวีนิพนธ์ที่สื่อถึงแนวคิดในด้านนี้จำนวน ๒ เรื่อง และมีบทกวีจำนวน ๒ บท

กลุ่มที่ ๒ แนวคิดเฉพาะปัจเจกบุคคล

แนวคิดเฉพาะปัจเจกบุคคลที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ เป็นแนวคิดที่สื่อความหมายเฉพาะ โดยแสดงทัศนคติเป็นปัจเจกบุคคล โดยแบ่งได้ ๓ ประเด็น ได้แก่ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ความหวัง และแนวคิดการเชิดชูบุคคลและอาชีพที่สร้างคุณค่าแก่แผ่นดิน รวมจำนวนบทกวีนิพนธ์ ทั้งหมด ๑๔๖ บท ดังนี้

๑. แนวคิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา สื่อถึงในเรื่องของหลักธรรม ศาสนา ความเชื่อ ความศรัทธา ของผู้คนที่อาศัยอยู่ในสังคม โดยปรากฏในกวีนิพนธ์มากที่สุด จำนวน ๑๒ เรื่อง และมีบทกวี จำนวน ๑๐๐ บท ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากวีทุกคนให้ความสำคัญกับความศรัทธาในพระพุทธศาสนา โดยได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายในและภายนอกของสังคม ผสานผ่านโลกทัศน์และชีวทัศน์ เพื่อสื่อความหมายในบทกวีนิพนธ์

๒. แนวคิดความหวัง สื่อถึงการแสดงความหวังปลอบประโลมใจเมื่อพบกับอุปสรรค ปัญหา สังคม อำนาจความอยู่ดีศรีธรรมที่เกิดขึ้น ที่ผู้คนในสังคมมีความโศกเศร้าสะเทือนใจ ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในการดำรงชีวิต มีกวีนิพนธ์ที่สื่อถึงแนวคิดในด้านนี้ จำนวน ๗ เรื่อง และมีบทกวี จำนวน ๒๔ บท

๓. แนวคิดการเชิดชูบุคคลและอาชีพที่สร้างคุณค่าแก่แผ่นดิน ได้สื่อถึงบุคคลที่กระทำคุณประโยชน์แก่สังคม กวีนิพนธ์ที่สื่อความหมายในด้านนี้จำนวน ๗ เรื่อง และมีบทกวี จำนวน ๑๘ บท

ทั้งนี้การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นการวิเคราะห์แนวคิดความเป็นสากลเป็นหลัก ไม่มุ่งเน้นการวิเคราะห์และอธิบายแนวคิดเฉพาะปัจเจกบุคคล

แนวคิดความเป็นสากลในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์

๑. โศกนาฏกรรมทางการเมือง สงคราม และความทรงจำร่วมทางสังคม เป็นแนวคิดสากลที่ปรากฏในทุกสังคมโลก ดังเช่นเหตุการณ์การปฏิวัติอังกฤษ ค.ศ. ๑๖๘๘ ปฏิวัติอเมริกัน ค.ศ. ๑๗๗๖ ปฏิวัติฝรั่งเศส เมื่อปี ค.ศ. ๑๗๘๙ (เสนห์ จามริก, ๒๕๔๙) ตลอดจนปฏิวัติรัสเซีย ค.ศ. ๑๙๑๗ การปฏิวัติจีนของซุน ยัตเซ็น จนเกิดเหตุจลาจล เมื่อปี ค.ศ. ๑๘๙๕ (ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, ๒๕๕๖) ภาพการต่อสู้เรียกร้องสิทธิเพื่อสนองความต้องการอำนาจและผลประโยชน์ของกลุ่มชนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การต่อสู้เรียกร้องสิทธิ นำไปสู่การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงทางความคิด จิตสำนึก และโครงสร้างเศรษฐกิจ การเมือง ซึ่งสถานการณ์ความไม่สงบ สงครามที่เกิดขึ้นในประเทศล้วนเป็นความโศกเศร้าสะเทือนใจ จนนำไปสู่ความทรงจำร่วมของผู้คนในสังคมทุกยุคสมัย ในประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน

บทกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ พบว่า มีจำนวน ๘ เรื่อง ที่สื่อแนวคิดในด้านนี้ ได้แก่ เพียงความเคลื่อนไหว นาฏกรรมบนลานกว้าง ปณิธานกวี โบไม้ที่หายไป ม้าก้านกล้วย โลกในดวงตาข้าพเจ้า ไม่มีหญิงสาวในบทกวี และหัวใจห้องที่ห้า มีบทกวีนิพนธ์ที่สื่อถึงแนวคิด โศกนาฏกรรมทางการเมือง สงคราม และความทรงจำร่วมทางสังคม จำนวน ๔๓ บท ดังนี้

ตารางที่ ๓ โศกนาฏกรรมทางการเมือง สงคราม และความทรงจำร่วมทางสังคม

ลำดับ	ชื่อเรื่อง/ ชื่อกวี	ชื่อบทกวีนิพนธ์	จำนวน (บท)
๑.	เพียงความเคลื่อนไหว/ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์	วันฆ่านกพิราบ, ลำนำบ้านนาทราย, เพลงขลุ่ย เหนือทุ่งข้าว, คำถามข้ามทุ่ง, คำถามข้ามทวีป	๕
๒.	นาฏกรรมบนลานกว้าง/ คมทวน คันธนู	“ตุลารำพึง”	๑
๓.	ปณิธานกวี/ อังคาร กัลยาณพงศ์	ตื่นเกิดโลกมนุษย์, บริภาษสัตว์วิทยาศาสตร์คั่ง นิวเคลียร์, ดุจมหาอำนาจนิวเคลียร์	๓
๔.	ไปไม้ที่หายไป/ จิระนันท์ พิตรปรีชา	นิทานชายแดน, อันเป็นทางผ่าน, ความในใจจาก ภูเขา, หนุ่มสาวคือกาพย์กลอนแห่งป่าเขา, พักพล, อนุสาวรีย์, ตะวันตกดินที่ซบฟ้าผ่า	๗
๕.	ม้าก้านกล้วย/ ไพโรจน์ ฆางาม	คำร้องทำนองของความรัก, สาระในหลุมฝังศพ, งานเลี้ยงรับน้องใหม่บนฟากฟ้า, ถนนสายนั้นปู ด้วยหัวใจมนุษย์	๔
๖.	โลกในดวงตาข้าพเจ้า/ มนตรี ศรียงค์	แรมนรา	๑
๗.	ไม่มีหญิงสาวในบทกวี/ ชะกาเรีย ยา อมตยา	ที่รัก, ตามเงาจันทร์, หยดน้ำตาของกาลเวลา, ผู้ถูกหลงลืม, จนกว่าพลทหารคนสุดท้ายจาก แนวรบจะกลับมา, เศษเก้าอี้ที่ผู้ถูกไหม้เป็น จุด, เลี้ยวของดวงจันทร์	๗
๘.	หัวใจห้องที่ห้า/ อังคาร จันทาทิพย์	มิใช่จินตนาการ, อนุสาวรีย์ลูกปืน, บรรพกาล ภิวฒน์, แนวรบกลางเมืองใหญ่, สัญญะมิด สัญญา, ก้าวอย่างย่อนแย่งแห่งศตวรรษ?!, ตำนานรักเรื่องหนึ่ง, แนวรบด้านตะวันตก, แนวรบ ด้านตะวันออก, ก้อนหินดีกดำบรรพ์, แนวรบด้าน ใต้...ฯ, ฝืนเสื้อขยับปีก, ไม่มีของขวัญจากสงคราม, วัตถุไม่ต้องสงสัย, ความตายของสันติสุข	๑๕

ตัวอย่างบทกวีนิพนธ์ที่สื่อถึง แนวคิดโคกนาฏกรรมทางการเมืองที่นำไปสู่ความทรงจำร่วมทางสังคม ได้แก่ “วันผ่านกพิราบ” บทกวีนี้มีเนื้อหากล่าวถึงความสูญเสียของนักศึกษาและประชาชน เนื่องจากเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ การปราบปรามนักศึกษา ประชาชน ด้วยความรุนแรง และกรณีการสังหารหมู่ นักศึกษา ในบริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ และบริเวณสนามหลวง เนื่องจากนักศึกษา และประชาชนร่วมกันชุมนุมประท้วงคัดค้านการเดินทางกลับมาประเทศไทยของจอมพลถนอม กิตติขจร อดีตนายกรัฐมนตรีนี้นอกประเทศไปตั้งแต่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ โดยช่วงนั้นผู้ที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนี้อคือ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช มีคำสั่งให้สลายการชุมนุมทำให้เกิดเหตุการณ์ปะทะกัน มีผู้ถูกยิงด้วยอาวุธปืน ถูกทุบตี ถูกแขวนคอ (ธงชัย วินิจจะกุล, ๒๕๕๘) ทั้งหมดล้วนเป็นภาพเหตุการณ์การสังหารโหดอย่างทารุณทั้งสิ้น ดังความตอนหนึ่งในบทกวีนิพนธ์นี้

มือกระชับคาบบุหรี่ยี่มูมปาก	ตาหรีเล็งร่องปากปากปิ่นจ้อง
สมุนรายเรียงรอบค้อยหมอบมอง	รั้วระเนนเอนกองกายร่างลั่น
เลือดโทรมหน้าท่า่มือเข้ายี่อยู่ด	กระชากจุดกระชับหมัดขัดด้วยสั้น
เงือไม้ฟาดฟัดซ้ำกระหน่ำจน	เลือดกระเซ็นกระเลือดกระสนทุนทุราย
ผูกคอกลากกระชากร่างกลางสนาม	เลือดยังลามจากหลังวินรินเป็นสาย
นอนแน่นิ่งเนื้อขาวเปล่าเปลือยกาย	ท่อนไม้กำยเกรอะเลือดเลอะเดือดแดง
ร่างรุ่งริ่งลั่นจุกผูกคอกห้อย	กระโดดลอยถีบร่างคว้างร้องแรงแง
เก้าอี้เหล็กหวดโครมโถมสุดแรง	รองเท้าแยงยัดปากกรากเข้ารุม
ทีละร่างซ้อนร่างเอายางทับ	แล้วเปลวไฟก็ไหววับควันจับกลุ่ม
กระดิกดินเดือดมอดเนือกอดกุม	กระดกขุมหงิกงอต่อตะโก
เข้าตอกอกทีละอกยกไม้ฟาด	ดาราซาตบดินลั่นแรงเฝ
หมวกเหล็กกรายเรียงยื่นและปืนโต	หัวโล้นเหลืองเรืองโรไฟล์ผูกกลาง
ทีละภาพ ทีละภาพ กระชับขัด	ทีละนัด ทีละนัด ถนัดร่าง
ทีละวัน ละวันไป ยี่ไม่จาง	ยี่กระจะะ ยี่กระจ่าง อยู่กลางใจ

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, ๒๕๒๙, หน้า ๖๔-๖๕)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงภาพการสังหารหมู่อย่างทารุณโหดเหี้ยมต่อผู้ชุมนุม ทำให้ภาพเหตุการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จึงเป็นพื้นที่ของความทรงจำร่วมทางสังคม เหตุการณ์เกิดขึ้นเมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

(๒๕๕๐) กล่าวถึง ข้อมูลกรณีการปิดล้อมเพื่อข่านิสิตนักศึกษาและประชาชนที่ร่วมชุมนุม ในบริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มากกว่า ๕,๐๐๐ คน ว่าสาเหตุการฆ่าหมู่อย่างอำมหิต เพราะผู้ชุมนุมในธรรมศาสตร์ร่วมกันต่อต้าน การกลับเข้ามาในประเทศไทยของจอมพลถนอม กิตติขจร การปฏิบัติการการฆ่าเป็นแผนที่จัดวางไว้อย่างดี เพื่อผลสุดท้ายคือการยึดอำนาจ โดยคณะทหารและกลุ่มอำนาจเก่าในวันเดียวกันกับที่ฆ่าได้เสร็จเรียบร้อยแล้ว การล้อมฆ่า ผู้ชุมนุมมือเปล่าโดยใช้อาวุธสงคราม

พื้นที่บริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันที่ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ จึงเป็นความทรงจำร่วมทางสังคม ของผู้คนในสังคมที่รับรู้และรู้สึกได้เช่นเดียวกัน ปัจจุบันทุกปียังคงมีการจัดงานเพื่อร่วมรำลึกให้กับวีรชนและผู้สูญลวงลับจากเหตุการณ์เกิดขึ้น ภาพเหตุการณ์ความรุนแรงซ้ำเล่าที่เกิดขึ้น ล้วนเป็นเหตุการณ์ความสูญเสียและสร้างความ โศกเศร้าสะเทือนใจจนเป็นความทรงจำร่วมทางสังคม แต่ถึงกระนั้น ความสูญเสียที่เกิดขึ้นทั้งหมด ทั้งหมด การร่วมกันต่อสู้เพื่อให้ได้ประชาธิปไตยล้วนเป็นก้าวอย่างในการสร้างสังคมในอุดมคติ ที่จะเกิดขึ้นในสักวันหนึ่ง ซึ่งการต่อสู้ที่เป็นความทรงจำร่วมทางสังคมนั้นจะเป็นสิ่งที่กระตุ้นย้ำ เตือนให้ตระหนักถึงบาดแผล ความโศกสลดต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นของผู้คนในสังคมจากรุ่นสู่รุ่น อันเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ประเทศไทย

บทกวีนิพนธ์ที่แสดงแนวคิดความทรงจำร่วมทางสังคมอีกบทหนึ่งคือ เหตุการณ์เผา บ้านนาทรายที่ประชาชนถูกกดขี่ข่มเหงจากภาครัฐโดยใช้อำนาจในทางมิชอบ ดังเช่น ในบทกวี นิพนธ์ “ลำน่านาทราย” ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ความว่า

ข้าวหนึ่งบ่ทันเหนียว	ผักเขียวบ่ทันขม
ร้อนกราดมากับลม	กระหน่ำโหมพั้งคัวเฮา
อีน้อยบ่ทันนั้ง	ก็ฝั่งชากกับชอกเสา
ไฟแตกอยู่นอกเตา	เพิ่นมาเผาเพราะผิดใด
เสียงปิ่นประเปรียงเปรี้ยง	คือเสียงฟ้าสีฟ้าไฟ
โอยเจ็บไปถึงใจ	เฮ็ดจั่งได้สิแมนหยัง
เบิ่งฟ้าก็เห็นฟ้า	ครั่งเบิ่งหน้ากลับเห็นหน้า
น้ำตาเฮาตกกรัง	คือก้อนเลือดที่เดือดแดง
หัวเข้าเฮาฮวบหลุด	หัวบ่ามุดหัวระแหง
สองมือเฮาหมดแสง	เหลือกระดูกกะดินดาน
หัวใจเฮาคือทราย	เม็ดสุดท้ายสิทนทาน

วันใดเขาแหกกลาญ ก็วันนั้นแหละนายเอ๋ย

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, ๒๕๒๙, หน้า ๙๖-๙๗)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสะท้อนภาพของผู้คนในภาคอีสานที่ถูกกดขี่ข่มเหงจากอำนาจรัฐ ปัญหาการถูกกดขี่ข่มเหงนำไปสู่ความคิดการรวมตัวกันลุกขึ้นต่อสู้ ภาพเหตุการณ์ในกวีนิพนธ์ดังกล่าวเสนอเนื้อหากรณีบ้านนาทราย เมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๗ มีการเผาหมู่บ้านนาทราย ที่อำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย ซึ่งมีประชากรราว ๑,๕๐๐ คน ทางราชการได้อ้างว่าผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์เป็นผู้เผาหมู่บ้าน จากรายงานการประชุมสมานิติบัญญัติแห่งชาติ วันศุกร์ที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม มีเนื้อความเกี่ยวกับกรณีดังกล่าวดังนี้

“นายสุรินทร์ มาศดิตถ์ ตั้งกระทู้ถามท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เนื่องจากมีการเผาบ้านราษฎรจำนวนมากในหมู่บ้านนาทราย อำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย เมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๗ ปรากฏว่าคณะประชาชนเพื่อประชาธิปไตยจำนวนหนึ่งไปพบข้อเท็จจริงมาเปิดเผย และราษฎรผู้เสียหายที่ถูกเผาบ้าน จำนวนกว่า ๖๔ คน ได้เดินทางมาร้องเรียนรัฐบาลว่า บ้านเรือนของตนถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลซึ่งเป็นข้าราชการ อ.ส. (อาสารักษาดินแดน) เป็นผู้เผาทำลายทรัพย์สินของเขา”

“พลตำรวจอรรถสิทธิ์ สิทธิสุนทร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ตอบกระทู้ท่านสมาชิกดังนี้บ้านเรือนราษฎรหมู่บ้านนาทรายถูกไฟไหม้จำนวน ๑๐๔ หลังคาเรือน ยุ่งข้าว ๘๒ หลังโรงสีเล็กถูกไฟไหม้บางส่วนเสียหายจำนวน ๓ โรง ส่วนที่ว่าเป็นของใครบ้างนั้น จังหวัดหนองคาย มีรายชื่อเจ้าของบ้านที่ถูกไฟไหม้ไว้ครบถ้วนเรียบร้อยแล้ว สำหรับความเสียหายตามที่ได้รับแจ้งจากราษฎรมืออยู่ประมาณ ๓ ล้านบาท”

(<http://dl.parliament.go.th/handle/lirt/289806>)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวจึงสะท้อนถึงความรู้สึกและน้ำเสียงของผู้ถูกกดขี่ข่มเหงจากอำนาจรัฐ เมื่อมีความรู้สึกอดทนจนสุดกลั้วแล้วจึงลุกขึ้นต่อต้านกับอำนาจความไม่ชอบธรรม บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่มีสื่อแนวคิดโคกนาฏกรรมทางการเมืองที่นำไปสู่ความทรงจำร่วมทางสังคม คือ เหตุการณ์หลังจากที่นักศึกษา ประชาชน ผู้ชุมนุมปะทะกันกับฝ่ายทหารจนเสียชีวิต และบ้างก็หลบหนีเข้าป่า เหตุการณ์ดังกล่าวสะท้อนเรื่องราวปรากฏใน “หนุ่มสาวคือ กายกอลอนแห่งป่าเขา” ของจิระนันท์ พิตรปรีชา ดังความว่า

เรา พบกันในนามความรู้สึก	ที่ซ่อนลึกซึ้งล้ำเปี่ยมความหมาย
มือต่อมือมันกระชับจับทุกทนาย	และดอกไม้ระบายแก้มก็แย้มบาน

มา ร่วมดื่มน้ำลำห้วยน้อย	ชมรวงข้าวอ่อนช้อยที่ซิมหวาน
ผ่านวันหนึ่งเหนื่อยนักจพักงาน	เอนกายซบศีตกานท์ผ่านลำเนา
มือเธอย่อมหยาบกร้านโดยงานหนัก	ผิวกายจักเกรียมแดดร้อนแผดเผา
ศึกษาชีวิตใหม่แห่งวัยเยาว์	อันเลือกเอาด้วยความหวังเปลี่ยนสังคม
ซึ่งรอยแค้นเดือนตุลาบัพฐาให้	คนรุ่นใหม่โถมกำลังมาสังสม
ร่วมแรงสู้อยู่ป่าทำทุกข์ตรม	บาดแผลบ่มอยู่ที่ใจไม่ปิดบัง
...สบสายตาคอนหนุ่มสาวผู้เร่าร้อน	ที่ทำที่ทุกตอนซ่อนความหวัง
คือกาพย์กลอนกล่อมปาดงทรงพลัง	คือเสียงสังสาปอธรรมให้พรั่นพรึง
ดอกไม้ป่าสีม่วงอ่อนบานต้อนรับ	ผู้มาจับปืนสู้ภูชาตินี้
เป็นแถวแถวสุดแนวภูตุตะลิ่ง	มาเถิดมา... ข้าวใหม่หนึ่งยังร้อนรอ

(จิระนันท์ พิตรปรีชา, ๒๕๔๔, หน้า ๖๖-๖๗)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสื่อถึงเรื่องราวของนักศึกษาและประชาชนระหว่างที่หนีเข้าไปอยู่ในป่าภูหินร่องกล้า ซึ่งเป็นหนึ่งในพื้นที่สีแดงเป็นฐานที่ตั้งของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.)

ภูหินร่องกล้า จึงเป็นพื้นที่ที่เป็นความทรงจำร่วมของผู้คนในสังคม เหตุการณ์และเรื่องราวที่เกิดขึ้นจึงเป็นความทรงจำร่วมทางสังคมด้วยเช่นกัน การที่นักศึกษาและประชาชนปะทะกันกับทหารจนเป็นเหตุให้เกิดความสูญเสียและโศกนาฏกรรม จนต้องหนีเข้าไปใช้ชีวิตในป่าจนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๒๓ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรีได้ใช้นโยบาย ๖๖/๒๕๒๓ เรื่อง นโยบายการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ ข้อ ๔.๗ ปฏิบัติต่อผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ หรือผู้หลงผิดที่เข้ามาอบตัวหรือที่จับได้เป็นอย่างดีเพื่อนประชาชนร่วมชาติชี้แจงเพื่อให้ได้เข้าใจถึงนโยบายของรัฐบาลในปัญหานี้เป็นอย่างดีช่วยเหลือให้ใช้ชีวิตใหม่ร่วมกันต่อไปในสังคมอย่างเหมาะสม จึงทำให้นักศึกษาและประชาชนที่หนีเข้าไปอาศัยในพื้นที่ดังกล่าวกลับเข้ามาอมอบตัว

บทกวีนิพนธ์ที่สร้างความสะเทือนใจในโศกนาฏกรรมทางการเมือง ได้แก่ “นิทานชายแดน*” ของจิระนันท์ พิตรปรีชา ความว่า

คำรามปร่าพญาโคกอันไซกเลือด	น้ำตาเผือดผ่าวหมองการร้องไห้
ผีเท้าตบกลบซากผู้จากไป	เพื่อสูญเสียครั้งใหม่ในการรบ
ชักธงชาติสาดกระสุนแทนขุนศึก	ในห้วงลึกรำถามความสงบ
ตรึงเหรียญตราตอกวิญญาณให้ชานชบ	เพียงเพื่อพบชีวิตหายไปนานแล้ว

จากอ้อมอกมารตรมานอนดั้น	เลือดคลุกดินมารดา ไซ้ ! กล้าแกลั่ว
เหนือสุสานลานสละแต่ละแนว	ยังคงแผ่วเสียงพราวการฆ่าฟัน
ก่อนเมฆขาวคงขุ่นข้องต้องรำไห่	แม่ฝนใสไม่อาจล้างได้อย่างฝัน
กลางไฟฟองพองเลือดดินเดือดควัน	ธงแห่งสันติภาพชูอยู่แสนไกล
นั่นสองศพสองฝ้ายนอนก่ายกอด	ทาบธูลีเฝ้ามอดออรุทใหม่
สัมผัสแห่งชนชั้นอันอุ่นไอ	เหนือเยื่อใยแห่งเชื้อชาติ-ศพอากรู้...

(จิระนันท์ พิตรปรีชา, ๒๕๔๔, หน้า ๙๒-๙๓)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวเสนอภาพเรื่องราวของการพลัดพรากจากมารดา เพื่อไปต่อสู้เรียกร้องประชาธิปไตย และเสรีภาพให้เกิดขึ้นแก่สังคม แต่การเรียกร้องนั้นก็นำไปสู่ความสูญเสียชีวิตของผู้คนมากมาย ซึ่งภาพเหตุการณ์การเสียชีวิตของผู้คนเหล่านั้น เป็นภาพแห่งความโศกสลดสะเทือนใจเป็นอย่างยิ่ง

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่มีเนื้อหาเรื่องความโศกเศร้าสะเทือนใจจากเหตุการณ์ทางการเมือง ได้แก่ “ถนนสายนั้นปูด้วยหัวใจมนุษย์” ของไพโรวรินทร์ ขาวงาม

แสนใจใครเกลื่อนกลิ้ง	กลางถนน
เสมอซึ่งเศษศิลาทน	เทวษร้าง
แสนตื่นย่ำใจจน	ใจเจ็บ
จำเจ็บจำหวาดว้าง	เร็ดร้างฉะนี้ไฉน
ใจใครไหนทอดทิ้ง	กายา
อย่างเยี่ยงธูลีนภา	กาศฟุ้ง
เวทนา ณ เวลา	วิปริต
ทุเรศทุรังหวังสะดุ้ง	แหลกรุ่งระวีฝัน
สัจจกรก็ภาพแล้ว	เล่าสหาย
กายเปื่อยไปก็กาย	กลบหล้า
วาวฝืนก็ฝืนวาย	วับรอด
แหวะเยียมก็ขอบฟ้า	ป่าช้าก็ฝัง

(ไพโรวรินทร์ ขาวงาม, ๒๕๓๘, หน้า ๑๑๒)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นภาพของความยากลำบากในการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งเสรีภาพ เพราะต้องแลกด้วยความฝัน ความหวัง และชีวิตของผู้คนมากมายที่ต้องร่วมกันต่อสู้ การเรียกร้อง การชุมนุม การต่อสู้ นำไปสู่การเกิดเหตุการณ์การปะทะกันและมีผู้สูญเสียชีวิต

บนถนน ดั่งนั้นบนถนนนั้นจึงเปรียบเสมือนกับพื้นที่ของเหตุการณ์โศกนาฏกรรมทางการเมือง
บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่อยู่ถึงแนวคิดความทรงจำร่วมทางสังคม ได้แก่ “แรมนราฯ”
ของมนตรี ศรียงค์ ดังความว่า

๑>>

ฟ้าดำด้วยดึกอันลึกลับ	มีดจับแผ่นฟ้าแล้วทาทั่ว
โลกตกอยู่ในความเงียบอันน่ากลัว	หมองหมองมัวมัวอยู่ทึมทึม
เหมือนเธอตื่นในวันคืนฝันร้าย	ที่ความตายยืมเหยียบอยู่เงียบขริม
เหมือนเธอหลับในคืนวันขึ้นซิม	กับเสียงบีบตุ้มตามประจำวัน
นาตาซา	คืนแรมนราฯ ช่างน่าพรั่น
ยังอีกนานกว่าจันทร์จะเต็มจันทร์	และที่นานกว่านั้นคือฝันดี...

๒>>

จู่จู่ก็เป็นกระดาศพิบ	โปรยปรายแล้วหายวับบินลับหนี
คลื่นความร้อนควั่นลำกระหน่ำตี	อ้าวอบทบทวินับปีมา
เกิดอะไรขึ้นกับแผ่นดินนี้?	หัวเราะอยู่ดีดีก็ถูกฆ่า
ไม่รู้ใครเป็นใครแล้วนราฯ	หวาดกลัวกันเกินกว่าจะวางใจ
เราไกลกันจึงเหมือนยิ่งไกลกัน	หลับฝันก็ต้องตื่นร้องไห้
กับคนตายรายเรี่ย-ฉันเสียใจ	ที่ฉันช่วยอะไรไม่ได้เลย...

(มนตรี ศรียงค์, ๒๕๕๐, หน้า ๑๑๘-๑๑๙)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสะท้อนเหตุการณ์ไม่สงบในจังหวัดนราธิวาส การวางระเบิด
ก่อการร้าย นำไปสู่ความรู้สึกหวาดกลัว หวาดระแวง เหตุก่อการร้ายที่เกิดขึ้นทำให้รัฐบาลเชิญชวน
ให้ประชาชนไทยพบนกระดาศเพื่อสื่อถึงสันติภาพไปสู่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ยะลา
ปัตตานี และนราธิวาส โดยมีนกระดาศพิบจำนวน ๖๒ ล้านตัว มีความหมายถึงประชาชน คน
ไทยทั้ง ๖๒ ล้านคน ที่มีความหวังอยากจะได้สันติภาพ ความสงบกลับคืนมา โดยรัฐบาลได้ใช้
เฮลิคอปเตอร์นำนกระดาศไปโปรยวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ ซึ่งตรงกันกับวันเฉลิม
พระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

เหตุการณ์วางระเบิดและลอบทำร้าย ข้าราชการเสียชีวิตจากความรุนแรงที่เกิดขึ้นใน
๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส มีอย่างต่อเนื่อง และเหตุการณ์
ความไม่สงบจากการก่อการร้ายนี้ รวมทั้งการที่รัฐบาลเชิญชวนให้ประชาชนร่วมกันพบนกระดาศ
อันสื่อถึงสันติภาพ จึงเป็นเหตุการณ์ที่เป็นความทรงจำร่วมของผู้คนในสังคม

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่อยู่แนวความคิดความสะเทือนใจต่อโศกนาฏกรรมจากสงคราม
ได้แก่ “ที่รัก” ของชะการีย์ยา อมตยา ดังความว่า

ฉันไปตลาดมีดค้าอาวุธ

เพื่อซื้อนิวเคลียร์

มาฝากเธอ

ที่รัก

~

ฉันไปตลาดค้าไม้

เพื่อซื้อโลงศพ

มาฝากเธอ

ที่รัก

~

ฉันไปตลาดขายดอกไม้

เพื่อซื้อดอกไม้

มาฝากเธอ

ที่รัก

~

ฉันไปตลาดค้าอิสรภาพ

เพื่อซื้อสันติภาพ

มาฝากเธอ

ที่รัก

~

แต่ฉันไม่เคยมีขาย!

(ชะการีย์ยา อมตยา, ๒๕๕๖, หน้า ๔๕)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวเป็นภาพสามเหลี่ยม เสมือนกับหัวของลูกศร สื่อถึงแนวความคิด
เรื่องโศกนาฏกรรมจากสงคราม โดยลำดับความว่า สงคราม นำไปสู่ ความตาย และการเกิดใหม่
ของมิตรภาพ นำไปสู่เสรีภาพ แต่ท้ายที่สุดกลับไม่มีอยู่จริง

“ผีเสื้อขยับปีก” ของอังคาร จันทาทิพย์ เป็นบทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่อยู่ถึงแนวคิด
โศกนาฏกรรมทางการเมืองและสงครามในประเทศ ที่นำไปสู่ความทรงจำร่วมทางสังคม

ดังความว่า

สวยแสนผีเสื้อขยับ	ปีกสยาย
สะพัดแรงลมปลาย	ปีกน้อย
แสนสีและหลากสาย	โยสลัก
ลึกและไกลเกี่ยวร้อย	ร่วมร้อยรัดกัน
หินโหดเหตุหรรษาทุ่งเหี่ยม	สังหาร
เลือดหลังเลือด เนื้อลาญ	แหกสู
อคติ อุดมการณ์	รัก เกลียด
ฝึกฝาย ฝึกไฟกุ	กอบเนื้อเลือดไหน?
ไสความตายต่อหน้า	เต็มหนูน
เนื่องฆ่า อาฆาตหมุน	ใหม่ซ้ำ
ดลดาลเดือดคินดุล -	ยภาพเก่า
ย่อนยอมมโนคติย่า	ยกย่อนร่วมเย็น
เร้นใด ดีกับร้าย	แรงสะเทือน
สงบสุขหรือดินเพื่อน	ปวนฟ้า
ไม้ดอกกับดาวเดือน	เด็ด ปลุ
ใครเด็ดปีกผีเสื้อทำ	เด็ดทำทายใคร
ใต้เร้นไฟกรุ่นไหม้	หมกหวัง
ห้องทุ่งสังหาร สัง -	โยคเศร้า
ผิดพลาด หวาดระแวง วัง-	วนว้าย
ตายขับคนเป็นเข้า	ขึ้นแค้นประหารคน
หมื่นแสนวนว้ายเว้ง	ปีกหวัง
ท่ามประทุษร้ายแรงยัง	ยึดเยื้อ
สันติสุขสานพลัง	แรงส่ง

ลมแห่งปีกผีเสื้อ

ลึกซึ่งขยับสาย...

(อังคาร จันทาทิพย์, ๒๕๕๖, หน้า ๘๕-๘๖)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสะท้อนภาพเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยผู้เขียนได้เปรียบเทียบ พื้นที่ที่เกิดเหตุการณ์นี้กับพื้นที่ของทุ่งสังหาร และได้นำทฤษฎี ผีเสื้อขยับปีกมาเชื่อมโยงให้เห็นผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันผู้เขียนยังได้กล่าวถึง ทฤษฎีเด็ดดอกไม้สะเทือนถึงดวงดาว พร้อมตั้งคำถามถึงสงครามที่เปรียบเสมือน การเด็ดดอกไม้หรือสันติภาพซึ่งเปรียบได้กับการปลูกดอกไม้ ผู้คนในพื้นที่แห่งความขัดแย้ง และผู้คนในสังคมควรจะทำอย่างไร

เรื่องราวของทุ่งสังหาร (Killing fields) เป็นพื้นที่ในการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ที่มีการสังหาร อย่างเหี้ยมโหด บ้างถูกยิง ตัดศีรษะ ทบตี และฝังกลบทั้งเป็นเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นโศกนาฏกรรม ของชาวกัมพูชา ในช่วงที่เขมรแดง (Khmer rouge) นำโดย นาย พล พต (Pol Pot) และนายเขี้ยว สัมพันธ์ เข้าปกครองประเทศโดยใช้อุดมการณ์คอมมิวนิสต์ จนเป็นเหตุให้มีประชาชนเสียชีวิต มากกว่าล้านคน จนเกิดตำนานเรียกว่า ทุ่งสังหาร

ทุ่งสังหาร จึงเป็นพื้นที่ที่แสดงให้เห็นถึงความทรงจำร่วมทางสังคม ของผู้คนในประเทศ และในสังคมโลก แม้ว่าเวลาจะผ่านไปเนิ่นนานสักเท่าไร แต่เหตุการณ์สังหารอย่างโหดเหี้ยมนี้ ยังคงเป็นโศกนาฏกรรมที่ผู้คนยังคงจดจำ

บทกวีนิพนธ์ “อนุสาวรีย์ลูกปืน” ของอังคาร จันทาทิพย์ มีเนื้อหาสื่อแนวคิดเรื่อง โศกนาฏกรรมทางการเมือง ดังความว่า

ความเป็นมาทำทนายที่หมายทุกเมื่อ	ปักความเชื่อกันเขตแดนเหตุผล
ความจริงจำความเจ็บ ลวงเยียบยล	ประกอบสร้างตัวตนอนุสาวรีย์
รูปปรากฏ นามกลายไม่ปรากฏ	เหตุผลตรุนแรงหนึ่งแห่งที่
หวาดระแวง ผิดพลาด ต่างบัตรพลี	จำลองการณ์กลีหรือวีรกรรม?!
ที่หมายทนายทำที่มาทุกเมื่อ	ยังด้ามี่ดยึดเยื่อเหนือก้าวยำ
ได้ก้าวอย่างฝั่งผนึกแน่นลึกล้ำ	ยากยิ่งทั้งจดจำและลืมเลือน
ความจริงเร้นกาย ความตายปรากฏ	ยังสลัด ข้ารอย ผูกร้อยเงื่อน
ยังล่องหนสู่อีกที่ ข้าปีเดือน	ขยายเคลื่อนเขยื้อนเขตข้าเหตุการณ์
ส่งความเจ็บเยียบเพียงเสียงเพรียก	เศร้าจากสำนักเรา-เขา ต่างเล่าขาน
ต่างสัมผัสเรื่องเล่าอันร้ายราน	เบื่องลึกจากรากฐานอนุสาวรีย์!...
สัญญาความรุนแรงเฝ้าแผ่เงา	ยังขยับเน้นความหมายหลายพื้นที่

กลับเหี่ยวเฉา อหิงก	sind krank. Sie rollen sich ein
ในเวียดนามใบไม้โกร๋นหมด	In Vietnam sind die Bäume entlaubt
ลูก ๆ ของฉันแข็งแรงดีทุกคน มีก็แต่ลูกชายคนรองที่น่าห่วง	Meine Kinder sind alle gesund Doch mein jüngerer Sohn macht mir Sorgen
แกเข้ากับเขาไม่ได้ ที่โรงเรียนใหม่	Er hat sich nicht eingelebt in der neuen Schule
ในเวียดนามเด็ก ๆ ล้มตายกันเป็นประจำ	In Vietnam sind die Kinder tot
หลังคาบ้านฉันซ่อมแซมจนดีแล้ว เหลือแต่เพียงกรอบหน้าต่าง ที่ต้องลอกสีออกและทาทับ ค่าประกันอัคคีภัย ขยับตัวเพิ่มตามราคาบ้านที่สูงขึ้น	Mein Dach ist gut repariert Man muß nur noch die Fensterrahmen abbrennen und streichen. Die Feuerversicherungsprämie ist wegen der steigenden Häuserpreise erhöht
ในเวียดนามบ้านเรือนโดนถล่ม เป็นจุดไปหมด (สุดาวรรณ สีนุประมา, ผู้แปล, ๒๕๔๖)	In Vietnam sind die Häuser Ruinen

โศกนาฏกรรมทางการเมือง สงครามและความทรงจำร่วมทางสังคมมีความเป็นสากล เพราะเป็นความโศกสลดสะเทือนใจแก่ผู้คนในสังคมโลก เป็นความรู้สึกรับรู้ร่วมกันถึงความเจ็บปวดและบาดแผลที่เกิดขึ้นยังคงอยู่ในความทรงจำของผู้คนในสังคมด้วย

๒. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม ไม่ว่าจะประเทศใดชนชาติใดมนุษย์กับสังคมก็ล้วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เพราะมนุษย์มีวิถีชีวิตอยู่ในสังคม แม้ว่าสังคมนั้นจะเป็นชนบทหรือเมืองก็ตาม

สังคมชนบท หมายถึง พื้นที่ที่อยู่นอกเขตเมือง โดยทั่วไปมีการตั้งถิ่นฐานเบาบาง ความหนาแน่นของประชากรน้อย มีความเป็นอยู่ในลักษณะของสังคมแบบชนบทการเกษตร ส่วนใหญ่การใช้ที่ดินในชนบทจะใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร ทำนา ปลูกพืชไร่ ปลูกผลไม้ และไม่ยึดมั่น ลักษณะ

ของสังคมชนบทประชากรมีความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิ มีความใกล้ชิดกันแบบเครือญาติ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร ลักษณะครอบครัวมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น เช่น ช่วยกันทอดผ้า ทำเครื่องมือในจับปลา ทำอาหารในครัวเรือนเอง เป็นต้น

สังคมเมือง เป็นสังคมที่มีความซับซ้อน เป็นศูนย์กลางของความเจริญ และมีความเชื่อมรวมอยู่ด้วย เมืองเป็นสถานที่ตั้งถิ่นฐาน หนาแน่นไปด้วยประชากร และเป็นที่ยอมรับของคนที่มีความแตกต่างกัน สังคมเมืองมีจำนวนประชากรที่มีความสัมพันธ์กันแบบทุติยภูมิ มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันน้อย มีการแข่งขันกันสูง เป็นชุมชนอุตสาหกรรม ผู้มีรายได้ฐานะยากจนและร่ำรวยแตกต่างกัน มีอาชีพหลากหลายและต่างฝ่ายต่างรักษาประโยชน์ของตนเอง (มีชัย วรสายัณห์, ๒๕๓๓)

กวีนิพนธ์ที่สื่อถึงแนวคิดมนุษย์กับสังคม มีจำนวน ๘ เรื่อง ได้แก่ เพียงความเคลื่อนไหว นาฏกรรมบนลานกว้าง ปณิธานกวี ไบไม้ที่หายไป มือนั้นสีขาว ม้าก้านกล้วย บ้านเก่า และแม่น้ำรำลึก แบ่งเป็น ๒ ประเด็น ได้แก่ มนุษย์กับสังคมชนบทและมนุษย์กับสังคมเมือง

มนุษย์กับสังคมชนบท คือ วิถีชีวิต การสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น ความเชื่อ และมนุษย์กับสังคมเมือง คือ วิถีชีวิตของผู้คนในสังคมเมือง ปัญหาในสังคมเมือง มีบทกวีนิพนธ์ทั้งหมด ๓๕ บท ดังนี้

ตารางที่ ๔ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม

ลำดับ	ชื่อเรื่อง/ ชื่อกวี	ชื่อบทกวีนิพนธ์	จำนวน (บท)
๑.	เพียงความเคลื่อนไหว/ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์	เพลงลาน	๑
๒.	นาฏกรรมบนลานกว้าง/ คมทวน คันธนู	คนขอฝน, นาฏกรรมบนลานกว้าง	๒
๓.	ปณิธานกวี/ อังคาร กัลยาณพงศ์	เบ่งบานบัดชบจบภพไตร, เปลือยป่าช้าเรจร่าระบำรำ, พญาครุฑกับกา	๓
๔.	ไบไม้ที่หายไป/ จิระนันท์ พิตรปรีชา	ยิ้มของแม่โพสพ	๑

ตารางที่ ๔ (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง/ ชื่อกวี	ชื่อบทกวีนิพนธ์	จำนวน (บท)
๕.	เมื่อนั้นสีขา/ ศักดิ์สิทธิ์ มีสมสืบ	นางสิบสอง, นางไม้, หมานำเกวียน	๓
๖.	ม้าก้านกล้วย/ ไพโรรินทร์ ขาวงาม	ม้าก้านกล้วย ๑, ม้าก้านกล้วย ๒, เขาร้องเพลง ลูกทุ่งให้เมืองฟัง, ไหมแท้ที่แม่ทอ, รอยร่ำรำ ของข้าวค้ำและผักแว่น, เพลงกล่อมเด็ก, ผู้มาใหม่-ผู้ไปก่อน, นกทุ่ง, นครใต้แสงดาว, เจ้าต้นกล้าไปรบ, อารมณีกทม, นักฝันแห่ง มีนาคม, เดินเมือง, มหรสพแห่งผู้อพยพ, เด็กน้อยในเมืองใหญ่, แม่ศรีศนิกา, แม่น้ำที่รัก, นรกของเรา, ตึกตากำสรวล	๑๙
๗.	บ้านเก่า/ ไชคชัย บัณฑิต'	มองมุมแมงมุม, ในมหานคร	๒
๘.	แม่น้ำรำลึก/ เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์	ครกกระเดื่อง, ไก่ในหนังสือ "บ้านแม่น้ำ", กอง ไฟฤดูหนาว, ความ	๔

บทกวีนิพนธ์ที่สื่อถึงแนวคิดสังคมชนบท โดยเห็นถึงวัฒนธรรมของท้องถิ่นเมื่อถึงฤดู

เก็บเกี่ยว คือ บทกวีนิพนธ์ "เพลงลาน" ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ดังความว่า

ครันพออย่างเดือนยี่	น้ำกรี่ไหลลง
เพลงอีแซวแว่วส่ง	เสียงใส
"พี่แบกเสียมด้ามสั้น	ออกจากบ้านดินบัน
ว่าหาคนเพาะคน	ยังไม่ได้
มาปะน้องกลางนา	แม่ขวัญตาข้าวตก
เดินย่ำซังเหงื่อซก	กระเซ็นไหล
แม่นาดำน้ำดี	น้ำยังมีหมดหมด
ถ้าลงแขกไถคราด	คงคล่องไถ
ขอเป็นโคคู่ชา	ขอเป็นปลาร่วมปลัก

ขอเป็นเพียงร่วมพัก	อย่าผลักไล่
ขอแม่ตอบคำได้	ให้ตาลโตน้อยเดียว
เหมือนรวงข้าวรับเคียว	หน้อยปะไร”
แต่จากกันวันเกี่ยว	คิดว่าเปลี่ยวใจเปล่า
มาพบยิ้มถึงเหย้า	ก็ยิ้มได้
พอดาวตกเดือนเต๋	ก็กระเส้าเพลงอีแซว
เสียงอีสาวกระซิบแซว	อู๊ย เสียวได้

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, ๒๕๒๙, หน้า ๘๙)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสื่อถึงภาพวัฒนธรรมของท้องถิ่นดั้งเดิมในยุคสังคมเกษตรกรรม ที่ผู้คนมีวิถีชีวิตสัมพันธ์กับท้องทุ่งนาและปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคมมีความใกล้ชิด ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวในช่วงเดือนมกราคมจะถือแครงกันโดยการมาช่วยกันลงแขกเกี่ยวข้าว และมีการผูกสัมพันธ์กันระหว่างหนุ่มสาวด้วยการร้องเพลงอีแซว ซึ่งเป็นเพลงพื้นบ้านที่มีการร้องโต้ตอบระหว่างชายหญิง โดยบทกวีนิพนธ์ได้กล่าวถึงบทร้องของผู้ชายที่ร้องกระซิบเข้าหาเหย้าผู้หญิง

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่มีเนื้อหาสื่อถึงวิถีชีวิตชนบท ในด้านความเชื่อของผู้คนในท้องถิ่นคือ บทกวีนิพนธ์ “คนขอฝน” ของคมทวน คันธนู ดังความว่า

เพลงแห่นางแมว

นางแมว เอย ร้องเสียงแป้วแป้ว ถึงฟ้าเบื้องบน นางแมวสี่สอย จงช่วยขอฝน

ฟ้าต้นสัปดน แล้งเป็นสัปดาห์ นางแมวสี่สวาด ถูกสาดเปียกปอน ขนลู่ออนซอน เลี้ยแข้ง เลี้ยขา
ปีนี้น้ำท่า ข้าวปลาแสนแพง ลูกเด็กเล็กแดง นอนร้อง หิวนม ทั้งบ้านมีกล้วย สองใบไว้ต้ม กินแทน
น้ำนม ขนมหวานขาว ผู้บ่าวผู้สาว ผู้เฒ่าผู้แก่ ยักยั่นยักแย้ มาแห่นางแมว ส่งเสียง แจ้วแจ้ว
ให้ฝนโปรยลงมา ให้ฝนโปรยลงมา

นางแมวเอย ขอฝนขอฟ้า รดหัวนางแมว ตกมา ห่าใหญ่ ท่วมไร่ท่วมดิน ขอปลูกข้าวกิน
เต็มยุ้งนานนาน หากฝนบ่มี จักหนีกันดาร ไปเป็นขอทาน ที่กรุงเทพฯ เอย ฝนฟ้าอย่าเลย
รีบเทลงมา รีบเทลงมา

(คมทวน คันธนู, ๒๕๔๘, หน้า ๔๙)

บทกวีนิพนธ์ข้างต้นสื่อถึงวิถีชีวิตความเชื่อการขอฝนโดยมีพิธีแห่นางแมว การแห่นางแมวขอฝนจะกระทำเมื่อฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม จึงจำเป็นต้องใช้น้ำในการเพาะปลูก

เนื้อหาในบทเพลงเหล่านี้ นอกจากจะกล่าวถึง การขอฝนให้ตกลงมาเพื่อ
การเพาะปลูกในไร่นาที่อุดมสมบูรณ์แล้ว ยังกล่าวเสียดสีถึงความแห้งแล้งกันดารเป็นสาเหตุ
ที่ทำให้คนอพยพย้ายถิ่นไปเป็นขอทานในกรุงเทพฯ

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่สื่อถึงแนวคิดวิถีชนบทคือ บทกวีนิพนธ์ “ยิ้มของแม่โพสพ”
ของจิระนันท์ พิตรปรีชา แสดงให้เห็นถึงวิถีเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมในชนบท คือ การดำข้าว
ความว่า

เกร็งน้องเหยียบสากยกปล่อยตกตุบ	ข้าวเปลือกยุบสากซ้าลงดำใหม่
ขาท่อนแกร่งแข็งขยับรับทันใด	เหยียบลงไปตึกตักตุบยุบย่ำดัง
ขาแคล่วคล่องน้องสาวไม่ขานนิม	ตัวดิ้นผ่านุ่งผิงดูซึ้งซึ้ง
เท้ายกทับรับคานทะยานยัง	ย่ำแล้วยังสากกระดกตกกระทบ
ตึกตักตุบ ! ตึกตักตุบ ! ยิ่งทุบถี่	พราวเหงื่อปรี๊ดปาดป้ายหลายตลบ
หากรอยยิ้มยินดียังมีครบ	มิรู้จบจากจริงใจให้ตื่นตัน
หลายหลายคนขึ้นเรียงยื่นเคียงไหล่	เหยียบต่อไปยกย่ำยกกระชั้น
เสียงครกตำตำตอกเสียงหยอกกัน	เสียงสรวลสันต์สาวเจ้ายิ่งเร้าใจ
กระทั่งปรีเปลือกข้าวร้าวแยกแล้ว	สารสวดยแพรวเม็ดพราวขาวข้าวใหม่
สองมือน้อยค่อยกวาดรอบขอบขึ้นไป	จากครกใส่กระดั่งบรรจจรีน
ทะระและ แซะ แซะ! ทะระและ แซะ แซะ! เม็ดข้าวแต่กระดั่งกระดอนดิน	ข้าวก็หมิ่นเหมือนจะหกแต่ตกตรง
รำกระพือร่อนหลงลงกองดิน	ด้วยลีลาอ่อนไหวชวนไหลหลง
กระดั่งเอียงเบี่ยงป้ายยกย้ายขวา	ในกระดั่งนั้นมีข้าวเกล้าเหลือใคร?...
ในความงามนี้แฝงแข็งมันคง	

(จิระนันท์ พิตรปรีชา, ๒๕๔๔, หน้า ๘๐-๘๑)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงภาพของวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นวิถีแบบดั้งเดิม
การดำข้าว โดยการใช้ครกกระเดื่องและการร่อนข้าวด้วยกระดั่ง ภาพดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า
มีทั้งความเข้มแข็งและความละเมียดละไม กว่าจะเป็นเมล็ดข้าวที่นำมาหุงนั้นต้องผ่านขั้นตอนที่
ยากลำบาก

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงภาพวัฒนธรรมการดำข้าว คือ บทกวีนิพนธ์
“ครกกระเดื่อง” ของเรวัตร์ พันธุ์พัฒน์ ดังความว่า

จดตื่นเหยียบยกแล้วตกตึง	แปรเป็นข้าวหนึ่งจึงหวานหอม
เบิกยิ้มบานใจในเหงื่องาน	เริ่มไถแรกหวานสู่ลานดิน

ผุดภาพชีวิตอันซิดเซื้อ
 ผักหญ้าปลากุพอกอยู่กิน
 เหยียบยกตกตึงจึ่งกังวาน
 เสียงก้องเข้าไปในวิญญาณ
 ตื่นเถิดตื่นตาละผ้าอุ่น
 ผลัดตื่นเปลี่ยนตำทำนองใคร
 อยู่เห็นเป็นเราในเช้าหนึ่ง
 ทุ่งหญ้าานกนอนทุกก่อนดิน
 จึ่งเหยียบจึ่งยกจึ่งตกเด็น
 เห็นเทือกเห็นถาลำเนาไท
 รินเหงื่อแปรเหงื่อเป็นเนื้องาน
 จึ่งคนเกี่ยวกอบนั้นนอบน้อม

(เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์, ๒๕๔๙, หน้า ๓๓)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสะท้อนถึงสังคมชนบท ในยุคเกษตรกรรม คือ วิถีของชีวิตชาวนา
 ตั้งแต่การไถหว่าน เก็บเกี่ยว และการดำข้าว ในขณะที่เดียวกันภาพของวิถีชีวิตอันอุดมสมบูรณ์
 ของท้องถิ่นชนบทก็มีความอบอุ่นและเต็มไปด้วยความเกื้อกูล พี่พาทอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

บทกวีนิพนธ์ที่สื่อถึงวิถีชนบทในด้านการสืบสานวัฒนธรรมอย่างเด่นชัด ได้แก่ “ไหมแท้
 ที่แม่ทอ” ของไพโรรินทร์ ขาวงาม ดังความว่า

ไหมแท้ที่แม่ทอ
 แม่ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมตั้งใจนัก
 เรียวแรงรักแม่ใช้เพื่อใฝ่ฝัน
 อีกสาวไหมด้วยมือซื่อสัตย์นั้น
 ทั้งทอมันละเมียดละไมใช้เวลา

สื่อวิญญาณผ่านมือสู่เส้นไหม
 ดินที่ใช้กระดูกที่ชีวา
 ผ้าขาวม้าฝืนไหมแม่ให้ลูก
 ไผ่ไหมโยงใจแม่เนรมิต
 ลูกก็ถือผ้าทอที่แม่ให้

ฝนอาบมาเอื้อแต่ทุ่งถิ่น
 คุ่นเอื้อมิสิ้นใจดินฟ้า
 แดดอุ่นอาบลานและอาบหล้า
 เข้าชื่นตื่นตามมาเติมไฟ
 มาอาบละมุนอายแดดใหม่
 ชักจูงฝูงไก่อมาจิกกิน
 ฝืนนี้กลิ้งซึ้งถึงกรวดหิน
 โบกบินเบิกบานถึงด้านใน
 จึ่งฝัดจึ่งเฟ้นเป็นข้าวใหม่
 เห็นเคียววงอบไถไปพริกพร้อม
 สายเหงื่อเจือจางแสนหวานหอม
 ไค้งรวงจึ่งค้อมไปพร้อมกัน...

ถักเส้นใยแต่ละเส้นเป็นเนื้อผ้า
 มือที่คว่ำกระสวยวาดคือชีวิต
 รักพันผูกทุกใยไหมวิจิตร
 ไหมอุทิศ แม่ก็ทอ ต่อตำนาน
 เป็นเยื่อใยไหมและแม่ที่กล้าหาญ

ผ้าทั้งผืนมีชีวิตจิตวิญญาณ	ถักประสานสอดสร้างอย่างแยบยล
มือน้อยน้อยของแม่ดูแลนี้	เคยเสียนดีลูกบ้างในบางหน
แต่มือเดียวกันนี้แหละสู้ทน	ประคองลูกให้พ้นภัยอันตราย
แหละมือที่บันดาลงานชีวิต	มิเคยคิดค่าแรงแข่งซื้อขาย
ยังถักทอ ทรมานยังทำทนาย	ยังมั่นหมายผ้าไหมผืนใหม่มา
พร้อมทั้งสอนลูกสาวเจ้าศรีเรือน	อยู่เป็นเพื่อนแม่ทอปรารภนา
เพื่อสืบทอดแรงงานกาลเวลา	ก่อนมือแม่จะอ่อนล้าต้องลาพัก
และสอนเจ้าลูกชายให้ตระหนง	รักแม่ก็ขอลงทำงานหนัก
ด้วยละเอียดย่อนในเยื่อใยรัก	พลีชีวิตเพื่อถักและทอไท
สักวันหนึ่งถึงไม่มีชีวิตแม่	ลูกที่แท้ก็คงทอสืบต่อไปได้
แม่ก็ทอ ลูกก็ทอ ต่อเส้นใย	ผ้าชีวิตผืนใหม่ จะต้องงาม.

(ไพโรวรินทร์ ชาวงาม, ๒๕๓๘, หน้า ๕๕)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสื่อถึงแนวคิดการหล่อหลอม การสืบทอดวัฒนธรรมจากแม่ไปสู่ลูก วัฒนธรรมการทอผ้าไหม จิตวิญญาณที่มุ่งมั่นสืบสานวัฒนธรรมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง แม่ดูแลประดับประคองลูก มือของแม่ที่ทำงานอย่างหนัก แต่ในขณะเดียวกันก็พร้อมทะนุถนอม ประคับประคองลูกให้พ้นจากอันตราย แม้จะอบรมสั่งสอนลูกด้วยการตีแต่ก็เพื่อเป็นการลงโทษ แม่ทำงานด้วยความมุ่งมั่นอดทนทอผ้าไหม ผืนแล้วผืนเล่าโดยไม่คำนึงความเหนื่อยยาก และยังอบรมสั่งสอนให้ลูกสาวเป็นกุลสตรี ถ่ายทอดวิชาความรู้สืบทอดการทอผ้าไหม สอนลูกชายให้มีความกล้าหาญของอาจ อดทนต่อการทำงานอย่างหนักเพื่อตนเองและผู้อื่น เมื่อเวลาล่วงผ่านถึงวันที่แม่จากไปแล้ว ลูกยังคงสืบทอดการทอผ้า ดังเจตนารมณ์ความมุ่งหวังที่ตั้งใจหล่อหลอมปลูกฝังไว้ในจิตวิญญาณของลูก

ถกกล่าวถึงผ้าไหม ที่แม่ทอนั้นจึงเป็นสัญลักษณ์ของเจตนารมณ์ การหล่อหลอม ถ่ายทอดความคิดจากแม่ไปสู่ลูก โดยการกระทำตนให้เป็นแบบอย่างแก่ลูกให้ลูกได้รับการซึมซับ ฝังรากอยู่ในความคิดและจิตวิญญาณ ดังนั้นเมื่อลูกเติบโตขึ้นก็จะเป็นดังเช่นความตั้งใจสืบสาน วัฒนธรรมที่แม่เพียรพยายามถ่ายทอดให้แก่ลูก

บทกวีนิพนธ์ที่สะท้อนภาพสังคมเมือง คือ บทกวีนิพนธ์ “นาฏกรรมบนลานกว้าง” ของคมทวน คันธนู ดังความว่า

...สงสารสาวอีสานผู้กร้านแดด	ต้องทนแปดเปื้อนดาวอันหนาวและ
ทั้งฝูงเหลือบร้อนกลุ่มเขารุมแทะ	หวังพึงรัฐ...แค่นั้นแหละกลไกรัฐ

เมื่อตำรวจเมาเหล้าโซเข้าช่อง
 คาวคละคลั่งไสโครกเต็มโลกทัศน์
 ถืออำนาจบาตรใหญ่เหยียบไปทั่ว
 ยึดเครื่องแบบ-बारมีเป็นชีวิต
 สมเพศสาวอีसानฎุกหาญหัก
 เจอตำรวจเมาเลอะยิงเงอะงะ
 กระถนถอยก็ถูกโถมปล้ำโจมตี
 จึงถูกเตะถูกตบไปทั้งตัว
 โดยความเจ็บ-เก็บกดการกดขี่
 บทบาทสาวที่ผู้การดูแล
 ถูกข่มขืนน้ำบอียดคอแตก
 กลไกรัฐบัดชบตะปบง้าง
 ความทรงจำคำผญาแห่งมาตุคาม
 และนี่คือเกียรติศักดิ์โสภณีนี
 (คมทวน คันธนู, ๒๕๔๘, หน้า ๙๑-๙๒)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวเสนอภาพของผู้หญิงในภาคอีสานที่เข้ามาเป็นโสเภณีนีในเมืองหลวงและต้องถูกเอารัดเอาเปรียบ และการทำร้ายร่างกายจากผู้มาซื้อบริการ สุดท้ายผู้หญิงอดทนต่อการถูกกดขี่ข่มเหงไม่ไหวจึงต่อสู้ ทำให้ถูกจับและบังคับให้ยอมรับในข้อหาอย่างไม่เป็นธรรม ดังนั้นนาฏกรรมบนลานกว้าง หมายถึง ละครอันเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคมเมืองและชีวิตของผู้คนที่เต็มไปด้วยความหลากหลายที่ต้องเผชิญชะตากรรมในเมืองหลวง

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับภาพสังคมเมือง ได้แก่ บทกวีนิพนธ์ “อารมณณ์กรุงเทพ” ของไพโรจน์ทร์ ขาวงาม ดังความว่า

...ยามสังคมอารมณณ์ร้ายไฟก็ลุก	เจ้าพระยาก็ตกทุกข์ทั้งกระแสด
เคยหยาดน้ำใสเย็นเป็นมิตรแท้	โธ่เอ๋ยแม่เจ้าพระยามาขุนดำ
หมายดับไฟอารมณณ์ก็ขมขื่น	เพราะน้ำเอ๋ยเคยขึ้นกลับไม่จ๋า
พิรุณชาติหยาดฟ้าลงมาซ้ำ	มีอาจพำพรมมนุษย์พิสุทธ์กาล
อารมณณ์ร้ายก็ยิ่งร้ายไม่ผ่อนเย็น	อารมณณ์ร้อนยิ่งร้อนเป็นพระเพลิงผลาญ
นอนระวางนั่งระวางคลื่นแรงพาล	อาจวิมานแปรปรวนจนป่วนไป
สังคมโกรธโทษมนุษย์ก็สุดแท้	หากมนุษย์มีอาจแก้ปัญหาได้

ศูนย์รวมแห่งความสุขต้องทุกซีก
เมืองขยายไล่ทุ่งต้องถอยทัพ
วันกรุงเทพอารมณ์ไม่สู้ดี
(ไพโรวรินทร์ ขาวงาม, ๒๕๓๘, หน้า ๖๖)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสื่อถึงภาพสังคมเมืองหลวงคือ กรุงเทพมหานคร มีสภาพแวดล้อมที่เกิดความเปลี่ยนแปลง แม่น้ำเจ้าพระยาที่เคยใสสะอาดกลับกลายเป็นสีดำเน่าเสีย จิตใจและอารมณ์ของคนในเมืองหลวงก็เช่นเดียวกันมีความแปรปรวน โกรธเคือง โมโห จนทำให้ผู้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างระส่ำระสายไม่มีความสุข

เหตุการณ์ดังกล่าวจึงสื่อถึงสังคมเมืองหลวงที่มีสภาพแวดล้อมธรรมชาติเสื่อมโทรม ขณะเดียวกันคุณภาพชีวิตมนุษย์ที่อยู่ในเมืองหลวงก็พลอยตกต่ำตามไปด้วย

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่แสดงแนวคิดสังคมเมืองคือ บทกวีนิพนธ์ “มองมุมแมงมุม” ของโชคชัย บัณฑิต’ ดังความว่า

เหนื่อยหน่ายสายตาเฟ่งฝาผนัง	ทุกหนคนนั่งคนบังหน้า
หลากเพื่อนร่วมงานพลาญสายตา	ปล่อยเราก็มั่นงานสาใจ
แต่เข้าจรดเย็นงานแผ่นโผน	เหมือนจะกระโจนโผนเข้าใส่
ก้มหน้าก้มงานเกียจคร้านโย	ล้ำราวจับใช้ราว নয়หน้า
หมายผลสำเร็จงานเสร็จสิ้น	เงียบเหมือนมุนินทร์ไม่ผินหน้า
ปากราวหล่อปิดคอนกรีตทา	ไร้ช่วงเวลาเข้าหานาย
เพื่อนักตัวเลขของเอกสาร	อักษรสันธานพู่ปลานสาย
แต่งงานคืองานสุดคร้านกาย	สุดท้ายพ่ายล้ำจ้องฝ่ามือ
ใต้ตาเตร็จเตร่เพดานดาด	เรียบสะอาดลาดเทเพดานผ่อง
พิศกรอบอะลูมิเนียมยิงเข็มละออง	ราวห้องทุ่งนาชิงตาราาง
ยังแผ่นยิปซั่มเรียกงามได้	ยิ่งครวคร้านกายช่วยคลายบ้าง
ผิวเหมือนพรุณน้ำแผ่จ้าทาง	คุณหมุกรัด่างค้อยร้างลา
โลดเต้นเร้นใจขึ้นใต้ห้อง	เหมือนต้องคล้องใจขึ้นใต้ฝ้า
มองมุมแมงมุมขยู่เมา	ก่อนไล่สายตาที่มามอง
จ้องลงตรงหน้าฝ้าสู่พื้น	เห็นโต๊ะตู้ตั้งแขวนพื้นห้อง
พบใครผินหน้าเผยตามอง	เผยหน้ามาจ้องหลงมองตน
เหมือนใจจำแลงแมงมุมเล่น	หมายเร้นปัญหาช่างน่าฉงน

เหมือนรอเวลาใช้ว่าจ้านน เห็นใครหลายคนแขวนตนระยาง

(โชคชัย บัณชิต, ๒๕๔๗, หน้า ๖๕)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวแสดงถึงภาพสังคมเมือง สภาพแวดล้อมการทำงานในเมืองหลวงที่จำเป็นต้องนั่งทำงานอยู่ในห้องสำนักงานโดยไม่มีปฏิสัมพันธ์ใด ๆ แก่ผู้ร่วมงานคนอื่น ๆ เพราะทุกคนต่างคร่ำเคร่งจับจดทำงานของตนเอง จัดการกับกองเอกสารบนโต๊ะ และถึงแม้ว่าจะอ่อนล้าเหน็ดเหนื่อยสักเพียงใดก็ต้องจำทน มีเพียงภาพท้องทุ่งนาที่ช่วยหล่อเลี้ยงจิตใจให้ผ่อนคลาย

“มองมุมแมงมุม” เป็นบทกวีนิพนธ์ที่เขียนเพื่อให้ฉุกคิด ทบทวนถึงการทำงานที่มีความคร่ำเคร่งจนหลงลืมความสุขและความหมายในชีวิตที่แท้จริงของตนเอง ผู้เล่าได้จำลองการมองของตนเองเช่นเดียวกันกับแมงมุม ที่มองลงมาก็พบว่าชีวิตของผู้คนก็ล้วนแล้วแต่ถูกแขวนไว้เช่นกับการแขวน จึงหมายถึง การถูกล่ามตรึงด้วยห่วงพันธนาการของภาระงานที่ตนคร่ำเคร่งรับผิดชอบ

แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมเป็นแนวคิดที่มีความเป็นสากล เพราะมนุษย์เป็นผู้อยู่ร่วมกันและเผชิญชะตากรรมในสังคม ไม่ว่าจะสังคมนั้นจะเป็นสังคมชนบทหรือสังคมเมือง ดังนั้นเมื่อมนุษย์อยู่ในสังคมแล้วย่อมมีความข้องเกี่ยวต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และมีความปฏิสัมพันธ์กับสถานการณ์ สภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้น ซึ่งแนวคิดที่สื่อในบทกวีนิพนธ์นี้ก็ไม่เพียงแต่จำกัดอยู่ในสังคมไทยเท่านั้น หากแต่กวีชนชาติอื่น ๆ ก็มีการถ่ายทอดแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมเช่นเดียวกัน ดังเช่นตัวอย่าง บทกวีนิพนธ์ฝรั่งเศสชื่อว่า “เมือง ๆ หนึ่ง...” (Une Ville) ของจอร์จ แปร์โรส (Georges Perros) ที่สื่อถึงแนวคิดให้ผู้อ่านกลับมาทบทวนใหม่อีกครั้งว่า สรรพสิ่งต่าง ๆ กับเมืองที่เราอาศัยอยู่นั้น เรามีความรู้จักและเข้าใจถึงระดับจิตวิญญาณของเมืองหรือไม่อย่างไร ซึ่งภายใต้การเสียดสีจะนำไปสู่การตั้งคำถามประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม เช่นความรู้จ่อมปลอม ความตาย ความหลงเชื่อ และความหลอกลวงเพื่อนมนุษย์ที่เอาศาสนาบังหน้า เป็นต้น (อัจฉรา วรรณเชษฐ์, ๒๕๔๕, หน้า ๒๑๐)

อัจฉรา วรรณเชษฐ์ (๒๕๔๕, หน้า ๑๕๑) ได้อธิบายความหมายบทกวีนิพนธ์ฝรั่งเศสชื่อว่า “ตกงาน” Chômage ของมิเชล ฮูแอลเบค (Michel Houellebecq) ว่าเป็นบทกวีอีกบทหนึ่งที่น่าเสนอความคิดหม่นหมองของมนุษย์ โดยยืนยันว่าความทุกข์ความโดดเดี่ยวของชีวิตที่มีเป็นปัญหาท่ามกลางสังคมเมืองใหญ่ที่ผู้คนไร้ความสัมพันธ์ฉันมิตร ดังความว่า

Je traverse la ville dont je n'attends plus rien
 Au milieu d'êtres humains toujours renouvelés
 Je le connais par cœur, ce métro aérien;
 Il s'écoule des jours sans que je puisse parler.

5 Oh! ces après-midi, revenant du Chômage
 Repensant au loyer, méditation morose,
 On a beau ne pas vivre, on prend quand même de l'âge
 Et rien ne change à rien, ni l'été, ni les choses.

ฉันตุหัดตุเห่วอยู่ในเมืองที่ฉันไม่ได้หวังรอคอยอะไรอีกต่อไป
 ท่ามกลางมวลมนุษย์ที่เปลี่ยนหน้าไปเรื่อย ๆ
 ฉันรู้จักมันขึ้นใจ เจ้ารถใต้ดินลอยฟ้าสายนั้น
 หลายวันผ่านไปโดยที่ฉันพูดอะไรไม่ออก

๕ เฮ้อ! ตอนบ่าย ๆ เมื่อตงงานกลับมา
 หวนคิดเรื่องค่าเช่าบ้าน คิดแล้วก็น่าเศร้า
 ขนาดเราไม่แยแสกับชีวิตเราก็ยังแก้ตัวลงไปได้
 มันไม่มีอะไรจะเปลี่ยนแปลงอะไรได้เลย ไม่ว่าจะดูร้อนหรืออะไรก็ตาม
 (อัจฉรา วรรณเชษฐ, ผู้แปล, ๒๕๔๕)

แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมเมืองที่ปรากฏในบทกวีนิพนธ์ฝรั่งเศส เป็นอีกแง่มุมหนึ่งที่แสดงให้เห็นได้ว่า สภาพของสังคมมีผลกระทบต่อจิตใจของมนุษย์ที่อยู่ในสังคม และแนวคิดนี้ก็มีความเป็นสากล เพราะเมื่อกวีสอนเรื่องราวผ่านถ้อยคำในบทกวีจะกล่าวถึงสภาพสังคมที่เป็นบริบทแวดล้อมเชื่อมโยงกับความคิดของมนุษย์

๓. การเปลี่ยนแปลงของสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกเช่นเดียวกัน ประเด็นปัญหานี้จึงมีความร่วมสมัยกับมนุษยชาติทั่วโลกและมีความเป็นสากล เพราะหลังจากยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม ค.ศ. ๑๗๘๙ มีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีในการผลิตรูปแบบใหม่ในภาคอุตสาหกรรมและภาคการเกษตร โดยถูกนำมาใช้เพิ่มมากขึ้นหลังการเปลี่ยนแปลงจากเดิมใช้แรงงานคนและสัตว์ เป็นปัจจัยที่สำคัญในการผลิตลดน้อยลงไประบบการผลิตเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม เครื่องจักร โรงงานเพิ่มมากขึ้น ซึ่งส่งผลทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม ในช่วงระยะแรกเริ่มมนุษย์รู้จักนำเอาวิทยาศาสตร์เข้ามาใช้ในระบบการผลิตด้านการเกษตร โดยการล่อมั่ว และการปรับปรุงวิธีการผลิตเพื่อให้ได้ผลที่รวดเร็วยิ่งขึ้น การเปลี่ยนแปลงในระยะที่สอง คือ การที่มนุษย์รู้จักระบบการค้าเพิ่มมากขึ้นและมีความต้องการใช้สินค้าจากการแปรรูปมาจากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ ดังนั้นมนุษย์จึงรู้จักที่จะคิดค้นและประดิษฐ์เครื่องมือที่

ตอบสนองความต้องการในการดำเนินชีวิตจึงเกิดระบบการผลิตในระบบอุตสาหกรรมเริ่มเข้ามา และการปฏิวัติระยะที่สาม หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ลึกลับสุด เป็นช่วงที่ระบบสารสนเทศในการติดต่อสื่อสารกันเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากช่วงสงครามโลกได้มีการผลิตเครื่องมือในด้านทางการทหาร เพื่อเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารข้ามพรมแดน ทำให้มนุษย์เกิดการพัฒนาเครื่องมือในด้านเทคโนโลยีและนำมาใช้ในด้านการค้าเพิ่มมากขึ้น หรือเรียกว่ายุคโลกาภิวัตน์ (ทอर्फเฟอร์, ๒๕๓๘)

วิถีชีวิตของผู้คนที่เปลี่ยนแปลงไปเกิดจากการนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการติดต่อสื่อสารกันเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งระบบอุตสาหกรรมยังผลิตสินค้าตามความต้องการของประชาชนและยังมีการพัฒนาเครื่องมืออำนวยความสะดวกต่อการดำรงชีวิตอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้คนหลงใหลในเครื่องมือสมัยใหม่และเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อสอดคล้องกับสภาพสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไปเพราะได้รับอิทธิพลของสังคมที่เกิดขึ้น โดยการรับเอาวัฒนธรรมจากต่างชาติเข้ามาใช้ในการดำเนินชีวิต การบริโภคสินค้าทางเทคโนโลยีและอุตสาหกรรม เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้การมีปฏิสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมลดน้อยลงไป ต่างมุ่งเน้นที่จะสร้างมูลค่าให้กับตนเอง และการสร้างรายได้เพื่อที่จะได้ตอบสนองต่อความต้องการในการดำเนินชีวิต การเปลี่ยนแปลงของสังคมมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องมาโดยลำดับ ความเปลี่ยนแปลงของสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม สังคมโลกาภิวัตน์ โดยความเปลี่ยนแปลงนั้นทำให้กลุ่มชนบางกลุ่ม กลับมีความรู้สึกโหยหาอดีต เพราะประสบการณ์ที่ผ่านไปมีความหมายในความทรงจำ ปรัชญาการโหยหาอดีตหรือการถวิลหาอดีต (Nostalgia) พัฒนา กิติยาษา (๒๕๔๖) อธิบายว่า “การโหยหาอดีตเป็นวิธีการมองโลกหรือวิธีการให้ความหมายแก่ประสบการณ์ของชีวิตมนุษย์อย่างหนึ่ง โดยเน้นความสำคัญของจินตนาการและอารมณ์ความรู้สึกของผู้คนในปัจจุบันขณะที่มีต่ออดีตที่ผ่านไปไปแล้ว”

กวีนิพนธ์ที่เสนอแนวความคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงของสังคม มีจำนวน ๗ เรื่อง ได้แก่ เพียงความเคลื่อนไหว ม้าก้านกล้วย บ้านเก่า แม่น้ำรำลึก โลกในดวงตาข้าพเจ้า ไม่มีหญิงสาวในบทกวี และหัวใจห้องที่ห้า มีบทกวีนิพนธ์ที่สื่อถึงแนวคิดความเปลี่ยนแปลงของสังคม จำนวน ๗๗ บท แบ่งได้ ๓ ประเด็น คือ สังคมอุตสาหกรรมแทนที่สังคมเกษตรกรรม สังคมยุคโลกาภิวัตน์ และการถวิลหาอดีต

ตารางที่ ๕ การเปลี่ยนแปลงของสังคม

ลำดับ	ชื่อเรื่อง/ ชื่อกวี	ชื่อบทกวีนิพนธ์	จำนวน (บท)
๑.	เพียงความเคลื่อนไหว/ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์	ตากับยาย, ขุดตอ, เสียงขลุ่ยกลับมาหากอ	๓
๒.	น้ำก้านกล้วย/ ไพโรจน์ ชาวงาม	หนาวดอกจาน, เด็กและควายและโลก, เจ้าสาว ไบตอง, เพลงควายลาทุ่ง, ลมพัดรวงข้าว, บ้านตาย, ยามหลับฝัน	๗
๓.	บ้านเก่า/ไซค์ชัย บัณฑิต'	ดินน้ำลมไฟ : ความเป็นไปของชีวิต, ปีกไม้ลาย แทง, คชสาร, เหลื่อม, เพลงจร, นครเมฆา, มิตรภาพในตรอกซอย, ลงถึงเถอะครับ, วังแม่ลูก อ่อน, เคยมีลานดินหน้าบ้านเขา, ในนามของความ เชื่อ, พิธีกาล, บ้านเก่า, ครุ่นคำนึง, ทาง, สีสันแห่ง ร้านเธอ, รถเมล์ป้ายสุดท้ายและชายสุดปลื้ม, จอแก้ว, ห้องน้ำแห่งหนึ่ง, วิถีสนทศ, ว่าด้วย วรรณกรรมมุขปาฐะ, รออรุณ, ต่าง, ภาพต่อ, กังวานเวลา	๒๕
๔.	แม่น้ำรำลึก/ เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์	ประตู, นก, หลงทางกลางทุ่ง, ความฝันฤดูฝน, ปลาตกครอก, โถงน้ำ, บึงบัว, รุ้ง, สวน, ลานดิน, ชานชรา, ซ่อน หา, ลาวดวงเดือน, เรือ, กระจิม ฟาง, แสงดาวฤดูร้อน, หนังสติ๊ก, ช่างตัดผม	๑๘
๕.	โลกในดวงตาข้าพเจ้า/ มนตรี ศรีรงค์	โลกที่อยู่เบื้องหน้าข้าพเจ้า, มนต์รัก MSN, ขบวนการคลิปรินเจอร์, น้องแอมแคมฟร็อก, ป่าเข้าใจ, ยุทธนา : ราวเดินเรือหาปลาขอบฟ้า ไกล, ทรงเกียรติ : นิทานปรัมปราแสนเศร้า, นิทยา : ดวงน้ำที่ร่วงจากเถาวัลย์, ประทุมภรณ์: สายลม ตะวันออกและขอบฟ้ามหาสมุทร, พงษ์ศักดิ์: พายุฤดูร้อน, เธอชื่อชาติชาย	๑๑

ตารางที่ ๕ (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง/ ชื่อกวี	ชื่อบทกวีนิพนธ์	จำนวน (บท)
๖.	ไม่มีหญิงสาวในบทกวี/ ชะการีย์ยา อมตยา	ไม่เห็นดวงตะวัน	๑
๗.	หัวใจห้องที่ห้า/ อังคาร จันทาทิพย์	บทสนทนาของคนพลัดถิ่น, เสียงกบฏเขาที่ถนน ข้าวสาร, เพลงอพยพฯ, ในมือกำหมัดหยัดชู ในเสียงกู่ก้องตะโกน, ห่วงทองเหลืองของมะนาง, ด้านทั้งสองของโลกเสมือน, หมู่บ้านในเสียง ตอกเสาเข็ม, อธิปไตยเหนือที่นาผืนเล็กเล็ก, นิทานเดินทาง, สีโห สงซ์ สิ้นไซในตัวเรา, การหายไปของทาบทหนึ่งฯ, วันชาติมอญและ ตำนานในตัวผม	๑๒

บทกวีนิพนธ์ที่สื่อถึงความเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคม
อุตสาหกรรมอย่างเด่นชัดคือ บทกวีนิพนธ์เรื่อง “เจ้าสาวใบตอง” ของไพโรจน์ทร์ ขาวงาม
ความว่า

เธอเจ้าสาวใบตองในร่องสวน	เคยขอนวลมาพ้อห่อข้าวขาว
จะออกทุ่งออกทางทุกครั้งคราว	ต้องห่อข้าวห่อของแล้วท่องไป
จึงยามหิวแกะห่อก็ข้าวหอม	ถึงกลางแดดแดดดอมก็หอมได้
ละคำเคยอิมหอมถึงหัวใจ	หอมแต่น้อยคุ้มใหญ่หอมไม่จาง
รักเจ้าสาวใบตองในร่องสวน	เคยหวนวลน้กหนามาจำห่าง
กระแสดมโหมยุคทั้งรุกบาง	จนเรดทิศแรมทางอยู่ร้างโรย
อยู่ร้างโรยโดยทางของยุคใหม่	อยู่เห็บหนาวกับสมัยซึ่งให้โหย
อยู่รวดร้าวกักรักกระอักโอย	ตื่นและตื่นจ้านนโดยสถานเดียว
พบเจ้าสาวพลาสติกกระริกระรี่	หวังวิถีทางแยกปลอมแปลกเปลี่ยน
มากแต่ยืมยั่วใจให้ลดเลี้ยว	หลอกให้ลืมนวลเขียวเคยเคียงครอง

ที่ดินผืนใหม่ให้ฐานะ	แต่แล้วภาระก็มาเยือน
บ้าน รถ ที่ดิน ทรัพย์สินเนา	ธนาครายังเขาแล่นเข้าเจียน
ไฟแนนซ์เนาเหม็นเป็นการเตือน	ตงานตามเพื่อนก็เตือนแล้ว
เจ้าหน้าที่ปรีดาเข้ามาพบ	หลบสูบ้านนอกเผ่นออกแนว
ถนนชนบทปรากฏแนว	ตีนแผ่วกลับบ้านซานชม
บ้านเก่าใกล้ร้างเสาควางสั้น	กระดานเรือนร้องลั่นนอกซานกลม
ยุ่งช้ากราวกระจายฟุ้งฟ้ายลัม	ฝาเรือนราวขย่มด้วยลมพายุห์

(โชคชัย บัณฑิต' , ๒๕๔๗, หน้า ๑๑๕)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวเสนอแนวคิดความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยได้อย่างเด่นชัด ค่านิยมของผู้คนในสังคมไทยที่เลิกการทำเกษตร ทั้งบ้านเรือน มุ่งหน้าทำงานเป็นลูกจ้างในโรงงาน อุตสาหกรรม โดยนายจ้างมีสวัสดิการให้ชุดทำงานและที่พัก แต่แล้วการทำงานเป็นลูกจ้างก็ ทำให้สร้างภาระหนี้สินอย่างมากมาย จนสุดท้ายก็ต้องกลับไปภูมิลำเนาบ้านเกิด ดังนั้นความเปลี่ยนแปลงในสังคมที่เกิดขึ้นนี้ได้แสดงให้เห็นว่า เมื่อสังคมเกษตรกรรมเปลี่ยนไปเป็นยุคสังคม อุตสาหกรรม แต่ความเป็นอุตสาหกรรมไม่สามารถทำให้การดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพของ คนเป็นไปอย่างมั่นคงและยั่งยืน

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่มีแนวคิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคมคือ บทกวีนิพนธ์ “ความฝันฤดูฝน” ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ดังความว่า

...ดอกบัวในมือถือไว้	ระรัวหัวใจ
พาฉันไปไหนไม่รู้	
นำพาฉันก้าวเข้าประตู	นำพามาสู่
โรงหนังสังกะสี-ลึกลับ	
ฉันอยากเหลือเกินเดินกลับ	พลันไฟวูบดับ
ดวงตาจ้องจับยังจ่อ	
อีกใจจับเจ้าเฝ้ารอ	ฝูงคนมาคลอ
อีกใจจ่อจ่อจ่อหนึ่ง	
ฉันเห็นหญิงสาวอีกครั้ง	เงียบนิ่งซิงซัง
เธอกล่าวความหวังพังทลาย	
บัวไปถึงจุดสุดท้าย	เธอแหวกเธอว่าย
ก่อนเธอจุดไฟเผาบั้ง	

จันรำในดึกลึกซึ้ง	ฝันไปไม่ถึง
บัวในใจหนึ่งจิ้งจอก	
ก็เดือนก็ปีกี่ย่าน	แวะหยุดครูดผ่าน
จันคือเด็กงานรถหนัง	
หากรถแวะทอดจอดยั้ง	ดินแดนความหลัง
จันหวังคนคู่รู้เห็น	
ให้เธอสูฝืนจันท์เพ็ญ	บึงเก่าเนาเหม็น
เกิดเป็นบึงใหม่ไพศาล	

(เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์, ๒๕๔๙, หน้า ๕๖ – ๕๗)

จากบทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสื่อแนวคิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคม นัยแรกกล่าวถึงภาพการล่มสลายของสังคมเกษตรกรรมเข้าสู่ยุคสังคมอุตสาหกรรมและนัยที่สองสื่อให้เห็นว่าดอกบัวโดยทั่วไปนั้นเป็นสัญลักษณ์ แทนพระพุทธศาสนา ดังนั้นความหมายในบทกวีนิพนธ์ข้างต้นจึงสื่อถึงแนวคิดว่าความเสื่อมของพระสงฆ์ผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา และบึงบัวจึงสื่อถึงวัดซึ่งเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม บึงเก่าถึงคราวเนาเหม็น จึงสื่อถึงนัยว่า ความศรัทธาในความดีงามของพระพุทธศาสนาเสื่อมสูญลงแล้ว

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่สะท้อนถึงแนวคิดการล่มสลายของวิถีชีวิตที่มีอยู่อย่างดั้งเดิมท่ามกลางสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง ได้แก่ บทกวีนิพนธ์ “ห้วงทองเหลืองของมะนาง” ของ อังคาร จันทาทิพย์ ดังความว่า

เธอควรตัดสินใจได้สักที...
 ‘ห้วง’ เคยมี เมื่อไม่มี... ดีกว่าไหม?
 หวาดหวั่นใจไหวจากภาคภูมิใจ
 โลกหมุนเวียน เปลี่ยนวัย ใจเปลี่ยนวาร

‘ต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์สีทอง’ พันคล้องคอ
 จากต้นตอธิดากษัตริย์พลัดถิ่นฐาน
 รอดอดถอนเมื่อคืนถิ่น ปฏิญาณ
 หนึ่งตำนาน ‘ห้วงทองเหลือง’ บอกเรื่องราว

อีกตำนานเขาเล่าเอาไว้ว่า...

ปรัมปรา ‘หงส์’ ‘มังกร’ กาลก่อนกล่าว
บรรพบุรุษ ต้นเหล่ากอ ‘ลำคอยาว’
โยงสายสืบสาวห้วงวาวเรือง

แต่ไม่มีตำนานไหนบอกไว้ว่า...

เพื่อการค้าเธอจึงคล้องห่วงทองเหลือง
นักท่องเที่ยวแห่แหนมาแน่นเนือง
ไม่เกี่ยวเนื่องลำคอยาว ‘ชาวกะยั่น’

เธอถูกหลานธิดากษัตริย์ผู้พลัดถิ่น
แสนนานจินตภาพทุกข์ สุขแสนสิ้น
ชีวิตกึ่งกลางอย่างก้าวนั้น
จริงและฝัน หน่วงคล้องโลกสองใบ

จริงและฝัน มือจับต้องห่วงทองเหลือง
ขัณฑูเรื่องราวเก่ามันวาวใหม่
ภาคภูมิ บางวันสะท้านใจ
ว่ารุ่นนวน คนอีกวัยสงสัยนัก

ปวดแปลบใจ ได้ยินไม่สิ้นสุด
‘สวนสัตว์มนุษย์’ ชายตำนานผ่องงานหนัก
งดงาม แปลกประหลาด อัดลักษณะ?
โลกใหม่ผลึก โลกเก่าไต่ไปพร้อมกัน

ถามแม่ ที่จากมาน่าอยู่ไหม?
ลูกเคย ลูกเป็นไฟเกินไฟฝัน
ลูกเคย เกินกลับคืนแม่ยืนย่น
เป็นอดีตชั่ววินาที ลั่นปิดตาล

เหลือตำนานเป็นประตูลูกอีกฟาก
 นำคนจากโลกอีกใบเคลื่อนไหลผ่าน
 ทอยมายาเยื่อน เหมือนใจทอยย ผีนคอยทะยาน
 ฝ่าหมอกมานัญเขากัน ต่างกันไกล!

ดงงาม แปลกประหลาด อัดลักษณะ?
 แตกต่างนักท่องเที่ยวมี... ดีหรือไม่?
 หวาดหวั่นใจไหวจากภาคภูมิใจ
 ห่วงหลังให้ห่วงหน้า พะว้าพะวัง

โลกที่เธอถูกตรึงไว้กึ่งกลาง
 บานหน้าต่าง ประตูสู่สิ่งหวัง
 ฝ่าขีดห่วงทองเหลืองเหลืองมล้าง
 ทดลองข้ามสู่อีกฝั่ง อีกครั้งคราว

โลกใหม่ผลึก โลกเก่าไล่ไปพร้อมพร้อม
 เปิดรับและปิดล้อมรุมเด็กสาว
 แสงแฟลชวาวกะพริบตองทองเหลืองวาว
 รำเริง รวดร้าว แผดฝ่าวใจ

วันหนึ่งเธอควรตัดใจได้สักที...
 ‘ห่วง’ เคยมี เมื่อไม่มี... ดีกว่าไหม?...

.....

(อังคาร จันทาทิพย์, ๒๕๕๖, หน้า ๑๕๔-๑๕๗)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสะท้อนภาพเรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงคอยาว ห่วงทองเหลือง เป็นอัตลักษณ์ของผู้คนพื้นถิ่น มีเรื่องเล่า ตำนาน และความเชื่อที่ฝังหยั่งรากลึกอยู่ในกลุ่มชนแต่เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลง ผู้คนที่อยู่ในท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องปรับตัว เปิดรับสิ่งใหม่ และดำรงตนให้อยู่ภายใต้สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงนั้นให้ได้ ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็นการท่องเที่ยว

ที่สร้างรายได้ของคนในท้องถิ่น

ดังนั้นห่วงทองเหลือง ในบทกวีนิพนธ์จึงเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงพันธนาการทางความคิด และความรู้สึกของคนในท้องถิ่นที่ยังมีอยู่แบบดั้งเดิม เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและ อัตลักษณ์ของผู้คนพื้นถิ่นกลายเป็นสินค้าของผู้มาท่องเที่ยว

บทกวีนิพนธ์ “เพลงอพยพ (ญาติเฝ้าในวาทกรรมการพัฒนา)” มีแนวคิดในการตั้งคำถาม ถึงวาทกรรมการพัฒนา คือ การสร้างเขื่อนกับระบบนิเวศทางธรรมชาติ ดังความว่า

...ฝันร้ายซ้ำ ฝันร้ายสายน้ำโขง

สายเลือดโยง ถูกตัดแยก รอแหล่งลุ่ม

เขื่อนกั้นลำ ชาวกลับล่องลอยระงม

รีดเค้น เช่นคมแห่งการค้า

กระเซ็นกระแส ‘อาเชียน’ จะเปลี่ยนแปลง

เลื่อนเส้นแบ่ง แต่ขีดขั้ว กีดกันซ้ำ

ฤดูปลา หลายปี ไม่มีปลา

อพยพ คงถึงครา มาถึงคน

ตัดเส้นเลือดโยงสายความหลายหลาก

ต้นถูกตัดตอนรากขาดจากต้น

โดยนิยาม ‘ข้ามจากความยากจน’

ปลาถูกพรากจากคน – พันจากน้ำ!

สะพัดลือ กระพือลาม ข้ามฝั่งไทย

‘บ้านกุ่ม’ ไหว ‘ไชยะบุรี’ ทุกที่ระส่ำ

เหนือ ใต้ ตก ออก ตอกย้ำ

ชะตากรรมโยงเกี่ยว ‘หนึ่งเดียวกัน’

๒.

นิทานปรัมปรา ข้าเคยฟัง...

โขงแต่หลังเรื่องรองด้วยของขวัญ

หลวงพระบาง ธาตุพนม เวียงจันทน์

วัดพูยันอาณาจักรพระนคร

สร้างปลุกด้วยปลา ข้าจากลำโขง

‘เป็นหนึ่งในเดียว’ เกียวโยงแต่เก่าก่อน
 วันเวลา โลกาวัดันน์ ตัดทอน
 ควบรวมร้อย พันปีก่อน ย้อนกลับไป
 ท่ามกลางกระแสลมไร้พรมแดน
 สิ่งทดแทน สร้างปลุกโลกยุคใหม่
 เชื้อขนวาง คือของขวัญ ผืนร้ายใคร?
 มอบคืนให้สายน้ำเป็นกำนัล!

๓.

หลงทางเคยขึ้น ลง หรือไรเล่า?...
 ตื่นปลาซาเทียวเฝ้ามาเข้าฝัน
 เจ้าหลงทาง ถามทางอยู่อย่างนั้น
 ดูหรือ ต้อรัน ผืนจนล้ำ
 เทียวแล้วเทียวเล่าเฝ้ากู่หลี่
 ภูตผี เหลือเกิน หยอกเอนซ้ำ!
 ฤดูปลา กู่หลี่ ไม่มีปลา!
 อพยพ ถึงครามาถึงคน!...
 (อังคาร จันทาทิพย์, ๒๕๕๖, หน้า ๑๗๖-๑๗๙)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวแสดงถึงความรู้สึกสำนึกร่วมของผู้เขียนที่มีเนื้อหากล่าวถึงการสร้างเขื่อนดอนสะโฮง เป็นโครงการไฟฟ้าพลังน้ำในการผลิตกระแสไฟฟ้า และการส่งเสริมทางด้านเศรษฐกิจ ระหว่างเขตแดนระหว่างกัมพูชากับลาว แต่ขณะเดียวกันได้ตั้งคำถามให้แก่ผู้อ่านว่า การสร้างเขื่อนหรือที่เราต่างเรียกว่าการพัฒนาลุ่มน้ำ และส่งเสริมการคมนาคมขนส่งกับต่างประเทศนั้น แท้จริงแล้วการสร้างเขื่อนทำให้สูญเสียระบบนิเวศ และการประกอบอาชีพวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นดั้งเดิมหรือไม่อย่างไร การอพยพของพันธุ์ปลาในลุ่มแม่น้ำโขงสู่สะโฮงส่งผลกระทบต่อผู้คนที่ประกอบอาชีพประมงสูญเสียรายได้ตลอดปี หมายถึง คนสูญเสียอาชีพและรายได้ของคนหาปลาในลุ่มน้ำโขง เมื่อพื้นที่ลุ่มน้ำที่เคยเป็นแหล่งพันธุ์ปลาที่อุดมสมบูรณ์ของผู้คนกลับถูกทำลายระบบนิเวศ ดังนั้นเมื่อไม่มีปลา แหล่งลุ่มน้ำที่อุดมสมบูรณ์ อีกไม่นานผู้คนที่น่าจะจะต้องอพยพเปลี่ยนอาชีพเช่นเดียวกัน นี่คือ วาทกรรมการพัฒนาที่กำลังจะทำให้วิถีชีวิต

ของผู้คนถูกปรับเปลี่ยนไปจากความใกล้ชิดพึ่งพิงกับธรรมชาติที่มีอยู่เดิม

การเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ สังคมเกิดความเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านวิถีชีวิต การบริโภค การใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีให้มีบทบาทในด้านต่าง ๆ เพื่อทุนแรงให้แก่มนุษย์

บทกวีนิพนธ์ที่สื่อถึงการมีชีวิตของมนุษย์ท่ามกลางสังคมกระแสโลกาภิวัตน์ ได้แก่ บทกวีนิพนธ์ “วิถีสนเทศ” ของโชคชัย บัณฑิต’ ดังความว่า

...ฉันนั่งอยู่อย่างนี้	อ่านกวี-คำประพันธ์
อ่านปราชญ์แต่ปางบรรพ์	ปราชญ์ชีพสั่งงานเย็นยง
ต้นอ่อนในนฤทธาน	แตกกิ่งก้านบานระหง
ลมอ่อนโบร่อนลง	แตะวงน้ำไล่สำเภา
สมองแตกกิ่งใบ	ใจหยั่งรากฝากร่มเงา
สื่อใจสู่ใจเรา	จากใจเขาผู้ขีดเขียน
เมื่อยล้ามองฟ้าบ้าง	โยงระยางโลกกว้างเปลี่ยน
สายไฟทอดสายเวียน	โทรศัพท์โทรทัศน์
เคเบิลทีวีชิง	ดาวเทียมตรึงชวนชิงชัด
มองฟ้าเต็มตาชัด	ฟ้าถูกจัดสายรัดร้อย
แมงมุมอิเล็กทรอนิกส์	ไม่หยุดหย่อยใยทยอย
โยงใยให้เล็กจ้อย	ฉันผลอหน้อยพลอยตกยุค
โลกใหญ่เร่งถ่ายย่อ	ข้อมูลไหลอยู่ไม่สุข
เวลาเหมือนว่ารุก	อยู่ในคุกแห่งข้อมูล

(โชคชัย บัณฑิต’ , ๒๕๔๗, หน้า ๗๗ – ๗๘)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสื่อถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เกิดขึ้น กวีเปิดเรื่องโดยกล่าวถึงคุณค่าของหนังสือ ด้วยความชื่นชมและตระหนักในคุณค่าที่มีอยู่อย่างยั่งยืน สัมผัสได้จากใจผู้เขียนไปยังผู้อ่าน แต่เมื่อโลกเปลี่ยนแปลงไปเป็นยุคที่ใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสาร เช่น โทรศัพท์ โทรทัศน์ และเคเบิลทีวี เป็นต้น ซึ่งการสื่อสารโดยให้เทคโนโลยีเป็นหลัก สิ่งสำคัญประการหนึ่งก็คือ การเข้าถึงข้อมูลโดยง่าย การค้นคว้าและเผยแพร่ส่งต่อข้อมูลอย่างรวดเร็ว แต่ในขณะเดียวกันก็ได้ชี้ให้เห็นว่าควรใช้ปัญญาในการไตร่ตรอง ไม่เช่นนั้นก็เปรียบเหมือนการตกเป็นเหยื่อและติดอยู่ในกรอบข้อมูล อันเป็นกำแพงกั้นขวางความคิด

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวเขียนขึ้นในช่วง พ.ศ. ๒๕๓๘ ในระหว่างนั้นเป็นช่วงที่ประชาชนส่วนใหญ่นิยมใช้โทรศัพท์บ้าน เพราะยังไม่มีโทรศัพท์เคลื่อนที่ ส่วนข้อมูลที่เผยแพร่ส่วนใหญ่

ให้คนในสังคมรับรู้ร่วมกันคือช่องทางของโทรทัศน์และเคเบิลทีวีเป็นสำคัญ

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่อยู่ถึงสังคมโลกาภิวัตน์ แสดงให้เห็นว่าระบบเทคโนโลยี การใช้คอมพิวเตอร์ ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง คือ บทกวีนิพนธ์ “น้องแอม แคม ฟร็อก” ของมนตรี ศรียงค์ ความว่า

เธอเป็นนักศึกษาหมาหาลัย	เสื้อ 5 s สวมใส่เห็นร่องอก
โปรแกรมแคมฟร็อกก็สะทก	สะท้านศกศักราชปัจจุบัน
เธอมีกล้องส่องตนให้คนดู	ชัดไม่ชัดไม่รู้แต่ดูนั่น
แอมอิมอิมแอมเผยแก้มอัน	นวลหน้านั้นผาดอมสีชมพู
เธอขยับขาซ้ายขึ้นไขว่ห้าง	หนุ่มหนุ่มตะลึงค้ำก่อนครางอู้
แล้วเสียงเชียร์ออดังก็ฟรังฟู	น้องแอมสูสู้องแอมสูสูตาย
จอโน้นเนเน่จ้งกำลังไซว์	อีกจอโมไม่เริ่มเต้นสาย
นั่นน้องเลฟลีเกิร์ลนั่นน้องมายด์	อย่าอายเลยน้องแอมแคมฟร็อก
เธอปลื้มตนคนเด่นได้เป็นดาว	เสื้อสาวคับตัวจึงปลิวออก
นาฬิกาเคลื่อนเข็มละติจูดต็อก	บ่งบอกเวลาไปกว่าคืน
แอมคลิกชื่อคนที่เขามีกล้อง	แล้วส่องดูเห็นอย่างเด่นตื่น
การร่วมรักไซว์สดกันบนพื้น	ท่ามสายตากระเหียนกระหือหือหน้าหมื่นดวง
เธอสั่นเสียวครางอุบหว่างขา	กล้องเบื้องหน้าถ่ายทอดตลอดช่วง
จนผ่านคืนแคมฟร็อกกระทอกทะลวง	เข้าลวงฟรุ้งนี้แอมมีเวียน
เด็กรุ่นใหม่ใจถึงอีกหนึ่งคน	ต้องการมีตัวตนยุคผ่านเปลี่ยน
หนึ่งเด็กสาวมอดันเนื้อเนียนเนียน	แอบลอกเลียนไซว์ส่องคอของเธอ!

(มนตรี ศรียงค์, ๒๕๕๐, หน้า ๑๓๒-๑๓๓)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสะท้อนภาพพฤติกรรมของนักศึกษาหญิงมหาวิทยาลัยที่มีค่านิยมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม นักศึกษาหญิงสวมเสื้อนักศึกษาขนาด 5 s เป็นขนาดที่เล็กมาก รัดจนกระดุมปริเห็นร่องระหว่างหน้าอก และใช้คอมพิวเตอร์เชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต โปรแกรม (Video ChatRoom) ชื่อว่าแคมฟร็อก (Camfrog) ซึ่งในแต่ละห้องจะมีคนเข้าไปดูภาพเคลื่อนไหว และสนทนาโต้ตอบได้ โดยใช้กล้อง (Cam) ในการเผยแพร่ท่าทางอวดเรือนร่างส่วนลับเฉพาะของตนอย่างไม่ละอาย

ปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น ในขณะยุคการสื่อสารออนไลน์แพร่หลายเป็นค่านิยมของนักศึกษา ช่องทางการเข้าถึงข้อมูลไม่ได้เป็นไปในทางการค้นคว้าหาความรู้เพียงอย่าง

เดียว แต่ยังมีนักศึกษาอีกกลุ่มหนึ่งที่นิยมแสดงพฤติกรรมอวดโชว์เรือนร่างของตนให้ผู้คนชมผ่านช่องทางสื่อออนไลน์ และพฤติกรรมนี้ก็มีการเลียนแบบสืบทอดไปยังกลุ่มนักเรียนระดับมัธยมอีกด้วย

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่มีแนวคิดโลกาภิวัตน์ของผู้คนท่ามกลางสังคมที่เปลี่ยนแปลง คือ บทกวีนิพนธ์ “ด้านทั้งสองของโลกเสมือน” ของอังคาร จันทาทิพย์ ดังความว่า

Farm Ville กว้างใหญ่ ในห้องแคบ	ช้อนแอบโลกอีกใบ ใกล้เคียงบ้าน
“บ้านไร่ในฝัน” ใฝ่หามาเนิ่นนาน	ชีวิตผ่านเส้นทางวัยกลางคน
Farm Ville Facebook เกมปลูกผัก	ทำฟาร์ม พุ่มผัก แบบฝึกฝน
เสมือนจริง เสมือนฝันอันแยบยล	ตอบโจทย์เขา-ชายกลางคน ชนชั้นกลาง
เลี้ยงสัตว์ ปลูกพืชผัก ที่พักผ่อน	ละเล่นช้อนสิ่งหวังรอ เกิดก่อร่าง
ก่อเกิดไร่ ฟาร์มรักสักที่ทาง	เพื่อปั้นปลายหมายวางชีวิตไว้
เสมือนจริง เสมือนฝัน ว่าวันหนึ่ง...	เขาควรที่จะไปถึง ฟังมิได้
สูงานหนัก ไม่มีหนี้ มีวินัย	ดำเนินชีวิตไปอย่างควรเป็น
แบบแผน ผลิตผล คนรุ่นพ่อ	บ่มเพาะรอเอาไว้ มิได้เห็น
ที่สักไร่ บ้านสักหลัง ช่างยากเย็น	โจทย์ที่เร้น รอคำตอบ ติดกรอบเดิม
ยาก ง่าย เก่า ใหม่ ในโลกเสมือน	เพียงเมาส์เลื่อน คลิกลงตรงจุดเริ่ม
ที่หนึ่งไร่ บ้านหนึ่งหลัง สร้างต่อเติม	เพียงคลิกเพิ่ม เป็นจริงพลันฝันแสนแพง
จากหับห้องของทาว์เฮาส์ คลิกเข้าไร่	อาณาจักรพักพิงใจ ในอีกแห่ง
ข้อจำกัดเรื่องทุนรอนเคยย่อนแย้ง	เส้นแบ่งทั้งหลายทลายลง!...

(อังคาร จันทาทิพย์, ๒๕๕๖, หน้า ๑๕๘-๑๕๙)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสื่อถึงเมื่อสังคมก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ การติดต่อสื่อสารของผู้คนก็ไร้พรมแดน เพราะใช้เทคโนโลยีเป็นช่องทางในการสื่อสาร การพบปะเพื่อพูดคุยเผชิญหน้าน้อยลง สิ่งที่เกิดขึ้นจึงนับว่าเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม เนื้อหาของบทกวีกล่าวถึงกิจกรรมการเล่นปลูกผัก (Farm ville) ออนไลน์ในเฟซบุ๊ก (Facebook) ซึ่งเป็นโลกเสมือนจริงที่ผู้คนในสังคมต่างเข้าถึงได้ง่าย ทุกคนสามารถเป็นเจ้าของสวนผัก ผลไม้ และเลี้ยงสัตว์ของตนได้ตามที่ใจต้องการ โลกเสมือนจริงในสังคมออนไลน์เกมปลูกผักจึงสื่อถึงความใฝ่ฝัน ความปรารถนาของผู้คนในสังคม จากเดิมที่ต้องลงทุนในการปลูกสร้าง แต่โลกเสมือนจริงผู้คนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่ต้องลงทุนเป็นจำนวนมาก ความนิยมของการเล่นเกมดังกล่าวจึงมีอย่างแพร่หลาย ในขณะที่เดียวกันก็แสดงแนวคิดว่า ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้น ทุกคนสามารถ

สร้างและสานความฝันของตนให้เป็นความจริงได้อย่างไม่ยากนัก

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากยุคสังคมเกษตรกรรมไปสู่ยุคสังคมอุตสาหกรรม และเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์นั้น มีผลกระทบกับวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม จนนำไปสู่ความรู้สึกถึงการถวิลหาอดีต (Nostalgia)

บทกวีนิพนธ์ที่สื่อถึงแนวคิดเรื่องการถวิลหาอดีต ท่ามกลางสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง ได้แก่ บทกวีนิพนธ์ “บ้านตาย” ของไพโรจน์ ไขว่ถาม ดังความว่า

...บ้านนั้น บ้านเกิด บ้านยัง	เป็นบ้านความหลัง
งดงามในความทรงจำ	
ปากหนึ่งแนวทุ่งทอดนำ	ปากหนึ่งลำน้ำ
แนวไม้ทอดตามคลุมดิน	
บทเพลงหมู่บ้านแผ่วยิน	ลำเนียงพื้นถิ่น
เสนาะเหนือภูมิลำเนา	
คลอเสียงไก่ขันยามเช้า	กระดิ่งคอคควายเคล้ำ
สังคีตแห่งคั่นและวัน	
เสียงจ้าวผองเจ้าเหล่านั้น	วัยไผ่วัยฝัน
เด็กแห่งหมู่บ้านโนนนา	
ว้าวของผองเจ้าเฉิดฟ้า	สะนูว้าวแว่วมา
บอกว่าว้าวอาจขาดลอย	
กลองน้ำของเจ้าสาวน้อย	ตุ้มเต็นแตกฝอย
กระเซ็นเข้าหูอึ้งอึ้ง	
หยอดน้ำตามไปหยดหนึ่ง	กระที่บเท้าตึงตึง
เอียงหูให้น้ำออกมา	
ซ่อนหา ผองเจ้ายังหา	ลัดละเมาะเลาะป่า
หาใดเล่าหนาหาใด	
เพียงฟังแผนที่ประเทศไทย	ขยับจุดขยายใจ
บ้านเกิดเจ็ดในห้วงคะนึ่ง	
บ้านเกิดเพียงโลกใบหนึ่ง	ใครมีใครซึ่ง
คิดถึงบ้านเกิดก่อกาย	
ใจคนหนึ่งผู้เดียวตาย	คิดถึงบ้านตาย

แผนที่ประเทศไทยมีใหม่.

(ไพรวรินทร์ ขาวงาม, ๒๕๓๘, หน้า ๕๗-๕๘)

บทกวีนิพนธ์สื่อถึงเรื่องราวของบ้านเกิด ภูมิลำเนา ที่เปี่ยมไปด้วยความทรงจำที่ดี ภาพบรรยากาศของท้องทุ่ง ทิวไม้ บทเพลง สำเนียงของคนในท้องถิ่น การละเล่นของเด็ก ๆ และวิถีชีวิตที่มีความงดงาม แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไปวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของคนในท้องถิ่นก็เปลี่ยนไปด้วย “บ้านตาย” จึงสื่อความถึงความสูญสลายของวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ซึ่งความสูญสลายนี้ทำให้บทกวีนิพนธ์สื่อถึงความรู้สึกกวีวิหาความทรงจำเหมือนแบบดั้งเดิม อันเป็นวิถีชีวิตมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ที่มีความแนบแน่นเสมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งสื่อถึงแนวคิดการวิหาอดีตท่ามกลางสภาพสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลง ได้แก่ บทกวีนิพนธ์ “กังวานเวลา” ของโชคชัย บัณฑิต' ความว่า

เมืองเก่าเบาราดดินน่านน้ำ	หอมความทรงจำเก็บจำเจ้า
เจดีย์วิหารตระหง่านเช้า	รับแสงสีเศร้าแต่เงางาม
เปล่งปลั่งรังสีเหนือปฐิธาตุ	ดาววันเวียนวาดเหมือนขลาดข้าม
ปูนปั้นผุดผาดเหมือนหยาดน้ำ	ดอกดวงล่องลางเื่องตามกัน
แสงเช้าเกลาถนทุกหนแห่ง	เรือนแล่งแสงเช้าเขียนเงาคัน
สองเท้าก้าวท่องแสงของวัน	ตื่นตาต่อฝันบรรพชน
ตลาดมอมมัวในตัวตึก	คลายกลืนเก่าลึกลึกถน
เอ่ยทักนักเที่ยวให้เอี้ยวตน	แวะเลือกสักหนชมผลงาน
เครื่องไม้โบราณงานไม้สัก	กรอรูปแกะสลักนั้นหยักมาน
ผ้าทอจากฝ้ายลายโบราณ	เครื่องเงินตระหง่านจักสานเรียง
คือร้านขายของที่ระลึก	สื่อความรู้สึกแต่ละเสียง
แต่ละเสียงทรงจำค่อยลำเลียง	นี่คือเสียงตลาดเช้า ฝ้ารำลึก
น้ำยาซักเงากลิ่นเก่าสาบ	เนื้อฝ้ายด้ายหยาบวาบรู้สึก
เขรอเงินเคยงามความสำนึก	จับผลึกใสส่องสาดห้องใจ
นั่นภาพถ่ายเพียงแค่เสียงเสียง	ลายปูนเปล้าเปลี่ยวเหมือนเอี้ยวไหว
ศรัทธาสีทองยิ่งครองใจ	ดิ่งลึกดึกไหลห้องใจเรา
เมืองเก่าเบาราดดินน่านน้ำ	หอมความทรงจำเก็บจำเจ้า
เจดีย์วิหารตระหง่านเช้า	ล้วนแต่งแสงเงาให้เรางาม

(โชคชัย บัณฑิต, ๒๕๔๗, หน้า ๑๑๓)

บทกวีนิพนธ์สื่อถึงภาพเมืองในสมัยก่อนที่มีความใกล้ชิดกับธรรมชาติ แต่ปัจจุบันเต็มไปด้วยนักท่องเที่ยวน ความพลุกพล่าน และความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้น ทำให้ทวนระลึกถึงภาพความทรงจำเมื่อครั้งก่อน บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นถึงการถวิลหาอดีต อันเป็นปรากฏการณ์ของภาพเมืองที่ผ่านไป แล้ว และถึงปัจจุบันก็ยังเป็นภาพที่ยังระลึกถึงอยู่ในความทรงจำ

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งสื่อถึงการถวิลหาอดีต ท่ามกลางสังคมที่เปลี่ยนไป ได้แก่ บทกวีนิพนธ์ “รุ่ง” ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ดังความว่า

หลังฝน, เราต้องละของฟ้า	ลุยน้ำเว้าหน้าหลังหน้าเกี่ยว
ทุ่งทางน้ำสดคุศาคเคี้ยว	ข้าวรวงหลงเคียวเราเคี้ยวกิน
เมล็ดรวงเฝ้ารอจิ้งก่อเรียว	ไสเขี้ยวกลมกลืนดังฝันขึ้น
โค้งเรียวก่อกว้ามาสู่ดิน	ฝนรินดินฟูไปสู่ฟ้า
รอยเท้าแต่มีवादดินหมาดนุ่ม	พฤษ์พุ่มชุ่มฉ่ำไคร่น้ำหน้า
แกลังสันก้านใบไม่รอช้า	อยู่หลังรังมาจึ่งเปียกปอน
ลาดเนินดินไปไกลลื่น	พายป็นขึ้นยืนลื่นลงก่อน
เริงเล่นเป็นไปไม่รู้ร้อน	ลืมหิวลืมนอนในตอนนี้
เนื้อตัวหัวหูดูเลอะเทอะ	ดินเปื้อนน้ำเปรอะไปทุกที่
กูร้องพ้องพลันชวนกันชี้	สู่โค้งวิถีแห่งสีรุ่ง...

(เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์, ๒๕๔๗, หน้า ๒๔)

แนวความคิดการถวิลหาอดีตท่ามกลางสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง ภาพวิถีชีวิตในวัยเยาว์ที่มีความผูกพันกับธรรมชาติ และมีความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตมนุษย์กับมนุษย์ แม้ว่าปัจจุบันจะเป็นผู้ใหญ่ กาลเวลาผ่านไป และสังคมที่อยู่ก็เปลี่ยนแปลง แต่ความสนุกสนานในวัยเยาว์ยังคงเป็นภาพที่กระจ่างชัดและยังคงสดใสอยู่ในความทรงจำ

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งสื่อแนวความคิดการถวิลหาอดีตท่ามกลางสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ได้แก่ บทกวีนิพนธ์ “ไม่เห็นดวงตะวัน” ของชะการ์ียยา อมตยา ดังความว่า

ที่บ้านหน้าต่าง
หอมอวลกลิ่นดอกจำปา
ในมวลบรยากาศลึกลับ
แห่กลุ่มข้าพเจ้าหลับไหล

ลีกลอยล่องคืนสู่หมู่บ้านริมเขา
 เสียงหัวเราะของเหล่าเด็กเด็ก
 ข้าพเจ้าเห็นตัวเองวิ่งเล่นซุกซน
 บนลานกว้างหน้ามัสยิด
 ชบาสีแดงทอดร่างริมรั้ว
 ที่บ้านประจวบชัยภูมิ
 ข้าพเจ้าเห็นกำแพงกำลังร้องไห้
 ด้วยความหวาดหวั่นและความโศกศัลย์
 คำคืนกลายเป็นนายคุก
 คุมขังหมู่บ้านของเราตกในความมืด
 เสียงรถยี่เอ็มซีปลุกข้าพเจ้าตื่นจากฝันประหลาด
 ความซึ่ขลาดของจำข้าพเจ้าไว้ได้ผ้าห่มผืนเก่า
 ความเศร้าแอบซุกในปลอกหมอนเปื้อนน้ำลาย
 ขณะที่ดวงดาววิ่งเล่นซุกซนในราตรีกาล
 ดวงจันทร์ขีดเขียนกำลังจ้องมอง
 ดวงหน้าหมองซ่อนในเงาสลัว...

(ชะการีย์ยา อมตยา, ๒๕๕๖, หน้า ๒๙-๓๐)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสื่อแนวคิดการวิไลหาอดีต การย้อนระลึกถึงภาพในวัยเยาว์
 อันเป็นภาพที่กระจ่างชัดในความทรงจำ ภาพความสุขของเด็ก ๆ ที่กำลังวิ่งเล่นหน้ามัสยิด
 แต่เมื่อเวลาผ่านไปสังคมเปลี่ยนแปลง เกิดความไม่สงบ จนนำไปสู่ความสูญเสีย ทำให้ความสุขนั้น
 ลบเลือนหายไป แต่ถึงกระนั้นความทรงจำในวัยเยาว์ก็ยังคงย้ำเตือนหวนระลึกถึงให้จดจำ

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่สื่อแนวคิดการวิไลหาอดีตท่ามกลางสภาพสังคมที่
 เปลี่ยนแปลง ได้แก่ บทกวีนิพนธ์ “การหายไปของทาบทหนึ่งฯ” ของอังคาร จันทาทิพย์
 ดังความว่า

การหายไปของทาบทหนึ่ง
 (คิดถึงพ่อเลป่า)
 อ้อทา อ้อ... “มี มี เอ
 เอ มี เลอ เสี
 พระ โตะ อะ เคลอ อะ เคลอ”

เรียงถ้อยร้อยคำ สม่่าเสมอ
 ออกเสียงเพียงละเมอ
 อ่านทาโบราณนานนับ
 มี มี เอ เอ เห่ซั๊บ...
 “นอนเถอะนอนหลับ
 นอนข้างหลังต้นไม้ใหญ่”
 ร่มเงาเก๋ากาลรุ่งอรุณใบ
 คลุมหลุมศพไว้
 ในอกอ้อมกอดคอยดคอย
 รอยเท้าผู้เฒ่าประทับรอย
 เก็บคำง่าถ้อย
 ทาร้อยพันบทจดจำ
 มี มี เอ เอ เห่คำ
 ตะวันคล้อยต่ำ
 ลับเนนข้าวไรไร่ไรลา
 มี มี เอ เอ พ้อเลป่า...
 คล้ายแว่วแผ่วมา
 จากหน้าหนังสือฤดูหนาว!
 เปิดอ่านผ่านพลิกอีกคราว
 คะนึ่งลมพรมราว
 ป่ารำดำเสียงเสียงลม
 ล่องดึกดำบรรพ์รรม
 ผสานผ่านผสม
 สุ่มเสียงความเงิบเยิบเย็น
 ชีวิตของผู้เฒ่าเป็น
 ทาหนึ่งบทเร้น
 รอยความแปรเปลี่ยนเขียนรอย
 ทางใหญ่ ชาย หญิง ทิ้งดอย
 เสียงอื้ออือถ้อย

คำทาโบราณขานถึง
 ชุนห้วย ชุนน้ำค้ำนึ่ง
 นัยพำรำพิ่ง...
 “ซอกอ เป เลื้อ ที่ โฟ คี
 ซอกอ เป ลอ คะ อ่า มี”
 ชื่อเพลงเปล่งกวี
 ทาอีกบทแว่วแผ่วไหว...
 “นกซอกอร้องก้องไพร
 ที่ชุนห้วยไหล
 ซอกอร้องเรียกตัวเอง”
 อีกบทแว่วฟังวังเวง
 ‘ตะขาบ ไม่เกรง
 แลเห็นงูใหญ่ ไม่กลัว’
 เตหน้า ปี่เขาควายรัว
 ร้องเรียกเพรียกตัว
 ดั่งซอกอเพรียกเรียกตน
 ทางใหญ่สิ้น ชัน เสียงบรรพชน
 แผ่วโหยอีกหน...
 “หมื่อ เข่ ลอ ลู กลิ เตอ โบ
 หน่อ บะ นา ซะ จิ เหล่ โล”
 เพรียกเกอญอโพ
 พรำเตือนลูกหลานผ่านทา
 ย่ำแล้ว ย่ำ “อาทิตย์ลา
 ไกลลับขอบฟ้า
 คิดถึงเจ้า หัวใจระทม”
 ไปไม้ร่วงกราว หนาวลม
 ดั่งมีดกรีดคม
 ใจกลางความเงียบเยียบเย็น...

(อังคาร จันทาทิพย์, ๒๕๕๖, หน้า ๑๔๒-๑๔๕)

บทกวีนิพนธ์ข้างต้นสื่อถึงแนวความคิดวิไลหาอดีตภายใต้สภาพสังคมที่แปรเปลี่ยนไป
 อื้อทาทา เป็นบทกวีและลำนำเพลงของชาวปกากะญอ บทกวีนิพนธ์สะท้อนถึงเรื่องราวของลูกหลาน
 ของชาวปกากะญอ ทอดทิ้งบ้านเรือน ทิ้งคอย และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมไปจากหมู่บ้าน บทกวี
 ที่ผู้เฒ่าชบขานนั้นมีเนื้อหาร้องเรียก ให้ลูกหลานกลับมายังบ้านเรือนด้วยความคิดถึงและเป็นห่วง
 ด้วยความโศกเศร้า บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกวิไลหาสภาพสังคม
 แบบดั้งเดิมที่อยู่กันแบบครอบครัวด้วยความอบอุ่น แม้ว่าขณะนี้สังคมเปลี่ยนแปลง แต่ก็ยังคงโหย
 หา และอยากกลับไปดังเช่นที่ผ่านมา โดยหวังว่าลูกหลานชาวปกากะญอจะกลับมายังถิ่นฐาน

แนวความคิดเปลี่ยนแปลงทางสังคม จากสังคมอุตสาหกรรมแทนที่สังคมเกษตรกรรม
 สังคมยุคโลกาภิวัตน์ และการวิไลหาอดีต ล้วนเป็นแนวคิดที่มีความเป็นสากล เพราะไม่เพียงแต่
 สังคมไทยเท่านั้นที่เปลี่ยนแปลง แต่เป็นไปตามพลวัตของสังคมโลก สุรภีพรรณ นัฏราภรณ์
 (๒๕๔๖) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับบทกวีนิพนธ์อเมริกันร่วมสมัย โดยกล่าวถึงสังคมอเมริกันว่าสะท้อน
 ให้เห็นถึงสภาวะและความเปลี่ยนแปลงของสังคมอเมริกัน ความเจริญก้าวหน้าทางอุตสาหกรรม
 และเทคโนโลยี การพัฒนาอย่างรวดเร็วของการรับส่งข้อมูลข่าวสาร ความมั่งคั่ง ชีวิตความสุข
 สบาย ทำให้สังคมอเมริกันเน้นพหุนิยม พหุนิยม และวัตถุนิยมเป็นอย่างยิ่ง ภาวะต่าง ๆ ของ
 โลกในศตวรรษที่ ๒๐ ซึ่งเป็นการพัฒนาอุตสาหกรรม ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร
 การแผ่ขยายของเมืองใหญ่ กระแสโลกาภิวัตน์ การเพิ่มจำนวนประชากร และการอพยพ ปัจจุบัน
 เหล่านี้ทำให้กวีจึงมีแนวคิดใหม่ ๆ ในการนำเสนอเรื่องราว ดังเช่น กวีนิพนธ์ “ความใฝ่ฝันของคน
 อเมริกัน” (The American Dream) เป็นต้น นอกจากนี้กวีนิพนธ์ฝรั่งเศสก็เสนอแนวความคิด
 เปลี่ยนแปลงทางสังคมเช่นเดียวกัน ดังที่ อีธา สุขสวัสดิ์ ณ อยุธยา (๒๕๔๕) ได้แปลความหมาย
 และอธิบายบทกวีนิพนธ์รุ่งอรุณดั่งเล (L'Aurore hésiste) ความว่า

JACQUES RÉDA

L'AURORE HÉSITE

Les arbres penchés dans le brouillard immobile

Écoutent le cri de l'oiseau sans patrie.

On passe avec effroi par le chemin de terre :

La haute plaine au-delà n' existe plus,

5 Les buissons et les pierres sont en exode.

Au milieu du jardin tombé en déshérence,

La source rentre sous l'argile et pas un brin

D' herbe ne bouge. Mais on parle à mots couverts
 Derrière la clôture où s'attarde l'odeur
 10 D'un feu mouillé qui rôde. Est-ce vraiment l'aurore?
 Dans le brouillard qui s' épaissit luit le tranchant
 Des faux laissées sur la pelouse obscure. Cependant,
 Je marche d' un bon pas sous le cri mat de l'oiseau
 Et les arbres enchaînés m'accompagnent.

รุ่งอรุณล้งเล

ในมวลหมอกที่ไม่เคลื่อนไหว แมกไม้โอบน
 สดับเสียงสกุณาไร้รัง
 เราผ่านไปตามทางดินลูกรัง ด้วยความประหวั่นกลัว :
 ที่ราบสูงเหนือทางดิน ไม่มีให้เห็นอีกแล้ว

๕ พุ่มไม้ และโชดหินอพยพหลบหนี
 กลางสวนที่ไร้ผู้ดูแล
 แหล่งน้ำไหลคืบสู่บาดาลดินเหนียว และไม่มี
 ใบหญ้าพริ้วไหวแม้เพียงใบเดียว แต่เรากล่าวถ้อยคำคลุมเครือ
 เบื้องหลังราวรั้วที่กลิ้งกองไฟเปียกชื้น

๑๐ กำจาย อรุณรุ่งจริงหรือ
 ในมวลหมอกหนาที่บ สันเคียว
 ถูกทิ้งไว้บนพื้นหญ้ามีดที่มส่องประกายวาว ขณะเดียวกัน
 ฉันทก้าวเดินด้วยฝีเท้ามั่นคง เบื้องล่างเสียงสกุณาแหบโหย
 และทิวไม้ร่วมทางสัญจร
 (ณัศวี เรดา)

(ธีรา สุขสวัสดิ์ ณ อยุธยา, ผู้แปล, ๒๕๔๕)

บทกวีตั้งคำถามว่าเหตุใดอรุณรุ่งจึงต้องล้งเลใจ โดยกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของโลก
 และสังคม ภาพฝันแผ่นดินชนบทที่ถูกทอดทิ้ง ปราศจากผู้ดูแล กลายเป็นสถานที่ไม่น่าอภิรมย์
 บนดินแดนแห่งนั้นนกกาที่ไม่มีที่อาศัย ที่ราบสูงซึ่งครั้งกระโน้นตั้งอยู่เหนือทางดินลูกรังก็หายไป
 พุ่มไม้และโชดหินก็พากันอพยพหลบหนี กลางสวนซึ่งคงต้องรกร้างไร้ผู้ดูแลเคยมีแหล่งน้ำ แต่มา

วันนี้ เมื่อไม่มีผู้อยู่อาศัยและดื่มกิน แหล่งน้ำนั้นก็ไร้ความจำเป็น ไม่พบการมีอยู่ของผู้คนในสถานที่นี้อย่างชัดเจน เห็นแต่เพียงกองไฟที่ภูน้ำพรมมอดดับแล้ว และมีกลิ่นกองไฟเปียกชื้นลอยมาพบเคียงเครื่องมือล้าสมัยในสังคมเกษตรกรรมใช้เกี้ยวข้าวและหญ้าถูกทิ้งขว้างไว้บนพื้น ทิวทัศน์เหล่านี้ก่อเกิดความรู้สึกเศร้าใจที่เห็นธรรมชาติและการดำรงชีวิตอยู่แบบเดิมเปลี่ยนไป แม้แต่แสงเงินแสงทองยามเช้าตรู่ซึ่งบอกการเริ่มต้นวันใหม่ก็ยังลึกลับ

พัฒนาการของบทกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลสร้างสรรคยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) จาก “ม้าก้านกล้วย” “บ้านเก่า” จนมาถึง “แม่น้ำรำลึก” พ.ศ. ๒๕๓๘-พ.ศ. ๒๕๔๗ (ระยะเวลาโดยประมาณ ๑๐ ปี) แสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์ทางสังคมของยุคสมัย คือ การเปลี่ยนแปลงของสังคม จนถึงการโหยหาอดีต ซึ่งหมายถึงความเปลี่ยนแปลงในยุคเกษตรกรรมมาเป็นยุคอุตสาหกรรม แรงงานคนจากชนบทย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในเมืองหลวง เกิดปัญหาต่าง ๆ ในสังคม เช่น ปัญหาเด็กเร่ร่อน ปัญหาโสเภณี ปัญหาสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

หลังปฏิวัติอุตสาหกรรม เข้าสู่ยุคสารสนเทศ ยุคอิเล็กทรอนิกส์ ทำให้วิถีชีวิต วัฒนธรรม และสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป เช่น ความเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในครอบครัว สังคมเกษตรกรรม ผู้คนอยู่อาศัยในครอบครัวขนาดใหญ่ ประกอบด้วย พ่อแม่พี่น้อง ลูกป้า น้าอา และมีการอบรมเลี้ยงดู บ่มเพาะอาชีพในครัวเรือนสืบทอดรุ่นต่อรุ่น ต่อมาในยุคสังคมอุตสาหกรรมเปลี่ยนโครงสร้างสถาบันครอบครัว ครอบครัวประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูก ไม่มีญาติผู้ใหญ่ เมื่อพ่อกับแม่เลี้ยงดูลูก จนเติบโตขึ้นจะส่งลูกเข้าสู่โรงงาน จากสภาพสังคมดังกล่าวทำให้สังเกตได้อย่างชัดเจนว่า ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคมเปลี่ยนไป เพราะทัศนคติ ค่านิยม เงื่อนไขที่ถูกสร้างขึ้นให้ตอบรับกับยุคสมัย และจากปรากฏการณ์ทางสังคมดังกล่าว บทกวีนิพนธ์ “แม่น้ำรำลึก” จึงแสดงให้เห็นถึงการโหยหาอดีต ช่วงเวลาในความทรงจำ ทั้งในด้านสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ วิถีชีวิตชนบท สายใยแห่งความรักระหว่างพ่อ แม่ ลูก อาชีพในสังคมเกษตรกรรม ภาพของครกกระเดื่องตำข้าว การเล่นว่าว หนังสือเด็ก การเล่นซ่อนหาของเด็ก และอื่น ๆ จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือการย้ายถิ่นจากบ้านของคนหนุ่มสาวเข้าไปทำงานในเมืองหลวงจนถึงความเปลี่ยนแปลงที่มีต่อระบบเกษตรกรรม สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้กวีถ่ายทอดบอกเล่าเรื่องราวเนื้อหา และแนวคิด การเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ จนถึงความรู้สึกถึงการโหยหาอดีตที่เกิดขึ้นทำให้ผู้อ่านรับรู้ถึงปรากฏการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอันเป็นปรากฏการณ์และแนวคิดที่มีความเป็นสากลในบทกวีนิพนธ์

๔. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ การอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์ย่อมมีการพึ่งพาอาศัยกัน มีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดี แต่ขณะเดียวกันถ้าขัดแย้งกันทางความคิดก็จะสามารถนำไปสู่ความบาดหมาง และนำไปสู่การทำร้ายซึ่งกันและกัน ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์จึงมีทั้งในรูปแบบของการสมัครสมานสามัคคีและมีในรูปแบบของความขัดแย้งกัน (ประเวศ วะสี, ๒๕๕๐)

บทกวีนิพนธ์ที่มีแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มีจำนวน ๗ เรื่อง ได้แก่ มือนั้นสีขาว ม้าก้านกล้วย บ้านเก่า แม่น้ำรำลึก โลกในดวงตาข้าพเจ้า ไม่มีหญิงสาวในบทกวี และหัวใจห้องที่ห้า โดยมีบทกวีนิพนธ์ที่สื่อถึงแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์มี ๕๔ บท ดังนี้

ตารางที่ ๖ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

ลำดับ	ชื่อเรื่อง/ ชื่อกวี	ชื่อบทกวีนิพนธ์	จำนวน (บท)
๑.	มือนั้นสีขาว/ ศักดิ์สิทธิ์ มีสมสืบ	เปลี่ยน, หิ่ง, ต่ำ, รทด่วน, ใส่หน้ากาก, ถุงมือ, บั้ง, กล, ดอกกระมัง, ซ่อฟ้า, ทางเข้า, บุญ, ลำเล็ก, เดน, เป้า, เด็กข้างจาน, ซ่อน, ทางมืด, หลับ, ถอดหน้ากาก	๒๐
๒.	ม้าก้านกล้วย/ ไพรวรินทร์ ขาวงาม	นิทานลูกโลก	๑
๓.	บ้านเก่า/ โชคชัย บัณฑิต'	สองหู, นกปล่อย, เวทนา, ลมปีกแรงปิดป้ายฟ้า, ปลาตีน นกยางและนางนวล, ในสระน้ำใส	๖
๔.	แม่น้ำรำลึก/ เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์	สะพาน	๑

ตารางที่ ๖ (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง/ ชื่อกวี	ชื่อบทกวีนิพนธ์	จำนวน (บท)
๕.	โลกในดวงตาข้าพเจ้า/ มนตรี ศรีรงค์	บ้านเลขที่ ๔๑/๓, มีคนเดินผ่านมา, ร้านข้าวมัน ไก่ทั้งห้า, เงาสะท้อนบนประตูกระจก, เด็กสาวสิบสี่ มอสอง, การตรวจภายในของข้าพเจ้า, คาวบอย เฟสสันแดง, ดวงตาคู่นั้นดู, หาดใหญ่ วันนี้มี คาวบอย, ในดวงตาคู่นั้น , BYE BYE COWBOY, ชายขี่เมาแห่งละม้ายสายสงเคราะห์, พายุใหม่	๑๓
๖.	ไม่มีหญิงสาวในบทกวี/ ชะการ์รียยา อมตยา	กุหลาบควรรอยู่ ณ ที่ใด, ทำไมคุณไม่ขึ้นรถไฟ, สระโอไม้ล้มลายเสีย, ฉันอยากเป็นนักแม่นปืน, กล้า ไม้ประหลาด, อะไรสักอย่าง, หากฉันตาย, ทางเดิน ปูลาดด้วยจินตนาการ, เพียงแต่ยังไม่ได้ทำสี, บท เพลงแห่งการไม่มาและไม่ไป	๑๐
๗.	หัวใจห้องที่ห้า/ อังคาร จันทาทิพย์	นรกและสวรรค์ของคนอื่น, โลกเปลี่ยนแปลงเงา มากกว่าเราเปลี่ยนแปลงโลก, เล่ห์กลของตรรกะ	๓

บทกวีนิพนธ์ที่สื่อถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ได้แก่ บทกวีนิพนธ์ “ดำ”
ของศักดิ์ศิริ มีสมสืบ ดังความว่า

เหลือองเหลือองปลิวไป

ฉิวฉิวไหวไหว

สงฆ์ขี่มอเตอร์ไซด์ซ้อนสอง

ฉิวฉิวปลิวผ่านหน้า

ขรมเสียงด่าว่า

ไต่หลังสงฆ์สิงห์มอเตอร์ไซด์

เรือน้อยกลางทุ่งเถื่อนไกล

โยมพ่อน้อมไหว้

โยมแม่จะขาดใจแล้วนะพระเอย

สงฆ์หนุ่มมีอาจข่มสะท้านใจ
 กอดแม่ร่ำไห้
 สงฆ์เกลือกหน้าก้าง
 เกลือกกอกโยมหญิงแม่เอ๋ย
 เพื่อนสงฆ์เือนเอ๋ยปลอบใจ...
 ฉิวฉิวเมื่อก็ผ่านหน้า
 สงฆ์สมัยนี้ซ่า
 อ้ายท่าควมมอเตอร์ไซค์
 เขียนฉิวยังกะสายฟ้า
 โคตรแม่มันตายหารี้อย่างไร.
 (ศักดิ์สิริ มีสมสืบ, ๒๕๕๑, หน้า ๓๑)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสื่อถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์คือ การที่มนุษย์มักตัดสินผู้อื่นจากสายตามองเห็น และความคาดหวังของตนเอง โดยไม่ได้รับฟังหรือพิจารณาถึงเหตุผลอย่างละเอียดถี่ถ้วน

โดยทั่วไปสถานภาพ พระสงฆ์ ต้องมีความสมบูรณ์ทั้งกาย วาจา และใจ ไม่ปฏิบัติกิจใดที่บุคคลทั่วไปเห็นว่าไม่ใช่กิจอันควร เช่น การซ้อนมอเตอร์ไซค์ที่ขับด้วยความรวดเร็ว การประพาดติตนของพระสงฆ์ดังกล่าวจึงเป็นเหตุในคนทั่วไปที่พบเห็นภาพเช่นนี้ต่างใช้ถ้อยคำคำ โดยไม่ได้พิจารณาได้ถามถึงเหตุผลอย่างละเอียดถี่ถ้วน ซึ่งการกระทำเช่นนี้ สื่อความคิดว่า มนุษย์มักตัดสินผู้อื่นด้วยดวงตา โดยมีได้ซักถามถึงเหตุผลอย่างรอบคอบ บทกวีนิพนธ์นี้จึงมีเจตนาเตือนสติให้แก่ผู้คนในสังคมย้อนคิดกลับมาทบทวนตนเองถึงการตัดสินผู้อื่นโดยไม่ใช้เหตุผลบทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่สื่อแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ คือ “นกปล่อย” ของโชคชัย บัณฑิต’ ดังความว่า

๑ คอนกรกักนกขึ้นเหนือป่า
 บ่ายโค้งข้างหน้าคั่นถนัด
 ย่ำเท้าทุกอย่างมุ่งยังวัด
 คนผู้ดูแลอัถยัดทะนาน
 ชุ่มน้ำจ๋าในและนอกเสื่อ
 ร้อนเหงื่อเรือลื่น – สรงสนาน
 ถนนนอง น้ำสาดวันสงกรานต์

สองขาพาผ่านยังร้านเรือน
 ปลดhabenกปล่อยคลายปวดไหล่
 หลังป่าล้มไล่ได้ลดเลื่อน
 ปากร้องบ่องเรียกระงมเตือน
 นกปล่อยปลดเปื้อนปลิดบาปปน

๒ นบนิ้วเหนื่อเกล้าเฝ้ากรานกราบ
 เกริ่นสวรรค์นั้นทราบเสียงสวดบ่น
 เศษบุญสุนทานที่บานบน
 บ่งช่วยอวยผลบ่นพื้พำ
 คนปล่อยคอยป้ายสวรรค์เปิด
 คนขายนก นั้นเพริดเสียงเงินพรั่
 คนปล่อยคอยเหนี่ยวสวรรค์นำ
 คนขายเคร่งคร่ำน้ำเงินตรง
 คนขายหมายแค่ค่านกปล่อย
 มุ่งสวรรค์น้อยน้อย ณ บ้านสร้าง
 คนปล่อยคอยว้ายสวรรค์วาง
 เสาะสวรรค์ว่างว่าง ณ หว่างฟ้า

๓ คนขายคนปล่อยค้อยเปิดปลด
 โนมสวรรค์อันซ้อยชดให้โชติจ้า
 สว่างสวรรค์นั้นแผ้วจับพรายตา
 รวถูกฆ่าขังนรกคืออนกน้อย
 (โชคชัย บัณฑิต, ๒๕๔๗, หน้า ๑๐๓-๑๐๔)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวเสนอภาพของคนขายนกและคนปล่อยนกที่มีความต้องการ
 ต่างกัน คนขายนกประกอบอาชีพเพื่อหวังในรายได้นำไปสร้างบ้าน แต่คนปล่อยนกหวังถึงสวรรค์
 ในเบื้องหน้า แต่ทั้งสองก็หวังจะได้านิสงส์จากนกปล่อยทั้งสิ้น ภาพดังกล่าวสะท้อนถึงทัศนะของ
 มนุษย์ที่กระทำการใดเพื่อหวังผลตอบแทนกลับมา

การปล่อยนกเป็นความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ แต่ในยุคทุนนิยมจะเห็นได้ว่าการซื้อขายนกนั้น ผู้ซื้อนกปล่อยหวังถึงอานิสงส์ผลบุญในโลกหน้า ส่วนผู้ขายนกนั้นหวังถึงเงินทอง ความสุขจากรายได้ในโลกปัจจุบัน การปล่อยนกจึงไม่ได้มุ่งกุศลเพื่อเป็นความเมตตา หรือการให้ทาน หากแต่เป็นการหวังประโยชน์สุขตอบแทน

บทกวีนิพนธ์ “นกปล่อย” จึงสื่อถึงแนวคิดยั่วล้อกระตุ้นให้คนหันกลับมาคิดทบทวนสำรวจตนเอง และเข้าใจถึงแก่นแท้ของศาสนา

ดังนั้นทั้งคนขายนกและคนปล่อยนกต่างมีความสัมพันธ์ต่อกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ในแง่ของการเอื้อประโยชน์ให้แก่กัน ต่างเป็นผู้ให้และผู้รับในโลกของทุนนิยม

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งสื่อถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ คือ บทกวีนิพนธ์ “สะพาน” ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ดังความว่า

...ทั้งหมดทั้งมวลชวนใจถาม	เคยแต่ก้าวข้ามลี้มต่ำได้
ล่องไหลให้เห็นให้เป็นไป	ล่องแล้วมีไหลย้อนคืนมา
หลงลี้มทั้งมวลสวนภายใน	บอดบ้ำคว่าไขว่ฝันไร้ค่า
ดอกไม้ทั้งปวงจึงร่วงลา	ลอยไปไกลตามิคว่าไว้
กับใครหลายคนบนสะพาน	บังเอิญสวนผ่านเหมือนผลกล้วย
มีไม้บานดอกออกจากใจ	จึงหม่นหมองไหม้ในกำมือ
กับครูบางคนบนสะพาน	บังเอิญสวนผ่านไม่สานสื่อ
วันนี้ชีวิตลูกศิษย์คือ	กรวดทรายไร้ชื่อร้าวทรน
ที่เขาเฝ้าฟังช่างพราเลือน	ที่เขามองเหมือนไม่เห็นหน
ที่เขาข้ามไปเหมือนไม่พ้น	ที่เขาเฝ้าค้นแต่ไม่พบ

(เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์, ๒๕๔๙, หน้า ๘๗)

บทกวีนิพนธ์แสดงให้เห็นถึงภาพของผู้คนที่เดินสวนทางกันบนสะพานมิตรภาพ ความสัมพันธ์ที่เคยมีแปรเปลี่ยนไป บางคนเหมือนคนไม่รู้จักกัน ไม่พูดคุยกันเช่นดังเคย แม้ว่าจะเคยมีความสัมพันธ์ต่อกันมีบุญคุณเคยเคารพนับถือกัน จากภาพของสังคมดังกล่าวสื่อแนวคิดของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นบนหนทางของสัมพันธ์ภาพ และเป็นสิ่งที่มนุษย์เราจำเป็นต้องเรียนรู้และยอมรับ

บทกวีนิพนธ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์อย่างชัดเจนคือ บทกวีนิพนธ์เรื่อง “ร้านข้าวมันไก่ทั้งห้า” ของมนตรี ศรีรงค์ ดังความว่า

หนึ่ง สอง สาม สี่ ห้า
 ซ้ายขวา-ซ้ายมันไก่ทั้งหลายนั้น
 จากหนึ่งเป็นสี่มีกี่วัน
 ห้าก็มาแย่งบันลูดค้า
 เพื่อนบ้านอาคารชิดอยู่ติดกัน
 ก็ปล้นหมางหมองมิมองหน้า
 จากคนคู้ที่เคยที่เคยมา
 ก็ยิงไฟดวงตาข้ามอาคาร
 การแข่งขันทวีความรุนแรง
 การแก่งแย่งชิงจึงยิ่งกร้าน
 ร้านใดจมปลัก-ยงด์ักดาน
 ก็นั่งเจียบทั้งร้านมิทันใคร...
 (มนตรี ศรีรงค์, ๒๕๕๐, หน้า ๒๕)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวเสนอภาพการทำมาหากินของผู้คนในสังคม ร้านข้าวมันไก่
 ที่เปิดทั้ง ๕ ร้าน ต่างแข่งขันกัน แย่งลูกค้า ทั้ง ๆ ที่เคยเป็นเพื่อนบ้านมีมิตรภาพที่ดีต่อกันมาก่อน
 บทกวีนิพนธ์นี้จึงสื่อแนวคิดถึง ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ที่มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น
 จากมิตรเป็นคู่แข่งกันทางการค้าเพื่อหวังผลประโยชน์ในการทำมาหาเลี้ยงชีพ

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่มีสื่อแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์คือ
 “กุหลาบควรอยู่ ณ ที่ใด” ของชะการ์รียา อมตยา ดังความว่า

ช่อดอกไม้ที่ยังไม่ได้จัดแต่ง
 แจกกันใบโตบนโต๊ะไม้ยาวตัวเชื่อง
 ดอกไม้หลากสีสันท่าจายกลืน
 ฟุ้งอบอวลในมวลอากาศธาตุ
 ผึ่งและมีเสื้อหลายตัวบินโฉบเฉี่ยว
 แต่ฉันคิดไม่ออกว่า
 กุหลาบควรจะอยู่ ณ ที่ใด
 คิดจะจัดดอกไม้แบบเซน
 ฉันโง่ ฉันทึมและฉันไม่เข้าใจ
 ครั้นจะจัดแบบตะวันตกคลาสสิก

บาโรก เรอเนสซองส์ เขลาไปกันใหญ่

กุหลาบควรจะอยู่ ณ ที่ใดหรือ

ฉันทุบแจกัน

(ชะকারีเยา อมตยา, ๒๕๕๖, หน้า ๘๑)

บทกวีนิพนธ์ข้างต้นนำเสนอโดยการตั้งคำถามว่า กุหลาบควรอยู่ ณ ที่ใด เป็นการแฝงนัยมายังผู้อ่านโดยใช้สัญลักษณ์ดอกกุหลาบแทนความรักที่มีอยู่ในจิตใจของมนุษย์และพร้อมที่จะส่งต่อเผื่อแผ่ไปยังสรรพสิ่งต่าง ๆ ในโลก แต่ถ้าหากมนุษย์มุ่งทำลายล้างกันก็ย่อมไม่หลงเหลือความรักอีกต่อไป ดังนั้นฉันทุบแจกันจึงหมายความว่าความถึงการทำลายล้างมวลมนุษยชาติ บทกวีนิพนธ์นี้จึงสะท้อนถึงภาพความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ที่มีจิตใจรักกันและกัน และเกลียดชังกันจนนำไปสู่สงครามการทำลายล้างเผ่าพันธุ์มนุษย์ด้วยกันเอง

แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ปรากฏอย่างชัดเจนคือ บทกวีนิพนธ์ “นรกและสวรรค์ของคนอื่น” ของอังคาร จันทาทิพย์ ดังความว่า

นรกและสวรรค์ของคนอื่น

เราหยิบยื่น เป็นชนวนด้วยส่วนหนึ่ง

ผูกโยงสายใยไว้ลึกซึ้ง

การกระทำกระเทือนถึงซึ่งกันและกัน

อาจทั้งหมดสิ่งที่เห็น ที่เป็นอยู่

คลับคล้ายดูชีวิตต่างปิดกัน

แบ่งแยกโลกเฉพาะไว้ไม่สัมพันธ์

ไว้สิ่งยืนยันถึงสายใย

คิด กระทำ ดำเนินไปไม่รู้สีก

ว่าลึกลึกสอดคล้องและเคลื่อนไหล

เลือดเนื้อ จังหวะเต้นของหัวใจ

อกหนึ่งอกใด-จังหวะเดียว

จิ้งหะเดียว ไตแบ่งแยกเราแตกต่าง?
 หลอมรวมสร้างทั้งมวลจากส่วนเดียว
 ร่วมจุดหมายสายทางต่างท้องเที่ยว
 ร้อยเกี่ยวสูงส่งและเสื่อมทรุด

นรกหรือสวรรค์ของคนอื่น...
 เราหยาบยื่นข้างเป็นอยู่ไม่รู้หยุด
 ต่างศรัทธายึดถือ ต่างยึดหยุด
 ต่างจุดมองเห็นความเป็นจริง

วันนี้โลกเลือกข้างแตกต่างชั่ว
 ดี ร้าย ร้ายรอบตัวพวามัวยิง
 เศร้า สุข ผูกพันและพึ่งพิง
 ทุกทุกสิ่ง ชังหรือรักผลักดันไป-

เป็นนรกหรือสวรรค์ของคนอื่น...
 เราหยาบยื่น เป็นชนวนส่วนหนึ่งได้
 ไม่ว่าจะเด็ดดอกไม้ ปลูกดอกไม้
 สันติสุข หรือเปลวไฟของสงคราม
 (อังคาร จันทาทิพย์, ๒๕๕๖, หน้า ๕๘-๕๙)

บทกวีนิพนธ์ข้างต้นแสดงถึงแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์คือ
 มนุษย์สามารถเป็นผู้หยาบยื่นความสุขทุกข์ให้แก่เพื่อนมนุษย์ในโลกใบนี้ทั้งสิ้น โดยบทกวีนิพนธ์
 ได้สื่อเน้นว่า แท้จริงแล้วมนุษย์เรานั้นล้วนเป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน แม้ว่าจะมีการแบ่งแยกกัน
 เพราะความคิดที่แตกต่างและเราต่างก็ผลัดความดี ความเลวร้าย ส่งทอดต่อให้ผู้คนในสังคม
 จนเป็นการสร้างความสุขทุกข์ให้แก่ผู้นั้น ดังนั้นความสุขหรือทุกข์ที่เกิดขึ้นในสังคมจึงกล่าวได้ว่า
 เป็นเพราะมนุษย์ทุกคนบนโลกต่างมีส่วนร่วมในการกระทำให้เกิดทั้งสันติภาพและสงคราม

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์เป็นแนวคิดความเป็นสากล เพราะบทกวีนิพนธ์
 ในประเทศอื่นก็มีแนวคิดมุ่งเน้นสื่อถึงความเป็นตัวตนของมนุษย์ และความสัมพันธ์ของมนุษย์กับ
 มนุษย์ด้วยกันเอง เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นไป ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างกันของมนุษย์ทั้ง

ด้านดี และด้านร้าย ในขณะที่สังคมเปลี่ยนแปลง ความสัมพันธ์ของมนุษย์ก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย เช่นเดียวกัน ดังที่ อัจฉรา วรรณเชษฐ (๒๕๔๕) แปลความหมายและอธิบายความหมายบทกวี นิพนธ์ฝรั่งเศส “ตัวฉัน” สู่ถึงแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ในสังคมที่ต่างคนต่าง มีโลกของตนเอง ความว่า

LILIANE WOUTER

ÉGO

Rien n'est trop beau pour moi Songe

La mort m'attend quelque part
Si mon temps n'est que mensonge
j'en veux la meilleure part

5 Suis-je pas le lieu le centre
de mon être souverain
Rien n'est trop bon pour mon ventre
Rien n'est trop doux pour mes reins

Moi moi moi C'est le principe
10 de base O droit coutumier
Dieu pour tous La belle équipe
Chacun se sert le premier

Tu t'aimes je m'aime il s'aime
Le cas serait-il fortuit
15 Nous sommes chers à nous-mêmes
Indifférents à autrui

ตัวฉัน

ไม่มีอะไรจะสวดยหรูเกินไปสำหรับฉัน คิดดูสิ

ความตายรอคอยฉันอยู่แล้ว ณ ที่ใดที่หนึ่ง

ถ้าช่วงเวลาของฉันเป็นเพียงเรื่องเท็จ

ฉันก็ปรารถนาส่วนแบ่งที่ดีที่สุด

๕ ตัวฉันมิใช่พื้นที่ ศูนย์กลาง

ของความเป็นตัวตนมนุษย์ที่ยิ่งใหญ่หรือ

ไม่มีอะไรจะโหดเกินไปสำหรับกระเพาะฉัน

ไม่มีอะไรจะอ่อนโยนเกินไปสำหรับบั้นท้ายฉัน

ตัวฉัน ตัวฉัน ตัวฉัน นั่นคือหลักเกณฑ์

๑๐ ชั้นพื้นฐาน ใ้สิทธิที่คุ้นเคย

พระเจ้าสำหรับทุกคน ทีมที่ยอดเยี่ยม

ต่างคนต่างบริการตนเองก่อนเพื่อน

เธอก็รักตัวเอง ฉันก็รักตัวฉัน เขาก็รักตัวเขา

กรณีเช่นนี้ดูเป็นเรื่องบังเอิญหรือ

๑๕ เราต่างก็เป็นที่รักของตัวเอง

เฉยเมยไม่แยแสต่อผู้อื่น

(ลิเลียน วูแตร์)

(อัจฉรา วรรณเชษฐ, ผู้แปล, ๒๕๔๕)

บทกวีนิพนธ์ตัวฉัน เป็นคำยืนยันความคิดและจุดยืนที่มีต่อโลกกับความเข้าใจชีวิต การรู้จักตนเองอย่างทะลุปรุโปร่ง บทกวีมีน้ำเสียงเสียดสีผู้คนจำนวนมากที่มีความเห็นแก่ตัว ภายใต้น้ากความโกหกความหลอกลวง โดยในตอนสุดท้ายของบทกวีชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรม ของคนในสังคมที่ต่างนึกถึงแต่ตนเอง เฉยเมยไม่แยแสต่อผู้อื่น

แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์จึงมีลักษณะความเป็นสากล เพราะกวี เป็นผู้คนอาศัยอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมจึงรับรู้ถึงปรากฏการณ์ทางสังคมระหว่างมนุษย์กับ

มนุษย์ที่เกิดขึ้น ผ่านกระบวนการคิด ใช้ภาษาในถ่ายทอดออกมาให้ผู้อ่านได้รับรู้ พัฒนาการทางสังคมที่เกิดขึ้น ย่อมส่งผลต่อความสัมพันธ์ของมนุษย์กับมนุษย์ เช่น สมัยก่อนในสังคมไทยอาศัยอยู่ร่วมกันแบบเครือญาติเป็นครอบครัวใหญ่ พี่พาทอาศัยกัน แต่เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลง ความสัมพันธ์ของผู้คนที่อยู่ร่วมกันก็เปลี่ยนไปด้วย ดังนั้น ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ย่อมส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ที่ล้วนมีความเชื่อมโยงร้อยต่อกัน

๕. ความรัก คือ ความรู้สึกผูกพัน ความเข้าใจ เข้าถึงความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักการของทฤษฎีความผูกพัน (Attachment theory) Freud กล่าวว่า ความรักมีพลังและมีอำนาจมาก ความรักเป็นความรู้สึกผูกพันทางอารมณ์ที่แสดงใน ๓ ด้าน คือ ด้านความคิด ความรู้สึก และการกระทำ (ลัญจณ์ศักดิ์ อรรถชยากร, ๒๕๕๑) ความรักมีหลากหลายรูปแบบ เช่น ความรักความผูกพันของพ่อแม่ที่มีต่อลูก ความรักระหว่างคู่รักหนุ่มสาว และความรักระหว่างเพื่อน เป็นต้น ดังนั้นความรักจึงมีความเป็นสากลที่สามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคนในสังคมเช่นเดียวกัน

กวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ปรากฏแนวคิดในด้านความรัก จำนวน ๗ เรื่อง ได้แก่ ปณิธานกวี ไบไม้ที่หายไป ในเวลา บ้านเก่า โลกในดวงตาข้าพเจ้า แม่น้ำรำลึก และหัวใจห้องที่ห้า รวมบทกวีนิพนธ์จำนวน ๑๔ บท แบ่งได้เป็น ๒ ประเภท ได้แก่ ความรักของบุพการีที่มีให้แก่ลูก มีจำนวน ๑๓ บท และความรักระหว่างต่างเพศของชายกับหญิง มีจำนวน ๑ บท ดังนี้

ตารางที่ ๗ ความรัก

ลำดับ	ชื่อเรื่อง/ ชื่อกวี	ชื่อบทกวีนิพนธ์	จำนวน (บท)
๑.	ปณิธานกวี/ อังคาร กัลยาณพงศ์	บันทึก, น้ำนมสีแดง, สายหยุด	๓
๒.	ไบไม้ที่หายไป/ จิระนันท์ พิตรปรีชา	ชีวิต, ลูก, กล่อมลูกยามไกล	๓
๓.	ในเวลา/ แร่คำ ประโดย คำ	สุขุมสุขคนชาติ	๑
๔.	บ้านเก่า/ โชคชัย บัณฑิต'	เจ้าดอกนุ่นแตกฝักลมยักย้าย	๑

ตารางที่ ๗ (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง/ ชื่อกวี	ชื่อบทกวีนิพนธ์	จำนวน (บท)
๕.	แม่น้ำรำลึก/ เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์	ดาวประจำเมือง, เพลงกล่อมลูก, หมาละเมอ, ดอกไม้สีขาว	๔
๖.	โลกในดวงตาข้าพเจ้า/ มนตรี ศรีรงค์	พลายงาม	๑
๗.	หัวใจห้องที่ห้า/ อังคาร จันทาทิพย์	ในกระเป๋าสัมภาระ	๑

บทกวีนิพนธ์ที่เสนอแนวคิดความรักระหว่างแม่ที่มีต่อลูก ปรากฏอย่างเด่นชัดในบทกวีนิพนธ์ “ลูก” ของจิระนันท์ พิตรปรีชา เป็นบทกวีนิพนธ์ที่แสดงให้เห็นถึงความรักของแม่ที่มีต่อลูกได้อย่างเด่นชัด ดังความว่า

...ทุกใจที่เหนื่อยอ่อน	ซอนที่ตักพักมันบ้าง
ซั๊บเหงื่อเจ้าเนื้อบาง	ด้วยเนื้อแนบนิ่มน้ำใจ
เมื่อหิวและกระหาย	เมื่อเมฆร่ายนำหวั่นไหว
เมื่อเหงาเศร้าเสียใจ	จะบรรเทาให้เบาบาง
โอบอุ้มเฝ้าพุ่มพัก	ถนอมรักร่วมแรงสร้าง
ทุ่มเทถากถางทาง	ถ่ายทอดสิ้นทั้งวิญญาณ
เจ้าเจ็บก็เจ็บด้วย	ยามล้มป่วยปรารถนา
แบ่งเบาเอามันมา	เหมือนชีวิตผูกติดกันเคี้ยวข้าวขาวอุ่นอ่อน
ค่อยค่อยป้อน	เจ้าจอมขวัญ
เติบโตขึ้นตามวัน	และติดตามด้วยความรัก

(จิระนันท์ พิตรปรีชา, ๒๕๔๔, หน้า ๘๖)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวมีเนื้อหาที่สื่อถึงความรักของแม่ที่มีต่อลูกอย่างแจ่มแจ้งประจักษ์ แม่ทะนุถนอมดูแลลูกน้อยด้วยความรักและห่วงใย ในยามลูกเจ็บไข้ แม่ก็เฝ้าดูแลไม่ห่าง และหากแลกรหรือแบ่งเบาความเจ็บป่วยนั้นได้ แม่ก็พร้อมแบกรับแทน เพราะการที่ลูกเจ็บปวดหรือได้รับ

อันตรายความรู้สึกของแม่นั้นก็เจ็บปวดเช่นเดียวกันกับลูก เสมือนกับชีวิตของแม่กับลูกเป็นส่วนหนึ่งที่เชื่อมร้อยยึดโยงผูกเกี่ยวกันด้วยความรัก

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่อยู่ถึงความรักของแม่ที่มีต่อลูกอย่างโดดเด่น ได้แก่ บทกวีนิพนธ์ “กล่อมลูกยามไกล” ดังความนี้

“นึ่งเสียเถิดลูกน้อยค้อยนอนหลับ	แม่จะดับคบได้ที่พรายพร่าง”
คืนนี้มีดี แม่กอดไว้ไม่ยอมวาง	ลูกเบียดร่างแนบอกแม่กนอน
พ่อของลูกไปทำงานการสู้รบ	อีกสองวันคงได้พบอย่าร้องอ้อน
แม่ก็เหนื่อยหนักหนาห้วงอาทร	เฝ้าปรนป้อนลูกทั้งงานยังมี
เสียงเพลงกล่อมย้อมในหัวใจแม่	เอาหูแนบได้ยินแน่ดังที่นี้
คือเลือดเนื้อหลังเต้นเป็นคนตรี	มิหริแห่งรักหวังดังชัดแรง
คืนนี้มีดี ไช้มีดีสนิท	ไฟดวงนิต ยังมีแสง
ขอเพียงลม พัดมาแรง	เถ้ามอดแดง ก็จะไม่ลาม*
“...มิใช่เพลงจันทร์เจ้าเฝ้าร้องขอ	มิใช่ท้อเพลงถอยคอยแต่ถาม
เป็นบทเพลงแห่งความกล้าพยายาม	ที่จะตามฝังปลุกลูกสู้-ทน...”

(จิระนันท์ พิตรปรีชา, ๒๕๔๔, หน้า ๘๗)

บทกวีนิพนธ์ข้างต้นเสนอภาพให้เห็นถึงความรักของแม่ที่มีต่อลูก กล่อมลูกด้วยความทะนุถนอม กอดลูกไว้ในอ้อมอกอย่างอบอุ่น เสียงเพลงที่แม่ร้องกล่อมลูกนั้นได้ส่งสื่อสารความผูกพันและปลุกฝังให้ลูกมีความกล้าหาญและอดทน

บทกวีนิพนธ์ “กล่อมลูกยามไกล” ของจิระนันท์ พิตรปรีชา เขียนขึ้นที่ป่าอู่มาง เดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๓ หลังจากเกิดเหตุการณ์ ๖ ตุลา ๒๕๑๙ จิระนันท์ พิตรปรีชา ได้หลบหนีเข้าไปในป่า และเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ในขณะนั้น จิระนันท์ พิตรปรีชา มีชื่อในการจัดตั้งในป่าว่า สหายใบไม้ ระหว่างที่อยู่ในป่าก็มีความรักและมีความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมอุดมการณ์เดียวกันคือ สหายไท หรือ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล จนมีลูกคือ แทนไท ประเสริฐกุล ในขณะที่อยู่ในป่า ดังนั้นจากเหตุการณ์ทางการเมือง การอุทิศตนร่วมกันต่อสู้เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย ความหวังอันเปี่ยมไปด้วยพลังอุดมการณ์สร้างสรรค์สังคม มาสู่การหลบหนีเข้าไปใช้ชีวิตในป่า การเรียนรู้ชีวิตและความยากลำบากที่เกิดขึ้นนั้น จนถึงภาวะความเป็นแม่ของลูก จิระนันท์ พิตรปรีชา ได้ถ่ายทอดไว้อย่างประณีตในบทกวีนิพนธ์ “ใบไม้ที่หายไป” จึงสามารถสะท้อนและสื่อถึงแนวคิดความมีอุดมการณ์อันหาญกล้าของความเป็นหญิง ที่ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก และพร้อมเผชิญหน้ากับความทุกข์ยากเช่นเดียวกันกับผู้ชายโดยไม่

หวาดหวั่นพรึ่นพริ้ง ขณะเดียวในเมื่อมีภาวะของความเป็นแม่ก็มีความอบอุ่นอ่อนโยน ในการเท่กลมปลุกปลอบขวัญลูก ให้อุดทนหาญกล้าและพยายามอย่างไม่เกรงกลัวด้วยความหวัง ดังเช่นเดียวกันกับผู้เป็นแม่

บทกวีนิพนธ์ “สุขุมคนธชาติ” ของแระคำ ประโดยคำ เป็นบทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิดความรักของแม่ที่มีต่อลูก ดังความว่า

ไอ้ว่าหอมอันใดมีในชาติ	ไม่หอมได้ลึกประหลาดดังหอมเจ้า
ใช้หอมเศษสุวรรณค์พอบรรเทา	หอมเร้าชีวิตหอมติดตรึง
อันอ่อนนุ่มอันใดมีในหล้า	ไม่นุ่มกว่าเนื้อละมุนชวนครุ่นถึง
ใช้นุ่มเพียงสัมผัสเพียงรัตรึง	หากลึกซึ่งนุ่มกระหวัดสัมผัสใจ
อีกทั้งห่วงอันใดมีในโลก	ไม่ห่วงเท่าทุกซอกซี้ดของเจ้าได้
ใช้ห่วงแค่ที่เห็นที่เป็นไป	หากห่วงใยถึงเบื้องหน้าชะตากรรม
ไอ้เนื้อหอมพร้อมเพราเจ้าบุญละเอียด	ใครหนอเจียดบุญให้ใครอุปถัมภ์
ชมพูนุ่มผ่องนวลชวนหอมประจำ	ประหลาดล้ำเนื้อตัวไม่มัวมอม
ไอ้ละมุนเจ้าบุญตามาจากไหน	พรากสวรรค์ชั้นใดมาให้นอนม
พลัดดาวดวงดวงใดมาให้ดอม	มาสู้อ้อมอกโลกตามโชคชะตา
ไอ้ว่าเจ้าเหมือนกับไม่รู้	ว่าต้องเติบโตสู้อ้อมอก
หากที่จริงคล้ายเจ้ารู้เจ้าผู้มา	คือผู้ควมไร้เดียงสาทุกวัน

(แระคำ ประโดยคำ, ๒๕๕๗, หน้า ๒๒-๒๓)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความรักของแม่ที่มีต่อลูกอย่างละมุนละไม ด้วยความทะนุถนอม ห่วงใยถึงทุกซอกซี้ดอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับลูกพร้อมกับที่ลูกเกิดมาลืมนาดูโลก พัฒนาการเรื่อยมาจนเติบโตใหญ่ต่อไปในอนาคต ซึ่งความรักของแม่นั้นเป็นความรักที่ประจักษ์แจ้ง และรักโดยปราศจากเงื่อนไขใด ๆ ทั้งปวง

“ในกระเป่าสัมภาระ” ของอังคาร จันทาทิพย์ เป็นบทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่สื่อให้เห็นถึงความรักความเอื้ออาทรห่วงใยที่แม่มีต่อลูกปรากฏอย่างชัดเจน ดังความว่า

พี่สาวข้าพเจ้าเล่าให้ฟัง	พอล้อยหลัง น้ำตาแม่ก็ไหล
ถุนเรือน หม่นสลัว ครัวไฟ	เรื่องสองธารใสหยาดไหลริน
วาวสายธารผ่านทุ่งท้องแก้มสองข้าง	ดังทุ่งร้างทางแดงแห่งท้องถิ่น
ขุมรอยกาลเหี่ยวยับบนผืนดิน...	ข้าพเจ้าเฝ้าจินตนาการ...

วีรร้อยแดด ลม ฝน บนดวงหน้า	รอยชีวิตชีวาอันเกรียมกร้าน
รอยความจริง ความฝันอันเนิ่นนาน	จากวันวานสู่บั้นปลาย หลายสิบปี
จำหลักวีร รอยเลือนราง บางเรื่องเล่า	ข้าพเจ้าเคยยิ้มเจื่อน เบือนหน้าหนี
สองสายธารผ่านสองท้องทุ่งนี้	หยาดชุ่มที่ทางใหม่แล้วไหลริน
จากดวงใจ รั้นนัยน์ตาข้าพเจ้า	เติบโตรู้เข้า หอมค้ำ หอมล้ากลิ่น
เปิดกระเป๋าดำเดินทางอย่างคุ้นชิน	ยังแว่วยิน “ไว้กินแลง” แต่งดูแล
พร้อมเสียงโทรศัพท์จากพี่สาว	เปิดห่อข้าว แจ่วบองมือของแม่
ปฏิเสธ ผลอกก็ชุกช่อนสุขแท้	อาหารแม่เพื่อทุกครั้งเดินทางไกล
พี่สาวข้าพเจ้าเล่าให้ฟัง	พอคล้อยหลัง น้ำตาแม่ก็ไหล...
คำข้าวยังอุ่นมือ ตื้อตันใจ	กลิ่นข้าวแลงลงอย่างไรก็ผิดคอ!

(อังคาร จันทาทิพย์, ๒๕๕๖, หน้า ๑๘๙-๑๙๐)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงภาพความรัก ความห่วงใย และความเอื้ออาทรที่แม่มีต่อลูก แม้ว่าลูกจะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ แต่แม่ก็ยังห่วงใยลูกเช่นเดิม ทุกครั้งเมื่อจากกันลูกเดินทางออกจากบ้านแม่ก็แอบนำห่อข้าวกับน้ำพริกที่ตั้งใจทำซุกใส่ในกระเป๋าเดินทางของลูก และทุกครั้งที่ลูกนำอาหารออกจากกระเป๋า ก็คิดถึงภาพใบหน้าของแม่ด้วยความตื่นตันใจในความรัก

“เพลงกล่อมลูก” ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ เป็นบทกวีนิพนธ์ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความรักของพ่อที่มีต่อลูก ดังความต่อไปนี้

...ต่อชีวิตที่แม่ในพ่อ	सानสายใยไว้หนอแนบสนิท
ขณะหนึ่งเมื่อใครยามใกล้ชิด	พินิจดวงหน้าใครในดวงตา
ฟังเสียงกาน้ำร่ำหวเราะ	ข้าวสุกหุงพอเหมาะไว้รอท่า
ผสมกับข้าวสวยกล้วยน้ำว้า	ผสมไว้กับนาด้วยฟ้าดิน
ก่อนไปสู่ตะวันตกที่ชายท่า	ใครร้องเพลงซึกผ้ากล่อมท้องถื่น
ครันตากราวผ้าอ้อมพร้อมใจบิน	กระพือปีกได้ยิน, คนบินตาม

(เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์, ๒๕๔๙, หน้า ๙๕)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสื่อถึงความรักของพ่อที่มีต่อลูก แม้ว่าลูกจะไม่มีแม่อยู่ด้วย แต่ความเป็นแม่นั้นก็หลอมรวมอยู่ในตัวของพ่อ พ่อเป็นผู้ดูแลลูกด้วยความรัก ทั้งต้มน้ำ หุงข้าว บดกล้วยน้ำว้า ซึก-ตากผ้าอ้อมให้ลูกน้อย แต่ก็พร้อมใจทำให้แก่ลูกด้วยความรัก

บทกวีนิพนธ์ “พลาญงาม” ของมนตรี ศรีรงค์ เป็นบทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งสื่อให้เห็น

ถึงความรักของพ่อที่มีต่อลูกอย่างเด่นชัด ดังความต่อไปนี้

ว่าพ่อรักแม่เจ้าสักเท่าไหน	จึงเลือกให้เป็นผู้กำเนิดเจ้า
มือพ่อกรำกร่างานมานานเนา	กอดเขารักก็เกรงระคายตัว
ต้องมือแม่นุ่มน้อมไว้ปุมปม	ป้อนนมชมจูบได้ดูบหัว
แผ่วแผ่วเบาเบา-กัลวล้ว	เนียนเนื้อเจ้าจะมีหัวจะหมองรอย
ว่าพ่อรักแม่เจ้าถึงเท่านี้	งานที่มีจึงสู้มิรู้ถอย
หยาดเหงื่อเรือต่างจนวนร้างพร้อย	หลับม่อยอกพอกก็เกรงขึ้น
ต้องอกแม่อุ่นอบได้ซบหน้า	หลับตาเป็นสุขจนลุกตื่น
ให้อิงแอบซบอยู่กว่ารู้เย็น	อุ้มอื่นใดนุ่มเหมือนอุ้มเขารวี
ว่าพ่อรักแม่เจ้ามากเท่าไร	จึงเลือกให้เป็นผู้อุ้มท้องเจ้า
อ่อนโยนทะนุถนอมกลม่อมเกลา	จูบเบาก็เกรงกระเทือนท้อง
ต้องเพลงแม่หวานหวานกั้ววานกลม่อม	หอมหอมเพลงเห่ทั้งหอห้อง
โยกเยกเอ๋ยโยกเยกเจ้าเมฆฟอง	กระต่ายล่องลอยเมฆโยกเยกมา
ก็เพราะพ่อรักเจ้าถึงเท่านี้	จึงหน้าที่สูงส่งอันทรงค่า
ควรแล้วเป็นการของมารดา	มือพ่อนานาหยาบด้าน-ทำงานเอง...

(มนตรี ศรีรังสรรค์, ๒๕๕๐, หน้า ๙๖-๙๗)

ภาพความรักของพ่อกับแม่ที่มีต่อลูก เพราะรักลูก พ่อจึงเลือกแม่ของลูก ผู้หญิงที่มีคุณสมบัติพิเศษพร้อมที่สามารถคอยดูแลทะนุถนอมลูก ส่วนพ่อเองก็มุ่งมั่น อดทนทำงานหนัก เพื่อเลี้ยงดูลูก ความรักของพ่อกับแม่ถึงแม้ว่าจะแสดงออกไม่เหมือนกัน ความเป็นแม่ดูแลลูกด้วยความอ่อนโยนทะนุถนอมกลม่อมเกลาอย่างใกล้ชิด ส่วนความเป็นพ่อนั้นก็รักลูกมากเช่นเดียวกันจึงมอบหน้าที่ที่ทะนุถนอมลูกให้กับผู้เป็นแม่ส่วนพ่อก็เพียรตั้งใจทำงานอย่างหนักโดยไม่ย่อท้อ

บทกวีนิพนธ์ในข้างต้นสามารถแสดงให้เห็นว่า นอกจากความรักระหว่างพ่อและแม่ที่มีต่อลูกนั้น เป็นความรักที่แน่นหนัก ทั้งรักและห่วงใย ตั้งแต่ลูกอยู่ในท้องจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ความรักและห่วงใยเอื้ออาทรก็ไม่เคยลดน้อยถอยลง ความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูกจึงเป็นความรักที่แจ่มประจักษ์ ซึ่งนอกจากความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูกแล้ว ความรักของพ่อแม่ที่เป็นสัตว์อื่น ๆ ในโลกก็ล้วนแล้วแต่รักลูกเช่นเดียวกัน ดังเช่นในบทกวีนิพนธ์ “บันทึก” ของอังคาร กัลยาณพงศ์ สะท้อนภาพของความรักที่แม่มีต่อลูก ดังความว่า

๐ กางเขนขานหวานเสียงแจ้วแจ้ว	เลิศแล้วลึกซึ้งภาษาศิลป์
แม่นกน้อยหวือโหยโหยบิน	หากินป้อนลูกน้อยในรังฯ

- ออกถูกปิ่นปวยชาซ้ายขาด เลือดสดเลอะทรวงยังห้วงหลัง
 - พยายามบินกะเท่เร่เซซัง มาสั่งเสียลูกน้อยเศร้าวสร้อยนักษ
 - ซากเน่าคารังหมู่หนอนบ่อน ป้อนลูกด้วยแรงรักสูงศักดิ์
 - ลูกนกรอดชีวาน่ารัก ประจักษ์น้ำใจแม่ค่ามากมาย
- (อังคาร กัลยาณพงศ์, ๒๕๔๗, หน้า ๕๐)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความรักของแม่นกนางเขนที่มีต่อลูกนกน้อย แม้ว่าตนเองจะได้รับบาดเจ็บ แต่ก็พยายามคาบอาหารมาป้อนลูกนกน้อยที่รังก่อนตาย และเมื่อแม่นกตาย ร่างของแม่นกยังเป็นรังของหนอน อันเป็นอาหารเพื่อเลี้ยงชีพให้แก่ลูกนกได้เติบโต ความรักของแม่นกที่มีต่อลูกนกเป็นความรักที่แจ้งประจักษ์ว่า แม้แต่สัตว์เดรัจฉานยังมีความรักต่อลูกของตนเองจนตราบสิ้นลมหายใจ

แนวคิดดังกล่าวปรากฏสอดคล้องกับบทกวีนิพนธ์ “น่านมสีแดง” ที่แสดงให้เห็นถึงความรักของแม่ที่มีต่อลูก ดังความว่า

ลูกหมาป่าดีใจ รุมล้อมแม่หมา ขออาหาร วิ่งเวียนซ้ายเวียนขวา รุมรอบมารดาด้วยสุด
เสน่หาอาลัย แม่หมาสุดที่จะเจ็บปวดไซเซ เสียหลักล้มลงก็รีบกลับตัวอยู่ในท่าให้นมลูก จ้องมอง
ลูกแล้วสลัดใจ เสียงสั้นเครือบอกลูกหมาว่า “ลูกเอ๋ย คินนี่แม่เหน้อยเหลือเกินแล้ว ยังหาเหยื่อ-
ไม่ได้เลยแต่แม่ยังมีน่านมสีแดงเหลืออยู่ถนอมไว้ให้ลูกทั้งสามเป็นพิเศษ แต่ต้องผลัดกันดูดดื่มทีละ
ตัวตามลำดับ”

ลูกหมาป่ายังไร้เดียงสา ตามประสาสัตว์มันจึงดูดเลือดจากบาดแผลขาหลังตรงเข้าขาด
นั้น ด้วยความเข้าใจผิดคิดว่าเป็นน่านมพิเศษ เหตุวิหัจฉิตจึงดื่มจนอิมทั้งสามชีวิต กระทั่งแม่หมา
สุดอ่อนเพลีย ซี่พจรเต้นช้าลง เพราะสูญเสียเลือดมาก ลูกหมาตัวสุดท้ายทอถามแม่ว่า “ทำไมน่านม
ของแม่เป็นสีแดงและปนรสเนื่อหวาน ลูกไม่เคยกินเลย”

“ลูกเอ๋ย นี่แหละน่านมมือสุดท้าย ที่แม่สะสมทะนุถนอมไว้ทั้งชีวิต บัดนี้ถึงเวลาแล้ว
แม่ปรารถนาให้ลูกดื่มสิ้นทั้งหัวใจ” เสียงแม่หมาค่อย ๆ แผ่วเบาลง เมื่อสายเลือดจะเหือดหาย
หมดไปจากกาย สั่งลูกว่า “เลยสามวันไปแล้ว ถ้าแม่หลับไหลไม่ตื่นฟื้นขึ้น ขอให้พวกเจ้าซึ่ง
อดอยากหิวโหยทะกินอสุกซากของแม่เป็นอาหาร รีบเติบโตแข็งแรงรักษาตัวเองให้ได้สาม
พี่น้องอย่าทอดทิ้งกัน”...

(อังคาร กัลยาณพงศ์, ๒๕๔๗, หน้า ๑๐๒-๑๐๓)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความรักของแม่สุนัข แม้จะบาดเจ็บอย่างสาหัส แต่ก็พยายามประคับประคองตัวเพื่อกลับไปหาลูกสุนัขน้อยเป็นครั้งสุดท้าย โดยยอมให้ลูกได้ดูด

เลือดจากบาดแผลของตนเพื่อยังชีพต่อไป และยอมสละร่างกายให้ลูกได้ทะนุถนอมของตนเป็นอาหารเพื่อหล่อเลี้ยงชีวิต

ดังนั้นบทกวีนิพนธ์ “บันทึก” และ “น้ำนมสีแดง” ดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นถึงความรักที่แม่มีต่อลูกอย่างลึกซึ้งแท้จริง แม้ว่าจะเป็นสัตว์เดรัจฉานแต่มีความรักต่อลูกตราบจนสิ้นชีพนี้ จึงแสดงให้เห็นว่าความรักของแม่นั้นมีคุณค่าที่ยิ่งใหญ่และพร้อมที่จะเสียสละให้แก่ลูกของตนจนตราบลมหายใจสุดท้าย

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความรักของแม่ที่มีต่อลูก ได้แก่ “เจ้าดอกนุ่นแตกฝักกลมยักษ์ย้าย” แม้ว่าจะเป็นแม่สุนัข แต่ก็มีความรักอย่างอ่อนโยนให้แก่ลูก ดังความว่า

ในแสงทองส่องทอหมาดขอฟ้า	เสียงลูกหมาจ้ำแจงแจงเสียงพราว
ครางหงางหงิงชิงเต้านม ล้มคะมำ	ลายขาวดำบ้างดำปลดอด,ขาวตลอดตัว
บริสุทธิ์ดูจน้ำฟ้าหลังพายุ -	อันเดือดดูเจ็บร้าวคราวฝนร่ำ
แม่เฝ้าเลียเคลียร่างพลางชมชิว	สะอาดทั่วหัวหูเอ็นดูรัก
เจ้าร่างน้อยนอนพริ้มไอนิ่มเนื้อ	ตายยังหลับตัวแดงเรื่อเหลือตระหนก
แม่ชี้เรื่อนไม่เหมือนเจ้าคนเขาทัก	เหมือนดอกนุ่นแตกฝักคนยักษ์ย้าย

(โชคชัย บัณชาติ, ๒๕๔๗, หน้า ๙๐)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวแสดงภาพให้เห็นถึงความรักของแม่สุนัขที่มีต่อลูกสุนัข ความรักที่มีความเสียสละและอดทน แม้ว่าแม่สุนัขจะมีลูกหลายตัว แต่ก็ให้ลูกได้ดูคุณนมของตนและเลียขนตามร่างกายเพื่อให้ลูกของตนสะอาด แม้ร่างกายของแม่สุนัขเป็นเพียงสุนัขชี้เรื่อน

ดอกนุ่นแตกฝักกลมยักษ์ย้ายจึงเป็นความเปรียบที่สื่อถึงนัยว่า เมื่อฝักนุ่นได้แตกออก “นุ่น” ที่อยู่ข้างในก็จะปลิวไปตามทิศทางของแรงลมเช่นเดียวกันกับสุนัขและคน เมื่อเติบโตขึ้นก็แยกย้ายจากกัน

นอกจากความรักระหว่างบุพการีที่มีต่อลูก ความรักระหว่างต่างเพศระหว่างชายกับหญิงก็เป็นความรักที่มีพลังสร้างสรรค์อย่างแรงกล้า ดังเช่น ในบทกวีนิพนธ์ “สายหยุด” ของอังคาร กัลยาณพงศ์ ที่มีเนื้อหาแนวคิดแสดงความอาลัยรักต่อนางผู้เป็นที่รักยิ่ง มีปรากฏ ๑ บท ดังความว่า

๐ สายหยุดสายกลิ้งสิ้น	หอมสลาย
สายเสน่หามาหาย	ห่างร้าง
สายแล้วชั่ววันตาย	เป็นถ่าน
หยุดคอยคู่คอยคู่สร้าง	ช่างอ้างว่างแสน

○ สิ้นดินแดนแผ่นดินฟ้า	มหาสมุทร
รักแต่เจ้าอย่าสุด	เลื่อมด้วย
ไปไหนดังไปดุษ	เงาร่าง ร้างฤา
ไปอยู่คู่ชีพม้วย	มิ่งแก้วเฉลิมขวัญฯ
○ สายหยุดสายสุดจะหยุดเส่นหา	อาลัยบ่แล้งตราบแห่งสมุทรหาย
สายกว่าสายปี่มชีวาวาย	สายสุดสวาทบ่ขาดจากใจฯ
○ จะมอดม้วยด้วยฝันอันอาบโคก	วิปโยคไปทุกโลกหรือไหน
ชาติหน้าฟ้าเดือนดาวใด	ดวงหทัยจะอยู่คู่กายฯ
○ สายหยุดสุดสายหายเส่นหา	แววชีวาเริ่มแห่งจะแล้งหาย
อัญญ์ถ่านถ้ำจะระจุกระจาย	จนดอกไม้้งอกมิดจิตกาธานฯ
○ ปวยเปล่าสิ้นทุกดินน้ำฟ้า	สุดจะหาอัปสรผู้อ่อนหวาน
มาสถิตบ้างอยู่กลางวิญญาน	เพื่อศานติสุขทุกภพไปฯ
○ นั้นกระแสเวลามาวังวน	เปี่ยมล้นกาลจักรจักไปไหน
ไซ้ตรวนกาละอันเกรียงไกร	จำใครให้ม้วยด้วยทรมานฯ
○ จำแต่ข้าน้อยอาคूरพูนทเวษ	สมเพชทุกกาละเทศะสถาน
จะขวัญหายให้หาอาลัยลาน	วิญญานแตกดับอัปจนอย

(อังคาร กัลยาณพงศ์, ๒๕๔๗, หน้า ๑๒ – ๑๓)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสื่อถึงความรักและความอาลัยต่อนางอันเป็นที่รัก โดยเปรียบเทียบถึงกลิ่นของดอกสายหยุดที่มีกลิ่นหอม แม้เวลาสายกลิ่นของดอกสายหยุดจะจางหายไปจนสิ้น แต่ความรักความอาลัยมิได้สูญสิ้นยังคงอยู่แม้ชีวิตจะดับลงไปและถูกเผาจนเป็นเถ้าถ่าน ถึงแม้ว่าจะสิ้นดิน ฟ้า และน้ำทะเลไป แต่ความรักก็จะติดตามเป็นดังเงาจะรอคอยนางผู้เป็นที่รักไปทรานานเท่านาน เวลาผ่านไปแสนนานจนดอกไม้จะขึ้นที่หลุมฝังศพ แต่ดวงจิตก็ยังคงมันอยู่กับนางผู้เป็นที่รัก ความเปรียบโดยการกล่าวถึง กลิ่นหอมของดอกสายหยุดกับความเส่นหาที่มีต่อนางผู้เป็นที่รักนี้เป็นถ้อยความเช่นเดียวกันกับบทร้อยกรองโบราณลิลิตตะเลงพ่าย ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส ดังความว่า

“สายหยุดหยุดกลิ่นฟุ้ง	ยามสาย
สายบ่หยุดเส่นหหาย	ห่างเศร้า
ก็คืนที่วันวาย	วางเทวศ ราแม่

ถวิลทุกขบค่ำเช้า หยุดได้ฉันใดฯ

(สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส, ๒๕๑๕, หน้า ๔๔)

บทร้อยกรองในลิลิตตะเลงพ่ายดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกอาลัยรักต่อนางผู้เป็นที่รัก โดยกล่าวถึงดอกไม้สายหยุดที่แม้ว่ากลิ่นจะจางหายไปเมื่อยามสาย แต่สายใยแห่งความเสน่หาในตัวของนางอันเป็นที่รักยังคงอยู่ตลอดเวลาเข้าจรดค่ำ

จากบทกวีนิพนธ์ “สายหยุด” ของอังคาร กัลยาณพงศ์ จึงมีลักษณะเช่นเดียวกันกับขนบของร้อยกรองโบราณ คือ การคร่ำครวญแสดงอารมณ์ความรู้สึกอาลัยอาวรณ์ต่อนางผู้เป็นที่รัก

ความรักเป็นแนวคิดที่มีความเป็นสากล เพราะไม่ว่ามนุษย์เชื้อชาติใดก็มีความรักได้เช่นเดียวกัน ความรักมีหลากหลายรูปแบบ ทั้งความรักของบุพการีที่มีให้แก่ลูกอย่างไม่มีเงื่อนไข ความรักระหว่างชายกับหญิงที่มีทั้งความสมหวังและผิดหวัง ความรักระหว่างเพื่อนมนุษย์ เป็นต้น กวีชาวอเมริกัน โรเบิร์ต เบิร์นส์ (Robert Burns) ในบทกวีนิพนธ์ชื่อว่า “A Red, Red Rose” เปรียบหญิงคนรักกับดอกกุหลาบและเสียงดนตรี คนรักของเขาดงามปานดอกกุหลาบแรกแย้มสีแดงสด คนรักของเขาหวานละมุนละไมประดุจดังเสียงเพลงไพเราะ ดังความตอนหนึ่งว่า

O, my luve is like a red, red rose,

That's newly sprung in June.

O, my luve is like the melodies,

That's sweetly play'd in tune.

นอกจากนี้กวีที่มีชื่อเสียงของโลก ดังเช่น เซกสเปียร์ (Shakespeare) ก็ได้เขียนถึงความรักของชายหญิงในครอบครัวชนบท ในบทละครเรื่อง “เสี้ยวแวงรัก” สื่อแนวคิดว่าการแต่งงานถือว่าการมีหุ้นส่วนชีวิตต่อกัน คู่สามีภรรยาต่างต้องมีความอดทนอย่างสูงในการร่วมกันฝ่าฟันอุปสรรค ความยากลำบาก เพื่อประดับประดาให้ชีวิตครอบครัวอยู่รอด (สุรภีพรหม ฉัตรภากรณ์, ๒๕๔๔)

๖. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์ถูกควบคุมโดยธรรมชาติ ดังนั้นจึงเกรงกลัวปรากฏการณ์ธรรมชาติต่าง ๆ มนุษย์ดำรงชีวิตด้วยการไล่ล่าสัตว์และเก็บพืชพันธุ์ต่าง ๆ มาเป็นอาหารและไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ถือได้ว่าเป็นยุคแห่งความไม่รู้ซึ่งมนุษย์มีอิทธิพลต่อธรรมชาติค่อนข้างน้อย สู่ยุคของการที่มนุษย์เริ่มมีความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติมากขึ้น เริ่มปรับตัวเข้าหาธรรมชาติ รู้จักเลี้ยงสัตว์ เพาะปลูกทำการเกษตร หรือการใช้สมุนไพรธรรมชาติ

มาทำเป็นยารักษาโรค รู้จักตั้งถิ่นฐานที่อยู่ พัฒนาการชีวิต ความคิดความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม และศาสนาที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมท้องถิ่นที่ตนอยู่อาศัย ซึ่งมีรากเหง้ามาตั้งแต่ยุคที่มนุษย์ เห็นว่าธรรมชาติให้คุณให้โทษแก่ตนได้ มนุษย์ให้คุณค่าและให้ความเคารพนับถือธรรมชาติ เชื่อถือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตอยู่ในธรรมชาตินั้นในฐานะผู้ปกป้องรักษาและอำนวยผลอันเป็นเป็นปัจจัยในการดำเนินชีวิตทั้งในด้านร่างกายภายนอก อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค และในด้านความเจริญของจิตใจภายในคือมนุษย์อาศัยธรรมชาติเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์งานศิลปะ และวิทยาการต่าง ๆ วิธีการดำเนินชีวิตของมนุษย์จึงมีความเกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่ตนอยู่อาศัย มีความใกล้ชิดผูกพันกับธรรมชาติ (ประเวศ วะสี, ๒๕๕๐)

กวีนิพนธ์ที่สื่อถึงแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มีจำนวน ๖ เรื่อง ได้แก่ ปณิธานกวี มือนั้นสีขาว ม้าก้านกล้วย บ้านเก่า แม่น้ำรำลึก และหัวใจห้องที่ห้า มีบทกวีนิพนธ์ที่สื่อแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ จำนวน ๒๑ บท ดังนี้

ตารางที่ ๘ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

ลำดับ	ชื่อเรื่อง/ ชื่อกวี	ชื่อบทกวีนิพนธ์	จำนวน (บท)
๑.	ปณิธานกวี/ อังคาร กัลยาณพงศ์	สุนทรีย์แห่งชีวิตมนุษย์, อารมณ์ของน้ำค้าง, วิมานน้ำค้าง	๓
๒.	มือนั้นสีขาว/ ศักดิ์สิทธิ์ มีสมสืบ	ช้อนกุ่ม	๑
๓.	ม้าก้านกล้วย/ ไพวรินทร์ ขาวงาม	บนแผ่นอกของแผ่นดิน	๑
๔.	บ้านเก่า/ ไชคชัย บัณฑิต'	ชุ่มใจ, ขึ้นภู, เหมือนทรายแถมประแด่มสี่, ม่อนมฤกานท์	๔
๕.	แม่น้ำรำลึก/ เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์	ใต้ดวงตะวัน, ปลาเร่ – เพลร้าง	๒

ตารางที่ ๘ (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง/ ชื่อกวี	ชื่อบทกวีนิพนธ์	จำนวน (บท)
๖.	หัวใจห้องที่ห้า/ อังคาร จันทาทิพย์	เสียงสนทนาจากผนังถ้ำ, รุ่งนิทานและเรื่องเล่า วันวานของแม่, นิทานคนกับแกน, นาค ตำนาน แม่น้ำโขงอีกร้อยปีถัดไป, นิทานดวงดาว, นิทาน ข้าวกับคน บทรำพึงฝันบรมสมกัณฑ์, รอยรูป ตำนาน ๑, รอยรูปตำนาน ๒, รอยรูปตำนาน ๓, ฤดูเก็บเกี่ยว	๑๐

บทกวีนิพนธ์ที่สื่อถึงวิถีชีวิตของผู้คนที่มีความผูกพันใกล้ชิดกับธรรมชาติ ได้แก่ บทกวี
นิพนธ์ “ซ็อนกุง” ของคักดีสิริ มีสัมผัส ความว่า

กุงฝอยซั๊กฝุง
กรีดฟองฟองฝอย
ติดตัวขึ้นห้อย
สุดแรงร่วงผล็อย
คลื่นฝุงฟองฟ้อนย่อนน้ำ
พรางพรายประกายทอง
เรืองรองเป็นวงรุ่ง
ฟูฟองละอองฟุ้ง
ไหนฝอยน้ำไหนฝอยกุง
เคลือนฝุงคล้ายคั้งครีกรั้น
พริ้งพรายประกายตา
เทพธิดาท้องฟุ้ง
เห็นขบวนเพชรรุ่ง
ไหวละอองพลิวพลุ่ง
ถือตะแกรงซ็อนกุงประคองคอย

ขบวนพลีลระของวาว
 กะพริบราวเพชรรุ่ง
 กะพริบพรายกะพริบลุ่ง
 เทพธิดาท้องฟุ้ง
 ค้างตะแกรงซ้อนกึ่งตะลิ่งแด
 กระเตงตะแกรงว่างกลับ
 ตะพายตะข่องไร่กึ่ง
 หทัยยังพราวเพชรรุ่งมิวายเลย.

(ศักดิ์สิทธิ์ มีสมสืบ, ๒๕๕๑, หน้า ๕๒ – ๕๓)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวมีเนื้อหาที่สื่อถึงภาพวิถีชีวิตของมนุษย์ ที่มีความใกล้ชิดกับความ
 ไสวบริสุทธิ์ของธรรมชาติ โดยกวีได้บรรยายภาพของกึ่งฝอยที่ชักตัวติดตัวขึ้น จนเกิดเป็นวงรุ้ง
 ซึ่งเป็นภาพที่มีความงดงามและน่าจับใจยิ่งนัก

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่ง que สื่อถึงแนวคิดวิถีชีวิตมนุษย์กับธรรมชาติ และภาพของ
 ท้องถิ่นในฤดูกาลเก็บเกี่ยวได้เป็นอย่างดีคือ บทกวีนิพนธ์ “ฤดูเก็บเกี่ยว” ของอังคาร จันทาทิพย์
 ความว่า

ตะวันอ้อมข้าวพราวฟุ้ง...	เหลืองแพรวพราวพรายรุ่งระยิบไหว
ลมหนาวवलแดดอุ่นกรุ่นกลิ่นไอ	หอมคายรวงคายไอบาบางเบา
โบกโบยต้อนรับคืนกลับบ้าน	ปีติสะท้านระคนอกสะทกเศร้า
จากพราภานานแสนนานเพิ่งคืนเนา	บ้านวัยเยาวภาพเรื่องด้วยเรื่องราว
ริมสองข้างทางถนนชนบท	เหลืองอร่ามงามดท้องฟุ้งข้าว
กลับคืนเยือนเรือนความหลังอีกครั้งคราว	หนาวลมหนาวใจคะเน็งมาถึงเธอ...
หอมฟุ้งทำ น้ำ ฟ้า ดิน ได้กลิ่นใหม่...	หอมรวงเรียวกเกี่ยวใหม่ตริงใจเสมอ
จำหลักความทรงจำอยู่ล้ำเลอ	ย้อนภาพจำมาเจอภาพเป็นจริง
ล้อลมหนาว คลื่นข้าวระเนน นันเห็นใหม่...	ภาพเยาววัย ทุกข์ สุข และทุกสิ่ง
พันผูกแหล่งหลักพักพิง	ไพศาลยิ่งฟุ้งทางนาข้างใน...

(อังคาร จันทาทิพย์, ๒๕๕๖, หน้า ๑๑๕-๑๑๖)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสื่อถึงภาพของท้องฟุ้งข้าวที่กำลังออกรวงจนกลายเป็นสีเหลือง
 ทอง ระหว่างสองข้างทาง ภาพความงามของท้องฟุ้งข้าว จึงทำให้หวนระลึกถึงเรื่องราวเมื่อครั้งยังเป็น
 เป็นเด็ก ความสัมพันธ์ของธรรมชาติทำให้เกิดรวงข้าวขึ้นมา ทั้งน้ำ ฟ้า และดิน ซึ่งภาพความ

งดงามเช่นนี้ เป็นภาพความผูกพันและหยั่งรากลึกอยู่ภายในใจ ทำให้หัวใจมีพลังขับเคลื่อน
 สิ่งต่าง ๆ ต่อไป เนื้อหาในบทกวีนิพนธ์จึงสื่อให้เห็นภาพวิถีชีวิตของความเป็นชนบทที่มีความสดใส
 พิสุทธิ์ มนุษย์พึ่งพิงธรรมชาติและธรรมชาติก็ล้วนพึ่งพากันอย่างสมดุล

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติเป็นแนวคิดที่มีความเป็นสากล เพราะมนุษย์
 กับธรรมชาติต่างพึ่งพิงและพึ่งพาอาศัยกันมาอย่างยาวนาน ดังที่ เจตนา นาควัชระ (๒๕๔๖)
 แสดงทัศนะเกี่ยวกับมนุษย์กับธรรมชาติ โดยอธิบายถึง คริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ว่ากวีไม่เพิกเฉยต่อสิ่ง
 รอบตัว เพราะกระแสโลกาภิวัตน์ กวีร่วมสมัยครุ่นคิดเกี่ยวกับธรรมชาติและความเป็นไป เพราะ
 ธรรมชาติก็ประสบหายนะเพราะการทำลายของมนุษย์ ดังเช่น กวีชาวออสเตรเลีย ที่เกิดในอังกฤษ
 Peter Waterhouse เขียนบทกวีนิพนธ์ ความว่า

ต้นไม้
 โรงเตี๊ยม
 ลานที่เปิดโล่ง

ใบไม้ทุกใบบนต้นแอปเปิล
 คือใบแอปเปิลฝีมือมนุษย์
 นกทุกตัว คือฝีมือมนุษย์

แอ่งน้ำทุกแอ่ง คือน้ำฝีมือมนุษย์
 ทุ่งนาฝีมือมนุษย์ หุบเขาฝีมือมนุษย์
 และแล้วก็ความว่างเปล่าฝีมือมนุษย์

๑๖ กันยายน ๑๙๙๕

(ธีระ นุชเปี่ยม, ผู้แปล, ๒๕๔๖)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวแสดงถึงโลกทัศน์ที่ยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง แต่บทกวีสื่อถึง
 ความมีสำนึกแห่งความนอบน้อม และสื่อถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ
 เพราะมนุษย์ปฏิบัติต่อธรรมชาติอย่างไรสุดท้ายก็ล้วนส่งผลกลับมาสู่มนุษย์เช่นนั้น

ความสัมพันธ์ของระบบธรรมชาติกับมนุษย์จึงมีความเป็นสากล เพราะกวีทุกเชื้อชาติ
 ล้วนรับรู้สัจได้ถึงปฏิสัมพันธ์ต่อกันระหว่างมนุษย์กับความเป็นไปของธรรมชาติทั้งในเชิงสร้างสรรค์
 พึ่งพาอาศัยกัน ด้านความเปลี่ยนแปลง และผลกระทบที่เกิดขึ้นสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นแนวคิด
 ที่ถูกถ่ายทอดในบทกวีนิพนธ์ไทยและกวีนิพนธ์นานาชาติด้วยเช่นกัน

๗. สันติภาพ หมายถึง ความสงบ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๒) ทุกประเทศต่างมีประวัติศาสตร์ ความเจ็บปวดจากสงคราม ความไม่สงบทางการเมือง และความทรงจำร่วมด้วยกันทั้งสิ้น ซึ่งองค์การสหประชาชาติได้กำหนด วันที่ ๒๑ กันยายนของทุกปีให้เป็นทำให้เกิดวันสันติภาพสากล (International day of peace) เพื่อให้ประชาชนทั่วโลกได้ระลึกถึงความสูญเสียจากสงคราม โดยความเจ็บปวดจากการสู้รบที่ผ่านมาจะเป็นบทเรียน และเป็นวันที่ประชาชนทุกคนปล่อยวางจากความโกรธแค้น ความเกลียดชัง และหันหน้าเข้าหากันอย่างสันติ โดยวันดังกล่าวถูกกำหนดขึ้นเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. ๑๙๑๘ เป็นต้นมา ในวันสันติภาพโลก ผู้คนทั่วโลกจะร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเฉลิมฉลองสันติภาพร่วมกันของคนหลายเชื้อชาติ การกินขนมปังปิ้ง การร้องเพลงประสานเสียง การจุดเทียน การปลูกต้นไม้ ไปจนถึงการเดินทางเพื่อสันติภาพ เป็นต้น และในทุกปีสำนักงานใหญ่ของสหประชาชาติที่นิวยอร์ก จะมีการตีระฆังสันติภาพ ซึ่งระฆังใบนี้หล่อขึ้นจากเหรียญที่เด็กทั่วโลกได้ร่วมกันบริจาค โดยด้านข้างของระฆังจะมีการจารึกตัวอักษรว่า “Long Live Absolutely World Peace” หรือ “สันติภาพที่แท้จริงของโลกจะยั่งยืน” เพื่อเป็นสัญลักษณ์ที่ชี้ให้เห็นว่าผู้คนทั่วโลกต่างปรารถนาให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (<http://www.komchadluek.net/news/foreign/109712>)

กวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์จำนวน ๖ เรื่อง ได้แก่ ปณิธานกวี ไบไม้ที่หายไป มือนั้นสีขาว ม้าก้านกล้วย ไม่มีหญิงสาวในบทกวี และหัวใจห้องที่ห้า มีบทกวีนิพนธ์ที่แสดงแนวคิดสันติภาพ จำนวน ๘ บท ดังนี้

ตารางที่ ๙ สันติภาพ

ลำดับ	ชื่อเรื่อง/ ชื่อกวี	ชื่อบทกวีนิพนธ์	จำนวน (บท)
๑.	ปณิธานกวี/ อังคาร กัลยาณพงศ์	ปริศนารมณีย์	๑
๒.	ไบไม้ที่หายไป/ จิระนันท์ พิตรปรีชา	สันติภาพ	๑
๓.	มือนั้นสีขาว/ ศักดิ์สิทธิ์ มีสมสืบ	จม	๑

ตารางที่ ๙ (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง/ ชื่อกวี	ชื่อบทกวีนิพนธ์	จำนวน (บท)
๔.	ม้าก้านกล้วย/ ไพรวรินทร์ ขาวงาม	บทคร่ำครวญ	๑
๕.	ไม่มีหญิงสาวในบทกวี/ ชะকারีรียา อมตยา	ฟิลล์สฎีน*, สนามเด็กเล่นหนูจะมีระเบิดไหมหนอ	๒
๖.	หัวใจห้องที่ห้า/ อังคาร จันทาทิพย์	หัวใจห้องที่ห้า, ภาพสันติภาพ	๒

บทกวีนิพนธ์ที่สื่อความหมาย ความมุ่งหวังว่าสังคมจะดีขึ้นเพราะมนุษย์เป็นผู้สร้างสันติภาพให้เกิดขึ้น ดังความตอนหนึ่งในบทกวีนิพนธ์ “ปริศนารมณีย์” ของอังคาร กัลยาณพงศ์

- บุปผชาติเคยโดยทวนเสนห์หล้า
แม้เงินทองจับจ้องซื้อมากมาย
 - หวานกวีไว้ให้โอสถชีวิต
อมตะช่วยโลกธาตุมิขาดแคลน
 - สุริยาบ่ารุ่งทองเนื้อสีบ
โปรยประเสริฐสุนทรียชี้นำ
 - ไปไหนเล่าปุยมะฆวิเวกสวรรค์
เพื่อสรรพสัตว์พฤษชาติเบิกบาน
 - ไปทะนุถนอมเทือกผาหลวง
พลีตัวเองเลี้ยงโลกอาบกิน
 - เพื่อนถมิตแท้แต่สันติสุข
ซุบซิ่นโลกทัศน์ให้เกรียงไกร
- (อังคาร กัลยาณพงศ์, ๒๕๔๗, หน้า ๕๕-๕๖)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสื่อถึงสันติภาพ โดยเปรียบดอกไม้สร้างความงดงามให้แก่โลก กวีนิพนธ์เปรียบได้เช่นเดียวกับยารักษาชีวิตให้แก่มนุษย์ ดวงอาทิตย์และปุยมะฆเป็นสรรพสิ่งที่เกื้อกูลให้เกิดความงดงาม กวีแสดงทัศนะโดยสื่อว่าสันติภาพบนโลกเป็นสิ่งที่มนุษย์ปรารถนา

และบทกวีนิพนธ์ก็เป็นงานศิลปะที่จะสามารถเยียวยาจิตใจของมนุษย์ และช่วยจรโลงสังคม

บทกวีนิพนธ์ “สันติภาพ” ของจิระนันท์ พิตรปรีชา เป็นบทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงสันติภาพที่จะเกิดขึ้นในสังคม หากมนุษย์หยุดความโกรธ โมโห อันจะนำไปสู่การชนฆ่าทำลายล้างซึ่งกันและกัน ดังความว่า

...โลกอสัตย์บัดนี้ถึงที่สุด	ชาวโลกหยุดเมามัวกั้วโมโห
เลือดรินล้างแล้วลบกลบพสุธา	ฟ้าสีฟ้าสว่างวาม “ความเป็นธรรม”
พิภพใหม่...ไม่แออัดเล็กขัดสน	ไร้ข้อฉลชิงชังคลั่งถล่ำ
ปราศจากกากกลีที่ก่อปรกรรม	ห่างห่างข้าชีพหมองนองโลกีย์
สงคราม นามธรรม ศักดิ์ดีต่ำสูง	พรูพลัดฟุ้งไกลล้ำโลกย่ำหนี่
เงินทอง เหยี่ยญตรา ราคาดี	กับเศษหญ้าครานี่มีห่างกัน
แผ่นดินใหม่ตระห่่างนหลังการล้าง	สิ้นทุกอย่างที่เคยเผยและผัน
โลกอยู่บนฐานบรรทัดปัจจุบัน	และแดนผันสันตินี้ ไม่มี “คน”

(จิระนันท์ พิตรปรีชา, ๒๕๔๔, หน้า ๓๖ – ๓๗)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงภาพสงคราม ความขัดแย้ง ความแออัด ขัดสน การช่วงชิงอำนาจและความคดโกงเอาเปรียบอย่างไม่เป็นธรรม สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่อยู่คู่กับโลกใบนี้มาอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น แต่หลังจากการสิ้นสุดสงครามนั้น ก็หวังว่าแผ่นดินใหม่ที่เกิดขึ้นจะไม่เกิดปัญหาเดิมดังเช่นเคยผ่านมา บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวจึงสื่อถึงนัย สันติภาพในสังคมอุดมคติที่เกิดขึ้นโดยปราศจากความขัดแย้งและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริงโดยไม่เกิดปัญหาเช่นเดิม

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่สื่อถึงความหวังในสันติภาพว่า มนุษย์ในสังคมจะมีความเกื้อกูลพึ่งพากันและกัน ได้แก่ บทกวีนิพนธ์ “จม” ของศักดิ์สิริ มีสมสืบ ความว่า

เธอวาดรูปแมวซุกหน้า
หน้าแมวซุกซบอกหมา
วาดลูกหนูมาคุดนมแมว
ซักฝูงมาเป็นแถวแถว
ราวนมแมวมีลูกหนูตัวน้อยน้อย
ห้อยอยู่เต้าละตัว เต้าละตัว
เธอวาดรูปหมาเลียแก้มแมว
หมาอ้าปากเห็นเขี้ยวขาว

แต่ดาววทอแววเอื้อเอ็นดู
 เธอวาดแมวหยอกเข้าลูกหนู
 เอาเท้าเขี่ยขู่แต่เก็บเล็บไว้
 ลมหมุนหอบฝุ่นควงสว่าง
 พาลหอบภาพปลิวตกน้ำไป
 เธอหลับตาปีแล้วเหยียดาดู
 หมา แมว และลูกหนูจะเป็นฉันใด
 สันติเพียงภาพวาดเล่น
 ใครเห็นคงชมว่าสวย
 เธอเอาไม้ยาวเอื้อมช่วย
 ลุยน้ำครึ่งแข้งด้วยก็ช่วยไม่ได้
 (ศักดิ์สิทธิ์ มีสมสืบ, ๒๕๕๑, หน้า ๔๔)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวแสดงภาพให้เห็นถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลและการพึ่งพาอาศัยกัน
 ปราศจากความบาดหมาง บทกวีนี้สื่อถึงความหวังในสันติภาพที่จะเกิดขึ้นในสังคม ที่มีได้เป็นเพียง
 แค่จินตนาการในภาพวาด หากแต่เป็นความจริงและมีความงดงามอย่างเป็นรูปธรรม

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งสื่อถึงแนวคิดว่าจะมีสันติภาพเกิดขึ้นในสังคม ดังเช่นในบทกวี
 นิพนธ์ “บทคร่ำครวญ” ของไพโรวรินทร์ ขาวงาม ดังความว่า

...ทุกรูปเขียนเวียนทั่วทุกทิศโลก	เปล่งเสียงโศกเป็นเสียงสวดกำสรวลสมัย
วางดวงใจรายทางต่างดอกไม้	หอมรำลอมอาลัยได้ตะวัน
หอมไปสุดยุคสมัย (ไม่สิ้นสุด)	สุดเวลาของมนุษย์ (ไม่สุดฝัน)
หอมไปกล่อมบรรพกาลผ่านกับกาลปี	อวลไปอบบุลินิรันดรของบรรพชน
บรรพชน ในรูปเงาของธูลี	จักเคลื่อนไหวยนิสัสักหนึ่งหน
จักมอบหอมแห่งอดีตสักหอมดล	บันดาลใจทวยทูนของผองเรา
สักหนึ่งหอม แห่งอดีตอันแสนหวาน	ฝากอนาคตกาลอันแสนเศร้า
เผื่อจะขึ้นแดดเช้า อีกหลายเช้า	หวังจะเฝ้าเล่าฝันให้โลกฟัง
เถิดรำไห่ ร่วมกันสักวันเถิด	ระงมเปิดศักราชแห่งวาดหวัง
เผื่อแดดเช้า ขึ้นเช้าอีกคราวครั้ง	ดอกไม้ใหม่ จะสะพรั่งทั้งสวนมนุษย์

(ไพโรวรินทร์ ขาวงาม, ๒๕๓๘ หน้า ๑๒๘)

บทกวีนิพนธ์ข้างต้นแสดงให้เห็นถึงภาพของความเศร้าโศกเสียใจ การไว้อาลัยให้

แก่บรรพชนผู้ล่วงลับในครั้งเก่าก่อน ซึ่งหวังว่ากลิ่นของมวลดอกไม้ที่นำมาสักการะจะหอมอบอวลไปทั้งเข้าค้ำ และหวังว่าความเลื่อมใสศรัทธาที่มีต่อบรรพชน ความหวังในสังคมในอุดมคตินี้จะได้รับการสืบทอดในทุกยุคสมัยเช่นกัน ความสูญเสียและความโศกเศร้าแม้จะเกิดขึ้นใหม่ แต่ถึงกระนั้นก็ยังคงมีความหวังว่าดอกไม้ใหม่จะอยู่ในจิตใจของมนุษย์ทุกผู้นามดอกไม้ใหม่ จึงเป็นสัญลักษณ์เฉพาะบุคคลที่สื่อถึงสังคมในอุดมคติ ความหวังในสันติภาพที่มีอยู่ในจิตใจของมนุษย์ที่พร้อมจะแบ่งบานและได้รับการสืบทอดต่อไป

บทกวีนิพนธ์ “ฟิลิสทิน*” ของชะกาเรีย ยา อมตยา เป็นบทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่เกี่ยวข้อง แนวคิดว่าเมื่อสิ้นสุดสงครามจะมีช่วงเวลาแห่งสันติสุขเกิดขึ้นอย่างงดงามด้วยความมุ่งหวังที่ยังดำรงอยู่ ดังความว่า

... ดอกไม้จะงอกงาม บทกวีจะซับซ้อน
 การทำหั้นจะต้องจบสิ้น
 ฝูงนกในตึกลงจะคืนถิ่น
 คลื่นผู้อพยพจะคืนสู่เหย้า
 สุเหว่าหลังเก่าจะถูกซ่อมแซม
 เด็กเด็กจะได้วาดรูปในโรงเรียน
 ดวงอาทิตย์จะฉายฉานอีกครั้ง
 สายลมจะพัดร่องรอยตีนตะขาบ
 และรอยย่ำของรองเท้าบู๊ต
 ฝึเสื้อจะโบยบินเหนือสวนส้ม
 ซึ่งกำลังผลิดอกและส่งกลิ่นหอม
 ฉันทน์ไม่อยากตื่น จากฝันแสนประหลาด
 (ชะกาเรีย ยา อมตยา, ๒๕๕๖, หน้า ๙๕)

บทกวีนิพนธ์สื่อถึงแนวคิดสันติภาพ โดยมีความหวังว่าความสงบสุข จะเกิดขึ้นบนผืนแผ่นดินปาเลสไตน์หลังจากเหตุการณ์สงครามสิ้นสุดลง ดอกไม้งอกงามเกิดขึ้น ฝูงนกจะบินกลับมาสู่ถิ่น เช่นเดียวกับผู้อพยพลี้ภัยที่จากไปเมื่อครั้งเกิดสงคราม สุเหว่าจะได้รับการซ่อมแซม และเด็ก ๆ จะสร้างความฝัน มีความรู้ได้รับการศึกษาจากโรงเรียน ธรรมชาติจะกลับมาอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่เกี่ยวข้องแนวคิดความหวังในสันติภาพที่จะเกิดขึ้นแก่มวลมนุษยชาติ ได้แก่ บทกวีนิพนธ์ “หัวใจห้องที่ห้า” ของอังคาร จันทาทิพย์ ดังความว่า

หุบลึก บ้านเรือน แม่น้ำไหล
 ขอบฟ้าสูงขึ้นไปหม่มเมฆขาว
 ห่มขุนเขาเหยียดยอดทอดเทือกยาว
 พรราวพรีดพรราวโอบอ้อมแขนกอดแผ่นดิน —

ดวงใจใฝ่ฝันสันติสุข
 ท่ามกลางทุกข์กระพือไฟไม่สุดสิ้น
 ชีวิตหยัดอยู่และรู้ยิวิน
 รักและหวังตั้งฝันลงดับร้อน

พรมหุบลึก บ้านเรือน แม่น้ำไหล
 คินดวงใจใฝ่ฝันอันเก่าก่อน
 แผ่นดิน ฝันฟ้า เอื้ออาทร
 เป็นบ้านเกิด เรือนนอน นานแสนนาน
 เป็นบ้านเกิด เรือนนอน นานแสนนาน...

ปาย แม่ฮ่องสอน / ฤดูเข้าพรรษา 2550
 (อังคาร จันทาทิพย์, ๒๕๕๖, หน้า ๑๐๒)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวผู้เขียนแสดงแนวคิดสันติภาพที่จะเกิดขึ้น ท่ามกลางสภาพสังคม
 ที่เปลี่ยนแปลง ความขัดแย้ง และสงคราม มิใช่เพียงแค่นี้ในประเทศ แต่หากหมายความไปถึง
 สันติภาพที่มีต่อมวลมนุษยชาติด้วยเช่นเดียวกัน

ความหวังในสันติภาพที่มีต่อมวลมนุษยชาติดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงภาวะการแบกรับ
 หน้าที่ที่ผู้เขียนพึงรับใช้สังคม ความรู้สึกรับรู้ร่วมกันกับสภาพสังคมที่เกิดขึ้น ความทุกข์โศกสลด
 ที่มาจากฝีมือมนุษย์ในการเช่นฆ่าทำลายล้างทำให้เกิดไฟสงครามที่โหมกระหน่ำอย่างต่อเนื่องไม่
 สิ้นสุด ภาวะเช่นนี้เองจึงทำให้มีความรู้สึกมุ่งหวังและใฝ่ฝันถึงความสงบและสันติภาพที่จะเกิดขึ้น
 ในโลก

สันติภาพเป็นแนวคิดที่มีความเป็นสากล เพราะหลังจากประเทศเกิดเหตุการณ์ความไม่
 สงบความขัดแย้งอันนำไปสู่การปะทะ สงคราม ความสูญเสีย โศกนาฏกรรมของสังคมแล้ว ผู้คนใน
 สังคมก็จะโหยหาสันติภาพ ซึ่งแนวคิดสันติภาพนี้ก็คือความหมายในบทกวีนิพนธ์ของชาติต่าง ๆ

เช่นเดียวกัน

ดังตัวอย่างที่ นิตยา มาศะวิสุทธิ (๒๕๔๖) แปลความหมายและอธิบายบทกวีนิพนธ์
อเมริกันชื่อว่า ณ ไทบิน-จังหวัด “สันติภาพ” In Thai Binh (Peace) Province ของ เดนิส เลเวอร์
ทอฟ (Denise Levertov) ในความตอนหนึ่งว่า

15 village towers- -church and pagoda- -on the far shore,

and a boy and small bird both

perched, relaxed, on a quietly grazing

buffalo. Peace within the

long war.

20 It is that life, unhurried, sure, persistent,

I must bring home when I try to bring

the war home,

Child, river, light

Here the future, fabled bird

25 that has migrated away from America,

nest, and breeds, and sings,

common as any sparrow

๑๕ หอสูงประจำหมู่บ้าน โบสถ์และเจดีย์ บนฝั่งไกลโพ้น

เด็กชายและนกตัวเล็ก ๆ

เกาะอยู่บนหลังควายอย่างสบายอารมณ์

ควายเต็มหญ้าอยู่เงียบ ๆ สันติภาพภายใต้

สงครามอันยืดยาว

๒๐ ชีวิตที่ไม่เร่งรีบ แนนอน และมุ้งมันเช่นนี้แหละ
 ที่ฉันจะเอากลับไปบ้านด้วย ขณะที่ฉันพยายาม
 จะนำสงครามกลับไป
 เด็ก แม่น้ำ แสงสว่าง
 ณ ที่นี้อากาศ ซึ่งเหมือนนกในเพนนิยา

๒๕ ที่อพยพหลบหนีออกจากอเมริกา
 มาทำรัง แพร่พันธุ์ และร้องเพลง

เช่นเดียวกับนกกระจอกทั่ว ๆ ไป
 (นิตยา มาสะวิสุทธิ, ผู้แปล, ๒๕๔๖)

ภาพความสงบความสวยงามที่เกิดขึ้นเป็นภาพของความหวังและสันติภาพ ที่แสดงให้เห็นว่าสงครามทำลายตีกรามบ้านช่องภายนอกได้ แต่ไม่มีวันทำลายจิตวิญญาณของผู้คน รวมทั้งวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาหลายชั่วคนได้ ภาพบันทึกด้วยนัยน์ตาและเก็บไว้ภายในใจนี้ทำให้วิเคราะห์ถึงความสำคัญของเด็ก แม่น้ำ และแสงสว่าง และได้ตัดสินใจนำภาพเหล่านั้นกลับไปบ้าน เพื่อให้คนร่วมชาติได้รับรู้ว่ามีภาพอื่นที่มีคุณค่าต่อชีวิต และภาพเหล่านั้นคือ ความใฝ่ฝันในความสงบสุข สันติภาพที่จะเกิดขึ้นในอนาคตของชาติบ้านเมืองที่เคยถูกทำลาย

๘. การต่อสู้กับความอธรรม เป็นการต่อสู้กับความไม่เป็นธรรมหรือความไม่ยุติธรรมที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจเป็นไปในรูปแบบของการเรียกร้อง การชุมนุม และการต่อสู้ ซึ่งเกิดขึ้นในสังคมโลกทั่วไป แนวคิดการต่อสู้กับอธรรมจึงมีความเป็นสากล เพราะเมื่อใดก็ตามที่ประชาชนหรือพลเมืองรู้สึกถึงความไม่ชอบธรรมของอำนาจรัฐ ก็จะไปสู่การเรียกร้องให้ได้มาซึ่งสิทธิและเสรีภาพ ดังเช่นเหตุการณ์การชุมนุมในการประท้วงเพื่อต่อต้านรัฐบาลที่เกิดขึ้นในประเทศต่าง ๆ

กวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์สื่อแนวคิดในการต่อสู้กับความอธรรม และยึดมั่นในอุดมการณ์ อย่างเด่นชัดมีจำนวน ๔ เรื่อง คือ เพียงความเคลื่อนไหว นาฏกรรมบนลานกว้าง ไบไม้ที่หายไป และม้าก้านกล้วย ซึ่งมีบทกวีนิพนธ์จำนวนทั้งสิ้น ๓๖ บท ดังนี้

ตารางที่ ๑๐ การต่อสู้กับความอธรรม

ลำดับ	ชื่อเรื่อง/ ชื่อคดี	ชื่อบทกวีนิพนธ์	จำนวน (บท)
๑.	เพียงความเคลื่อนไหว/ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์	เพียงความเคลื่อนไหว, แต่ลูกที่ดีของประชาชน, ไฟบนโลงศพ, พ่อแก้วแม่แก้ว, หนทางแห่งหอย ทาก, กระท่อมแบน, กระจอกขาว	๗
๒.	นาฏกรรมบนลานกว้าง/ คมทวน คันธนู	ด้านพายุ, คืนวันแห่งพายุฝน, แต่เธอผู้ไต่ขุนเขา, ภูลีดิน, จากเพื่อนถึงเพื่อน, คำประกาศของคนถือ ปากกา, คำติง, หลังลมอับ – พยับแดด, ด้วยรัก, บาดแผล และไฟ, เดินทัพทางไกล, เหตุและผล, ถึงบัณฑิต, รุ่งกินเมือง, บทรำพึงนอกพงพี, กาลเวลาพิสุจน์ คำพูดคน	๑๖
๓.	ใบไม้ที่หายไป/ จิระนันท์ พิตรปรีชา	นิยายยาง, ดอกไม้จะบาน, บ้านที่กลับกระปือหนุ่ม, ไฟ – วิญญาณ ; งาน – ชีวิต, ไปลำเลียง, พินัยกรรม, หิ่งห้อย, ปณิธานหนุ่มสาว, เศษธุลี, ส่งใจไปบ้าน, จุดหมาย, บินหลา	๑๒
๔.	ม้าก้านกล้วย/ ไพโรรินทร์ ขาวงาม	เปลวไฟและนักฝัน	๑

บทกวีนิพนธ์ “หนทางแห่งหอยทาก” ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ แสดงแนวคิดในการต่อสู้กับอธรรม โดยการเผชิญหน้าต่อสู้กับอุปสรรคอย่างไม่ย่อท้อ และยึดมั่นในอุดมการณ์ของประชาชนที่ร่วมกันต่อสู้เพื่อให้ได้ประชาธิปไตย ดังคำประพันธ์ต่อไปนี้

ในญวาร์กนั้นมืทาง	เปลี่ยวอ้างว้างไร้คนเดิน
ทากน้อยจึงหาเงิน	เป็นเงางามระวางไฉ
รอว่าสักวันหนึ่ง	ซึ่งตะวันอันอำไพ
จะเกี่ยวกรวดและฟาดไฟ	ประลัยหญ้าลงย่อยยับ
เมื่อนั้นแหละเงินงาม	ริวิวมจะตามจับ

เพชรผกายจะฉายแวบ	ซบเงินยวงแห่งช่วงทาง
และทากน้อยจะถมเนื้อ	เพื่อภาวะแห่งผู้สร้าง
ระเหิดหายละลายร้าง	อย่างเคยเคยทุกคราวครั้ง
ทางนั้นจึงปรากฏ	ทอดไปจรดที่ใจหวัง
ตราบใดที่หย้ายัง	ก็บังใจที่ไขว่คว้า
การเกิดต้องเจ็บปวด	ต้องร้าวรวดและทรมาน
ในสายฝนมีสายฟ้า	ในผาที่บมีถ้ำทอง
มาเถิดมาทุกข์ยาก	มาบั่นบากกับเพื่อนพ้อง
อย่าหวังเลยวังรอง	จะเรื่องไรในชีพนี
ก้าวแรกที่เราย่าง	จะสร้างทางในทุกที่
ป่าเถื่อนในปฐพี	ยังมีไว้รอให้เดิน

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, ๒๕๒๙, หน้า ๑๐๙)

“หนทางแห่งหอยทาก” สื่อนัย ๒ ประการ ได้แก่ นัยแรกคือ การเผชิญหน้ากับความไม่ชอบธรรมเพื่อให้เป็นดังที่ใจต้องการ ซึ่งกว่าจะเป็นอย่างใจที่มุ่งมั่นนั้นจำเป็นต้องอดทนอยู่บนเส้นทางของความเจ็บปวด ความผิดหวังจากอุปสรรคระหว่างทาง ส่วนนัยที่สองนั้น ทากเป็นสัญลักษณ์ของประชาชนที่มีอุดมการณ์ในการเรียกร้องประชาธิปไตย หนทางแห่งหอยทากจึงเป็นสัญลักษณ์ของเส้นทางของผู้มีอุดมการณ์ในการต่อสู้เพื่อให้ได้ประชาธิปไตย โดยเส้นทางการต่อสู้ นั้น มีความยากลำบาก ความเจ็บปวดจากความสูญเสีย แต่ถึงกระนั้นก็ได้หวาดหวั่นพรันพริ้ง เพราะอุดมการณ์ที่ประชาชนร่วมกันสรรค์สร้างจะเป็นการบุกเบิกเส้นทางแห่งประชาธิปไตยและเป็นคุณูปการแห่งแผ่นดินให้ประชาชนรุ่นต่อไป

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นถึงการต่อสู้กับอธรรม การเผชิญหน้าต่อสู้กับอำนาจรัฐที่ไม่ชอบธรรมอย่างไม่ย่อท้อ และยึดมั่นในอุดมการณ์ของประชาชนที่มีอยู่ร่วมกันในการต่อสู้เพื่อให้ได้ประชาธิปไตย คือ “แต่ลูกที่ดีของประชาชน” ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ แสดงให้เห็นถึงการเผชิญหน้ากับดังคำประพันธ์ต่อไปนี้

...“แม่จ๋า เขาคือใครกัน”	“เขานั้น เพื่อนพ้องน้องพี่”
เขามีแต่มิตรแต่ไมตรี	“เขาคือลูกที่ดีของปวงชน”
“เขาเป็นลูกแม่ไซ้ไหมแม่”	“ไซ้แม่ลูกจ๋าอย่างฉงน
เพราะเขาเป็นลูกผู้ทุกข์ทน	ที่คนเหยียดหยามไยไฟ”
“เขาเจ็บเหมือนแม่หรือเปล่าแม่	เมื่อเสียงแซ่ซึกสับเข้าใส่”

“ความเจ็บที่เขานำไม่เท่าไร	ไม่เท่าที่เจ็บใจแทนเรา”
ตะวันขึ้นแดดเข้มไปจนค่ำ	ช่อแฉล้มแยมจ๋าที่จะเฉา
วงตะวันต่อวันกระชั้นเช้า	ช่อใหม่ก็จะเข้าบานแข่งวัน
“ไปแล้วหรือไรลูกแม่”	“ไปแน่แม่จำอย่าหวั่น
สายเลือดลูกแม่ทั้งนั้น	จะไปปั้นทางทองให้แม่เดิน”

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, ๒๕๒๙, หน้า ๗๗)

บทกวีนิพนธ์ “แต่ลูกที่ดีของประชาชน” แสดงความกล้าหาญในการเผชิญหน้าต่ออำนาจรัฐที่ไม่ชอบธรรม การใช้คำว่า ลูก เป็นการสื่อถึงนัยถึงการหลอมรวมของผู้ที่มีอุดมการณ์เดียวกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการร่วมกันต่อสู้ ความรู้สึกร่วมกันของประชาชนที่มีความเจ็บปวด เพราะการถูกข่มเหงจำกัดเสรีภาพจากอำนาจรัฐ

บทกวีนิพนธ์อีกเรื่องหนึ่งที่สื่อถึงการต่อสู้กับความอธรรม ด้วยความมุ่งมั่นในการเผชิญหน้าต่ออุปสรรคอย่างไม่ย่อท้อ ได้แก่ บทกวีนิพนธ์ชื่อ “ด้านพายุ” ของคมทวน คันธนู ดังความว่า

โพ้นเบื้องหน้าป่าเขาทอดเงาครึ้ม	แดดสีทึมทอดตัวสลัวลลด
ทางที่ทอดถึงเปลี่ยวถึงเคี้ยวคด	ไช้ที่เธอจะรันทอดทอดอาลัย
เมื่อสังคมเส็งเคร็งและโสโครก	ความเศร้าโศกมิใช่เครื่องปลดเปลื้องได้
ถ้าเธอล้ำฝ่าฟันโดยมั่นใจ	เธอก็ก้าวต่อไปโดยไม่ท้อ
ร้องไห้เกิดถ้าจะร้องเพื่อจะลูก	แต่อย่าร้องเพื่อจะทุกข์เกิดร้องขอ
ซึ่งน้ำตาแต่ละหยดที่รดออก	จะเหมือนตรวนแต่ละข้อคอยยึดยึด
ไม่มีดอกเทวดาบนฟ้านี้	ป่วยการหมายบารมีมายึดถือ
มีแต่ตัวมีแต่ตีนมีแต่มือ	ที่จะลงที่จะรื้อที่จะทำ
ทุกทุกย่านหย่อมหญ้าที่ข้างเหยียบ	ไช้ปูพรมราบเรียบให้เหยียบยำ
ล้วนหนามคมหินแข็งคอยแทงตำ	ทั้งผงฝุ่นหมุนคล้ำกระหน่ำวน
ไม่มีใครไม่เคยไม่ผิดพลาด	ไม่มีใครไม่เคยพลาดมาแต่ต้น
เมื่อมีเมฆย่อมมีความมืดมน	หลังพายุผ่านพ้นจึงสร้างซา
แต่เธอที่หาญทำสู้พายุ	ด้วยใจมุ่งมั่นโหมพินฝ่า
ประสานใจ, ประสานตน, ประสานตา	ก็รู้ว่าเธอจะชนะมัน

(คมทวน คันธนู, ๒๕๔๘, หน้า ๑-๒)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวแสดงการปลุกปลอบประโลมใจให้มีความกล้าหาญเผชิญหน้าต่ออุปสรรคโดยไม่ย่อท้อ แม้จะต้องทนทุกข์ต่อสภาพปัญหาสังคมที่ย่ำแย่

และการเผชิญหน้าต่อปัญหาจะต้องมีความผิดหวัง โศกเศร้าเสียใจ แต่ก็จงเสียใจร้องไห้ เพื่อมีพลังลุกขึ้นยืนอีกครั้ง เพราะทุกเส้นทางในชีวิตมนุษย์ล้วนมีอุปสรรคอยู่เสมอ และเมื่ออุปสรรคผ่านพ้นไปได้ จะพบกับความสำเร็จอย่างแน่นอน

กวีนิพนธ์อีกบทหนึ่ง que แสดงแนวคิดให้เห็นถึงการต่อสู้กับความอธรรม ความมุ่งมั่นต่อการเผชิญหน้ากับอุปสรรคของคนหนุ่มสาว ได้แก่ “ดอกไม้จะบาน” ของจิระนันท์ พิตรปรีชา ความว่า

ดอกไม้	ดอกไม้จะบาน
บริสุทธิ์กล้าหาญ	จะบานในใจ
สีขาว	หนุ่มสาวจะเฝ
แน่วแน่แก้ไข	จุดไฟศรัทธา
เรียนรู้	ต่อสู้มายา
ก้าวไปข้างหน้า	เข้าหามวลชน
ชีวิต	อุทิศยอมตน
ฝ่าความสับสน	เพื่อผลประชา
ดอกไม้	บานให้คุณค่า
จงบานซ้ำซ้ำ	แต่ว่ายั่งยืน
ที่นี่	และที่อื่นอื่น
ดอกไม้สดชื่น	ยื่นให้มวลชน

(จิระนันท์ พิตรปรีชา, ๒๕๔๔, หน้า ๕๐)

บทกวีนิพนธ์ข้างต้นแสดงแนวคิดเรื่องการต่อสู้กับความอธรรมของคนหนุ่มสาว โดยใช้สัญลักษณ์คือ ดอกไม้ที่กำลังผลิบาน เป็นพลังความกล้าหาญที่มีความมุ่งมั่นในการเผชิญหน้ากับอำนาจเผด็จการด้วยใจบริสุทธิ์หวังและฝันใฝ่ถึงประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์เพื่อสังคมที่ดีขึ้น ซึ่งบทกวีนิพนธ์ดังกล่าวเขียนขึ้นในช่วง พ.ศ. ๒๕๑๖ ใช้ในการปลุกเร้าให้นักศึกษาและประชาชน ร่วมกันแสดงพลังคัดค้านต่ออำนาจมิชอบของรัฐบาลในยุคสมัยนั้น

กวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่สื่อถึงการต่อสู้กับความอธรรม โดยมีความมุ่งมั่น กล้าหาญในการตัดสินใจเลือกทางเดินชีวิตตามอุดมการณ์ของตนเอง ได้แก่ “หิ่งห้อย” ของจิระนันท์ พิตรปรีชา ดังความว่า

ดับดวงดาวสุดท้ายที่ปลายฟ้า	แสวงหาความหิ่งแสงหิ่งห้อย
จากดินคู่อูฟ้าดาวพร่าพร้อย	กับสัตว์น้อยด้อยแรง...แสงพอทาน

แล้วฉันก็เลือกเป็นหนึ่งห้อย	แทนดาวน้อยลอยสูงศักดิ์ศรีฐาน
จึงมีปีก มีความหวัง อหังการ	มีสิทธิผ่านมุมอับอันลับดาว
เบาปีกบาง บินไป บินไป	เผาไหม้ใจช่วงในห้วงหา
เผชิญพายุบ้างบางคราว	ร้อนหนาว เข้าถึงโลกแท้จริง

(จิระนันท์ พิตรปรีชา, ๒๕๔๔, หน้า ๑๐๐)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสะท้อนถึงแนวความคิดอันเปี่ยมล้นไปด้วยอุดมการณ์ การต่อสู้กับความอธรรม โดยมีความกล้าหาญในการตัดสินใจเลือกทางเดินชีวิตของตนเอง การเสียสละตนเองเพื่อกระทำคุณประโยชน์แก่สังคม ถึงแม้เส้นทางที่เลือกนั้นจะต้องเผชิญหน้ากับอุปสรรคและความเจ็บปวดก็ตาม

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่อยู่ถึงแนวคิดการปลุกใจให้ร่วมกันต่อสู้กับอำนาจความอธรรมทางการเมืองอย่างผู้มีอุดมการณ์โดยเปี่ยมไปด้วยความหวังว่าสักวันหนึ่งสังคมในอุดมคติจะเกิดขึ้นได้ ดังเช่นในบทกวีนิพนธ์ “จุดหมาย” ความว่า

สิ่งผูกมัดศรัทธาเบื้องหน้านั้น
คือความฝันฝั่งใจเคยไหลหลง
เอาศักดิ์ศรีชีวิตรามาวางลง
เป็นเดิมพันแกมทะนงกิ่งจิงใจ

ไม่เคยมีรุ่งงามในความฝัน
ไม่มีวันสุขปลื้มลิ้มหอมองไหม้
ไม่ต้องการหวานล้ำน้ำคำใคร
ไม่อยากได้สิ่งมายาค่านิยม

โลกที่ต้องรับรู้อยู่เดี๋ยวนี้
การราววีเช่นฆ่าน่าชื่นชม
ความจริงใจไร้นิยามลอยตามลม
ในสังคมที่ความกล้าคือราศี

แสวงโชคโลกทรรศน์อันสัตย์ซื่อ
ด้วยสองมือมั่นหมายการคลายคลี่

ความคิดในวัยเยาว์เท่าที่มี
จะล้างสีลบโศกที่โลกรู้

ลบช่องว่างทางชนชั้นแก้ปัญหา
โดยมาตราความพอดีถ้ามีอยู่
จะปรับหยุดยุติธรรมค่าตราฐ
เกมต่อสู้ก็สุดสิ้นหมดกลิ่นคาว

แล้วบทเพลงอิสระจะร้ายเริ่ม
เพื่อประเดิมชีวิตใหม่ให้หนุ่มสาว
สมัยร่วมสมองสร้างทางสายยาว
เส้นสีขาวสู่เบื้องหน้า...อย่างทำทนาย

(ทั้งหมดนี้มีใช่เพียงไฟฝัน
หากยึดมั่นเพื่อจะรุดถึงจุดหมาย
รอผู้กล้า-เท่าที่มี ช่วยคลี่คลาย
จะงมกายหรือถูกต้อง-ขอลองดู)
ชุมนุมนิสิตหญิง จุฬาฯ ๒๕๑๕
(จิระนันท์ พิตรปรีชา, ๒๕๔๔, หน้า ๔๖-๔๗)

บทกวีนิพนธ์ “จุดหมาย” แสดงให้เห็นถึงแนวคิดการต่อสู้กับความอธรรม ความมุ่งมั่น
ในอุดมการณ์ และมีความหวังถึงสังคมในอุดมคติ จากความศรัทธาและความหวังอันแรงกล้าถึง
ความสงบสุขของสังคม โลกที่ปราศจากสงคราม การลบช่องว่างระหว่างชนชั้น การต่อสู้แก่งแย่งจะ
หมดสิ้นไป กว่าที่จะถึงจุดหมายดังเจตนารมณ์นี้ต้องมีความเชื่อมั่น ความกล้าหาญ ในความฝัน
เพื่อจะไปสู่ความจริงให้ได้ ซึ่งในตอนท้ายของบทกวีนิพนธ์ก็ปลุกใจทำทนายให้ผู้กล้า
ในการเปลี่ยนแปลงสังคมที่เป็นอยู่นี้ให้ไปสู่สังคมอุดมคติดังที่หวังด้วยกัน

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่สื่อถึงแนวคิดการต่อสู้กับอธรรม โดยฝ่าฟันอุปสรรคก้าวข้ามผ่าน
พันปัญหา และดำรงไว้ซึ่งเกียรติยศและศักดิ์ศรี คือ บทกวีนิพนธ์ชื่อ “เปลวไฟและนักฝัน” ของ
ไพวรินทร์ ขาวงาม ดังความว่า

คือนักฝันอยู่ไหน ปรุงฝันปรับไฟเกิดหนา
 ส่องปลุกสำนึกชีวา ฝ่าข้ามความจริงเลวร้าย
 เพื่อมนุษย์คือนมีศรีศักดิ์ ศักดิ์ศรีซึ่งไม่อาจขาย
 นักฝันแม้จักต้องตาย ขอตายจุดไฟชีวิต!
 (ไพโรรินทร์ ขาวงาม, ๒๕๓๘, หน้า ๙๖)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสื่อถึงความหมายในการปลุกใจให้มีพลังในการต่อสู้กับความไม่ชอบธรรมในสังคม กล่าวฝันและฝ่าฟันอุปสรรคที่เกิดขึ้นด้วยความกล้าหาญ แม้ว่าสุดท้ายจะต้องพ่ายแพ้ไม่ประสบความสำเร็จดังหวังแต่ก็มีใช้ความพ่ายแพ้ที่แท้จริง เพราะชีวิตนั้นได้ดำรงไว้ซึ่งอุดมการณ์และเกียรติยศอย่างผู้ที่มีศักดิ์ศรีกล้าคิดกล้าริเริ่มอย่างสร้างสรรค์

การต่อสู้กับความอธรรมเป็นแนวคิดความเป็นสากล เพราะเป็นความรู้สึกของประชาชนที่ถูกกดขี่ข่มเหง เอารัดเอาเปรียบ จึงทำให้ประชาชนแสดงพลังร่วมกันคัดค้านต่อต้านกับนโยบายที่ไม่เป็นธรรมของอำนาจรัฐ เป็นแนวคิดการต่อสู้กับความไม่ชอบธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม ตัวอย่างกวีนิพนธ์ที่สื่อถึงการต่อสู้กับความอธรรม ดังที่ สุดาวรรณ สินธุประมา (๒๕๔๖) ได้เขียนบทความวิจารณ์กวีนิพนธ์เยอรมัน โดยอธิบายว่า บทกวีนิพนธ์สามารถสะท้อนสาระทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน สร้างความสะเทือนใจและปลุกจิตสำนึกของผู้อ่านได้มากกว่าวรรณกรรมประเภทอื่น นอกจากนี้เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ยังเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจ ดังเช่น บทกวีนิพนธ์ชื่อว่า วิธีการแก้ปัญหา (Die Lösung) ของ เบรทท์ ได้กล่าวถึงความไม่สงบ เรื่องราวของการประท้วง ในวันที่ ๑๗ มิถุนายน แสดงความคิดต่อต้านรัสเซียในเยอรมนีตะวันออก ในปี ๑๙๕๓ เหตุการณ์นี้มีความสำคัญในประวัติศาสตร์เยอรมนี ถ้าผู้อ่านไม่ทราบเหตุการณ์ก็จะไม่เห็นภาพกองทัพรถถังของรัสเซียปราบปรามประชาชนบนถนนในกรุงเบอร์ลิน

นอกจากนี้กวีนิพนธ์อเมริกันของคาร์ล แซนด์เบิร์ก (Carl Sandburg) ก็สื่อถึงแนวคิดการต่อสู้กับอธรรมเช่นเดียวกัน ดังเช่น สุรภีพรรณ ฉัตรภรณ์ (๒๕๔๓) ได้กล่าวถึงบทกวีนิพนธ์ I am the People, the Mob. โดยอธิบายว่า แซนด์เบิร์กใช้ภาษาภาพพจน์เสนอจินตภาพของประชาชน เปรียบประชาชนเป็นดังผืนแผ่นดินที่เต็มไปด้วยเมล็ดพันธุ์พืชและเป็นทุ่งหญ้าแพรวที่อุดมสมบูรณ์ ประชาชนเป็นผู้สร้างผลผลิตทางด้านกิจกรรมและผลิตอาหารให้กับโลก โดยใช้สัญลักษณ์เปรียบสงครามเป็นพายุร้ายแรงที่โหมกระหน่ำประชาชน แซนด์เบิร์กอ้างถึงการเมืองประชาชนเป็นผู้ส่งมอบเสียงและลินคอล์นหลาย ๆ คนมาให้กับโลก นักรบและนักปกครองผู้ยิ่งใหญ่ของโลกนั้นล้วนแล้วแต่มาจากประชาชนทั้งนั้น นอกจากนี้ก็วยังสื่อความหมาย “a few

red drops” เลือดสองสามหยดนี้มีความหมายถึงความรุนแรงและการนองเลือดซึ่งเกิดจากการลุก
ขึ้นต่อสู้ของมวลชนเพื่อต่อต้านการกดขี่ข่มเหงและความอยุติธรรมของผู้มีอำนาจ

๙. ความไม่เท่าเทียมกันในสังคม หมายถึง ความไม่เสมอภาคทางสังคมที่มนุษย์ถูก
ตัดสินให้เกิดการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกัน เช่น ถิ่นกำเนิด ชาติพันธุ์ ภาษา สีผิว เพศ
ศาสนา รายได้หรือทรัพย์สิน ชนชั้น ความสมบูรณ์ของร่างกาย เป็นต้น เช่น หนังสือเรื่อง Racial
and Ethnic Relation in America ได้สื่อให้เห็นภาพความโหดร้ายชิงชังของชาวอเมริกาที่ขับไล่ชน
พื้นเมืองดั้งเดิมออกไปจนสุดฝั่งมหาสมุทรตะวันตก พร้อมกับการกีดกันคนเชื้อสายอื่นทั้งแอฟริกา
เอเชีย ให้อยู่ในฐานะพลเมืองชั้นสอง เป็นต้น ส่วนคนไร้สัญชาติ หรือในภาษาอังกฤษ “Stateless
people” หรือ “Stateless persons” ซึ่งเป็นคำที่ใช้ในอนุสัญญาสหประชาชาติ ๒ ฉบับ กล่าวคือ
อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสถานะของคนไร้รัฐ ค.ศ. ๑๙๕๔ และอนุสัญญาสหประชาชาติว่า
ด้วยการลดระดับปัญหาความไร้รัฐ ค.ศ. ๑๙๖๑ มนุษย์ที่ถูกเรียกด้วยถ้อยคำดังกล่าวจะมีลักษณะ
ที่สำคัญ ๒ ประการ กล่าวคือ ประการแรกพวกเขาจะถูกจัดเป็นคนต่างด้าว เพราะไม่มีเอกสาร
หรือเลขประจำตัวบุคคลที่แสดงความเป็นคนที่มีสิทธิในสัญชาติของประเทศตลอดจนทุกรัฐบนโลก
นี้ ประการที่สอง คือมีสถานะบุคคลตามกฎหมายไทยว่าด้วยคนเข้าเมืองเป็นหรือเคยเป็นคนผิด
กฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง (พินัยกรรม กฤษฎีกา กฤษฎีกา สหายสุนทร, ๒๕๕๙)

กวีนิพนธ์ที่สื่อถึงแนวคิดความไม่เท่าเทียมกัน ด้านฐานะเศรษฐกิจ และปัญหาคนไร้ชาติ
มีจำนวน ๒ เรื่อง ได้แก่ นาฏกรรมบนลานกว้าง และหัวใจห้องที่ห้า มีบทกวีนิพนธ์จำนวน ๖ บท
ดังนี้

ตารางที่ ๑๑ ความไม่เท่าเทียมกันในสังคม

ลำดับ	ชื่อเรื่อง/ ชื่อกวี	ชื่อบทกวีนิพนธ์	จำนวน (บท)
๑.	นาฏกรรมบนลานกว้าง/ คมทวน คันธนู	ขอทานบรรดาศักดิ์, คำถาม-คำตอบบรมสมัย, ความหิวของเรา, ไผ่เถ่าไผ่	๔
๒.	หัวใจห้องที่ห้า/ อังคาร จันทาทิพย์	ภาพสะท้อนในวาวหยาดน้ำตาหมอง ทองดี, ใน บ้านของคนไร้บ้าน	๒

บทกวีนิพนธ์ที่มีแนวคิดสะท้อนปัญหาความเหลื่อมล้ำของผู้คนในสังคมได้แก่ บทกวีนิพนธ์เรื่อง “คำถาม-คำตอบร่วมสมัย” ของคมทวน คันธนู ดังความว่า

...คือชีวิตกรรมกรสะท้อนภาพ	มีห้องอบต่างน้ำลำเค็ญเข็ญ
สร้างบ้านโตโอฬารเลือดตากระเด็น	แต่ต้องเร็นนอนหลับกว้างคับเดียว
โดยช่องว่างสังคมที่จมต่ำ	พวกหนึ่งหนำนอนสบายกิน “ถ่าย” เทียว
กระดกดินเลียแปลบขึ้นแลบเลีย	ก็ออกกฎเก็บเกี่ยวกตกรรมกร
เข้าสูยเลเหล่เล่เหล่สูย	ผิวที่ขุยมือที่ด้านแต่กาลก่อน
ยังคงอยู่คู่ฟ้าอย่างถาวร	ไม่ว่าโลกหนาวร้อนหรือพังทลาย
มีแต่พวกกินแรงต้องแห้งเหือด	มีแต่ทากทะเล็ดต้องเหือดหาย
ด้วยชีวิตกรรมกรมีร่างกาย	สะท้อนฉายเป็นพลังบีบสังคม

คมทวน คันธนู, ๒๕๔๘, หน้า ๑๔-๑๕)

คำถาม-คำตอบร่วมสมัย สื่อถึงแนวคิดปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างฐานะของผู้คนในสังคม และเสียดสีผู้มีอำนาจในสังคมมักจะออกกฎระเบียบในการเก็บภาษีแก่ผู้ใช้แรงงาน ทั้งที่ชีวิตของผู้ใช้แรงงานต้องทำงานอย่างหนัก แต่ก็ยังถูกขูดรีดและถูกเอาเปรียบ ในขณะที่เดียวกันก็ปลุกขวัญให้กำลังใจแก่ผู้ใช้แรงงานว่าถึงแม้ว่าโลกจะหมุนเปลี่ยนฤดูกาลไปสักเท่าไร แต่อาชีพนี้ก็จะยังคงอยู่

บทกวีนิพนธ์ที่สื่อถึงความไม่เท่าเทียมกันในสังคมคือ ปัญหาคนไร้สัญชาติ คือ บทกวีนิพนธ์ “ภาพสะท้อนในวาวหยาดน้ำตาหมอง ทองดี” ของอังคาร จันทาทิพย์ ดังความว่า

เฮ้ยเจ้าเครื่องบินกระดาษ...
 ‘หยดน้ำตาไร้สัญชาติ’ เป็อนหยาดชุ่ม
 ‘ดวงใจไร้สัญชาติ’ หวาดหวั่นกุม
 กลางมรสุมพัดรานเสียดทานแรง
 หยดหนึ่งพืงหมาด อีกหยาดไหม้
 ปีกร่อนโบกโลกหนึ่งใบไร้เส้นแบ่ง
 ผืนเคยทอ ท้อถ่วงหนองเสียดแทง
 วัชวาวแตงดวงหน้าตื่นรินดวงตา

รวดร้ารวระสะทกจากอกสะท่อน
 โยกคลอนความฝันเคยฝันฝ่า
 นานและสูง สุดแรงบิน สิ้นเวลา
 ร่วงจากฟ้าดังตกลูกตุ้มดิน

แหวววว หยาดรด อีกหยดไหล
 สะท่อนภัยส่งผล 'คนพลัดถิ่น'
 ปลุกปมเงื่อนเคลื่อนย้ายขึ้นหมายยิน
 ไฟสงครามมีสิ้นทุกซัดดินรณ—

กระทั่งสมรภูมิของเธอ!...
 ยังบำเรอการรุกรได้ ไม่ตกหล่น
 จำนวนโดยนัย ไม่จำนน
 เธอหนึ่งคน-บนพรมแดน-แสนล้านใคร?!

เธอหนึ่งคน แสนล้านใครไขว่คว้าฝัน
 น้ำตาหยดเดียวกันยังหยาดไหล
 รื่นอดีต รอยฝันร้ายยังหายใจ
 แผ่นดินเดิม ต่างด้าวใด ไร่ที่เย็น

เป็นคนอื่นในบ้านตัวเองเควังคว้าง
 เป็นคนอื่นท่ามกลางที่ทางอื่น
 ก็ฝันดับ กลับไม่ได้ ไม่กลับคืน!
 จะหยิบยื่นสิ่งใดไร้ข้อแม้

พลัดที่นาคาที่อยู่ไม่รู้หยุด
 สืบภูมิบุตรผู้ไร้สิ้นแผ่นดินแม่
 กระจัดกระจายเมล็ดพันธุ์ความฝันแปร
 ทานกระแสโลกเชื่อมกรากอย่างยากเย็น

เขี่ยน้ำตาและดวงใจไร้สัญชาติ
 แหววาวหยาดสะท้อนให้ใครใครเห็น
 เป็นผู้ลี้... มิใช่ภัย มิใช่เป็น...
 เยี่ยงร้ายเร้นเงาร่างใจบางใจ!

เธอหนึ่งคน แสนล่านใครไขว่คว้าฝัน
 น้ำตาหยดเดียวกันยังหยาดไหล
 ปีกเครื่องบินกระดาษพับแบกรับไว้
 จึงมิใช่แค่ความฝันของตัวเอง!...

(อังคาร จันทาทิพย์, ๒๕๕๖, หน้า ๖๔-๖๖)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสะท้อนปัญหาคนไร้สัญชาติ หม่อม ทองดี เป็นเด็กไร้สัญชาติเด็ก คนนี้มีความสามารถในการแข่งขันร่อนเครื่องบินกระดาษพับ ที่จัดโดยกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีร่วมกับสมาคมเครื่องบินกระดาษพับ ซึ่งแชมป์ประเทศไทย ครั้งที่ ๕ รุ่นเยาวชน อายุไม่เกิน ๑๒ ปี และได้รับรางวัลชนะเลิศ ต่อมารัฐบาลไทยได้สนับสนุนออกหนังสือรับรอง สัญชาติและส่งไปแข่งขันที่ประเทศญี่ปุ่นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๒ จนได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับสอง หม่อม ทองดี จึงเป็นตัวแทนของเด็กไร้สัญชาติ และผู้ไร้สัญชาติ เครื่องบินกระดาษเป็นสัญลักษณ์ ความหวังและความฝัน ที่ถูกสร้างขึ้นมา

แนวคิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคมมีความเป็นสากล เพราะปัญหานี้สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกประเทศ เช่น ถิ่นกำเนิด ชาติพันธุ์ ภาษา สีผิว เพศ ศาสนา รายได้หรือทรัพย์สิน ชนชั้น เป็นต้น สิทธิมนุษยชน ได้รับการประกาศให้เป็นปฏิญญาสากลในปี ค.ศ. ๑๙๔๘ รวมทั้งการต่อสู้เพื่อคนผิวสีและคนกลุ่มน้อยก็เติบโตขึ้นหลังการเสียชีวิตของมาติน ลูเธอร์ คิง นักต่อสู้เพื่อคนผิวสี และคนกลุ่มน้อย ในปี ค.ศ. ๑๙๖๘ การล้มเลิกลัทธิเหยียดผิวในแอฟริกาใต้ในปี ค.ศ. ๑๙๗๖ จึงเป็นทิศทางความก้าวหน้าในทางสังคมที่หลากหลายของมนุษย์ในทศวรรษที่ผ่านมา (ธีรยุทธ บุญมี, ๒๕๔๗) นอกจากนี้ นิตยา มาศะวิสุทธิ (๒๕๔๔) ได้อธิบายบทกวี “Merry-Go-Round” ของ Langston Hughes สืบถึงความรู้สึกความไม่เท่าเทียมกันของคนแอฟริกันอเมริกันที่ ต้องเจ็บปวดเพราะคนผิวดำ กวีเล่าเรื่องผ่านมุมมองของเด็กผิวดำที่อยากเล่นม้าหมุนในสวนสนุก แต่ความคุ่นเคຍกับการแบ่งแยกเหยียดสีผิวในรถเมย์และรถไฟ เด็กผิวดำจึงเกิดความมุงงว่าถ้าเป็นม้าหมุน ซึ่งไม่ได้มีหน้าไม่มีหลังแล้วที่นั่งสำหรับผิวดำอย่างตนจะอยู่ตรงไหน คำถามง่าย ๆ แต่

กลับทำให้ผู้อ่านรู้สึกถึงความเจ็บปวด และตระหนักถึงความไม่ถูกต้องและความไม่ยุติธรรมของสังคม ในความไม่เท่าเทียมกันของคนต่างสีผิว “As I Grew Older” ของ Langston Hughes เป็นบทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่ถูกกล่าวถึงความไฝผื่นของคนผิวดำที่ถูกปิดกั้นเป็นเวลานาน จนทำให้สีผิวความไฝผื่นนั้นไป แต่หลังจากที่ยอมจำนนอยู่กับเงามืดเป็นเวลานาน ก็ตัดสินใจเปลี่ยนแปลงความคิดโดยการลุกขึ้นต่อสู้ เพื่อไขว่คว้าความไฝผื่นนั้นกลับคืนมา

๑๐. สิทธิสตรี เป็นสิทธิ เสรีภาพ ความชอบธรรมในการแสดงออกทางความคิดของผู้หญิง สิทธิสตรี (Women's rights) เช่น สิทธิความชอบธรรมในร่างกายของตน (Bodily integrity) และการตัดสินใจในเรื่องส่วนบุคคล (Autonomy) สิทธิในการออกเสียง สิทธิในการเลือกตั้ง สิทธิในการทำงาน สิทธิในค่าจ้างที่ยุติธรรมหรือรายได้ที่เท่าเทียมกัน เป็นต้น (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, ๒๕๔๕)

บทกวีนิพนธ์ที่สื่อถึงแนวคิดสิทธิสตรี มีจำนวน ๒ เรื่อง ได้แก่ นาฏกรรมบนลานกว้าง และ ไบไม้ที่หายไป บทกวีนิพนธ์ที่มีแนวคิดสื่อความหมายถึงสิทธิสตรี มีจำนวน ๒ บท ดังนี้

ตารางที่ ๑๒ สิทธิสตรี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง/ ชื่อกวี	ชื่อบทกวีนิพนธ์	จำนวน (บท)
๑.	นาฏกรรมบนลานกว้าง/ คมทวน คันธนู	มีแต่แรงเข้าไปรื้อด้วยมือเรา	๑
๒.	ไบไม้ที่หายไป/ จิระนันท์ พิตรปรีชา	อหังการของดอกไม้	๑

บทกวีนิพนธ์ที่สื่อแนวคิดสิทธิสตรี ได้แก่ บทกวีนิพนธ์ “มีแต่แรงเข้าไปรื้อด้วยมือเรา” ของคมทวน คันธนู ดังความว่า

เราผู้หญิงผู้อยู่ในยุคใหม่	เราไม่เป็นเราไม่ใช่ดอกไม้บัว
มีสี่สวयสำหรับประดับประดา	ในแจกันเกลื่อนตาให้ใครชม
เราคือคนมิใช่เครื่องบำบัดใคร่	เรามีตัวมีหัวใจอันเหมาะสม
เราเป็นไทใช้ทาสทุกชั่วระทม	ที่คอยรองรับอารมณ์ให้ผู้ชาย
เราเกิดมาเรามีเสรีภาพ	ใครจะทำหยาบหยาบอย่าคิดหมาย
เรามีเท้าเรามีมืออีกมากมาย	ที่จะทำที่จะทลายทุกทุกคน

เราแบกรับภาระไว้ครั้งหล้า	เราแบกท้องแบกชะตามาแต่ต้น
เราจะยื่นหยัดผยของเพศของตน	แต่จะยอมน้อมจำนนในสังขาร
เราจะฝืนเราจะฝ่าจะกล้ากร้าว	ทุกทุกด้านทุกทุกตัวเราจะย่อ
เราจะงัดทุกทุกเงื่อนที่เคลื่อนำ	กฎที่ครอบเราจะคว่ำทุกทุกครั้ง
จะปลดแอกตัวเองจะเร่งเร้า	เราจะดับความเศร้าด้วยความหวัง
เรามีเสียงกู่ร้องซึ่งก้องดัง	เรามีแรงมีพลังที่จะรวม
เราเหมือนเขาเราคือหญิงอันยิ่งใหญ่	มิใช่เขาที่ใครใครจะคอยสวม
มิใช่เกิดแต่กรรมที่กำรวม	แต่จะร่วมทลายกรรมด้วยกำมือ
เราผู้หญิงต้องสู้เพื่อผู้หญิง	กระแสนคลื่นไม่เคยนิ่งมิใช่หรือ
เราจักต้องมีร้องขอมืออื้อ	มีแต่เร่งเข้าไปรื้อด้วยมือเรา

(คมทวน คันธนู, ๒๕๔๘, หน้า ๕๔-๕๕)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสื่อถึงภาพของผู้หญิงในยุคสมัยใหม่ ที่มีเสรีภาพ มีความคิด
 ความสามารถ มีความกล้าหาญเท่าเทียมกันกับผู้ชาย โดยบทกวีนิพนธ์นี้มีน้ำเสียงปลุกใจให้
 ผู้หญิงตระหนักและเชื่อมั่นในคุณค่าของความเป็นผู้หญิง แม้ว่าจะเลือกเกิดไม่ได้ แต่สามารถ
 ปลดพันธนาการความคิดความรู้สึกว่าตนด้อยคุณค่าเพราะผู้หญิงเป็นเพศที่เสียสละใน
 การตั้งครรรค์ ดังนั้นให้เชื่อมั่น อดทน ภาควุฒิในสิ่งที่ตนเองเป็น และควรต่อสู้เรียกร้อง
 ความชอบธรรมให้กับผู้หญิงด้วยกัน

เนื้อหาในบทกวีนิพนธ์จึงมีความสอดคล้องกับแนวคิดสตรีนิยม คือ ผู้หญิงมีความคิด
 ความสามารถเรียกร้องในเสรีภาพของตนเอง ยืนหยัดและต่อสู้ในสิ่งที่ไม่เป็นธรรมได้เทียบเท่ากัน
 กับผู้ชาย

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่มีแนวคิดสิทธิสตรี คือ “อหังการของดอกไม้” ของ
 จิระนันท์ พิตรปรีชา ความว่า

สตรีมีสองมือ	มันยึดถือในแก่นสาร
เกลียวเอ็นจักเป็นงาน	มิใช่ร่านหลงแพรวพราว
สตรีมีสองตีน	ไว้พายปั่นความใฝ่ฝัน
ยืนหยัดคอยอยู่ร่วมกัน	มิหมายมั่นกินแรงใคร
สตรีมีดวงตา	เพื่อเสาะหาชีวิตใหม่
มองโลกอย่างกว้างไกล	มิใช่คอยชม้อยชวน

สตรีมีดวงใจ	เป็นดวงไฟไม่ผันผวน
สร้างสมพลังมวล	ด้วยเธอล้วนก็คือคน
สตรีมีชีวิต	ล้างรอยผิดด้วยเหตุผล
คุณค่าเสรีชน	มิใช่ปรนการามรณ์
ดอกไม้มีหนามแหลม	มิใช่แยมคอยคนชม
บานไว้เพื่อสะสม	ความอุดมแห่งผืนดิน!

(จิระนันท์ พิตรปรีชา, ๒๕๔๔, หน้า ๕๘-๕๙)

บทกวีนิพนธ์ข้างต้นสื่อถึงแนวคิดคุณค่าของผู้หญิง บทบาทของความเป็นผู้หญิงที่ปรากฏในบทกวีนิพนธ์นั้น แสดงให้เห็นถึงผู้หญิงยุคใหม่มีใจสนใจแค่เพียงความงามของตนเอง แต่ผู้หญิงมีความใฝ่ฝัน มีความหวัง มีความรู้ มีสติปัญญาและกล้ายืนหยัด แสดงการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องเสรีภาพ ความมุ่งหวังของผู้หญิงจึงเป็นการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคมที่เป็นอยู่ในดียิ่งขึ้น ความคิดดังกล่าวจึงมีความสอดคล้องกับแนวคิดสตรีนิยมที่แสดงให้เห็นถึงการยืนหยัดในความสามารถของผู้หญิงที่สามารถช่วยเหลือสังคมให้ดีขึ้น

“อหังการของดอกไม้” ใช้สัญลักษณ์ดอกไม้ แทนผู้หญิง เช่นเดียวกับกับชนบทของวรรณคดีไทยโบราณ แต่บทบาทของผู้หญิงในบทกวีนิพนธ์ของจิระนันท์ พิตรปรีชานั้น ต่างไปจากภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่มีอยู่เดิมเพราะเปรียบเทียบให้อ่านเห็นถึงความเสมอภาคระหว่างชายกับหญิง แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดสตรีนิยมสายเสรีนิยม (Liberal feminism) กล่าวคือ เชื่อว่าผู้หญิงและผู้ชายมีพื้นฐานความเป็นมนุษย์เหมือนกัน (วารุณี ภูริสินธิ์, ๒๕๔๕, อ้างถึงใน Lowe & Benston, ๑๙๙๒; Tong, ๑๙๙๕, Evans, ๑๙๙๖; Beasley, ๑๙๙๙)

แนวคิดสิทธิสตรีเป็นแนวคิดที่มีความเป็นสากล เพราะบทบาทของผู้หญิงในสังคมมีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น การร่วมกันแสดงพลังในการต่อต้าน หรือคัดค้าน การเรียกร้องสิทธิเสรีภาพ ปัจจุบันปรากฏทั่วไปให้เห็นในสังคมโลกทั่วไป ธีรยุทธ บุญมี (๒๕๔๗) กล่าวถึงสิทธิของผู้หญิงในปัจจุบันว่า มีความก้าวหน้าอย่างมาก ผู้หญิงทั้งโสดและแต่งงานเข้าสู่การเข้าร่วมงานวิชาชีพต่าง ๆ มากมาย รวมทั้งได้ก้าวขึ้นเป็นผู้นำทางการเมือง เช่น สภามาตินในอเมริกา มีสมาชิกผู้หญิงถึง ๑๑% สิริมาโว บันดารานัยเก เป็นนายกรัฐมนตรีหญิงคนแรกในปี ค.ศ. ๑๙๖๖ ในช่วงทศวรรษ ๖๐ สตรีในประเทศประชาธิปไตยมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเป็นครั้งแรก และขบวนการต่อสู้เพื่อสิทธิสตรีเริ่มก่อตัวจนมีพลังเข้มแข็งมากในปลายศตวรรษ ผู้หญิงมีสิทธิเสรีภาพในชีวิตการทำงาน การเลือกคู่ครองหรือการหย่าร้างมากขึ้น นอกจากนี้นิตยา มาศะวิสุทธิ์ (๒๕๔๔) ได้วิเคราะห์บทกวีนิพนธ์อเมริกัน ในช่วงทศวรรษ ๑๙๖๐ เมื่อมีขบวนการเรียกร้องสิทธิ

สตรีเกิดขึ้นในสังคมอเมริกัน ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในบทกวีเริ่มเปลี่ยนแปลงใน “The Trees” Adrienne Rich เขียนขึ้นในปี ค.ศ. ๑๙๖๓ สะท้อนภาพผู้หญิงที่รวมพลังกันต่อสู้ค่านิยมที่คับแคบของสังคม กวีสร้างจินตภาพของต้นไม้ที่ถูกกักขังอยู่ในบ้านกระจก เหมือนสภาพของผู้หญิงที่ถูกกักขังในกรอบค่านิยมของสังคมสมัยนั้น แต่ในคืนเดือนหงาย ต้นไม้ได้ตัดสินใจรวมพลังกันเคลื่อนตัวออกจากบ้าน ทะลุกระจกแตกกระจาย แล้วมุ่งหน้าเข้าสู่ป่าใหญ่ ท่ามกลางความยินดีของธรรมชาติรอบข้าง ผู้หญิงใน “The Trees” จึงไม่ใช่ผู้หญิงที่โดดเดี่ยวก้มหน้ารับชะตากรรม แต่เป็นผู้หญิงที่มีความกล้าหาญพอที่จะรวมพลังกันต่อสู้จนสามารถทะลุกรอบประเพณีออกมาสู่โลกเสรีได้

แนวคิดเฉพาะปัจเจกบุคคลในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์

๑. ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา แนวคิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา สื่อถึงในเรื่องของหลักธรรม ความเชื่อ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของผู้คนที่อาศัยอยู่ในสังคมไทย โดยได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายในตนเอง และปัจจัยภายนอกของสังคม ผสานผ่านโลกทัศน์และชีวทัศน์ เพื่อสื่อแนวคิดในบทกวีนิพนธ์

บทกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์พบว่ามีจำนวน ๑๒ เรื่อง ที่สื่อแนวคิดในด้านนี้ได้แก่ เพียงความเคลื่อนไหว นาฏกรรมบนลานกว้าง ปณิธานกวี ใบไม้ที่หายไป มือนั้นสีขาว น้ำก้านกล้วย ในเวลา บ้านเก่า แม่น้ำรำลึก โลกในดวงตาข้าพเจ้า ไม่มีหญิงสาวในบทกวี และหัวใจห้องที่ห้า มีบทกวีนิพนธ์ที่สื่อถึงแนวคิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา จำนวน ๑๐๐ บท ดังนี้

ตารางที่ ๑๓ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

ลำดับ	ชื่อเรื่อง/ ชื่อกวี	ชื่อบทกวีนิพนธ์	จำนวน (บท)
๑.	เพียงความเคลื่อนไหว/ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์	กาลามสูตร	๑
๒.	นาฏกรรมบนลานกว้าง/ คมทวน คันธนู	ความในใจครั้งสุดท้าย	๑

ตารางที่ ๑๓ (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง/ ชื่อกวี	ชื่อบทกวีนิพนธ์	จำนวน (บท)
๓.	ปณิธานกวี/ อังคาร กัลยาณพงศ์	ปณิธานกวี, ดินทรายชีวิตและอมตะศิลป์, พุท ธารมย์, อุดมคติ, เพียงครู่หนึ่งก็มอดม้วยเสมอฝัน, จะถูกขยี้ด้วยกิเลสมาร, โลก ดาราจักร และ พระพุทธรเจ้า, ปริศนาในวิญญาณ, อัดตา ตัณหา และหลักประหาร, กราบพระบรมครู, ดวงใจ นักปราชญ์, กู้ดวงใจ, หลักอารยชน, ระลึกถึง สัพพัญญู, สุสานอวกาศ, ต่อหน้ามะพลับลับหลัง ตะโก, เจียรไนแก้วมณีแห่งชีวิต, พระธาตุพนม, คุณค่าจากอสุภชาคฟ้าดิน, ปัญญาที่เหนือกว่า เวไนยสัตว์, อุปาทาน, บุพการี	๒๒
๔.	ใบไม้ที่หายไป/ จิระนันท์ พิตรปรีชา	ห้วงคำนึง, ว่าง, ชีวิตและเงื่อนไข, มากับสายลม เดือนสิงหา	๔
๕.	มือนั่นสี่ขาว/ ศักดิ์สิริ มีสมสืบ	เด็กกางร่ม, ต่อขา, เยี่ยม, เมล็ดพันธุ์, ข้าวเกรียบ, เต็น, หนานคำ, จังหัน, สวาน้อยในสวน, หาบน้ำ, กิจ, แกว่งสารส้ม, อรุโณทัย, โศลกไพร, เพลง	๑๕
๖.	น้ำก้านกล้วย/ ไพรวรินทร์ ขาวงาม	ชีวิตปริศนาห่อ, นิทานคนกับนก, ใต้กะลามีฟ้า กว้าง	๓

ตารางที่ ๑๓ (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง/ ชื่อกวี	ชื่อบทกวีนิพนธ์	จำนวน (บท)
๗.	ในเวลา/ แร่คำ ประโยคคำ	อารมณ์อรุณ, เคลือบแคลง, ฟอกขวัญเกษม, ขอพร, ลาทุกข์ถวิล, ปลอดภัย, สอนตน, อารมณ์ตน, ลายลักษณ์, ยอกย้อนมาษา, เฉลิมจรรโลงโมลี, พิลาปพิไรครวญ, เสียแรง บำรุงรัก, เพียงจำเพาะเจาะจง, ภูษิต, อาดูรโดย, ไศกาลัย, ดล, ดาล, ยึดพยุง, บัลลังก์ไกว, ลานชีวิต, ประสาทโสมนัส, ผูกพันมั่นคง, นายแห่ง ปริศนา, อติเรกมโนรมย์, มหามหรรสพ, สมรภูมิ, เป็นที่สุดสมปอง, พันลึกพันลือ	๓๐
๘.	บ้านเก่า/ ไชคชัย บ้านทิต'	ตระหง่าน	๑
๙.	แม่น้ำรำลึก/ เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์	หม่อมเมฆ, หน้าต่าง, จักรยาน, ต้นหญ้า, แมวหินบน หลังคา, ใต้ถุน, ลำราง, ใบไม้, มะกอกเต็มตะกร้า	๙
๑๐.	โลกในดวงตาข้าพเจ้า/ มนตรี ศรีรงค์	มะลิลา:ฝนสีน้าพิกาสามสิบห้านาที, ชุตินมา : อาณาจักรแห่งความหวาดกลัวของดักแด้, เรือ กลางทะเล, เพียงพริบตา, ชายคนรักของข้าพเจ้า, ความบอบกับข้าพเจ้า, นิพพานในร้านหมี่เปิดคิ ริวัฒน์, ทั้งท่านแหละทั้งข้าพเจ้า	๘
๑๑.	ไม่มีหญิงสาวในบทกวี/ ชะการีย์ยา อมตยา	กายภาพแห่งความจริง, ฉันทวิธีใช้สีอะไรบันทึก ถ้อยคำแห่งความเศร้า, กรณียวิวาทกับความเงียบ	๓
๑๒.	หัวใจห้องที่ห้า/ อังคาร จันทาทิพย์	หลังรูปนามสันติสุขและเรื่องเศร้า, พรหมแดน, ความฝัน	๓

บทกวีนิพนธ์ที่แสดงถึงแนวคิดตามหลักพุทธธรรม กาลามสูตร เป็นคำสอนที่ พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ชาวกาลามะว่า ไม่ให้เชื่อสิ่งใดอย่างงมงายโดยไม่ใช้ปัญญาพิจารณา ไตร่ตรอง เรื่องราวและคำสอนดังกล่าวปรากฏในบทกวีนิพนธ์เรื่อง “กาลามสูตรสมัย” ของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ดังความว่า

หมู่บ้านหนึ่งนามว่า กาลมะ	เกิดภาวะวุ่นวายหลายสถาน
ขาดผู้นำ ผู้น้อยพลอยรังควาน	อลหม่านมากมายทุกมุมเมือง
เฮที่ไหน เฮด้วย ช่วยเฮนั่น	ที่เจียบงันโง่งมกึ่งมเงื่อง
ที่ยากหู ชูหาง ก็ย่างเยื้อง	ตื่นข่าวลือ ถือข่าวเลื่อง อยู่เนืองนิตย์
จึงพระพุทธรองค์ ทรงโปรดสัตว์	เทศนาดำรัส ตัดโมหันธ์
หลักความเชื่อสืบอย่างในทางธรรม์	คนทั้งนั้นนั่งฟังโดยตั้งใจ
หนึ่งฟังตามกันมาอย่าได้เชื่อ	สองทำกันทุกเมื่อ เชื่อไม่ได้
สามตื่นข่าวปาวมาอย่าเชื่อไป	สี่อย่าไว้ใจแม้แต่ตำรา
ห้าอย่าเชื่อเพราะเดาเอาเองเล่น	หกกะเกณฑ์คาดคะเนไว้ล่วงหน้า
เจ็ดเพราะนึกตรึกตรองหรือตรวจตรา	แปดเพราะว่าต้องตามธรรมเนียมตน
เก้าอย่าเชื่อเพราะเพื่อ ควรเชื่อเขา	สิบครูเราแท้แท้มาแต่ต้น
ก็ใช้จักเชื่อได้น้ำใจคน	จงเชื่อผล เชื่อเหตุ สังเกตเทอญ

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, ๒๕๒๙, หน้า ๖๑-๖๒)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงแนวคิดตามหลักกาลามสูตร คือ พระสูตรที่ พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ชาวกาลามะ หมู่บ้านเกสปุตตนิคม แคว้นโกศล กาลามสูตรเป็นหลัก แห่งความเชื่อที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้ให้แก่พุทธศาสนิกชนเพื่อไม่ให้เชื่อสิ่งใดอย่างงมงาย โดยไม่ใช้ปัญญาพิจารณาให้เห็นจริงถึงคุณและโทษ โดยก่อนจะตัดสินใจเชื่อมีด้วยกัน ๑๐ ประการ ได้แก่ อย่าปลงใจเชื่อเพราะการฟังตามกันมาอย่าปลงใจเชื่อเพราะการยืดยื้อสืบทอดต่อกันมา อย่าปลงใจเชื่อเพราะการเล่าลือ อย่าปลงใจเชื่อเพราะการอ้างตำราหรือคัมภีร์ อย่าปลงใจเชื่อเพราะเดาว่าเป็นเหตุผลกัน อย่าปลงใจเชื่อเพราะการอนุমানคาดคะเน อย่าปลงใจเชื่อ เพราะการคาดเดาจากอาการที่มองเห็น อย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้ากันได้กับทฤษฎีที่ตั้งไว้แล้ว อย่าปลงใจเชื่อเพราะผู้พูดมีลักษณะน่าเชื่อถือ และอย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือที่ท่านเป็นครูของเรา

บทกวีนิพนธ์ที่สะท้อนถึงหลักพุทธธรรม อริยสัจ ๔ อันประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ซึ่งเป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ ได้แก่ กวีนิพนธ์เรื่อง “ว่าง” ของจิระนันท์

พิตรปรีชา ความว่า

คราบตะไคร้เทาหม่นบนขอบตึก	ทักษ์สำนึกทวนถามความเก่าเก่า
สิ่งต่างต่างได้เห็นเป็นเพียงเงา	ความว่างเปล่าหรือจะเปื้อนตามเดือนปี
เกิด มาเพียงผ่านการชดใช้	มีสร้างใหม่ในรอยเดิมเพื่อเติมหนี้
จังหวัดเก่ากรอบวิญญูณกร้านโลกีย์	เชื้อสิ่งที่สังคมอบรมมา
แก่ กับผล ผ่านผ่าน คืองานหนัก	แววหยิ่งศักดิ์สยบไปพร้อมวัยกล้า
ความคิดฝันมันหมายสุดสายตา	เหลือเพียงค่าต่ำแค่ต้องแพ้มัน
เจ็บ สำนึกลึกล้ำกับคำหมิ่น	วาระสิ้น “รุ่นเก่า” เขาเหยียดหยัน
“คนรุ่นใหม่” มากับความฉับพลัน	เจ็บคืนวันที่มีแต่คำแก้ตัว
ตาย ความตายแต่ร่างอย่างเงียบเงียบ	ซ้ำเย็นเฉียบซาเฉยเหมือนยัยยั่ว
ซ่อนสีหน้าหวุ่นคร้ามแฝงความกลัว	มองสีมัวชอกตึก... นึกอีกที่...
ฉันมาที่นี่ ทุกคนเห็น	มีชีวิตลำเค็ญ อยู่ที่นี่
ความว่างเปล่าเท่านั้นฉันเคยมี	และวันนี้จะจากไปในรอยเดิม

(จิระนันท์ พิตรปรีชา, ๒๕๔๔, หน้า ๔๒-๔๓)

บทกวีนิพนธ์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดตามหลักธรรมอริยสัจ ๔ ที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้อันประกอบด้วย ทุกข์ที่เกิดจากการเกิด แก่ เจ็บ และตาย ที่ไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้พ้นและสุดท้ายปลายทางก็คือความว่างเปล่า อันเป็นหนทางเดียวกัน

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่สะท้อนถึงความผันแปรไม่เที่ยงแท้ของสรรพสิ่ง การเกิดดับสลับไปปรากฏอย่างเด่นชัดคือ บทกวีนิพนธ์ “เฉลิมจรรโลงโมลี” ของแรคำ ประโดยคำ ความว่า

เคยเป็นพฤษา	ผจงवादสาขา
เขียวชอุ่มพุ่มใบ	ต่างขยับยอดหยัด
หมายถนัดคนภาลัย	ต่างทรงกันไป
ต่างเจริญเรื่อยมา	
ร่วมทอดร่มพลี	บังแสงแรงรวี
ให้พื้นพสุธา	อาจใบสลดเฉา
ชบเหงามระอา	เป็นกฎธรรมดา
จำต้องพบพาน	
ลมชายไชยพัด	พลิวใบกล่อมสังัด

ได้วังเวงหวาน	ต่างท่วงทำนอง
ร่วมซ้องสราญ	เป็นปรากฏการณ์
ตามฤทธิ์พระพาย	
เปลี่ยนแปลงเปลี่ยนแปลง	เหลือองต่วนสำแดง
แซมใบระบาย	เหมือนแซมเศรำโคก
วิปโยคเหลือหลาย	ร่วงฟ้ากระจาย
ห่มให้ธรณี	
ร่วงไปร่วงไป	ร่วงร้อยอาลัย
อดีตเคยสดขจี	ร้างสิ้นสุขุม
ประทุมโคก	เทวษร่อนทิว
ทนแล้งระทม	
ยังยืนต้นสถิต	ราวไร้ชีวิต
ไร้ความรื่นรมย์	เปลือยกิ่งรับแดด
ที่แผดระดม	กิ่งก้านเกรียมกรรม
เกินพรรณนา	
คือภาพประจักษ์	เห็นให้ตระหนก
แล้งในอุรา	รู้เห็นช้านาน
ร่มลานพฤษภา	แล้งจนชินชา
ร้อนรมบ่มใจ	
บัดนี้ไม้แปลก	ตุ้มตามาแตก
ตามกิ่งไผ่	ค่อยค่อยระบัด
สลัดแล้งไป	จะคืนพุ่มใบ
ช่อ่มเขียวอีกครา	

(แรคำ ประโดยคำ, ๒๕๕๗, หน้า ๑๑๙-๑๒๐)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความไม่เที่ยงแท้ การผันแปรของสรรพสิ่ง เปรียบได้กับดังเช่นต้นไม้ที่มีการผลิใบสดชื่น แผ่กิ่งก้านสาขาให้ร่มเงา แล้วร่วงโรยเมื่อเวลาผ่านไป แต่ก็มีใบไม้บนกิ่งก้านใหม่งอกงามระบัดใบเขียวช่อ่มหม่นเวียนเปลี่ยนไป

ภาพของการหม่นเวียนเกิดดับสลับไปของใบไม้นี้ แสดงให้เห็นถึง แนวคิดหลักไตรลักษณ์ตามหลักพุทธธรรมคือความไม่เที่ยงแท้ของสรรพสิ่ง การหม่นเวียนเกิดดับสลับไปตามวิฏฐะ

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงเกิดดับสลับไป
ไม่มีความจริงยั่งยืน ได้แก่ บทกวีนิพนธ์ “ลำราง” ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ดังความว่า

สักครู่สายน้ำนำพา	ใต้ฟ้าสีฟ้า
ผกามาลีสีเหลือง	
สายน้ำก็ย่านบ้านเมือง	ร่วงโรยรุ่งเรือง
หลากร้อยราวเรื่องลำราง	
ดอกไม้ใจคนต้นทาง	ลอยมาอ้างอ้าง
สู่คนเบื้องล่างกว้างไหว	
ที่ฉันนั่งนี้มีใคร	ย้อนหลังกลับไป
มีไหมใครคอยร้อยปี	
หรือฉันรอคอยถอยหนี	สิ่งใดไม่มี
สิ่งที่ไม่ย้อนกลับมา	

(เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์, ๒๕๔๙, หน้า ๕๓-๕๔)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่ง ทั้งธรรมชาติ
และบ้านเมืองที่มีพัฒนาการความเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา หรือแม้แต่ช่วงเวลาที่ผ่านมาแล้ว
ของชีวิตที่ไม่สามารถย้อนกลับไปได้อีก ซึ่งสอดคล้องกับหลักไตรลักษณ์คือความผันแปรไม่เที่ยง
ของสรรพสิ่งบนโลกใบนี้ และชีวิตมนุษย์ก็เป็นเช่นเดียวกัน บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวเปรียบชีวิตมนุษย์
เป็นเช่นเดียวกับลำราง ซึ่งหมายถึงสายน้ำเล็ก ๆ ที่ดำรงอยู่ และในขณะเดียวกันเวลาในชีวิตมนุษย์
ก็เป็นเช่นสายน้ำ ที่ไม่สามารถไหลย้อนคืนได้

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่สื่อแนวคิดหลักพุทธธรรม อันได้แก่ หลักไตรลักษณ์
คือ บทกวีนิพนธ์เรื่อง “เพียงพริบตา” ของมนตรี ศรียงค์ ดังความว่า

อนิจจา - เกิดมาแล้วตายไป	ณ มหรรณพไคที่ว่ายล่อง
ลอยตัวสะเปะสะปะ – ประดับประคอง	เพื่อดิ่งลงไปกองใต้ท้องน้ำ
พริบตา – อายุก็ลู่วับ	เดี๋ยวก็วันผ่านไป – เดียวก็ค่า
กับสิ่งที่เรียกว่า – ชะตากรรม	พรั่งพร้อยรอยย่ำมาตามวัย
พ่นควันเป็นรูปสถูปคร่ำ	เขรอะคล้ำครบเขียวของตะไคร่
เป็นรูปเทียนหรือดวง – เป็นปวงไฟ	ที่พร้อมจะเผาไหม้ดอกไม้จันทร์
อนิจจา อนิจจา อนิจจา	มวธธาตุที่ก่อมา – อายุสั้น
มอดลงทีละนิด – นิดละวัน	เป็นถ่านถ้าเขม่าควันแล้วอันตรายาน

พ่นอีก – เป็นรูปความว่างเปล่า	ความเหงา ความเศร้าโศก ความฟุ้งซ่าน
เอื่อยอ้อย อ้อยอิ่ง นิ่งนาน	สุสาน เวลา ชะตากรรม!
พริบตาที่อีกทศวรรษ	พุทธศักราชผลัดกันมาอย่า
จืดจ๋อรร้อย ตาดำดำ	มองฟ้าค่าเงียบเงียบเย็นเยียบใจ
มอดลงทีละนิด – ชีวิตเอย	ลามเลยรวดเร็วรุกได้
อนิจจาเกิดมาเพื่อตายไป	เหมือนมอดไหม้บุหรี – หนอชีวิต...
พริบตา – อายุก็ลู่ว	สวระไบบ้างมีหนอชีวิต?

(มนตรี ศรียงค์, ๒๕๕๐, หน้า ๑๔๑-๑๔๒)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสื่อแนวคิดตามหลักไตรลักษณ์อย่างเด่นชัด คือความไม่เที่ยงแท้แปรผันในสรรพสิ่ง การเกิด มีชีวิตอยู่เพื่อเผชิญหน้ากับชะตากรรม และดับสูญสิ้นไป ระยะเวลาผ่านไปด้วยความรวดเร็ว ไม่นานก็สิบปี ชีวิตมนุษย์นี้ช่างมีเวลาสั้นนัก ไม่ต่างอะไรกับมวนบุหรีที่มอดลงไปเรื่อยๆ จากภาพในบทกวีสะท้อนให้เห็นถึงหลักแนวคิดในความไม่จีรังยั่งยืนของชีวิต กวีได้ทิ้งท้ายให้ผู้อ่านขบคิดว่า เมื่อเวลาล่วงผ่านไปและชีวิตสูงวัยขึ้นก็ควรทบทวนว่าได้ทำสิ่งใดอันเป็นสาระประโยชน์บ้างหรือไม่อย่างไร

บทกวีนิพนธ์ที่มีแนวคิดสื่อถึงการทบทวนจิตใจของตนเองหรือการหมั่นขัดเกลาจิตใจของตนเอง ได้แก่ บทกวีนิพนธ์เรื่อง “กัจ” ของศักดิ์สิริ มีสมสืบ ความว่า

ตบยุงทีละตัวตบไม่สิ้น
 บึงน้ำเน่าคูลุงกลิ่นอย่าเกลือกกั้ว
 ทำต้นธาวให้ใสไม่ชุ่มมัว
 ตรองจิตใจให้ทั่วให้ถ่องแท้
 คือกัจอันควรแก้แลขัดเกลา
 อย่างมุงตบยุงทีละตัว
 อย่างมัววิดบึงน้ำเน่า
 พากเพียรเติมน้ำใหม่ไปบรรเทา
 แม้จะนานน้ำเน่าย่อมเจือจาง
 จักสะท้อนเงากระจ่างแห่งจันทร์เพ็ญ
 ใหนักน้อยชมเล่นเย็นใจเอย.
 (ศักดิ์สิริ มีสมสืบ, ๒๕๕๑, หน้า ๘๖)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการฝึกจิต ทบทวนจิตใจ ชัดเภาลจิตใจของตนเอง ให้สดใสอยู่เสมอ โดยใช้ความเปรียบเทียบกับการตบยุงที่ไม่มีวันจะตบได้หมด เหมือนกับมนุษย์ ที่คิดจะกำจัดคนชั่วให้หมดไปนั้น ไม่มีวันจะเป็นไปได้ หรือการทำลายบึงน้ำเน่าอันเป็นแหล่ง เพาะพันธุ์ยุงด้วยการวิดน้ำนั้นก็ทำไม่ได้เช่นเดียวกัน เพราะบึงน้ำเน่านั้นเปรียบได้กับจิตใจ ของมนุษย์ที่มีอยู่ทุกคน หากแต่ว่ามนุษย์สามารถชัดเภาลจิตใจของตนเองโดยการหมั่นฝึกฝนจิตใจ รับสิ่งที่ดีและทำในสิ่งที่ดี บึงน้ำหรือภาวะในจิตใจของมนุษย์ก็จะมีควมฟ่องใสและสามารถเป็นที่ พึ่งพิงของสิ่งมีชีวิตอื่นบนโลกใบนี้ได้อย่างร่มเย็น

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งทีแสดงหลักแนวคิดของลัทธิเต๋า คือ อุดมคติในการใช้ชีวิต ด้วยควมอิสระเสรีทีหลุดพ้นจากกิเลส การทำความเข้าใจกฎของธรรมชาติ และเรียนรู้ใช้ชีวิตอยู่ อย่างสันโดษ ซึ่งปรากฏในบทกวีนิพนธ์ “กายภาพแห่งควมจริง” ของชะการีย์ยา อมตยา ดังควมว่า

ควนแลกลินฐูปกำจาย
 ฝี่เสื่อประหลาดของจวงจ้อ
 ไร่ชีวิตและเลือดเนื้อ
 โบายบินหมื่นแสนลี้
 ฝ่าข้ามห้วงมหาสมุทร
 จากตะวันออกสู่ตะวันตก
 จากหุบเขาสดเห็นหนองน้ำริมฮวงโห
 สู่อ่านองแร๊พและสันกำแพงพ่นสีกลางมหานครนิวยอร์ก
 ยุคแคบปีตอลิสมีโกลบอลไฮลเซชั่น
 ฝี่เสื่อธรรมดากลายเป็นเทพเจ้า
 ในสำนักธรรมของชาวตะวันตก
 ในควมมีคือควมไม่มี
 ในควมว่างคือควมเต็ม
 ฝี่เสื่อไม่ได้เกิดเป็นจวงจ้อ
 จวงจ้อไม่ได้เกิดเป็นฝี่เสื่อ
 เมื่อแวนโก๊ะหว่าดดอกทานตะวัน
 ดอกทานตะวันทั้งโลกก็เป็นเช่นนั้น
 เมื่อจวงจ้อเขียนถึงฝี่เสื่อ

ผีเสื้อทั้งโลกเป็นเช่นนั้น

(ชะการีย์ยา อมตยา, ๒๕๕๖, หน้า ๔๒-๔๓)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสื่อถึงแนวคิดตะวันออกตามแบบอย่างหลักคิดของลัทธิเต๋า และหลักธรรม ตามแบบอย่างคำสอนในพุทธธรรม โดยสื่อได้สองนัย ดังนี้

นัยแรก กวีได้เปรียบเทียบความโดยแฝงนัยถึงหลักคำสอนของลัทธิเต๋า คือ ความเข้าใจ เข้าถึงชีวิต ดังหลักคำสอนของ จวงจื้อ ปฐมจารย์ในลัทธิเต๋า จวงจื้อสอนให้เข้าใจตามครรลอง ตามอย่างลัทธิเต๋า คือ เข้าใจในครรลองของกฎธรรมชาติ เรียนรู้การมีชีวิตอยู่อย่างสงบด้วย ความเรียบง่าย

นัยที่สองในความมีคือความไม่มี ในความว่างคือความเต็ม นั้นเป็นหลักคิด ตามคำสอนของพระพุทธศาสนา หมายถึง トラบโดที่มนุษย์ยังมีกิเลส ความอยากได้ อยากมี เมื่อนั้นดวงจิตก็ยิ่งว่างเปล่า หมกมุ่นจนปล่อยวางไม่ได้ ไม่สามารถเข้าถึงหรือบรรลุดุธรรมได้ แต่ในทางตรงกันข้าม หากมนุษย์มีความพอ คือความว่างเปล่า ไม่ยึดมั่น ยึดติดในสิ่งนั้น นั้นย่อมหมายความว่าผู้นั้นมีความเต็มเปี่ยมภายในจิตใจ ในบทสุดท้ายของบทกวีนิพนธ์นี้สื่อแนวคิดว่า ไม่ว่ามนุษย์จะเกิดในถิ่นใดที่ได้ก็ล้วนแล้วแต่มีความเป็นมนุษย์เทียบเท่าเสมอกันอย่างมีอิสระเสรี ทั้งสิ้น

๒. ความหวัง สื่อถึงการแสดงความหวัง ในการปลดปล่อยประโลมใจ เมื่อพบกับอุปสรรค ปัญหาสังคม อำนาจความอยุติธรรมที่เกิดขึ้น ที่ผู้คนในสังคมมีความเจ็บปวด โศกเศร้าสะเทือนใจ ต้องการให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

บทกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ พบว่า มีจำนวน ๗ เรื่อง ที่สื่อแนวคิดในด้านนี้ ได้แก่ ไบไม้ที่หายไป ม้าก้านกล้วย ในเวลา บ้านเก่า แม่น้ำรำลึก โลกในดวงตาข้าพเจ้า และไม่มีหญิงสาวในบทกวี มีบทกวีนิพนธ์ที่สื่อถึงแนวคิดความหวังมีจำนวน ๒๘ บท ดังนี้

ตารางที่ ๑๔ ความหวัง

ลำดับ	ชื่อเรื่อง/ ชื่อกวี	ชื่อบทกวีนิพนธ์	จำนวน (บท)
๑.	ใบไม้ที่หายไป/ จิระนันท์ พิตรปรีชา	สุสานทราย, ปรัชญารাত্রี, คนหาปลา, หมายถึง จากเมืองหนาว, และแล้วก็เลื่อนไป	๕
๒.	ม้าก้านกล้วย/ ไพโรจน์ทร์ ชาวงาม	ม้าก้านกล้วย ๔, ดวงดาวของคนช่างฝัน, ทุ่งไทย ไม่เคยเห็นหนาว, เธอเพื่อฝันเอาบ้านเอาเมือง, โลกน่ารักอยู่หรือ, ตะวันออก – ตะวันตก, ม้า ก้านกล้วย, ฝันกลมเมือง, ณ หวังคำนึง, เจ้าดา ริกา	๑๐
๓.	ในเวลา/ แรคำ ประโดคำ	แสนสิริวิเศษ	๑
๔.	บ้านเก่า/ โชคชัย บัณฑิต'	ใจขุนโจร, ชานเรือน	๒
๕.	แม่น้ำรำลึก/ เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์	ว่าว, ชายฝั่ง, ตะเกียง	๓
๖.	โลกในดวงตาข้าพเจ้า/ มนตรี ศรีรงค์	หลังคืนฝันร้าย	๑
๗.	ไม่มีหญิงสาวในบทกวี/ ชะকারีเยา อมตยา	ปีก, เจียบังัน วัจนภาษามนุษย์, จากจักรวาลอัน ไกลโพ้น, ประวัติศาสตร์, ข้ามาตามหาบทกวี, คีต กาล บรรณาการแต่เจ้าชาย	๖

บทกวีนิพนธ์ “ชานเรือน” ของ โชคชัย บัณฑิต' เป็นบทกวีนิพนธ์แสดงแนวคิดที่ว่า
ความหวังของมนุษย์จะต้องยืนหยัดต่อไปได้ ในท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคม
ดังความว่า

ลมร้ายพ่ายลาดูฟ้านี้	ชานเรือนลุ่มกึ่งแลยั้งเศร้า
หลังคาเปิดค้างเมฆบางเบา	กระดานบ้านเก่าพาดเสาเอียง
กองกายไม้เรือนไม่เหมือนบ้าน	เรือนชานคว้านแยกแตกหลายเสียง

ตกทับไต้ถุนกลิ้งหลุนเคียง	ตุ้มแยกแตกเกลี้ยงยั้งเฉียงเท
เพียงพลิกกระดานซากบ้านเก่า	หมายเข้ารีอค้นต้องสนเทห์
กลางซากเรือนเก่าไม้เสาเซ	ต้องเสนหีสีเขียวเรียวยุวนั้น
ยังข้าวกราวกระจายยั้งพายพลัด	กล้าระบัดบางใบมิได้ห้วน
สุดลมหายใจไต้ต้นต้น	เพียงหันมองฟ้าขึ้นตานัก

(โชคชัย บัณฑิต, ๒๕๔๗, หน้า ๑๑๗)

บทกวีนิพนธ์ข้างต้นแสดงให้เห็นภาพบ้านเก่า พังทลายไปด้วยแรงของลมพายุ ซึ่งสื่อถึงนัยทางสังคมว่า สังคมที่มีอยู่เดิมถูกเปลี่ยนแปลงด้วยกระแสของสังคมยุคใหม่ แต่ถึงกระนั้นต้นกล้าเล็ก ๆ ซึ่งเปรียบได้กับผู้คนที่อยู่ในสังคมนั้นก็ยังมีผู้ที่ไม่ห้วนไหว เพราะในจิตใจมีความมุ่งมั่น และมีความหวังที่จะยืนหยัดต่อไป บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความหวังของผู้คนในสังคมว่า ถึงแม้ว่าสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม แต่หากมนุษย์เรามีความหนักแน่นก็จะทำให้มองเห็นว่าบนโลกนี้ยังมีความงดงามหลงเหลืออยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงนั้น

บทกวีนิพนธ์ “หลังคืนฝันร้าย” ของมนตรี ศรียงค์ เป็นบทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่ง ที่สื่อความถึงความหวังของมนุษย์ที่ยังคงดำรงอยู่แม้ว่าจะผ่านอุปสรรคสักกี่ครั้งก็ตาม ดังความว่า

ชีวิตถูกปลุกให้ลุกตื่น	หลังคืนคืนดีก -- พริกเคี้ยว
โลกกำลังตกแต่งด้วยแสงเงา	ชัดแจ้งแรงเร้าเต็มเงาตา
ให้มองเห็นสีสันอันบรรเจิด	สดใสฉายเชิดหนอโลกหล้า
ดูขนาดราวแปรงได้แต่งทา	ของลายผ้าบาติกพลิวพลิกลาย
ปลุกชีวิตให้ตื่นมาตื่นต้น	โลกอันวิจิตร – อาทิศย์ฉาย
อาณาเขตขอบรอบรอบกาย	ฝันร้ายคืนวานได้ผ่านพ้น...

(มนตรี ศรียงค์, ๒๕๕๐, หน้า ๙๙)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสื่อความให้เห็นถึงความหวังของมนุษย์ในสังคมว่า เมื่อมนุษย์เราต่างร่วมฝ่าฟันชะตากรรม ปัญหาอุปสรรค ความสูญเสีย และความโศกเศร้าแล้ว จะมีวันที่พบกับความอบอุ่น สดชื่น และสดใสอีกครั้ง บทกวีนิพนธ์นี้จึงมีน้ำเสียงปลุกปลอบให้กำลังใจแก่ผู้ที่เศร้าหมองอย่างมีความหวังว่าอีกไม่นานจะมีวันที่สมความปรารถนาที่ตั้งใจ ซึ่งโลกอันวิจิตรที่สนั่นถึงสังคมในอุดมคติที่มีความรักความอบอุ่นต่อกันระหว่างมวลมนุษย์

๓. การเชิดชูบุคคลและอาชีพที่สร้างคุณค่าแก่แผ่นดิน สื่อถึงบุคคลต่าง ๆ ที่กระทำคุณประโยชน์แก่สังคม

บทกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์พบว่ามีจำนวน ๗ เรื่องที่สื่อแนวคิดในด้านนี้ ได้แก่ เพียงความเคลื่อนไหว นาฏกรรมบนลานกว้าง ปณิธานกวี แม่น้ำรำลึก โลกในดวงตาข้าพเจ้า ไม่มีหญิงสาวในบทกวี และหัวใจห้องที่ห้า มีบทกวีนิพนธ์ที่สื่อถึงแนวคิดการเชิดชูบุคคลและอาชีพ ที่สร้างคุณค่าแก่แผ่นดินมีจำนวน ๑๘ บท ดังนี้

ตารางที่ ๑๕ การเชิดชูบุคคลและอาชีพที่สร้างคุณค่าแก่แผ่นดิน

ลำดับ	ชื่อเรื่อง/ ชื่อกวี	ชื่อบทกวีนิพนธ์	จำนวน (บท)
๑.	เพียงความเคลื่อนไหว/ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์	ใบไม้ในป่า	๑
๒.	นาฏกรรมบนลานกว้าง/ คมทวน คันธนู	แต่เพื่อนหนังสือพิมพ์, นักเขียน : นักสร้างศิลปะ	๒
๓.	ปณิธานกวี/ อังคาร กัลยาณพงศ์	ตามเยี่ยงอย่างแก้วมณีแห่งชีวิต, ศิลปิน, เกียรติยศของกุลสตรี	๓
๔.	แม่น้ำรำลึก/ เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์	สาวगीเดือนกุมภาพันธ์	๑
๕.	โลกในดวงตาข้าพเจ้า/ มนตรี ศรีรงค์	ลายกนก, หลับตาเถิดเธอ, เหมือนเทือกเขาบรรทัด จะร้องไห้	๓
๖.	ไม่มีหญิงสาวในบทกวี/ ชะকারีเยา อมตยา	ด้วยบทกวีนี้ ฉันจารึกนามให้ท่านซีดี, ความรู้, การเดินทางของบทกวีบทหนึ่ง, ในภาพเงาเหมือน, เก้าอี้ห้าขา, ไม่มีหญิงสาวในบทกวี, โพนนิพนพาน กวี	๗
๗.	หัวใจห้องที่ห้า/ อังคาร จันทาทิพย์	รมณีย์ดอกไม้	๑

บทกวีนิพนธ์ “ใบไม้ป่า” ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เขียนขึ้นเพื่อระลึกถึงและไว้อาลัย จิตร ภูมิศักดิ์ ดังความว่า

...ไปไม้ป่าชื่อจิตร ภูมิศักดิ์	ได้ร่วงแล้วลงเป็นหลักให้โลกเลื่อง
ตั้งเทียนป่าปลุกแสงขึ้นแรงเรือง	ไม่เปล่าเปลือยลมปรานที่ด้านลม
ลมประสานเสียงแคนว่าแคนแคน	เปิบข้าวทุกคราวแคนความชื่นชม
เห็ญอกรินตากุแล้งน้ำแห้งตรม	ร่างกุ่มชานใช้จนเชียวควา
เสียงปี่ดังเปรียบกว่าเสียงปาก	ก็ปิดฉากชีวิตมีดีมีดีหนาว
แต่วิญญูณคือทิพย์ที่ยืนยาว	ตั้งดวงดาวยิ่งดียิ่งดีคืนดา
กาลเวลาฆ่าจิตร ภูมิศักดิ์	กาลเวลาก็ตระหนกประจักษ์ค่า
กาลเวลาฆ่าคนดีทุกทีมา	แต่เวลาก็ทูนเทิดเชิดคนดี
ไปไม้ร่วงหนึ่งไปในราวป่า	เพื่อแตกมาเป็นใบใหม่ในทุกที่
จิตรหนึ่งดวงดับไปในวันนี้	เพื่อจะมีจิตรใหม่มากมายดวง
ถ้าสัตว์เมืองสร้างเมืองเป็นป่าได้	เราก็เหมือนใบไม้ในเมืองหลวง
ที่โยหาป่าเขาเบลีวเปล่าปวง	จิตรจะร่วงลงทั้งป่าเข้ามาเมือง

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, ๒๕๒๙, หน้า ๙๒-๙๓)

จากบทกวีดังกล่าวแสดงเนื้อหาที่ระลึกถึง จิตร ภูมิศักดิ์ โดยเปรียบเทียบกับใบไม้ในป่าที่ร่วงหล่นลง เหมือนกับชีวิตที่ดับลงแล้ว แต่การดับลงของชีวิตหรือการเสียชีวิตของจิตร ภูมิศักดิ์ มิได้สูญเปล่า เพราะแนวคิดและอุดมการณ์ที่ก่อเกิดนั้นได้ถูกหล่อหลอม หยั่งรากอยู่ในชีวิตและจิตวิญญาณของผู้คนอีกมากมาย

จิตร ภูมิศักดิ์ เป็นนักคิดนักเขียนและเป็นนักปฏิวัติทางความคิด โดยมีความคิดต่อต้านระบบอำนาจเผด็จการ จิตร ภูมิศักดิ์ เขียนบทความสะท้อนปัญหาสังคมไทย ประณามผู้เอารัดเอาเปรียบ เขาเคยถูกจับในข้อหา สมคบกันกระทำความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในและภายนอกราชอาณาจักร และกระทำการเป็นคอมมิวนิสต์ เมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ เขาถูกคุมขังจนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๗ จึงได้รับการปล่อยตัวและพ้นจากข้อหาของทางการ หลังจากออกจากคุก จิตร ภูมิศักดิ์ เดินทางสู่ชนบทภาคอีสาน เพื่อเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในนามสหายปรีชา ต่อมาเขาถูกล้อมยิงจนเสียชีวิตในป่า ที่อำเภอมหาชัยภูมิ จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๙ ผลงานทางของจิตร ภูมิศักดิ์ เช่น โฉมหน้าศักดินาไทย, ภาษาและนิรุกติศาสตร์, ศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชน, โองการแข่งน้ำ และข้อคิดใหม่ในประวัติศาสตร์ไทยลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา, บทเพลงปฏิวัติภูพาน, บทเพลงแสงดาวแห่งศรัทธา ฯลฯ

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่มีเนื้อหาเชิดชูและระลึกถึงบุคคลสำคัญ คือ ตามเยี่ยงอย่าง
แก้วมณีแห่งชีวิต บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวเขียนเพื่อระลึกถึง เสฐียรโกเศศ นาคะประทีป
ดังความต่อไปนี้

เสฐียร สถิตคุณค่าแท้	แต่มนุษย์ โลกนา
โกเศศ วิเศษแก่นวิสุทธิ์	สิ่งแก้ว
นาคะ ทิพย์ร่ายพระพุทธร	มนตร์มิ่ง เปรียบธา
ประทีป สวรรค์สว่างแพรว	พรางฟ้าวรรณศิลป์ ฯ
พรหมินทร์กีนงอกง้วน	ดินหอม ก็ดี
บุปผชาติอาจตรมตรอม	อกไหม้
อักขระนำทะเลนุถนอม	ยิ่งกว่า
เก็บแก่นไทรปฏิภได้	ค่าล้ำโลกสาม ฯ
งามวรรณศิลป์ไปสิ้น	สุคนธรส
ธาค่าอมตะหอมหมด	โลกม้วย
วิญญานยังเกียรติยศ	คงอยู่
คู่แผ่นดินฟ้าดินด้วย	ตราบได้นิรพาน ฯ

(อังคาร กัลยาณพงศ์, ๒๕๔๗, หน้า ๙๕)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวเขียนเพื่อเชิดชูบุคคลที่กระทำคุณประโยชน์แก่แผ่นดิน
เสฐียรโกเศศ นาคะประทีป ซึ่งเป็นนามปากกาของศาสตราจารย์พระยาอนุমানราชชน นักเขียน
นักประวัติศาสตร์ นักนิรุกติศาสตร์ และพระยาสารประเสริฐ (ตรี นาคะประทีป) ผู้เชี่ยวชาญ
การแปลภาษาไทย บาลี สันสกฤต นามปากกา การแปลของเสฐียรโกเศศ นาคะประทีป เป็นที่รู้จัก
อย่างกว้างขวางจากการแปลวรรณกรรมคลาสสิกเรื่อง กามนิต วาสัญญี โดยเนื้อหาในบทกวีนิพนธ์
ยกย่องสุนทรียรสในถ้อยคำและถ้อยความในงานวรรณกรรมของท่านว่ามีวรรณศิลป์ที่งดงาม
มีคุณค่าเป็นอมตะและอยู่คู่กับแผ่นดินตลอดไป

บทกวีนิพนธ์ “ลายกนก” ของมนตรี ศรีรงค์ เขียนเพื่อระลึกถึงและเชิดชูผลงานการเขียน
วรรณกรรมของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ดังความว่า

...เรามาเพียงชั่วคราวมาอยู่ร่วม	หลอมรวมความมีต่างสีสัน
เกื้อกูลเผื่อแผ่กันแก่กัน	สอดรับสัมพันธ์และกลมกลืน
เป็นลายกนกแตกยอดที่ทอดไป	เคลื่อนไหวซ้อยชดกันสดชื่น
เกิดความงามลึกลุ่มอันชุ่มชื้น	ร่วมตื่นตกปลายอีกหลายลาย

เป็นเส้นสายลายศิลป์ – แผ่นดินเดียว พันเกลียวซ้อนเส้นเร้นสาย
คือความวิจิตรอันผลิพราย ร่วมเกิดตายในโลกใบเดียวกัน
ม้วนหัวลากเส้นเป็นนก ก็ศกก็ศกก็โคกคัลย์
ลายนกโลงที่โลกขลุ่ยนั้น เรียกเผ่าพันธุ์ร่วมโลก – กนกพงศ์!
(มนตรี ศรีรงค์, ๒๕๕๐, หน้า ๑๑๒-๑๑๓)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงการยกย่องฝีมือการเขียนของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ว่ามีเส้นสีลิลลาที่มีชีวิตชีวางดงามในเชิงวรรณศิลป์ การจากไปของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์จึงเป็นความสูญเสียโคกเศร้า

กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ เป็นนักเขียนไทยภาคใต้ บทกวีนิพนธ์บทแรกที่เขียนในช่วงมัธยมศึกษาตอนต้นชื่อว่าความจริงที่เป็นไป ตีพิมพ์ลงในสยามใหม่ ในช่วงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเข้าเป็นสมาชิกยุคก่อตั้งของกลุ่มนาคร กลุ่มทำงานด้านศิลปะวรรณกรรมที่สำคัญของภาคใต้ ต่อมา มีผลงานมาโดยลำดับ เช่น เรื่องสั้น ดุจตะวันอันเจิดจ้า บทกวีนิพนธ์ ป่าน้ำค้าง ต่อมาช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๒ ออกหนังสือรวมเรื่องสั้นชุดสะพานขาด ได้รับรางวัลเรื่องสั้นช่อการะเกด และได้รับการแปลเป็นภาษาญี่ปุ่น ต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๓๙ เรื่องสั้นโลกใบเล็กของซัลมาน ก็ได้รับรางวัลช่อการะเกดอีกครั้ง และผลงานเรื่องสั้นอีกหนึ่งเรื่องคือคนใบเลี้ยงเดี่ยว ก่อนที่เขาจะได้รับรางวัลสร้างสรรคย์ยอดเยี่ยมแห่งชาติเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๙ จากเรื่องสั้นแผ่นดินอื่น

กวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่แสดงการเชิดชูยกย่องบุคคลและระลึกถึงด้วยความอาลัย คือ “ด้วยบทกวีนี้ ฉันจารึกนามให้ท่านซีดี” ของชะการีย์ยา อมตยา ดังความว่า

...โอ ดวงวิญญาณแห่งบรรพบุรุษ
ซีดี ถ้าท่านยังอยู่เฉกเช่นวันวาร
การใดที่ฉันและผู้คนของเรา
ควรจักกระทำและไม่ควรกระทำ
อยู่หรือไป นั่นคือคำถามที่น่าคิด
ฉัน ณ บัดนี้ หลงทางไปในป่า
แห่งภาพลวงและมายาฝัน
ทั้งมารร้ายตามมาหลอกหลอน
และเผด็จการทรราชคร่าชีวิต
ไม่เหลือริ้วรอยแห่งความสุขสงบ
ขบวนพาเหรดตบเท้ากันเข้ามา

ใต้เงาจันทร์กระจ่างฟ้า
เสียงหมาหอนในหุบเขา
รถไฟที่แล่นไกลออกไป
ลมอบอ้าวในคำคืนที่มีดมิด
ด้วยความปรารถนาหิวกระหาย
โลกโมโหสิ้นในอำนาจ
แต่ลมหายใจแห่งกวี
บุตรหลานผู้สืบวัฒนธรรม
จะเป็นบันทึกเป็นตำนานเล่าขาน
ให้คงอยู่ตลอดกาล

(ชะการ์รีย์ยา อมตยา, ๒๕๕๖, หน้า ๒๑-๒๒)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวมีเนื้อหาเรื่องความระลึกถึงดวงวิญญาณของท่านชียีตย์หรือชียีตย์ ผู้เฒ่าที่เคารพในชนเผ่าของอาหรับ โดยผู้ประพันธ์ใช้ถ้อยคำนำเสียงของการภาวนาบอกกับท่านว่าในขณะที่สังคมเกิดความเลวร้ายขึ้นเพราะอำนาจเผด็จการของผู้หน้าที่ครอบงำประชาชนไม่มีเสรีภาพและความสงบสุขเกิดขึ้น แต่ถึงกระนั้นชีวิตและจิตวิญญาณของกวีจะทำหน้าที่นำพาและสืบทอดวัฒนธรรม อันเป็นเจตนารมณ์ของท่านเพื่อเป็นตำนานสืบทอดต่อไปบนโลกใบนี้

บทกวีนิพนธ์ “รมณีย์ดอกไม้” ของอังคาร จันทาทิพย์ เป็นกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่มีแนวคิดการเชิดชูบุคคลที่มีคุณค่าต่อวงการวรรณกรรมไทย คือ ‘รงค์ วงษ์สวรรค์’ ซึ่งเป็นนักเขียนไทยที่มีจำนวนการเขียนแปลกใหม่ในช่วงยุคสมัยหนึ่ง ดังความว่า

Tune in:

บนถนนสายนั้นถึงวันนี้
จำหลักในวัยหนุ่มนั้นจนบั้นปลาย
รักทุกต้น ทุกใบ ทุกไม้ดอก
สยาย “วงษ์สวรรค์” บรรณพิภพ
รมณีย์ดอกไม้ในผู้สร้าง
ดอกไม้ปลูกดอกไม้ประกายผกา

บรรสานสีสันทอดตลอดสาย
กลุ่มกลิ่นอาย ภาพทั้งมวลอยู่ถ้วนครบ
เบ่งบานออกบอกความฝัน – จริงบรรจบ
อวลชลบหอมผ่านกาลเวลา
หยัดหนทางมั่งแมลสิ่งสู่เบื้องหน้า
เบ่งบานเนิ่นนานข้ามุฟผาชน...

drop out :

มีร่าง'รงค์'รมณีย์สีดอกไม้มากลิบทุกกลีบ ใบทุกใบ ต้นทุกต้น
ชีวิตมอบสวนสวรรค์ดาลใจตลอด รักดอกผลงานสะพรุ้งอยู่ยั่งยืน...
(อังคาร จันทาทิพย์, ๒๕๕๖, หน้า ๑๑๓-๑๑๔)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวแสดงความยกย่องเชิดชู ลีลาการเขียนของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์' มีวรรณศิลป์ที่มีความงดงามและมีคุณค่าต่อสังคมโลก โดยเปรียบเทียบว่าผลงานของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์' นั้นจะยังคงเจริญงอกงามดังเช่นดอกไม้เป็นอมตะอยู่คู่กับโลกใบนี้

'รงค์ วงษ์สวรรค์' เป็นนักเขียนไทยที่มีผลงานวรรณกรรมมากมาย วรรณกรรมของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์' มีลีลาการใช้ภาษาที่เป็นเอกลักษณ์ จนมีผู้ขนานนามว่าพญาอินทรีแห่งสวนอักษร เพราะเขียนได้อย่างโดดเด่นเป็นพิเศษ มีลีลาการใช้ภาษาที่เรียกว่านอกขนบ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (๒๕๑๔) กล่าวถึง 'รงค์ วงษ์สวรรค์' ว่าใช้ภาษาอย่างนักเลง จะใช้คำที่เคยใช้ในสภาพต่ำสุดในที่สูงก็ได้ จะใช้คำที่เคยใช้แต่โบราณในจังหวะที่เกี่ยวกับสมัยใหม่ก็ได้ ผลงานของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์' มีเป็นจำนวนมาก เช่น ป่าช้าความหลัง, แก้อารมณ์อันขุ่นมัว, สนิมสร้อย สนิมกรุงเทพฯ, พ่อบ้านหนีเที่ยว, เสเพลบอยชาวไร่, ดอกไม้และงูพิษ, ผู้ดีน้ำครำ, บักสี อีจำปา, แสงแดดเป็นไข่ ไฉไลเป็นบ้า ฯลฯ

'รงค์ วงษ์สวรรค์' ได้รับยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ส่วนหนึ่งของคำประกาศเกียรติคุณ กล่าวว่า 'รงค์ วงษ์สวรรค์' มีลีลาการเขียนที่มีอิทธิพลสูงทั้งต่อนักเขียนและนักอ่านที่มีรากฐานอยู่ที่ประสบการณ์ชีวิตของตนเองและความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในประสบการณ์ของผู้ร่วมสังคมของเขา ความจริงใจในการสะท้อนภาพชีวิตดังกล่าวจึงแจ่มชัดกระทบใจผู้อ่าน ทำให้ตระหนักถึงการรับรู้และรับผิดชอบร่วมกันต่อสังคม โลกทัศน์อันอิสระและความจริงใจที่ถ่ายทอดผ่านเอกลักษณ์ทางวรรณศิลป์ดังกล่าว ทำให้งานของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์' เป็นบันทึกลับสังคมที่ทรงคุณค่า (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, ๒๕๕๙)

บทที่ ๔

สรุปและอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวិเคราะห์ความเป็นสากลในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ พ.ศ. ๒๕๒๓-พ.ศ. ๒๕๕๖ จำนวน ๑๒ เรื่อง ได้แก่ เพียงความเคลื่อนไหว นาฏกรรมบนลานกว้าง ปณิธานกวี, ไบไม้ที่หายไป มือนั้นสีขาว ม้าก้านกล้วย ในเวลา บ้านเก่า แม่น้ำรำลึก โลกในดวงตาข้าพเจ้า ไม่มีหญิงสาวในบทกวี และหัวใจห้องที่ห้า สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

แนวคิดความเป็นสากลในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ทั้ง ๑๒ เรื่อง มีบทกวีนิพนธ์รวมจำนวน ๔๔๒ บท จำแนกแนวคิดได้ออกเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ แนวคิดความเป็นสากล (Universality) และแนวคิดเฉพาะปัจเจกบุคคล (Uniqueness)

แนวคิดความเป็นสากล (Universality) ในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ มีจำนวน ๒๙๖ บท จำแนกแนวคิดแบ่งเป็น ๑๐ ประเภท ได้แก่ โศกนาฏกรรมทางการเมือง สงคราม และความทรงจำร่วมทางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม การเปลี่ยนแปลงของสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความรัก ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ สันติภาพ การต่อสู้กับความอธรรม ความไม่เท่าเทียมกันในสังคม และสิทธิสตรี

แนวคิดเฉพาะปัจเจกบุคคล (Uniqueness) กวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ มีจำนวน ๑๔๖ บท จำแนกแนวคิดแบ่งเป็น ๓ ประเภท ได้แก่ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ความหวัง และการเชิดชูบุคคลและอาชีพที่สร้างคุณค่าแก่แผ่นดิน

การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดความเป็นสากลในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์พบว่า กวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์จำนวน ๑๒ เรื่อง มีแนวคิดความเป็นสากลที่ปรากฏร่วมกันมากที่สุดจำนวน ๒ แนวคิด ได้แก่ แนวคิดโศกนาฏกรรมทางการเมือง สงคราม และความทรงจำร่วมทางสังคม และแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม พบว่ามีกวีนิพนธ์จำนวน ๘ เรื่อง รองลงมาคือ แนวคิดการเปลี่ยนแปลงของสังคม แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และแนวคิดความรัก พบว่ากวีนิพนธ์มีจำนวน ๗ เรื่อง แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ แนวคิดสันติภาพ มีกวีนิพนธ์จำนวน ๖ เรื่อง แนวคิดการต่อสู้กับความอธรรม มีกวีนิพนธ์จำนวน ๔ เรื่อง แนวคิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม และแนวคิดสิทธิสตรี พบว่ามีกวีนิพนธ์จำนวน ๒ เรื่อง

แนวคิดความเป็นสากลกลุ่มที่ ๑ พบมากที่สุดคือ แนวคิดโคกนาฏกรรมทางการเมือง สงคราม และความทรงจำร่วมทางสังคม และแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม แนวคิดทั้งสองดังกล่าวพบในกวีนิพนธ์จำนวน ๘ เรื่อง

แนวคิดโคกนาฏกรรมทางการเมือง สงคราม และความทรงจำร่วมทางสังคม มีบทกวีนิพนธ์ที่สื่อถึงแนวคิดมีจำนวน ๔๓ บท แสดงให้เห็นว่ากวีมุ่งเน้นสื่อให้เห็นถึงแนวคิดที่มีปฏิสัมพันธ์กับสังคม โดยเฉพาะโคกนาฏกรรมทางการเมือง สงคราม และความทรงจำร่วมทางสังคม บทกวีนิพนธ์ที่ถ่ายทอดออกมานั้น แสดงให้เห็นถึงความหมายอันเป็นความรู้สึกถึงการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม รับรู้ความรู้สึกร่วมกันกับผู้คนในสังคมเดียวกัน แม้ว่าเหตุการณ์ในสังคมจะเป็นเรื่องราวที่สร้างความเจ็บปวด โศกเศร้าสะเทือนใจ ความสูญเสียชีวิตและเลือดเนื้อ อันเป็นบาดแผลของผู้คนในสังคม จนนำไปสู่ความทรงจำร่วมทางสังคมก็ตาม

ส่วนแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม มีบทกวีนิพนธ์ที่สื่อถึงแนวคิดนี้จำนวน ๓๕ บท สื่อถึงวิถีชีวิตของผู้คนที่อยู่ในสังคมชนบทและสังคมเมือง ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมที่กวีสื่อออกมาในบทกวีนิพนธ์นี้แสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์ทางสังคมของมนุษย์กับสังคมชนบท ในด้านวิถีชีวิต การสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น ความเชื่อ และมนุษย์กับสังคมเมือง คือ วิถีชีวิตของผู้คนในสังคมเมือง ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมเมือง ชะตากรรมของผู้คนที่ต้องอดทนเผชิญปัญหาในสังคมเมือง

แนวคิดความเป็นสากลกลุ่มที่ ๒ มีจำนวน ๓ แนวคิด คือ แนวคิดการเปลี่ยนแปลงของสังคม แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และแนวคิดความรัก พบว่ากวีนิพนธ์มีจำนวน ๗ เรื่อง ดังนี้

แนวคิดการเปลี่ยนแปลงของสังคม มีบทกวีจำนวน ๗๗ บท เนื่องจากกวีบางท่านเน้นสื่อถึงแนวคิดในด้านการเปลี่ยนแปลงของสังคมในบทกวีนิพนธ์เป็นจำนวนมาก เช่น กวีนิพนธ์บ้านเก่า สื่อถึงแนวคิดด้านนี้ จำนวน ๒๕ บท แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้แบ่งออกเป็น ๓ ประเด็น คือ สังคมอุตสาหกรรมแทนที่สังคมเกษตรกรรม สังคมยุคโลกาภิวัตน์ และการถวิลหาอดีต ความเปลี่ยนแปลงของสังคม จากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรมทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ทัศนคติ อาชีพของผู้คนเปลี่ยนแปลงไป การเข้าสู่สังคมยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคมเปลี่ยนไป ค่านิยม เงื่อนไขที่ถูกสร้างขึ้นให้ตอบรับกับเทคโนโลยีที่มีความทันสมัย สะดวกรวดเร็ว แต่ในขณะเดียวกันผู้คนที่รู้สึกโดดเดี่ยวมากยิ่งขึ้น จนนำไปสู่การถวิลหาอดีต ความรู้สึกโหยหาปรากฏการณ์ทางสังคมดังเช่นในสมัยก่อน ส่วนแนวคิดความสัมพันธ์

ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มีบทกวีจำนวน ๕๔ บท สื่อถึงการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคมที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในรูปแบบต่าง ๆ ตามบริบทของสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์มีทั้งด้านความเกื้อกูลและด้านความขัดแย้ง ในความเกื้อกูล คือ มนุษย์มีความสัมพันธ์เข้าใจดีต่อกัน มีน้ำใจ และมีความสมัครสมานสามัคคี ส่วนในด้านความขัดแย้ง สื่อถึงความขัดแย้งทางความคิดที่นำไปสู่ความบาดหมาง และนำไปสู่การทำร้ายทำลายซึ่งกันและกัน ส่วนแนวคิดความรัก มีจำนวน ๑๔ บท แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ สื่อถึงความรักของบุพการีที่มีต่อลูก และความรักระหว่างชายกับหญิง

แนวคิดความเป็นสากลกลุ่มที่ ๓ คือ แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และแนวคิดสันติภาพ มีกวีนิพนธ์จำนวน ๖ เรื่อง

แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มีจำนวน ๒๑ บท สื่อถึงการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ สภาพแวดล้อมของธรรมชาติกับวิถีชีวิตมนุษย์ที่มีความเกื้อกูลกัน มนุษย์มีความใกล้ชิดผูกพันกับธรรมชาติ ส่วนแนวคิดสันติภาพ มีจำนวน ๘ บท สื่อถึงการโยยหาสันติภาพ โดยเสนอทางออกให้แก่สังคม การสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคมจากการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ด้วยความเกื้อกูลกันนั้นจะทำให้เกิดสันติสุขแก่สังคมได้

แนวคิดความเป็นสากลกลุ่มที่ ๔ คือ แนวคิดการต่อสู้กับความอธรรม มีกวีนิพนธ์ที่สื่อถึงแนวคิดในด้านนี้มี จำนวน ๔ เรื่อง มีบทกวี จำนวน ๓๖ บท สื่อถึงกระบวนการต่อสู้ทางสังคมของผู้คน โดยเฉพาะการต่อสู้กับอำนาจความไม่เป็นธรรมในด้านการเมือง การปลุกใจให้ต่อสู้กับอำนาจรัฐเพื่อให้ถึงจุดหมายความเป็นสังคมในอุดมคติที่จะเกิดขึ้นได้

แนวคิดความเป็นสากลกลุ่มที่ ๕ คือ แนวคิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม และแนวคิดสิทธิสตรี มีกวีนิพนธ์ที่สื่อถึงแนวคิดกลุ่มนี้ จำนวน ๒ เรื่อง แนวคิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม มีบทกวี จำนวน ๖ บท สื่อถึงการถูกเอารัดเอาเปรียบของผู้คนในสังคมและการมีสิทธิทางสังคมที่ความเหลื่อมล้ำในด้านเศรษฐกิจ และเชื้อชาติ ส่วนแนวคิดสิทธิสตรี มีบทกวีจำนวน ๒ บท สื่อถึงบทบาทหน้าที่ของสตรีและการสร้างพื้นที่ คุณค่าทางสังคมของสตรี

ส่วนแนวคิดเฉพาะปัจเจกบุคคล (Uniqueness) แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ความหวัง และการเชิดชูบุคคลและอาชีพที่สร้างคุณค่าแก่แผ่นดิน แนวคิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีกวีนิพนธ์จำนวน ๑๒ เรื่อง มีบทกวีจำนวน ๑๐๐ บท สื่อถึงในเรื่องของหลักธรรม ความเชื่อ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของผู้คนที่อาศัยอยู่ในสังคม โดยได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายในตนเอง และปัจจัยภายนอกของสังคม ผสานผ่านโลกทัศน์และชีวทัศน์ แนวคิดความหวัง มีกวีนิพนธ์ จำนวน ๗ เรื่อง มีบทกวี จำนวน ๒๘ บท สื่อถึงการแสดง

ความหวัง ปลูกปลูกและให้กำลังใจ เมื่อพบกับอุปสรรค ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม โดยแสดงความหวังว่าสังคมจะเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น แนวคิดการขีดชูปบุคคลและอาชีพที่สร้างคุณค่าแก่แผ่นดิน มีกวีนิพนธ์จำนวน ๗ เรื่อง มีบทกวีจำนวน ๑๘ บท สื่อถึงบุคคลต่าง ๆ ที่กระทำคุณประโยชน์แก่สังคม

การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดความเป็นสากลในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ แสดงให้เห็นถึงแนวคิดความเป็นสากลทั้ง ๑๐ ประเภท ล้วนมีความเป็นสากลเช่นเดียวกันกับแนวคิดกวีนิพนธ์ของชาติอื่น ๆ ด้วย เพราะเนื้อหาและแนวคิดในบทกวีที่สื่อความหมายนั้น ต่างมีปรากฏการณ์ทางสังคมเป็นส่วนที่เชื่อมโยงถึงกัน ไม่ว่าจะชนชาติใด เชื้อชาติใดก็มีความรับรู้สึกรู้ใจได้ เช่นเดียวกัน เช่นแนวคิดโศกนาฏกรรมทางการเมือง สงคราม และความทรงจำร่วมทางสังคม ทุกประเทศล้วนเคยผ่านเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ชนชาติของตน ดังนั้นจึงมีความรู้สึกถึงความเจ็บปวด ความโศกเศร้าต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จากความสูญเสียอันเป็นความทรงจำร่วมทางสังคม แนวคิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อมนุษย์กับสังคม มนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับธรรมชาติ พัฒนาการความเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้เกิดขึ้นล้วนส่งผลกระทบในทุกรัฐ เช่นเดียวกัน นอกจากนี้แนวคิดในด้านความรัก แนวคิดสันติภาพ แนวคิดการต่อสู้กับความอธรรม แนวคิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม และแนวคิดสิทธิสตรี ก็เป็นแนวคิดสากลที่ปรากฏในสังคมโลกเช่นเดียวกัน

อภิปรายผล

กวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์แสดงให้เห็นถึงเนื้อหาและความคิดที่หลากหลาย ซึ่งเป็นสิ่งสะท้อนถึงสภาพสังคม ช่วงเวลา ปรากฏการณ์ทางสังคมที่สำคัญได้เป็นอย่างดี ส่วนหนึ่งเป็นเพราะกวีอยู่ภายใต้บริบทของสังคม จึงรับรู้ และรู้สึกร่วมกันกับเหตุการณ์จนนำไปสู่อารมณ์ สะเทือนใจ ผสานกับความคิดและความรู้สึก จึงสามารถสร้างสรรคบทกวีนิพนธ์ให้มีเนื้อหาแนวคิด และภาษาที่มีพลัง ดึงที่ตนรู้สึกร่วมกับผู้คนในสังคม แต่ในขณะที่เดียวกันก็ชี้ให้เห็นว่ากวีไม่ได้ผลิตงานเพียงลำพังเพื่อตอบสนองอารมณ์ตนเองเท่านั้น แต่ยังสามารถทำหน้าที่ในการบันทึกเรื่องราวของสังคมโดยร้อยเรียงออกมาในรูปแบบของกวีนิพนธ์ ซึ่งแนวคิดที่ปรากฏในบทกวีนิพนธ์ผ่านการสื่อภาษาอันมีวรรคต สามารถทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์สะเทือนใจ รับรู้ และรู้สึกได้อย่างลึกซึ้ง ในขณะที่เดียวกันความคิดที่สื่อในบทกวีนิพนธ์ก็เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงว่า กวีไม่ได้ถ่ายทอดบทกวีนิพนธ์จากอารมณ์ความรู้สึกเพียงอย่างเดียว แต่ได้ถ่ายทอดทัศนคติ การมองสภาพสังคม การมองปัญหา สถานการณ์ของสังคม ผู้คน ความเป็นไปของโลก การหล่อหลอมแนวคิด

ผ่านประสบการณ์การเรียนรู้ และสื่อสารให้ผู้อ่านได้รับรู้ ขบคิด เข้าใจ มองเห็นปรากฏการณ์ พัฒนาการทางสังคม และอาจนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน

แนวคิดที่สื่อในบทกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์นั้น แสดงให้เห็นว่าในแต่ละช่วง ๓ ปี มีพัฒนาการทางสังคมที่ไม่หยุดยั้ง ไม่ซ้ำกัน เนื้อหาที่ปรากฏแสดงให้เห็นถึงความคิดของกวี อย่างเด่นชัดว่า ปรากฏการณ์ทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญในการเขียนบทกวีนิพนธ์ และสังเกตได้ว่า ในทุกยุคสมัยทุกสังคมล้วนย่อมเกิดปัญหาขึ้นอยู่เสมอ เช่น ปัญหาสงครามที่นำไปสู่โศกนาฏกรรม เช่นเดิม ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาการก่อการร้าย ปัญหาความเหลื่อมล้ำของผู้คนในสังคม ปัญหาทางการเมืองคอร์รัปชัน ฯลฯ กวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์มีแนวคิดความเป็นสากลร่วมกับ กวีนิพนธ์ของชาติอื่น ๆ ด้วย เพราะกวีนิพนธ์ของชนชาติใดก็จะสะท้อนเรื่องราวของผู้คนและ ปรากฏการณ์ทางสังคมในประเทศและในโลกเช่นเดียวกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับ รางวัลซีไรต์ กวีมิได้มีแนวคิดที่มุ่งสะท้อนวิพากษ์วิจารณ์วิถีชีวิตคนไทยร่วมสมัยเท่านั้น และมีได้ เพียงมุ่งสื่อแนวคิดเฉพาะปัจเจกบุคคลเพียงอย่างเดียว แต่แนวคิดของกวียังก้าวไกลไปถึง ความเป็นสากลของมวลมนุษยชาติในสังคมโลก เพราะกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์มีแนวคิด ความเป็นสากลร่วมกับสังคมโลกด้วย

ข้อเสนอแนะ

๑. ควรศึกษาแนวคิดความเป็นสากลในงานเขียนวรรณกรรมไทยประเภทอื่น ๆ ด้วย เพื่อแสดงให้เห็นว่างานวรรณกรรมไทยมีความเป็นสากลในระดับสังคมไทยและสังคมโลก
๒. ควรศึกษากวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ของประเทศอื่นในเอเชียอาคเนย์ เพื่อให้ เห็นถึงภาพรวมของแนวคิดความเป็นสากลในกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์อย่างกว้างขวางและ ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (๒๕๕๙). 'รงค์ วงษ์สวรรค์. เข้าถึงได้จาก <http://art1.culture.go.th/art01.php?nid=23>.
- กอบกาญจน์ ภิณฑุมารค, ดวงมน จิตรจันทน์ และณฤมล กาญจนทัต. (๒๕๕๒). ธรรมชาติในกวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย (พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๔๗). วารสารสงขลานครินทร์, ๑๕(๓), ๔๙๓-๕๑๒.
- กอบกุล อิงคุดานนท์. (๒๕๓๓). วิจารณ์วรรณกรรมไทย-เทศ(๒) จากใบไม้ที่หายไปไปถึงไร่มนตลิกของเวิร์ดสเวิร์ธ. กรุงเทพฯ : แสงหา.
- กวีสิทธิ์ วิเสโส. (๒๕๓๕). ชีวิตและงานอังคาร กัลยาณพงศ์. วารสารวิทยาจารย์. ๙๐(๑๒), ๕๘-๖๒.
- กীরติ บุญเจือ. (๒๕๒๒). สารานุกรมปรัชญา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- กীরติ บุญเจือ. (๒๕๒๒). ปรัชญาอัตถิภาวะนิยม. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- กীরติ บุญเจือ. (๒๕๒๗). แก่นปรัชญายุคกลาง. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- กীরติ บุญเจือ. (๒๕๒๘). แก่นปรัชญากรีก. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- คมทวน คันธนู. (๒๕๔๘). นาฏกรรมบนลานกว้าง (พิมพ์ครั้งที่ ๑๐). เชียงใหม่: มิ่งเมือง.
- คณะกรรมการตัดสินรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน. (๒๕๔๗). คำประกาศของคณะกรรมการตัดสินรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) ของประเทศไทย ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๔๗. ใน กวีนิพนธ์แม่น้ำรำลึก (พิมพ์ครั้งที่ ๙). กรุงเทพฯ : รูปจันทร์.
- คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (ม.ป.ป.). คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๖๖/๒๕๒๓. เข้าถึงได้จาก www.poisci.chula.ac.th/pitch/modernthaipolitics2016/prem6623.pdf
- คามิน เลิศชัยประเสริฐ. (๒๕๕๕). ความเป็นนานาชาติในศิลปกรรมร่วมสมัย. ๑-๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕. หอศิลป์วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เข้าถึงได้จาก <http://31century.org/art-academic-thai/>
- งามพิศ สัตย์สงวน. (๒๕๔๘). หลัคนุษยวิทยาวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- จันทน์ เจริญศรี. (๒๕๔๕). *โพสต์โมเดิร์นกับสังคมวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ: วิทยาษา.
- จิระนนท์ พิตรปรีชา. (๒๕๔๔). *ไปไม่ที่หายไป* (พิมพ์ครั้งที่ ๒๑). กรุงเทพฯ: แพรว.
- จิระนนท์ พิตรปรีชา. (๒๕๔๙). *ชีวประวัติบุคคล ลำดับที่ ๘ อีกหนึ่งฟางฝัน บันทึกแรมทางของชีวิต*. กรุงเทพฯ: แพรว.
- เจตนา นาควัชระ. (๒๕๓๘). *ทางไปสู่วัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์*. กรุงเทพฯ: อักษรการพิมพ์.
- เจตนา นาควัชระ. (๒๕๔๒). *ทฤษฎีเบื้องต้นแห่งวรรณคดี*. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- เจตนา นาควัชระ. (๒๕๔๖). *ศิลปะสองทาง*. กรุงเทพฯ: คมบาง.
- เจตนา นาควัชระ. (๒๕๔๙). *วิถีแห่งการวิจารณ์: ประสบการณ์จากสามทศวรรษ*. กรุงเทพฯ: อีเกิ้ล เปเปอร์.
- เจตนา นาควัชระ, ดวงมณ จิตรจํานงค์, จาตุรี ติงศัภิทัย, สุรภีพรรณ ฉัตรภรณ์, อัจฉราวรรณเชษฐ และสุดาวรรณ สีนุประมา. (๒๕๔๖). *กวีนิพนธ์นานาชาติ : การศึกษาเชิงวิจารณ์*. กรุงเทพฯ: คมบาง.
- เจอร์แมน เกรียร์. (๒๕๔๙). *เซกสเปียร์* (พันทิพา บุรณมาตร์, แปล). กรุงเทพฯ: โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (๒๕๓๖). *ประวัติศาสตร์ การปฏิบัติอุตสาหกรรมเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- ชัมยกร แสงกระจ่าง. (๒๕๔๔). บทวิเคราะห์ “ดาวศรัทธายังโชนจ้าแสง” ของพนม นันทฤกษ์ ใน *กวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย: บทวิเคราะห์และสรณิพนธ์* (หน้า 32-38). กรุงเทพฯ: ศยาม.
- ชัยสิริ สมุทวณิช. (๒๕๒๔). *วรรณกรรมการเมืองไทย ๑๔ ตุลา ๑๖-๕ ตุลา ๑๙* กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (๒๕๒๒). *ชีวิตและผลงานของเทียนวรรณ และ ก.ศ.ร. กุหลาบ*. กรุงเทพฯ: ธีรนนท์.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (๒๕๓๐). *ความสัมพันธ์ไทยญี่ปุ่น ๖๐๐ ปี*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (๒๕๔๓). *บันทึกประวัติศาสตร์ ๑๔ ตุลา ๒๕๑๖*. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (๒๕๔๔). *ลัทธิชาตินิยม-ลัทธิทหาร : รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ๒๔๘๑-๒๔๘๗* เข้าถึงได้จาก <http://dl.parliament.go.th/handle/lirt/401601>

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (๒๕๕๐ ก). ๑๔ ตุลา วันประชาธิปไตย: บันทึกตำนาน ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ฉบับเยาวชน. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเด็ก.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (๒๕๕๐ ข). ๓ ทศวรรษ ๑๔ ตุลา กับประชาธิปไตยไทย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (๒๕๕๑). ประวัติศาสตร์การเมืองไทย ๒๔๗๕ - ๒๕๐๐. กรุงเทพฯ: โอเพ่นเบส.

ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. (๒๕๔๗). บทบาทของรางวัลวรรณกรรมต่อการสร้างและเสถียรภาพวรรณกรรม ใน *อ่าน (ไม่) เอาเรื่อง* (หน้า 82-86). กรุงเทพฯ: คบไฟ.

เซน ณ นคร. (๒๕๓๔). *คุยกับกวี อังคาร กัลยาณพงศ์*. กรุงเทพฯ: ศยาม.

เซอร์รี เกษมสุขสำราญ. (๒๕๕๕). วรรณคดีสารกับการสร้างภาพลักษณ์และบารมีของผู้นำของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม. *วารสารมนุษยศาสตร์*, ๑๙(๒), ๘๗-๑๐๔.

โชคชัย บัณชิต. (๒๕๔๗). *บ้านเก่า* (พิมพ์ครั้งที่ ๔). กรุงเทพฯ: รูปจันทร์.

ชะการ์ียา อมตยา. (๒๕๕๖). *ไม่มีหญิงสาวในบทกวี* (พิมพ์ครั้งที่ ๘). กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

ชาร์ต, ฉิ่ง-ปอล. (๒๕๔๐). *ฉิ่ง ปอล ชาร์ต ปรชญาเอ็กซิสเทนเชียลลิสม์ก็คือ มนุษยนิยม* (วิทยา เศรษฐวงค์, แปล). กรุงเทพฯ: ธรรมชาติ.

ดารา ทีปะปาล. (๒๕๓๘). *การศึกษากับการพัฒนาประเทศ*. กรุงเทพฯ: อมการพิมพ์.

ดวงมน จิตรจำนงค์. (๒๕๔๓). แนวคิดสำคัญของกวีนิพนธ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์. *วารสารสงขลานครินทร์*, ๖(๑), ๒-๑๓.

ดวงมน จิตรจำนงค์. (๒๕๕๒). โลกทัศน์และพลังทางสุนทรีย์ในวรรณกรรมไทย (๒๕๒๐-๒๕๔๗). *วารสารสงขลานครินทร์*, ๑๕(๑), ๒-๑๘.

ตรีศิลป์ บุญขจร. (๒๕๔๗). *บ้านเก่า* ของโชคชัย บัณชิต: สำนักกวีไทยในกระแสโลกาภิวัตน์ ใน *๒๕ ปี ซีไรต์ รวมบทวิจารณ์คัดสรร* (หน้า 62-65). กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

ตรีศิลป์ บุญขจร. (๒๕๕๖, ๘ กันยายน). *อังคาร จันทาทิพย์ กวีซีไรต์ ๒๕๕๖*. *กรุงเทพธุรกิจ*, ๒๖(๙,๑๑๗), หน้า ๑๒.

เถกิง พันธุ์เถกิงอมร. (๒๕๔๑). *นวนิยายและเรื่องสั้น: การศึกษาเชิงวิเคราะห์และวิจารณ์*. สงขลา: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา.

ทองพูล ทองน้อย. (๒๕๓๙). *การวิเคราะห์บทบาทของร้อยกรองไทยที่มีผลต่อสังคมไทย*. ปรินิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

- ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. (๒๕๓๖). *ปรัชญาตะวันออก*. กรุงเทพฯ: โอ เอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์.
- ทอพีเลอร์, อัลวิน. (๒๕๓๘). *คลื่นลูกที่สาม* (สุกัญญา ตีระวนิช และคณะ, แปลและเรียบเรียง).
กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง. (๒๕๕๖). บทวิจารณ์หนังสือหัวใจห้องที่ห้า. *วารสารรามคำแหง
ฉบับมนุษยศาสตร์*, ๓๒(๒), ๑๖๑-๑๗๑.
- ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง. (๒๕๕๘, มีนาคม ๑). อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง (นายกสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย
ในพระบรมราชูปถัมภ์ พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๘). สัมภาษณ์.
- ธงชัย วินิจจะกุล. (๒๕๓๙). ความทรงจำกับประวัติศาสตร์บาดแผลกรณีปราบปราม
นองเลือด ๖ ตุลา ๑๙. *สารคดี*, ๑๒(๑๔๐), ๑๘๑-๑๙๘.
- ธงชัย วินิจจะกุล. (๒๕๕๘ ก). ๖ ตุลา ลืมไม่ได้ : ว่าด้วย ๖ ตุลา ๒๕๑๙. นนทบุรี: ฟ้าเดียวกัน.
- ธงชัย วินิจจะกุล. (๒๕๕๘ ข). ข้ามให้พ้นประชาธิปไตยแบบหลัง ๑๔ ตุลา. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ
๑๔ ตุลา.
- ธงชัย วินิจจะกุล. (๒๕๕๘ ค). ประชาธิปไตยที่มีกษัตริย์อยู่เหนือการเมือง : ว่าด้วยประวัติศาสตร์
การเมืองไทยสมัยใหม่. นนทบุรี: ฟ้าเดียวกัน.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (๒๕๓๙). *วรรณกรรมวิจารณ์*. ปทุมธานี: นาค.
- ธนิกาญจน์ จินาพันธ์. (๒๕๔๖). *วิเคราะห์แนวคิดและคุณค่าในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัล
วรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน(ซีไรต์)*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร
มหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (๒๕๕๒). *ความไม่หลากหลายของความหลากหลายทางวัฒนธรรม*.
กรุงเทพฯ: สมมติ.
- ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ. (๒๕๕๖ ก). *สิทธิและเสรีภาพในประวัติศาสตร์การเมืองไทย*. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ. (๒๕๕๖ ข). *กบฏวรรณกรรม บทวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และการเมืองใน
วรรณกรรม*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- ธีระ นุชเปี่ยม. (๒๕๔๕). *เอเชีย-ยุโรปศึกษา ปรัชญาและแนวทาง*. กรุงเทพฯ:
ศักดิ์โสภาคการพิมพ์.
- ธีระ นุชเปี่ยม, ผู้แปล. (๒๕๔๖). *กวีนิพนธ์ร่วมสมัย ในฐานะทิวทัศน์ข้ามชาติ*. ใน *กวีนิพนธ์
นานาชาติ-การศึกษาเชิงวิจารณ์* (หน้า 13-54). กรุงเทพฯ: คมบาง.

- ธีรยุทธ บุญมี. (๒๕๔๖ ก). *ถอดรื้อปรัชญาและศิลปะแบบตะวันตกเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- ธีรยุทธ บุญมี. (๒๕๔๖ ข). *ความหลากหลายของชีวิตความหลากหลายทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- ธีรยุทธ บุญมี. (๒๕๔๖ ค). *พหุนิยม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติสาขาสังคมวิทยา.
- ธีรยุทธ บุญมี. (๒๕๔๗). *ความคิดหลังตะวันตก*. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- ธีรยุทธ บุญมี. (๒๕๕๑). *การปฏิบัติสัตวศาสตร์ของไซซูร์ เส้นทางสู่โพสท์โมเดิร์นนิสม์*. กรุงเทพฯ: วิทยาศาสตร์.
- ธีรยุทธ บุญมี. (๒๕๕๒). *โลก MODERN & POST MODERN*. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- ธนู แก้วโอภาส. (ม.ป.ป.) *ปรัชญาศาสนา ตะวันออก ตะวันตก*. กรุงเทพฯ: สากลการศึกษา.
- ธีรา สุขสวัสดิ์ ณ อยุธยา. (๒๕๔๗). *เสียงจากความเงิบ สัมพันธ์บท "สุชาติ สวัสดิ์ศรี" และวรรณกรรมฝรั่งเศษ*. กรุงเทพฯ : สายธาร.
- นิเทศ ดินนกุล. (๒๕๕๑). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นพพร ประชากุล. (๒๕๕๒). *ยกอักษรร ย้อนความคิด ๒ ว่าด้วยสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*. กรุงเทพฯ: วิทยาศาสตร์.
- น้อย พงษ์สนิท. (๒๕๒๘). *ปรัชญาจีน*. กรุงเทพฯ: มิตรนราการพิมพ์.
- นฤมล กาญจนทัต และอุบลวรรณ โชติวิสิทธิ์. (๒๕๓๒). *ว่าด้วยหลักวรรณคดีวิจารณ์ แปลจาก AN ESSAY ON CRITICISM by Graham Hough*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- นฤมล กาญจนทัต. (๒๕๔๔). *กวีนิพนธ์ร่วมสมัยของชนกลุ่มน้อยอเมริกัน: วรรณศิลป์พหุวัฒนธรรม (Contemporary Poetry of American Minority Groups : Multicultural Poetic Works)*. กรุงเทพฯ: โครงการปฏิบัติงานเพื่อเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการ.
- นิตยา มาศะวิสุทธิ, นฤมล กาญจนทัต, สุรภีพรรณ ฉัตรภรณ์ และศรวณีย์ สุขุมวาท. (๒๕๔๔). *กวีนิพนธ์อเมริกัน: บทวิเคราะห์และสรรนิพนธ์*. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- นรินทร์ สุขวัฒน์. (๒๕๓๕). *การวัดเปรียบเทียบคุณค่าวรรณกรรมว่าด้วยรางวัลซีไรต์. ภาษาและหนังสือ, ๒๕(๑-๒), ๑๘๙-๑๙๓.*

- เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์. (๒๕๒๙). *เพียงความเคลื่อนไหว* (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- บุญทริกา ชุนวิมล. (๒๕๕๗). *แนวคิดเชิงปรัชญาและกลวิธีการนำเสนอแนวคิดในนวนิยายวิทยาศาสตร์ของวินทร์ เลียววาริณ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา
- บุญสม ภูเจริญ. (๒๕๓๔). *วิเคราะห์ร้อยกรองในช่วง พ.ศ. ๒๕๒๒-๒๕๓๐*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. (๒๕๑๔). *หัวใจของวรรณคดีไทย วรรณไวทยากร (วรรณคดี)*. กรุงเทพฯ: โครงการตำราสมาคมสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. (๒๕๓๙). *แก่นวรรณกรรม*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- ป.อ.ปยุตโต. (๒๕๓๘). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- ปรมาลิขิตชินโรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระ. (๒๕๑๕). *ลิลิตตะเลงพ่าย* (พิมพ์ครั้งที่ ๒). พระนคร: บรรณาการ.
- ปรมาภรณ์ ลิ้มปิติเสถียร. (๒๕๓๙). *ร้อยกรองของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์: วิจารณ์เกี่ยวกับความคิดของกวี*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประยงค์ สุวรรณบุบผา. (๒๕๓๗). *สังคมปรัชญา แนวคิดตะวันออก-ตะวันตก*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์.
- ประเวศ วะสี. (๒๕๕๐). *ธรรมชาติ จินตนาการ ความงาม มิตรภาพ ปัญญา*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิหมอชาวบ้าน.
- ประเมิน เชียงเถียร. (๒๕๒๒) *วิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรองของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ปราโมทย์ ะวิน. (๒๕๕๓). *กวีนิพนธ์ว่าด้วยกวีนิพนธ์ในกวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปานทิพย์ ศุภนคร. (๒๕๔๖). *ปรัชญาเอกซิสเตนเชียลลิสต์ (อัตถิภาวนิยม) Existentialist Philosophy*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- ปรีชา ช่อปทุมมา. (๒๕๔๒). สำนวณ รำพึงในป่าช้า. *วารสารภาษาและหนังสือ*, ๓๐ (ฉบับครบรอบ ๓๐ ปี), ๙๕-๑๐๗.
- ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ. (๒๕๔๙). *พรรคการเมืองไทย ในการเมืองการปกครองไทยในรอบ ๖๐ ปี แห่งการครองสิริราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีดี พิศภูมิวิถึ. (๒๕๕๖). ประวัติศาสตร์ไทยในนวนิยายของนักเขียนสตรีฝรั่งเศส: ฟอลคอนแห่งอยุธยาและตากสินมหาราชชาตินักรบ ใน *พิพิธพรรณวรรณ*: ความทรงจำและสยาม-ไทยศึกษาในบริบทสากล (หน้า 191-211). กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์. (๒๕๒๑). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรทิพย์ ชูศักดิ์. (๒๕๒๔). *วิเคราะห์ความคิดเรื่องความทุกข์ของโซเป็นฮาวเออร์*. อักษรศาสตร์ มหบัณฑิต, สาขาวิชาปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรรณงาม เก้าธรรมสาร. (๒๕๔๐). *ประวัติศาสตร์กัมพูชา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรรณศักดิ์ สุชี. (๒๕๔๒). สากลกิเลส ปฐมเหตุแห่งนาฏการความเป็นสากลที่สะท้อน ผ่านวรรณกรรมละคร. *วารสารนักบริหาร*, ๑๙(๒), ๘๔-๘๙.
- พรสวรรค์ วัฒนางกูร. (๒๕๔๒). *การประสานแนวคิดตะวันตกเข้ากับภูมิปัญญาไทยในผลงานวิชาการ "Towards Home- Based Theories"* ของศาสตราจารย์ ดร.เจตนา นาควัชระ. *วารสารภาษาและหนังสือ*, ๓๐(ฉบับครบรอบ ๓๐ ปี), ๙๕-๑๐๗.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (๒๕๒๙). *ไตรลักษณ์*. กรุงเทพฯ: พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ ๓๕ พระอภิธรรมปิฎก*
วิภังค์ เล่ม ๒. (๒๕๓๙). ปทุมธานี: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พิมพ์เนื่องในมหามงคลสมัยฉลองสิริราชสมบัติ ๕๐ ปี ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ.
- พัฒนา กิติอาษา. (๒๕๔๖). *มานุษยวิทยากับการศึกษาปรากฏการณ์โหยหาอดีตในสังคมไทยร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร. (๒๕๕๙). *ศูนย์การเรียนรู้ประชาสังคมและสิทธิการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติจากพม่า*. กรุงเทพฯ: สภาวิจัยแห่งชาติ.

- พิเชษฐ แสงทอง. (๒๕๔๘). สามสิบปี กวีสองสายธาร การปะทะประสานกันของความหมาย และคุณค่า กว่าจะเป็นปัจเจกนิยามพาฝัน. *วารสารหนังสือใต้ดิน*, ๓, ๒๑-๒๒.
- พิเศษ บูรณะสมบัติ. (๒๕๕๖). *ประวัติศาสตร์เหตุการณ์โลก*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ไพรวรินทร์ ขาวงาม. (๒๕๓๘). *ม้าก้านกล้วย* (พิมพ์ครั้งที่ ๔). กรุงเทพฯ: แพรว.
- ภัทรภรณ์ มูลสวัสดิ์. (๒๕๒๖). *ความคิดแบบธรรมชาตินิยมในพุทธปรัชญา*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนตรี ตราโมท. (๒๕๒๗). *โสมส่องแสง*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- มนตรี ศรียงค์. (๒๕๕๐). *โลกในดวงตาข้าพเจ้า* (พิมพ์ครั้งที่ ๔). กรุงเทพฯ: สามัญชน.
- มาลี ศรีเพชรภูมิ. (๒๕๒๖). *การศึกษาวิเคราะห์เรื่องความดีในปรัชญาจีนสมัยโบราณ*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มีชัย วรรณวัฒน์. (๒๕๓๓). *มนุษย์และสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ยุพร แสงทักษิณ. (๒๕๔๘). *รู้อักษร เส้นสายดีแสงแห่งภาษาและวรรณคดี*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ยุรฉัตร บุญสนิท. (๒๕๔๕). *ภาวะสังคมหลังสมัยใหม่. วารสารปาริชาติ*, ๑๕(๒), ๑๔-๒๐.
- ร่วมเย็น โกศัยกานนท์. (๒๕๕๐). *โลกาภิวัตน์และปรากฏการณ์ธุรกิจเม็ดเงินสั่งทางอินเตอร์เน็ต: ภาพสะท้อนของความไม่เท่าเทียมในความสัมพันธ์หญิงชาย*. เชียงใหม่: วนิดาเพรส.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๔๒ ก). *พจนานุกรม ศัพท์วรรณกรรม อังกฤษ-ไทย*. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๔๒ ข). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- รัตน์ ยาวะประภาษ. (๒๕๓๗). *ขอบกรุง*. กรุงเทพฯ: แพรว.
- รัตนทัช สัจจพันธุ์. (๒๕๒๓). *วรรณกรรมปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: ยูไนเต็ดโปรดักชั่น.
- รัตนทัช สัจจพันธุ์. (๒๕๓๙). *ความเป็นสากลของวรรณกรรมไทย. วารสารสุโขทัยธรรมมาภิราช*, ๙(๑), ๓๘-๔๑.
- รัตนทัช สัจจพันธุ์. (๒๕๔๔). *บริบททางการเมือง สังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ เท่าที่มีผลกระทบต่อวินิพนธ์ร่วมสมัยของไทย ใน กวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย: บทวิเคราะห์และสรรนิพนธ์*. กรุงเทพฯ: ศยาม.

รินทร์ทัย สัจจพันธุ์. (๒๕๔๗). ๒๕ ปี ซีไรต์ ใน ๒๕ ปี ซีไรต์ รวมบทวิจารณ์คัดสรร. กรุงเทพฯ:

ภาพพิมพ์.

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์. (๒๕๔๙). แม่น้ำรำลึก (พิมพ์ครั้งที่ ๙). กรุงเทพฯ: บางคมบาง.

แรคำ ประโดยคำ. (๒๕๕๗). ในเวลา (ฉบับปกแข็ง). กรุงเทพฯ: ผจญภัย.

ลัญจณ์ศักดิ์ อรรถยากร. (๒๕๕๑). จิตวิทยาความรัก. วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, ๕๓(๒), ๒๒๑-๒๒๓.

วรรณภา ชำนาญกิจ. (๒๕๔๙). ขนบวรรณศิลป์กับประพันธ์ศาสตร์ในกวีนิพนธ์ของอังคาร กัลยาณพงศ์ และเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์. ดุษฎีนิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วัชรินทร์ ยงศิริ. (๒๕๓๓). การเปลี่ยนแปลงในโลกคอมพิวเตอร์และผลกระทบต่อไทย.

กรุงเทพฯ: พิมพ์สวย.

วันสันติภาพสากล. (ม.ป.ป.). เข้าถึงได้จาก <http://www.komchadluek.net/news/foreign/109712>

วาณิช จรุงกิจอนันต์. (๒๕๒๒). บันทึกแห่งการเดินทาง. กรุงเทพฯ: พิมพ์แอนด์.

วารุณี ภูริสินสิทธิ์. (๒๕๔๕). สตรีนิยม ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ ๒๐. กรุงเทพฯ: คบไฟ.

วิทยากร เชียงกุล. (๒๕๔๔). ข้อเท็จจริงและอนาคตเศรษฐกิจสังคมไทย. กรุงเทพฯ: มิ่งมิตร.

วิฑู ไสภวงศ์, รินทร์ทัย สัจจพันธุ์ และธเนศ เวศร์ภาดา. ๒๕ ปีซีไรต์ รวมบทวิจารณ์คัดสรร. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

วิสา คัญทัพ. (๒๕๓๒). เราจะฝ่าข้ามไป. กรุงเทพฯ: พิราบ.

วิไลวรรณ จงเกษมวิไลเกษม. (๒๕๕๕). พื้นที่ "สันติสุข" ในสถานการณ์ความรุนแรง:

กรณีศึกษา ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาสหวิทยาการ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศรีบุญญา อรุณขจรศักดิ์. (๒๕๕๐). จักรวาลวิทยาและจริยศาสตร์ในปรัชญาสำนักขงจื้อ.

ดุษฎีนิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศักดิ์ศิริ มีสมสืบ. (๒๕๕๑). มือนั่นสีขาว (พิมพ์ครั้งที่ ๖). กรุงเทพฯ: สามัญชน.

ศิวาภรณ์ นาคะชัย. (๒๕๕๓). วรรณคดีอังกฤษและอเมริกันสมัยใหม่. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ศากุน ภัคดีคำ. (๒๕๕๑). ความอภัยกับวิญญาณชน: มโนทัศน์เรื่องความอภัยในปรัชญา
ขงจื้อ. *วารสารอักษรศาสตร์*, ๓๐(๑), ๒๑๘-๒๔๙.
- สดชื่น ชัยประสาธน์. (๒๕๔๙). *ศิลปกรรมและวรรณกรรมแนวเซอร์เรียลลิสต์ในประเทศไทย*
พ.ศ.๒๕๐๗-๒๕๒๗. กรุงเทพฯ: คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สถาบันพระปกเกล้า. (ม.ป.ป.). *เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์*. เข้าถึงได้จาก [http://wiki.kpi.ac.th//index.php?title=เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์](http://wiki.kpi.ac.th//index.php?title=เกรียงศักดิ์%20ชมะนันทน์).
- สถาบันพระปกเกล้า. (ม.ป.ป.). *จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์*. เข้าถึงได้จาก
[http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์](http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=จอมพลสฤษดิ์%20ธนะรัชต์).
- สถาบันพระปกเกล้า. (ม.ป.ป.). *ธานินทร์ กรัยวิเชียร*. เข้าถึงได้จาก
[http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title =ธานินทร์ กรัยวิเชียร](http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ธานินทร์%20กรัยวิเชียร).
- สถาพร ศรีสังข์. (๒๕๕๖, ๘ กันยายน). อังคาร จันทาทิพย์ กวีซีไรต์ ๒๕๕๖.
กรุงเทพธุรกิจ, ๒๖(๙,๑๑๗), หน้า ๑๒.
- สถิต วงศ์สุวรรณ. (๒๕๔๑). *ปรัชญาตะวันออก (อินเดีย, จีน, ญี่ปุ่น ไทย)*. กรุงเทพฯ:
รวมสาส์น.
- สมเกียรติ คู่ทวีกุล. (๒๕๖๐, ๘ เมษายน). อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร. สัมภาษณ์.
- สมพร มั่นตะสูตร. (๒๕๒๕). *วรรณกรรมไทยปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สมโภชน์ ศรีวรรณ. (๒๕๔๕). ศิลปะหลังสมัยใหม่กับวิถีชีวิตสหัชวรรษใหม่. *วารสารปาริชาติ*,
๑๕(๒), ๒๑-๓๒.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (๒๕๓๖). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม: แนวทางการศึกษา*
วิเคราะห์และวางแผน. ขอนแก่น: คลังนานาวิทยา.
- สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์. (๒๕๔๗). *๒๕ ปีซีไรต์ รวมบท*
วิจารณ์คัดสรร. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- สังภูมิ ละออ. (๒๕๕๑). *ซีไรต์ไดอารี่*. กรุงเทพฯ: ตถาตา พับลิเคชั่น.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (๒๕๓๖). *ทฤษฎีสังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สัมภาษณ์เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์. (๒๕๔๘). *วารสารวิชาการราชภัฏกรุงเทพฯ*, ๑๒(๒๑), ๙๖-๑๑๓.
- สายทิพย์ นุกูลกิจ. (๒๕๔๓). *วรรณกรรมไทยปัจจุบัน (พิมพ์ครั้งที่ ๔)*. กรุงเทพฯ:
อมรินทร์พริ้นติ้ง.

- สายวรุณ น้อยนิมิตร. (๒๕๓๓). *ลักษณะเซอเรียลิสมีในกวีนิพนธ์ของอังคาร กัลยาณพงศ์*.
 วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, บัณฑิตวิทยาลัย,
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (๒๕๒๕). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕*
 (พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๒๙). กรุงเทพฯ: ศูนย์กลางค้ำคูณ.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (๒๕๔๕). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙*
 (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙). กรุงเทพฯ: ศูนย์กลางค้ำคูณ.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (๒๕๕๕). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑*
 (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙). กรุงเทพฯ: สหมิตรพรีนติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (๒๕๕๐). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒*
 (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔). กรุงเทพฯ: วี.เจ. พรีนติ้ง.
- สิทธิา พิณภูวดล. (๒๕๔๖). *การวิจารณ์หนังสือ ทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์และหลักปฏิบัติ*
 สำหรับนักวิจารณ์หนังสือ. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.
- สิทธิ์ บุตรอินทร์. (๒๕๕๔). *ปรัชญาเปรียบเทียบมนุษยนิยมตะวันออกกับตะวันตก*.
 กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์บุ๊คส์.
- สิริรัตน์ เรืองวงศ์วาร. (๒๕๓๖). *ประวัติศาสตร์การเมืองไทย ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง*
 พ.ศ. ๒๔๗๕-ปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุธาร์ตน์ พงษ์แก้ว. (๒๕๓๕). *วิเคราะห์โลกทัศน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมของ อังคาร*
กัลยาณพงศ์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย,
 บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สุธิดา ชัยรุ่งเรือง. (๒๕๒๓). *การศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาจิตนิยมเชิงอัตวิสัยของเบอร์คเลย์*
กับโยคจาร. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาปรัชญา,
 บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทวานิช. (๒๕๕๑). *ทฤษฎีสังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย.
- สุมาลี วีระวงศ์ และคณะ. (๒๕๔๔). *กวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย: บทวิเคราะห์และสรรนิพนธ์*.
 กรุงเทพฯ: ศยาม.
- สุรเดช โชติอุดมพันธ์. (๒๕๕๔). *สังคมนิยมทศวรรษในวรรณกรรมของกาเบรียล การ์เซีย*
มารเกซ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรพงษ์ ยิ้มละมัย. (๒๕๔๕). *วรรณกรรมศึกษา*. สงขลา: ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

สุรภีพรรณ นัตราภรณ์. (๒๕๔๓). *กวีนิพนธ์รักของกวีเอกหญิงอเมริกันร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรภีพรรณ นัตราภรณ์. (๒๕๔๓). *กวีนิพนธ์อเมริกันสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุริชัย หวันแก้ว. (๒๕๔๘). *พลังสังคมไทยในทศวรรษหน้า: ทางเลือกกับความเป็นจริง?*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

เสน่ห์ จามริก. (๒๕๔๙). *สิทธิมนุษยชนไทยในกระแสโลก*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

เสนาะ เจริญพร. (๒๕๔๘). *ผู้หญิงกับสังคมไทยในวรรณกรรมไทยยุคทอง*. กรุงเทพฯ: มติชน.

โสภา ชานะมูล. (๒๕๔๖). *วาทกรรมเรื่อง "ชาติไทย" ของปัญญาชนหัวก้าวหน้าระหว่าง พ.ศ. ๒๔๙๐-๒๕๐๕*. คุษฎีนิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ห้องสมุดดิจิทัลวชิรญาณอ่านและศึกษาวรรณกรรมสำคัญไทยออนไลน์. (ม.ป.ป.). *โคลงกลอนของครูเทพ เล่ม ๑*. เข้าถึงได้จาก <http://vajirayana.org/โคลงกลอนของครูเทพเล่ม-เล่ม-๑/> ประชาสัมพันธ์ของเรา.

อรรถสิทธิ์ สิทธิสุนทร. (ม.ป.ป.) *การเผาบ้านราษฎรที่หมู่บ้านนาทราย*. ๒๕๑๗ : (-๒), สภานิติบัญญัติแห่งชาติ. เข้าถึงได้จาก [ht://dl.parliament.go.th/handle/lirt/289806](http://dl.parliament.go.th/handle/lirt/289806).

อวยพร มลิินทางกูร . (๒๕๑๙). *ลักษณะคำประพันธ์ร้อยกรองไทยตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๐๑*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัจฉรา วรรณเชษฐ, ธีรา สุขสวัสดิ์ ณ อยุธยา และอุบลวรรณ โชติวิสิทธิ์. (๒๕๔๕). *กวีนิพนธ์ฝรั่งเศษร่วมสมัย: บทวิเคราะห์และสรรนิพนธ์*. กรุงเทพฯ: ศยาม.

อานันท์ กาญจนพันธ์. (๒๕๓๘). *แนวความคิดพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อังคาร กัลยาณพงศ์. (๒๕๒๒). *กวีนิพนธ์ของอังคาร กัลยาณพงศ์ (พิมพ์ครั้งที่ ๔)*. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

- อังคาร กัลยาณพงศ์. (๒๕๔๗). *ปณิธานกวี* (พิมพ์ครั้งที่ ๙). กรุงเทพฯ: ศยาม.
- อังคาร จันทาทิพย์. (๒๕๕๖). *หัวใจห้องที่ห้า (ฉบับปกแข็ง)*. กรุงเทพฯ: ผจญภัย.
- ัจฉรา วรรณเชษฐ์, ธีรา สุขสวัสดิ์ ณ อยุธยา และอุบลวรรณ โชติวิสิทธิ์. (๒๕๔๕).
กวีนิพนธ์ฝรั่งเศสร่วมสมัย: บทวิเคราะห์และสรุพนิพนธ์. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- อุบลนภา อินพลอย. (๒๕๕๑). *การถวิลหาอดีตในวรรณกรรมของเรวัตร์ พันธุ์พัฒน์*.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ฮิเดกิ ฮิรามัทซึ. (๒๕๔๓). *อัตถิภาวนิยมในวรรณกรรมของเค็นสะบุโร โอเอะ กับชาติ กอบจิตติ*.
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ,
บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาคผนวก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลกวีที่ได้รับรางวัลซีไรต์

ชื่อผู้ให้ข้อมูล.....เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ นามปากกา...เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์...อายุ...๗๗...ปี
ผลงานที่ได้รับรางวัลซีไรต์.....เพียงความเคลื่อนไหว.....ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๒๓.....
ที่อยู่ปัจจุบัน.....-.....
ให้ข้อมูลเมื่อวันที่.....-.....เวลา.....-.....
สถานที่.....-.....
ผู้วิจัยคัดบทสัมภาษณ์มาจาก หนังสือซีไรต์ไดอารี่ โดย สัจจภูมิ ละออ และบางส่วนเพิ่มเติมจาก
วารสารราชภัฏกรุงเทพฯ

๑. ประวัติส่วนตัวโดยสังเขป

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เกิดเมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ.๒๔๘๓ ณ บ้านทวน อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

การศึกษา เริ่มต้นชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนบ้านทวน จบมัธยมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียนวิสุทธิรังสี จังหวัดกาญจนบุรี เข้าศึกษาชั้นมัธยมปลายที่โรงเรียนวัดพิชัยญาติแต่เรียนได้ปีเดียวโรงเรียนถูกยุบ จึงเข้าเรียนต่อที่โรงเรียนทวีธาภิเศกจนจบมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนในระดับปริญญาตรีจบการศึกษาคณะนิติศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระหว่างที่เรียนที่ธรรมศาสตร์ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ได้เป็นนักดนตรีไทยวงเจ้าพระยา ชอบขลุ่ยเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะไปบรรยายที่ใดมักเห็นเห็นขลุ่ยไปเป่าประกอบการอ่านบทกวี

เมื่อเรียนจบการศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ. ๒๕๐๘ จากนั้นก็เข้าอุปสมบทศึกษาธรรมะอย่างจริงจัง และได้ลาสิกขาบทไปศึกษาธรรมะกับท่านพุทธทาสที่สวนโมกขพลาราม เข้าทำงานนิเทศสารวิทยาสาร และไปเป็นอาจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดปัตตานี ก่อนที่จะมาเป็นผู้อำนวยการศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ สำนักงานตั้งอยู่ที่ชั้น ๓ เติงสะพานผ่านฟ้า ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๖ จนกระทั่งศูนย์สังคีตศิลป์ยุบไป

เมื่อครั้งสมัยเป็นเด็ก เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เริ่มเขียนกลอนรักมาตั้งแต่อยู่ที่บ้านทวน เพราะเป็นแหล่งเพลงพื้นบ้าน จังหวัดกลอนได้ซึมซับมาตั้งแต่ยังไม่ได้เรียนหนังสือ มีบิดาเป็นคนรักบทกลอนจึงเป็นแรงเสริมสำคัญในการฝึกฝน

๒. ผลงานในด้านวรรณกรรมที่ผ่านมา

ผลงานวรรณกรรมในยุคแรก ๆ ของจะรวมอยู่ในบทกวีชุด “คำหยาด” เป็นผลงานที่ได้รับ ความนิยมชื่นชอบมากในหมู่วรรณกรชาวไทย ชมชอบความหวาน โรแมนติกเป็นอย่างมากและชื่อก็ได้ ติดคั่นหูนับแต่นั้นเป็นต้นมา

ในยุคต่อมา ผลงานก็เริ่มมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการเมือง เริ่มจากหนังสือบทกวีชื่อ “อาทิตย์ถึงจันทร์” โดยได้รับรางวัลชมเชยของ “วรรณกรรมบัวหลวง” ธนาคารกรุงเทพเป็นประกัน ต่อมาผลงานที่เป็นประจักษ์รวมเล่มชื่อ “เพียงความเคลื่อนไหว” ด้วยพลังของเนื้อหาได้รับ ความนิยมมากและผู้คนส่วนใหญ่มีความชื่นชอบจึงได้รับรางวัลซีไรต์ คนที่สองของประเทศไทยใน ปี พ.ศ. ๒๕๒๓ และยังมีรวมบทกวีชุด ชักม้าชมเมือง, เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว, เพลงขลุ่ยผิว และมี ผลงานยิ่งใหญ่อีก ๑ เล่ม คือ เขียนแผ่นดิน ซึ่งเนาวรัตน์ได้รับทุนเดินทางไปยังสถานที่สำคัญต่าง ๆ ทั่วประเทศไทยนำเอาประวัติศาสตร์ อารมณีย์ ความรู้สึก บันทึกสอดแทรกปรัชญาร้อยเรียงเอาไว้ อย่างงดงาม เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๔ มีผลงานชื่อ อนุทิน ๑๔ ตุลาคม ซึ่งเนื้อหาเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับ เหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖

ส่วนรางวัลที่ได้รับนอกจากรางวัลซีไรต์แล้วนั้น ยังมีรางวัลศิลปินแห่งชาติ สาขา วรรณศิลป์และกองทุนศรีบูรพา ก็ยกย่องให้เป็นนักเขียนรางวัลศรีบูรพา พ.ศ. ๒๕๓๙ และต่างเรียก ขานนามว่าเป็น “กวีรัตนโกสินทร์”

๓. ขอให้ท่านแสดงทัศนะเกี่ยวกับผลงาน “กวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์” ที่ผ่านมามีท่านได้รับแรง บันดาลใจจากอะไร หรือจากสิ่งใด และมีแนวคิดใดในการสร้างสรรค์ผลงาน

ลักษณะของผลงานที่เขียนนั้นจะเป็นลักษณะผลงานที่ได้รับอิทธิพลจากเหตุการณ์ทาง การเมืองที่พลิกผัน ทำให้ต้องเขียนเนื้อหาที่มีความสอดคล้องกับการเมืองในภาคประชาชนที่ เข้มแข็ง คุต้น รวมถึงการเสนอความคิดทางการเมืองออกมาได้อย่างมีพลัง เห็นได้จากบทกวี ที่ได้รับรางวัลซีไรต์

๔. ท่านคิดว่างานกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ของท่านมีแนวคิดตะวันตกหรือแนวคิดตะวันออกผสมผสานอยู่หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

๕. ท่านคิดว่าอะไรเป็นจุดเด่นที่สำคัญในผลงานกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์

จุดเด่นของงานที่ชัดเจนในบทกวีที่ได้กล่าวมานั้นเป็นบทกวีที่ยืนหยัดอยู่เคียงข้างกับประชาชนผู้เสียเปรียบ การพลิกผันทางการเมืองและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประชาชนอย่างรอบด้าน รวมถึงความหนักแน่นของบทกวีที่พยายามจะหาทางออกให้กับสังคมในยามที่บ้านเมืองเกิดความสับสนและวุ่นวาย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลกวีที่ได้รับรางวัลซีไรต์

ชื่อผู้ให้ข้อมูล.....คมทวน คันธนู...นามปากกา..ลิโป้.....และ...โกสุ่ม พิสัย...อายุ.....๖๗.....ปี
ผลงานที่ได้รับรางวัลซีไรต์.....นาฏกรรมบนลานกว้าง....ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๒๖.....
ที่อยู่ปัจจุบัน.....-.....
ให้ข้อมูลเมื่อวันที่.....-.....เวลา.....-.....
สถานที่.....-.....
ผู้วิจัยคัดบทสัมภาษณ์มาจาก หนังสือซีไรต์'ไดอารี่' โดย สัจภูมิ ละออ

๑. ประวัติส่วนตัวโดยสังเขป

คมทวน คันธนู เกิดเมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๓๓ ที่โรงพยาบาลศิริราช
กรุงเทพมหานคร
การศึกษา จบชั้นประถมจากโรงเรียนดรุณวัฒนา ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียน
ซีโนรสวิทยาลัย มัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย และจบปริญญาตรี
จากคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
การทำงาน เมื่อเรียนจบได้ทำงานหนังสือพิมพ์หลายแห่ง เช่น หนังสือพิมพ์เศรษฐกิจ
การเมือง-รายวัน มาตุภูมิ ปุตุชน และประชาธิปไตย เป็นต้น
ในวัยเด็กไม่ถนัดวิชาคณิตศาสตร์ แต่มีความสามารถทางด้านภาษาอังกฤษและ
ภาษาไทย สมัยเรียนอยู่ชั้น ม.ศ. ๒ ครูให้เขียนกลอนสอบ ปรากฏว่าได้คะแนนสูง ด้วยเหตุนี้ทำ
ให้มูมานะอ่านวรรณคดีเด่น ๆ ของไทย ไม่ว่าจะ เป็น พระอภัยมณี ขุนช้างขุนแผน และวรรณคดี
ร้อยกรองอื่น ๆ ทำให้ได้มีโอกาสซึมซับความเป็นวรรณศิลป์ ทั้งอย่างรู้ตัวและไม่รู้ตัว และเนื่องจาก
เป็นคนอ่านวรรณคดีมาก จึงภูมิใจในตนเองจนชอบลองภูมิใจครูสอนวิชาภาษาไทยในสมัยเรียนอยู่
ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ขณะเดียวกันก็เขียนกลอนสัมผัสแปดพรวพราวแบบสุนทรภู่ลงในหนังสือ
สมานมิตรและวรรณศิลป์ของชมรมภาษาไทยด้วย
เมื่อเข้าเรียนในคณะวารสารศาสตร์เท่ากับได้เข้าสู่แหล่งสร้างเสริมประสบการณ์ทาง
ความคิด โดยเฉพาะเหตุการณ์ผันผวนทางการเมือง ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ ช่วงนั้นยังเป็น
นักศึกษาอยู่ จึงได้สัมผัสเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ ได้ร่วมรู้สึกกับผู้ที่มีส่วนร่วมทาง

การเมือง เป็นเหตุให้ศึกษาผลงานของนักเขียนก้าวหน้าอย่างจริงจัง และสร้างสรรค์บทกวี
วิพากษ์วิจารณ์การเมืองออกมาเป็นจำนวนมาก

๒. ผลงานในด้านวรรณกรรมที่ผ่านมา

ผลงานรวมเรื่องสั้นและบทกวีออกมา เล่มแรกชื่อแสงดาวแห่งศรัทธา พ.ศ. ๒๕๒๑ และ
สำนักขบถ พ.ศ. ๒๕๒๓

ใน พ.ศ. ๒๕๒๕ ซึ่งเป็นปีฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี คมทวนมีผลงานออกมา ๓
เล่มคือ รวมเรื่องสั้นชุด ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว, บทกวีชุด กำสรวลโกสสินทร์ และรวมบทความชื่อ
วิพากษ์วรรณกรรม – วิจารณ์วรรณกรรม

ใน พ.ศ. ๒๕๒๖ มีผลงานรวมบทกวีชุด นาฏกรรมบนลานกว้าง ออกมาโดยสำนักพิมพ์
ดอกหญ้า การพิมพ์ครั้งนี้ คมทวนบอกด้วยน้ำเสียงติดตลกว่า “ผมมีเพื่อนที่ดอกหญ้า เคยไปเยี่ยม
ตั้งเค้ไค้มาก่อน แล้วก็เอบทกวีไปให้หนึ่ง”

ส่วนงานเขียนบทกวี เรื่องสั้น บทความและนวนิยายเล่มอื่น ๆ นั้น เช่น บทถนนและ
ทางผ่าน, วันวัยในชีวิตร, ไซ่ว่ามีอันไหน, รุ่งสายอันร้ายสรวง, เรียงถ้อยขึ้นร้อยรัก และจตุรงคมาลา
ผลงานรวมเรื่องสั้น เช่น ตัวตน, เสมือนฝันร้ายที่หลอกหลอน
นวนิยาย เช่น นายขนมต้ม คนกล้านอกตำนาน, เขี้ยว, คนลับโลกโลกลับดี, พราน และรักพันลึก
นอกจากนั้นยังมีรวมบทกวีวิจารณ์วรรณคดี และบทความอื่น ๆ อีกมากมาย

๓. ขอให้ท่านแสดงทัศนะเกี่ยวกับผลงาน “กวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์” ที่ผ่านม่ว่าท่านได้รับแรง
บันดาลใจจากอะไร หรือจากสิ่งใด และมีแนวคิดใดในการสร้างสรรค์ผลงาน

การสร้างสรรค์ผลงานของคมทวนนั้นได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากเหตุการณ์ทาง
การเมือง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ โดยได้เข้าร่วมสัมผัสกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยตรงและตนเองมี
สถานภาพเป็นนักศึกษาในตอนนั้นจึงเข้าใจถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และต้องการที่จะวิพากษ์วิจารณ์
อุดมการณ์ทางการเมือง และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้นนั่นเอง จึงทำให้เกิดการตั้งใจที่จะเขียน
บทความ บทกวีออกมาให้ผู้คนได้เข้าใจและเข้าถึงอย่างลึกซึ้ง

๔. ท่านคิดว่างานกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ของท่านมีแนวคิดตะวันตกหรือแนวคิดตะวันออกผสมผสานอยู่หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

๕. ท่านคิดว่าอะไรเป็นจุดเด่นที่สำคัญในผลงานกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์

จุดเด่นของบทกวีอยู่ในช่วง “ระยะฟื้นตัวของวรรณกรรมประเภทสัจจะสังคม คมทวน คั่นถนู” ได้เป็นหนึ่งในแนวทางในการปลุกประกายไฟ ให้กำลังใจแก่นักคิด นักเขียนและนักสร้างสรรค์ สังคมจำนวนไม่น้อย ด้วยวิญญานอิสระแห่งเสรีชน ดังเช่น อาจารย์สุจิตต์ วงษ์เทศ ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับกวีนิพนธ์นาฏกรรมบนลานกว้างไว้ว่า

๑. รับผิดชอบต่อวิปโยค เช่น โองการแข่งน้ำ กำสรวลสมุทรร พระลอ เจ้าฟ้ากุ้ง ทวาทศมาส สุนทรภู่ ฯลฯ

๒. รับผิดชอบต่อร่วมสมัย เช่น อุษเชนี ทวีปวร, จิตร ภูมิศักดิ์ ฯลฯ

๓. วางโครงเรื่องด้วยอิทธิพลของจิตร ภูมิศักดิ์ และเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ อย่างใกล้ชิดมากที่สุด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลกวีที่ได้รับรางวัลซีไรต์

ชื่อผู้ให้ข้อมูล.....อังคาร กัลยาณพงศ์...นามปากกา....อังคาร กัลยาณพงศ์....อายุ.....๘๖.....ปี
(เสียชีวิตแล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๕)

ผลงานที่ได้รับรางวัลซีไรต์.....ปณิธานกวี.....ประจำปีพุทธศักราช.....๒๕๒๙.....
ผู้วิจัยคัดบทสัมภาษณ์มาจาก หนังสือซีไรต์ ไดอารี่ โดย สัจภูมิ ละออ และบางส่วนเพิ่มเติมจาก
วารสารวิทยากรย์ สัมภาษณ์โดยกวีสิทธิ์ วิเสโส

๑. ประวัติส่วนตัวโดยสังเขป

อังคาร กัลยาณพงศ์ เกิดเมื่อวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๖๙ ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ เป็นทั้งกวีและจิตรกร โดยพื้นเพเดิมเป็นคนเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งมีผู้กล่าวว่า เป็นเมืองแห่งกาพย์กลอนอยู่แล้ว หลังศึกษาจบระดับมัธยมที่โรงเรียนเบญจมราชูทิศ ได้เดินทางเข้ามาเรียนต่อที่ โรงเรียนเพาะช่าง และ มหาวิทยาลัยศิลปากร อังคารเป็นศิษย์ของศิลปิน ศ.ศิลป์ พีระศรี, อ.เพ็ญ หริพิทักษ์ และ อ.เฉลิม นาคีรักษ์ ทำให้ได้ติดตามและร่วมงานกับอาจารย์ ในการศึกษาค้นคว้างานด้านต่าง ๆ ทั้งศิลปกรรม โบราณคดี และประวัติศาสตร์

ความเป็นกวีและจิตรกรนั้นเป็นพรสวรรค์ที่ทำให้มีความเชื่อมั่นและฝึกฝนมาตั้งแต่วัยเยาว์ ซึ่งได้พูดถึงการเป็นทั้งจิตรกรและกวีของตนว่า บทกวีและจิตรกรรมนั้นมาจากดวงใจดวงเดียวกัน

"การวาดรูปกับการแต่งบทกวีต้องใช้ความคิดกับจินตนาการ อาจจะติดกันในเรื่องเทคโนโลยีกับเทคนิค แต่ใช้จิตใจดวงเดียวกัน ทั้งงานเขียนรูปและเขียนหนังสือก็ต้องอาศัยมโนคติ บางคนเขาเรียก อิมเมจิเนชั่น ต้องมีจินตนาการความคิด เหมือนคนที่สร้างนครวัด เขาต้องมีภาพมาก่อนว่าทำอย่างไรจึงจะมีปราสาทขึ้นมา ถ้าเรามีมโนภาพกว้างใหญ่ไพศาล เราก็สามารถสร้างสรรค์อะไรที่ใหญ่โตขึ้นมา ถ้ามีมโนภาพคับแคบก็สร้างสรรค์อะไรอยู่ในกะลาเท่านั้น"

"คนอื่นเขาอาจจะไปทำขนมครก ไปรับเหมาทางด่วน ไปทำอะไรก็ได้ แต่กวีต้องเป็นกวีอยู่ทุกลมหายใจ คือโดยหลักจริง ๆ แล้วผมยังเขียนบทกวีอยู่เรื่อย ๆ จะชำระของที่ดูไม่ค่อยเรียบร้อยให้เรียบร้อย ให้หมดจดขึ้น มีถ้อยคำที่ลงตัว คือ ถ้าเราตายไปแล้ว เราก็หมดโอกาสที่จะเปิดฝาโลง

ขึ้นมาชำระโคลงของเราให้เรียบร้อย คนที่เขียนกวี ถ้าบทกวีขึ้นได้ไม่สมบูรณ์ ก็เหมือนเราไปปรโลกแล้วยังมีห่วงอยู่"

แต่ในการจะสร้างสรรค์ผลงานออกมาให้ได้ดีนั้นก็ต้องมีอารมณ์ที่จดจ่ออยู่กับงานด้วย "โดยหลักการ การเขียนกาพย์กลอนต้องโปร่งใส มีเสรีทางความคิด ถึงจะทำได้ดี ก็เหมือนทะเลเวลามีคลื่นลมมากเรือที่ลอยอยู่ก็สามารถจมได้ บางครั้งอารมณ์ไม่ดีก็ทำไม่ได้"

ส่วนในด้านงานจิตรกรรมนั้น อังคารเรียนนิสิตวาดเขียนได้คะแนนดีมาโดยตลอด จนได้รับคำบันทึกจากคุณครูเขียนลงในสมุดรายงานว่าเป็นผู้มีใจรักและฝึกฝนในวิชาวาดเขียน เขามองว่าการวาดเขียนถึงแม้จะไม่ได้เงินทองมาก แต่จะมีประโยชน์ไปบริการทางวิญญาน จะทำให้วิญญานมนุษย์ดีขึ้น และได้ให้ทัศนะในการทำงานว่า "เหมือนกับการเติบโตของต้นไม้ มันค่อย ๆ ขึ้นทีละใบสองใบ ค่อยแตกไปเรื่อย ๆ ถึงฤดูกาลก็แตกดอกออกผล ก่อนออกผลก็ออกดอกเสียก่อนไปตามลำดับ พร้อมกับยืนยันว่าจะไม่ขอทำอย่างอื่นแล้วในชีวิตนี้ จะทำงานเหล่านี้ไปตลอดจนถึงชาติหน้า ทั้งงานศิลปะ ไม่ว่าจะวาดหรือปั้น รวมถึงงานเขียนบทกวี และกล่าวถึงผู้สืบทอดในงานว่า "ไม่ได้คิดอะไร เหมือนเราเกิดมาเป็นต้นไม้ ถึงฤดูกาลใบมันก็หล่นลงมายังพื้นดิน กลายเป็นดิน น้ำ ลม ไฟ ตามเดิม ใครที่เขาเห็นคุณค่า เขามาไถ่ถามก็ให้เขาไปตามเรื่อง"

อังคาร กัลยาณพงศ์ เป็นผู้ได้รับการยอมรับในฐานะเป็นจิตรกรและกวี เป็นกวีที่คงความเป็นไทย ทั้งในด้านความคิดและรูปแบบ อีกทั้งยังเป็นกวีที่มีความคิดเป็นอิสระ ไม่ถูกร้อยรัดด้วยรูปแบบที่ตายตัว จึงนับเป็นกวีผู้บุกเบิกกวีนิพนธ์ยุคใหม่ นิธิ เอียวศรีวงศ์ กล่าวถึงผลงานกวีนิพนธ์ของอังคาร กัลยาณพงศ์ ว่ามีความโดดเด่นเป็นอย่างมาก ("ท่านอังคาร" โดย นิธิ เอียวศรีวงศ์. มติชนสุดสัปดาห์. ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๑๖๗๒. วันที่ ๓๑ สิงหาคม - ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.

ISSN ๑๖๘๖-๘๑๙๖. หน้า ๓๐-๓๑)

๒. ผลงานในด้านวรรณกรรมที่ผ่านมา

อังคาร กัลยาณพงศ์ เป็นกวีร่วมสมัยที่ได้รับการยกย่องว่า เป็นผู้สร้างสรรค์กวีนิพนธ์สมัยใหม่ให้แก่วรรณศิลป์ไทย โดยชุบชีวิตชนวรรณศิลป์ไทยให้เติบโตสอดคล้องกับวรรณศิลป์ร่วมสมัย โดยการศึกษาวรรณศิลป์จากกวีโบราณเพื่อเข้าใจแก่นแท้ของสุนทรียะทั้งด้านความงามและความคิด และนำความเข้าใจนี้มาพื้นฐานรองรับการสร้างสรรค์วรรณศิลป์เฉพาะตนขึ้น ผลงานกวีนิพนธ์เป็นศิลปะซึ่งมุ่งสร้างสรรค์ให้เป็น "กุศลศิลป์" อันจักช่วยจรรโลงโอบอุ้มจิตใจมนุษย์ให้ล่วงพ้นมลทินแห่งความหลงใหลในวัตถุ มุ่งเตือนมนุษย์ให้เห็นปัญญาในสังคม

การทำลายธรรมชาติและการทำลายมนุษย์ด้วยกันเองโดยความเขลา โดยมีได้แสดงถึงปัญหาอย่างสิ้นหวังไร้ทางแก้ไข หากแต่มีความมั่นใจว่า การพิเนิจธรรมชาติและเรียนรู้ธรรมชาติจากธรรมชาติ จะช่วยให้มนุษย์รอดพ้นจากหายนะภัย อันจะเกิดขึ้นได้จากความเห็นแก่ตัวและความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของมนุษย์เอง ภาษาวรรณศิลป์ที่ใช้เป็นความงาม ความสะเทือนใจ ทำให้ตระหนักในคุณค่าของธรรมชาติซึ่งเป็นสุนทรีย์และทางรอดของมนุษย์ ได้ประกาศหน้าที่ของตนเองในฐานะกวี ด้วยความภาคภูมิใจว่าเป็นสิ่งสูงสุด ความรักความมุ่งมั่นแน่วแน่ในหน้าที่ของกวี ที่จะมอบความดีความงามแก่โลกเช่นนี้ ช่วยให้งานมีพลังสร้างสรรค์เต็มเปี่ยมบริบูรณ์ เป็นประโยชน์อันประมาณมิได้แก่สังคมไทยและมนุษย์ทั้งมวล อังคาร กัลยาณพงศ์ จึงได้รับการประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ (กวีนิพนธ์) ประจำปี พุทธศักราช ๒๕๓๒

ผลงานรวมเล่ม

ร้อยกรอง

- กวีนิพนธ์ของอังคาร กัลยาณพงศ์
- ลำนำภูกระดึง
- บางบทจากสวนแก้ว
- บางกอกแก้วกำสรวลหรือนิราศนครศรีธรรมราช
- ปณิธานกวี
- กวีศรีอยุธยา

ร้อยแก้ว

- หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของกาลเวลา

รางวัลเกียรติยศที่ได้รับ

- ได้รับรางวัลกวีนิพนธ์ดีเด่น คนแรกของมูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕

- ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) ปี ๒๕๒๙ จากกวีนิพนธ์เรื่อง ปณิธานกวี
- ได้รับการประกาศเกียรติคุณยกย่องเป็นศิลปินแห่งชาติสาขาวรรณศิลป์

(กวีนิพนธ์) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๒

๓. ขอให้ท่านแสดงทัศนะเกี่ยวกับผลงาน “กวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์” ที่ผ่านม่ว่าท่านได้รับแรงบันดาลใจจากอะไร หรือจากสิ่งใด และมีแนวคิดใดในการสร้างสรรค์ผลงาน

.....

.....

.....

.....

.....

๔. ท่านคิดว่างานกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ของท่านมีแนวคิดตะวันตกหรือแนวคิดตะวันออกผสมผสานอยู่หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

๕. ท่านคิดว่าอะไรเป็นจุดเด่นที่สำคัญในผลงานกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์

ความเป็นกวีนิพนธ์ บทกวีไม่เคารพระเบียบแบบแผนของฉันทลักษณ์อย่างที่เคยมีมาแต่เก่าก่อน ความเกี่ยวกรวดของอารมณ์กวีที่สะท้อนออกมาในกวีนิพนธ์ช่วงที่ยังอยู่ในวัยหนุ่ม จนกลายเป็นเรื่องที่ “บริภาษ” กันในหมู่นักวิจารณ์วรรณกรรม ภาษาที่ใช้ในบทกวีนิพนธ์นั้นรวมถึงในฐานะ “กวีของประชาชน” ด้วยการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลกวีที่ได้รับรางวัลซีไรต์

ชื่อผู้ให้ข้อมูล....จิระนันท์ พิตรปรีชา.....นามปากกา.....บินหลา นาทรงค์.....อายุ.....๖๒...ปี
ผลงานที่ได้รับรางวัลซีไรต์.....ใบไม้ที่หายไป.....ประจำปีพุทธศักราช..๒๕๓๒.....
ที่อยู่ปัจจุบัน.....-.....
ให้ข้อมูลเมื่อวันที่.....-.....เวลา.....-.....
สถานที่.....-.....
ผู้สัมภาษณ์ กองบรรณาธิการแพรวสำนักพิมพ์

๑. ประวัติส่วนตัวโดยสังเขป

จิระนันท์ พิตรปรีชา เป็นชาวอำเภอเมือง เกิดที่จังหวัดตรัง บิดาชื่อนิรันดร์ พิตรปรีชา มารดาชื่อ จิระ มีอาชีพเป็นครู บ้านของจิระนันท์ขายหนังสือ จึงเป็นเสมือนคลังความรู้ให้ได้ศึกษา ตั้งแต่เด็กๆ

การศึกษา เริ่มเรียนชั้นประถมศึกษาต้นที่โรงเรียนบูรณรำลึก ชั้นประถมปลายที่โรงเรียนยุวราชบุรีวิทยา ชั้นมัธยมต้นที่โรงเรียนสภาราชนี และสาธิตวิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาสงครณ ส่วนมัธยมปลายโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีคณะแผนกเตรียมเภสัชศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่ได้ยุติการศึกษาในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๘ และเข้าไปร่วมอุดมการณ์กับมิ่งมิตร และหลังจากนั้นจึงไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยคอร์เนล สหรัฐอเมริกา จนจบปริญญาตรี สาขารัฐศาสตร์ และปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์ และศึกษาปริญญาเอก สาขาประวัติศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยคอร์เนล เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๖

๒. ผลงานในด้านวรรณกรรมที่ผ่านมา

การสร้างงานเขียนของจิระนันท์ พิตรปรีชา อาศัยพื้นฐานการอ่านตั้งแต่เด็ก ฝึกปรี๊ดเขียนกลอนฉันทลักษณ์ เคยส่งผลงานประกวดบ้างตามโอกาส โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่อยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่สอง ที่โรงเรียนสตรีประจำจังหวัด ซึ่งก็ประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง

ส่วนผลงานที่ผ่านมา นั้น เช่น สารคดีเรื่อง โลกที่สี่, ลูกผู้ชายชื่อนายหลุยส์, ตำนานนักเดินทาง และนอกจากนี้ก็มีผลงานเรื่องแปลและยังเขียนขับโต้เถียงภาพยนตร์อีกหลายเรื่อง ส่วนปัจจุบันเขียนบทวันน้อยมาก

๓. ขอให้ท่านแสดงทัศนะเกี่ยวกับผลงาน “กวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์” ที่ผ่านม่ว่าท่านได้รับแรงบันดาลใจจากอะไร หรือจากสิ่งใด และมีแนวคิดใดในการสร้างสรรค์ผลงาน

แรงบันดาลใจของผลงานเนื่องมาจากในช่วงยุค พ.ศ. ๒๕๑๕ จิระนันท์ได้เรียนต่อที่แผนกเตรียมเภสัชศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และได้รับเลือกให้เป็นดาวจุฬาฯ จึงต้องเข้าร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย ประสบการณ์เหล่านี้เองทำให้ได้เห็น ได้คิด ได้ตั้งคำถามกับตัวเองในเรื่องการศึกษา ในที่สุดตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง หลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา ๑๖ ชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง เพราะความผันผวนทางการเมืองประกบกับอุดมการณ์อันแรงกล้าทำให้ต้องจากเมืองไปสู่วป่า และใช้ชีวิตในป่าถึง ๖ ปี ด้วยกันและระหว่างนั้นเองจึงได้สร้างสรรค์บทกวีออกมาเป็นที่รู้จัก

สำหรับบทกวีที่มีชื่อเสียง จำนวนชื่อ ดอกไม้จะบาน เขียนเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖ ซึ่งอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตและความผันผวนทางการเมืองในยุคนั้น คุณค่าและพลังของบทกวีทำให้เป็นที่ตรึงใจผู้คนเป็นจำนวนมาก มีการนำไปใส่ทำนองเป็นเพลง

๔. ท่านคิดว่างานกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ของท่านมีแนวคิดตะวันตกหรือแนวคิดตะวันออกผสมผสานอยู่หรือไม่ อย่างไร

.....

๕. ท่านคิดว่าอะไรเป็นจุดเด่นที่สำคัญในผลงานกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์

จุดเด่นของบทกวีคือการมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในด้านการใช้ถ้อยคำด้วยลีลาที่อ่อนหวาน แต่เนื้อหา มีพลังสั้นไหว อารมณ์ ความรู้สึก ตลอดจนความนึกคิดของผู้คนออกมาได้เป็นอย่างดี และการใส่ความคิดทางการเมืองเข้าไปประกอบทำให้มีความหมายและความสำคัญเพิ่มมากขึ้นในการสร้างอุดมการณ์บางอย่างให้กับประชาชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลกวีที่ได้รับรางวัลซีไรต์

ชื่อผู้ให้ข้อมูล.....กิตติศักดิ์ มีสมสืบ.....นามปากกา....ศักดิ์สิริ.....มีสมสืบ.....อายุ...๖๐...ปี
ผลงานที่ได้รับรางวัลซีไรต์.....มีอนันต์สีขาว....ประจำปีพุทธศักราช...๒๕๓๕.....
ที่อยู่ปัจจุบัน.....-.....
ให้ข้อมูลเมื่อวันที่.....-.....เวลา.....-.....
สถานที่.....-.....
ผู้วิจัยคัดบทสัมภาษณ์มาจาก หนังสือซีไรต์ไดอารี่ โดย สัจจภูมิ ละออ

๑. ประวัติส่วนตัวโดยสังเขป

ศักดิ์สิริ มีสมสืบ เกิดเมื่อวันศุกร์ที่ ๒๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ ที่จังหวัดชัยนาท บิดาชื่อ บุญลือ มีสมสืบ มารดาชื่อ ชุมสาย มีสมสืบ ครอบครัวย้ายไปอยู่ที่อำเภอไพศาลี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑ เพราะบิดาไปตั้งโรงเรียนเอกชนอยู่ที่นั่น

การศึกษา ศักดิ์สิริ เรียนจบชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียนนิมิตศึกษา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ แล้วเรียนต่อเพาะช่าง จนจบชั้น ปวส. เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๐ เมื่อจบแล้วก็สมัครสอบเข้าเป็นข้าราชการครู เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๑ ที่โรงเรียนชุมแสงชนูทิศ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ เรียนต่อเอกศิลปศึกษา ที่วิทยาลัยครูพระนคร จนจบปริญญาตรี

พื้นฐานการเขียน ตั้งแต่เด็ก ๆ สมัยเรียนชั้นประถมศึกษาที่บ้านมีห้องสมุดเต็มไปด้วยนิยายสารและภาพสวย ๆ งาม ๆ ทำให้ได้อ่าน และศึกษาอย่างเต็มที่ ทำให้การเรียนนอกจากทำคะแนนภาษาไทย วาดเขียนได้ดีและยังร้องเพลงได้อย่างไพเราะ แต่เส้นทางนักร้องสมัยเด็ก ๆ นั้นไม่ค่อยมั่นใจนักเพราะเป็นคนเขินอาย

๒. ผลงานในด้านวรรณกรรมที่ผ่านมา

ผลงานของศักดิ์สิริ มีทั้งเรื่องสั้น บทกวี บทเพลง และภาพ เพราะมีความสามารถอันหลากหลาย

ผลงานที่เรียงตามลำดับคือ รวมบทกวีชุด ตึกตารอบทราย พ.ศ. ๒๕๒๖, รวมบทกวีชุด คนสอยดาว พ.ศ. ๒๕๒๘, รวมบทกวีชุด มือนั้นสีขาวย พ.ศ. ๒๕๓๑, รวมผลงานเพลงชุด เกี่ยวก้อย พ.ศ. ๒๕๓๕, แสดงภาพชุด ทศนิยมภาพที่เปลี่ยนไป และมีรวมเรื่องสั้นชุด ตะตั้งเท็งตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑, ผลงานเพลงชุด จินตนาการและแสดงภาพ กวีและแม่ และมีบทกวีชุดตู้เพลงลูกทุ่ง พ.ศ. ๒๕๔๓ ฯลฯ

๓. ขอให้ท่านแสดงทัศนะเกี่ยวกับผลงาน “กวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์” ที่ผ่านม่ว่าท่านได้รับแรงบันดาลใจจากอะไร หรือจากสิ่งใด และมีแนวคิดใดในการสร้างสรรค์ผลงาน

อิทธิพลที่สำคัญในการสร้างสรรค์ผลงานนั้นได้รับอิทธิพลมาจาก งาม แซ่ตั้ง ที่เป็นศิลปินวาดภาพ และกวี จึงทำให้เกิดการถ่ายทอดในการเขียนบทกวี และได้รับคำแนะนำในการพัฒนางานเขียนเรื่อยมา จึงเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญในการผลิตผลงานออกมาและได้รับรางวัล

๔. ท่านคิดว่างานกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ของท่านมีแนวคิดตะวันตกหรือแนวคิดตะวันออก ผสมผสานอยู่หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

๕. ท่านคิดว่าอะไรเป็นจุดเด่นที่สำคัญในผลงานกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์

จุดเด่นของบทกวีนั้นเป็นในลักษณะของการสร้างสรรค์ผลงานและการบรรยายภาพให้ผู้คนในสังคมได้เห็นภาพของปรากฏการณ์ในสังคม รวมถึงการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่อาศัยอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลกวีที่ได้รับรางวัลซีไรต์

ชื่อผู้ให้ข้อมูล..... ไพวรินทร์ ขาวงาม.....นามปากกา.....ไพวรินทร์ ขาวงาม...อายุ.....๕๕.....ปี
ผลงานที่ได้รับรางวัลซีไรต์.....ม้าก้านกล้วย.....ประจำปี พุทธศักราช ๒๕๓๘.....
ที่อยู่ปัจจุบัน.....๕๙๙/๙๕ ถ. สมหวังสังวาลย์ อ. บ้านไผ่ จ. ขอนแก่น ๔๐๑๑๐.....
ให้ข้อมูลเมื่อวันที่.....๖..มิถุนายน..๒๕๕๙.....เวลา.....๑๔.๐๐น...สถานที่.....กรุงเทพมหานคร
สัมภาษณ์โดย นางสาววรี เรืองสุข

๑. ประวัติส่วนตัวโดยสังเขป

ไพวรินทร์ ขาวงาม เกิดเมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๔ ที่บ้านสาหร่าย ตำบลทุ่ง
หลวง (ปัจจุบันคือ ตำบลทุ่งกุลา) อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ปัจจุบันอายุ ๕๕ ปี หลังจบ
การศึกษาระดับประถมศึกษา ได้บรรพชาเป็นสามเณรที่วัดไตรรัตนาราม อำเภอเมือง จังหวัด
สุรินทร์ ศึกษาระดับมัธยมศึกษาถึงมัธยมศึกษา ต่อมาอุปสมบทเป็นภิกษุและศึกษาระดับ
มัธยมศึกษาที่ สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย (วิทยาลัยสงฆ์วังน้อย) จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา ลาสิกขาใน พ.ศ. ๒๕๒๕ ดำรงสมณเพศรวม ๘ พรรษา

๒๕๓๕ รางวัลดีเด่นงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ จาก 'คือแรงใจและไฟฝัน'

๒๕๓๘ รางวัลสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) จาก 'ม้าก้านกล้วย'

๒๕๔๘ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏ

พระนคร

๒๕๕๑ ศิลปินศิลปาธร สาขาวรรณศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

๒๕๕๖ ศิลปินมรดกอีสาน สำนักวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น

๒๕๕๘ ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ (กวีนิพนธ์) กระทรวงวัฒนธรรม

๒. ผลงานในด้านวรรณกรรมที่ผ่านมา

๒๕๐๔ ลูกชายชาวนา นายสมัย - นางดวน ขาวงาม ทุ่งกุลาร้องไห้ ร้อยเอ็ด

๒๕๑๑ ประถมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านสาหร่าย - ประถมศึกษาตอนปลาย

โรงเรียนบ้านตาหยวก สุวรรณภูมิ ร้อยเอ็ด

- ๒๕๑๘ บรรพชาเป็นสามเณร วัดบูรพาราม จำพรรษาวัดไตรรัตนาราม สุรินทร์
- ๒๕๒๒ บทกวีชื่อ ‘หากถึงวันที่ดอกไม้ร่วง’ ตีพิมพ์ในนิตยสารสายใจ แต่งขณะเป็นสามเณร ต่อมารวมเล่มอยู่ใน ‘ลำน่านนจร’
- ๒๕๒๒ บทกวีชื่อ ‘ไม่มีลำน่านรักจากคนยากไร้’ ตีพิมพ์ในนิตยสารชัยพฤกษ์ แต่งขณะเป็นสามเณร ต่อมารวมเล่มอยู่ใน ‘คำใดจะเอ่ยได้ตั้งใจ’
- ๒๕๒๓ อุปสมบทเป็นพระภิกษุ วัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพมหานคร
จำพรรษาวัดชูจิตธรรมาราม (วิทยาลัยสงฆ์วังน้อย) พระนครศรีอยุธยา
- ๒๕๒๕ ได้วุฒิการศึกษานักธรรมเอก – ม.ศ. ๕ สอนวรรณคดีในวิทยาลัย ลาสิกขา
เริ่มงานทางโลกหนังสือพิมพ์ประชากรรายวัน เชียงใหม่
- ๒๕๒๘ รวมบทกวี ‘ลำน่านนจร’
- ๒๕๒๙ รวมบทกวี ‘คำใดจะเอ่ยได้ตั้งใจ’
- ๒๕๓๐ รวมความเรียง ‘ไม่ใช่กวีนิพนธ์จากชายป่าอารยธรรม’
- ๒๕๓๒ รวมบทกวี ‘ฤดีกาล’
- ๒๕๓๔ รวมบทกวี ‘คือแรงใจและไฟฝัน’ (ร่วมกับภาพถ่าย ธีรภาพ โลหิตกุล)
- ๒๕๓๕ รวมบทกวี ‘ถนนนักฝัน’ (ร่วมกับภาพจิตรกรรม ปริญญา ต้นตีสู่ข)
- ๒๕๓๘ รวมบทกวี ‘น้ำก้านกล้วย’
- ๒๕๓๘ รวมบทกวี ‘น้ำก้านกล้วย’ (ภาคภาษาอังกฤษ ม.ล. พีระพงศ์ เกษมศรี)
- ๒๕๔๑ รวมบทกวี ‘เจ้านกวี’
- ๒๕๔๒ รวมเรื่องสั้น บทกวี ความเรียง ‘ทอดยอด’
- ๒๕๔๔ รวมความเรียงและภาพถ่าย ‘เพราะภาพพูดได้ หัวใจจึงขอฟัง’
- ๒๕๔๕ รวมบทความ “ผมจรรจนแรมจากลุ่มน้ำมูล”
- ๒๕๔๕ รวมบทกวี ‘ที่ใดมีรัก ที่นั่นมีรัก’
- ๒๕๔๗ รวมบทกวี ‘กลอนกล่อมโลก’
- ๒๕๔๗ รวมบทกวี ‘ดวงใจจึงจ้านรรจ์’ (ภาคภาษาอังกฤษ วรวิดี วงศ์สง่า)
- ๒๕๔๗ รวมบทกวี ‘จิบใจ จอกจ้อย’ (ร่วมกับ พาสณา แพรพรรณม)
- ๒๕๔๘ รวมบทความ ‘มันคงไม่ตายง่าย ๆ หรือ’
- ๒๕๔๙ รวมบทกวี ‘เราจะพบกันอีกไหม’
- ๒๕๕๐ รวมบทกวี ‘โหมชีวิตาอุษาคะเนิง’
- ๒๕๕๐ รวมความเรียง ‘หลายชีวิต คิดถึงบ้าน’

- ๒๕๕๑ รวมเรื่องสั้น 'แอบรักหมาชาวบ้าน'
- ๒๕๕๒ รวมความเรียง 'นกกะหล่ำ'
- ๒๕๕๒ รวมความเรียง 'ความสุขที่รัก'
- ๒๕๕๓ รวมบทกวี 'ณ ที่ซึ่งแม่โพสพเคยสถิต'
- ๒๕๕๔ รวมความเรียง 'มีรักมากมายในโลก'
- ๒๕๕๕ รวมบทกวี 'เห็นรักด้วยใจ เห็นใจด้วยรัก'
- ๒๕๕๗ รวมบทกวี 'จดหมายรักจากหิ้งห้อย'
- ๒๕๕๗ รวมความเรียง 'จนกว่าชีวิตจะหาไม่'
- ๒๕๕๙ รวมบทกวี 'ม้าก้านกล้วย' สองภาษา ไทย-อังกฤษ (ภาคภาษาอังกฤษ วรวิ
วงศ์สง่า)
- ๒๕๕๙ รวมบทกวี 'กลอนพาไป'

๓. ขอให้ท่านแสดงทัศนะเกี่ยวกับผลงาน “กวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์” ที่ผ่านม่ว่าท่านได้รับแรงบันดาลใจจากอะไร หรือจากสิ่งใด และมีแนวคิดใดในการสร้างสรรค์ผลงาน

ม้าก้านกล้วย เป็นผลงานเป็นชิ้นที่คัดสรรเป็นชุด เขียนขึ้นต่างกรรมต่างวาระ ตั้งแต่ประมาณปี ๒๕๓๒ แล้วคัดสรรรวมเล่มในปี ๒๕๓๔ โดยหลายชิ้นมีตัวตนผู้เขียนร้อยเรียงอยู่ในเนื้อหา จึงเกิดเป็นหมวดหมู่ แผ่นดินถิ่นทุ่ง แผ่นดินถิ่นเมือง แผ่นดินถิ่นใด คือมีลักษณะการเคลื่อนที่เดินทาง บางคนเรียกว่าเหมือนนิราศ จากชนบท สู่มือง และความคิดฝัน แรงบันดาลใจก็คงมาจากชีวิต เมื่อเขียนบทกวีก็เขียนเรื่องชีวิต ส่วนหนึ่งเป็นชีวิตที่ตัวเองผ่านพบ ไม่ว่าจะเป็น 'ด้วยมือพ่อต่อเติมปรารภนา ตัดก้านกล้วยทำม้าให้ขี่' (ม้าก้านกล้วย) หรือ 'แม่ปลูกหมอนเลี้ยงไหม ตั้งใจรัก เรียวแรงรักแม่ใช้เพื่อไฝฝืน' (ไหมแท้ที่แม่ทอ) แนวคิดโดยรวมคือบอกถึงชีวิตคนชนบทที่เข้าไปต่อสู่วิตในเมือง เผชิญหน้าเมืองใหญ่ด้วยหัวใจคนท้องถิ่น และยังคงต้องเที่ยวกลับบ้านเกิดของตัวเองแบบ 'กลับไม่ได้ ไปไม่ถึง' (นครใต้แสงดาว) ส่วนหนึ่งเป็นชีวิตผู้เขียน ขณะเดียวกันก็อาจพูดแทนผู้คนจำนวนหนึ่งที่ต้องเผชิญชะตากรรมคล้ายกัน

๔. ท่านคิดว่างานกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ของท่านมีแนวคิดตะวันตกหรือแนวคิดตะวันออกผสมผสานอยู่หรือไม่ อย่างไร

ผมไม่แน่ใจในเรื่องแนวคิดทั้งสองฝากฝั่งนั้น แน่แน่นอน ผมอ่านทั้งวรรณคดีไทย วรรณกรรมไทย หรือวรรณคดีและวรรณกรรมต่างแดน อ่านต่างแดนในที่นี้หมายถึงอ่านที่แปลมา

เป็นภาษาไทย อ่านเท่าที่มีให้อ่าน ไม่ได้อ่านเพื่อการศึกษาเล่าเรียน เวลาผมแต่งบทร้อยกรองก็ไม่ว่ามันจะมีการติดแนวคิดตะวันตกหรือไม่ ก็เขียนไปตามจริตความรักความชอบของตัวเอง ที่เป็นคนอื่นสาน ไปอยู่ในเมืองหลวง เขียนบทกวีภาษากลาง จะว่าไปแล้วผมไม่มีความคิดจะลอกเลียนแนวคิดตะวันตกหรืออะไรเลย แม้ว่าจะเคยอ่านแล้วชอบ หรือบางทีตะวันตกกับตะวันออกในฐานะมนุษย์ก็อาจคิดคล้ายกันได้บ้าง แต่ไม่เคยมีความคิดจะหยิบมาผสมผสานกัน

๕. ท่านคิดว่าอะไรเป็นจุดเด่นที่สำคัญในผลงานกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์

ผมคงตอบไม่ได้ทั้งหมด รางวัลซีไรต์คือการประกวดหนังสือเป็นเล่ม กรรมการเขาคงพิจารณาภาพรวมของทั้งเล่ม ว่ามีจุดเด่นจุดด้อยอย่างไรบ้างแล้วประเมินค่าออกมา สำหรับม้าก้านกล้วยของผม ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะการจัดหมวดหมู่ในการรวมเล่มที่สะท้อนภาพชีวิตในสังคมเป็นเอกภาพ มีรูปแบบการประพันธ์ การใช้ภาษา และเนื้อหาที่เป็นแนวร่วมความรู้สึกกับผู้คนจำนวนหนึ่ง ด้วยมักมีผู้กล่าวว่า อ่านแล้วตรงใจเขา (รายละเอียดดูตามตัวบทใน ม้าก้านกล้วย)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลกวีที่ได้รับรางวัลซีไรต์

ชื่อผู้ให้ข้อมูล.....สุพรรณ ทองคล้าย.....นามปากกา....แระคำ ประโดยคำ...อายุ.....๖๕...ปี
ผลงานที่ได้รับรางวัลซีไรต์.....ในเวลา.....ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๔๑.....
ที่อยู่ปัจจุบัน.....-.....
ให้ข้อมูลเมื่อวันที่.....เวลา.....-.....
สถานที่.....-.....
ผู้วิจัยคัดบทสัมภาษณ์มาจาก หนังสือซีไรต์ไดอารี่ โดย สัจจภูมิ ละออ

๑. ประวัติส่วนตัวโดยสังเขป

แระคำ ประโดยคำ เกิดเมื่อวันที่ ๙ มกราคม ๒๕๑๕ ที่ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง
จังหวัดจันทบุรี

การศึกษา จบมัธยมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียนบางกะจะ มัธยมศึกษาตอนปลายจาก
โรงเรียนศรียานุสรณ์ จังหวัดจันทบุรี ได้รับปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และปริญญาโท อักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวรรณคดีไทย จาก
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การทำงาน เคยเป็นอาจารย์ที่โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย จังหวัดขอนแก่น อาจารย์
ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๘ เดินทาง
ไปเป็นอาจารย์แลกเปลี่ยนสอนวิชาภาษาไทย ที่มหาวิทยาลัยปัสเซา (Passau) ประเทศเยอรมนี
แล้วกลับมาสอนที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เช่นเดิม

เส้นทางการเป็นนักเขียน พื้นฐานการเขียนของแระคำ มาจากเป็นคนชอบวรรณคดี
ชมชอบผลงานของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รวมนบทวีชุด คำหยาด ที่หวานปาน
จะหนดหยดแถมยังเป็นรุ่นน้องของ พนม นันทพุกษ์ (สถาพร ศรีสัจจัง) เจ้าของรวมนบทวีชุด คือ
นกวัยแว้งฟ้า อีกด้วย ที่บรรยากาศกลิ่นอายของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จึงนับเป็นสิ่งสำคัญที่
กระตุ้นให้คำจับปากกาเขียนหนังสืออย่างจริงจังในเวลาต่อมา

๒. ผลงานในด้านวรรณกรรมที่ผ่านมา

พ.ศ. ๒๕๒๘ รวมบทกวีแรกคำ ประโยคคำ

พ.ศ. ๒๕๓๓ ผลงานรวมเล่ม ลานชเล

พ.ศ. ๒๕๓๔ – ๒๕๓๕ รวมบทกวีชุด ดิน น้ำ ลม ไฟ

พ.ศ. ๒๕๓๘ ผลงานชื่อ น้ำพุร้อน

พ.ศ. ๒๕๔๑ ผลงานชื่อ ในเวลา

นวนิยายเรื่อง อุตตระ

๓. ขอให้ท่านแสดงทัศนะเกี่ยวกับผลงาน “กวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์” ที่ผ่านม่ว่าท่านได้รับแรงบันดาลใจจากอะไร หรือจากสิ่งใด และมีแนวคิดใดในการสร้างสรรค์ผลงาน

แรงบันดาลใจที่สำคัญในการเขียนผลงาน โดยพื้นฐานเป็นอาจารย์สอนภาษาไทยและชื่นชอบงานด้านวรรณกรรมเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เมื่อเป็นนักอ่านและนักเขียนจึงเกิดความคิดเชิงสร้างสรรค์ในการเขียนผลงานออกมา แต่ก็ไม่มากขึ้นนัก แต่ทุกผลงานก็เป็นงานคุณภาพที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป

๔. ท่านคิดว่างานกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ของท่านมีแนวคิดตะวันตกหรือแนวคิดตะวันออกผสมผสานอยู่หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

๕. ท่านคิดว่าอะไรเป็นจุดเด่นที่สำคัญในผลงานกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์

จุดเด่นในงานเขียนจะเป็นงานด้านวรรณกรรมความคิดเชิงสร้างสรรค์ที่บรรยายถึงวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมออกมาได้อย่างเรียบง่ายและมีพลังที่แอบแฝงอยู่ภายใน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลกวีที่ได้รับรางวัลซีไรต์

ชื่อผู้ให้ข้อมูล..... โชคชัย บัณฑิตศิลปะศักดิ์..นามปากกา..โชคชัย บัณฑิต'...อายุ ..๕๐ปี.....
ผลงานที่ได้รับรางวัลซีไรต์.....บ้านเก่า....ประจำปีพุทธศักราช.....๒๕๔๔.....
ที่อยู่ปัจจุบัน.....ศูนย์ฝึกพาณิชยน์าวี อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ.....
ให้ข้อมูลเมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๙เวลา.....๑๓.๐๐. น.....
สถานที่.....ศูนย์ฝึกพาณิชยน์าวี อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

สัมภาษณ์โดย นางสาววรี เรืองสุข

๑. ประวัติส่วนตัวโดยสังเขป

โชคชัย บัณฑิต' เกิดเมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๙ ที่อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์

สำเร็จการศึกษารัฐศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แล้วรับราชการที่ศูนย์ฝึกพาณิชยน์าวี ตั้งแต่ ๒๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๒ ถึงปัจจุบัน

ตำแหน่งปัจจุบัน วิทยากรยชานาญการ กลุ่มวิชาการทั่วไป สอนวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ให้แก่นักเรียนเดินเรือพาณิชยน์

สมรสกับนางสาวดวงใจ ดำรงค์สุทธิพงศ์

๒. ผลงานในด้านวรรณกรรมที่ผ่านมา

ผลงาน ๒๕๒๘ สายสัมพันธ์ บทกวีชิ้นแรกตีพิมพ์ในมติชนสุดสัปดาห์

ยุคสมัย เรื่องสั้นเรื่องแรกตีพิมพ์ใน สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์

๒๕๓๔ รวมบทกวี “กังสดาลดอกไม้”

๒๕๓๗ รวมบทกวี “ลมอ่อนตะวันอุ่น”

๒๕๓๘ รวมบทกวี “เงาในร่มไม้”

๒๕๔๔ รวมบทกวี “บ้านเก่า” (รางวัลซีไรต์ และ ๑ ใน ๑๐๐ เล่ม หนังสือแนะนำสำหรับเยาวชน)

๒๕๔๕ รวมเรื่องสั้น “เขียนกระดาษ วาดละคร”

๒๕๕๓ รวมบทกวี “รูปฉายลายซีฟ” (เข้ารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์)

๒๕๕๕ รวมบทกวี “กวี ดู-โอ ดู อิท บนเฟซบุ๊ก” (เขียนร่วมกับ ศักดิ์ชัย
ลัคนาวีเชียร)

๒๕๕๖ รวมบทกวี “ของฝากจากแดนไกล” (เข้ารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์)

๒๕๕๗ รวมบทกวี “หลากถ้อยในรอยทาง”

๒๕๓๕ “เวทนา” บทกวีรางวัลชมเชยประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๔ จากสมาคม
ภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์

๒๕๔๑ “ปีกไม้ – ลายแทง” บทกวีรางวัลชมเชยประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๐ จาก
สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์

๒๕๔๗ “คลอนด้ามขวาน” บทกวีรางวัลชมเชยประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๘ จาก
สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์

๒๕๕๐ ได้รับรางวัลศิษย์เก่าดีเด่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง

๒๕๕๑ “ชุดถากรากเหง้า” บทกวีรางวัลชมเชยประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๐ จาก
สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์

๒๕๕๒ “เหตุการณ์ในกองถ่าย” บทกวีรางวัลดีเด่นประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๑
จากสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์

๒๕๕๓ “โทษธรรม!” บทกวีรางวัลชมเชยประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๒
จากสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์

นักศึกษาเก่ามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ดีเด่น สาขาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

๓. ขอให้ท่านแสดงทัศนะเกี่ยวกับผลงาน “กวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์” ที่ผ่านม่ว่าท่านได้รับ
แรงบันดาลใจจากอะไร หรือจากสิ่งใด และมีแนวคิดใดในการสร้างสรรค์ผลงาน

“บ้านเก่า เป็นผลงานที่รวมจากชิ้นงานต่างกรรมต่างวาระ แต่แนวคิดหลักคือ
การเปลี่ยนแปลงสังคมไปเป็นสังคมทันสมัยอย่างไม่เท่าเทียมกัน

แรงบันดาลใจสำคัญมาจากการอ่าน “ไตรภูมิพระร่วง” ของพญาลิไท แล้วนำมาเป็น
กรอบการมองสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ลักษณะเหมือนในไส่แว่นโบราณเพื่อมองโลกอนาคตที่ทันสมัย
เป็นการประชดประเทียดเสียดสี เช่นที่ปรากฏในบท “นครเมฆา” “ดินน้ำลมไฟ : ความเป็นไปใน
ชีวิต เป็นตัวอย่าง

๔. ท่านคิดว่างานกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ของท่านมีแนวคิดตะวันตกหรือแนวคิดตะวันออกผสมผสานอยู่หรือไม่ อย่างไร

แนวคิดตะวันออกปรากฏชัดเจนจากไตรภูมิพระร่วง ส่วนแนวคิดตะวันตกเป็นการยกมาเปรียบเทียบในบางบทเช่น “ห้องน้ำแห่งหนึ่ง” “ลงถึงเถอะครับ” ที่มองแบบเอาชนะธรรมชาติ เป็นนายเหนือธรรมชาติ ขณะโลกตะวันออกมองแบบกลมกลืนกับธรรมชาติ คนเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ไม่ใช่ผู้พิชิตธรรมชาติ

ส่วนการผสมผสานในชิ้นงานมีไม่น้อยทีเดียว คงต้องรอผู้วิจัยช่วยชี้ตีความและวิเคราะห์ออกมา น่าจะเป็นทวิวิสัยมากกว่าให้ผู้ประพันธ์พรรณนาทั้งหมด

๕. ท่านคิดว่าอะไรเป็นจุดเด่นที่สำคัญในผลงานกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์

น่าจะเป็นการใช้กรอบ “ไตรภูมิพระร่วง” มองสังคมทันสมัย การประชดประชันเสียดสีแบบกระดูกให้คิดพิจารณาตาม แปลกต่างจากผลงานเล่มอื่นในขณะนั้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิถีที่ได้รับรางวัลซีไรต์

ชื่อผู้ให้ข้อมูล.....เรวัตร์..พันธุ์พิพัฒน์..นามปากกา...สี่ พระจันทร์,..ไร่เหนื่อมะลิป่า...อายุ..๕๐.....ปี
ผลงานที่ได้รับรางวัลซีไรต์.....แม่น้ำรำลึก.....ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๔๗.....
ที่อยู่ปัจจุบัน.....๒๐๕/๔๑ ซ.สุขุมวิท ๕ ซอย ๖๖ แขวงออกเงิน เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร
ให้ข้อมูลเมื่อวันที่...๑๔ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๙..เวลา..๐๙.๐๐น..สถานที่.....กรุงเทพมหานคร
สัมภาษณ์โดย นางสาววรี เรืองสุข

๑. ประวัติส่วนตัวโดยสังเขป

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ เกิดเมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๙ ตำบลวังลึก อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี เรียนชั้นประถมศึกษาโรงเรียนน้ำตาลสุพรรณบุรีอุปถัมภ์ และโรงเรียนวัดบางขวาง เรียนชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนสามชุกรัตนโกคาราม

การศึกษาสูงสุด มัธยมศึกษาตอนปลาย

เป็นบุตรคนสุดท้องในจำนวนพี่น้องรวม ๓ คน เป็นลูกชาวไร่ชาวนา ใช้ชีวิตในวัยเยาว์ในท้องถื่นเกิดซึ่งแวดล้อมด้วยทุ่งนาไร่สวนและแอ่งน้ำล้าคลอง เป็นเด็กวัดในขณะเล่าเรียนชั้นมัธยมศึกษา (วัดวิมลโกคาราม) เริ่มต้นเขียนหนังสือหลังจบชั้นมัธยมปลาย (ปี พ.ศ. ๒๕๒๘) พร้อมกับการเป็นชาวไร่อ้อย เป็นกรรมกรในท้องไร่ท้องนา เป็นทหารเกณฑ์ (จังหวัดกาญจนบุรี) ๒ ปี (ปี พ.ศ. ๒๕๓๐-๒๕๓๒) หลังปลดประจำการ เดินทางออกผจญโลกกว้าง เป็นกรรมกรในโรงงานของนิคมอุตสาหกรรมของภาคตะวันออก เป็นพนักงานบริษัท เป็นคนเฝ้าสวน ใช้เวลาว่างจากการงานเขียนและอ่านวรรณกรรมอย่างต่อเนื่อง

ได้รับรางวัลเกี่ยวกับงานเขียนจากหลายองค์กรหรือสมาคม เช่น ช่อกระแจะ สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย รางวัลเซเว่นบุ๊คอวอร์ด รางวัลซีไรต์ รางวัลลูกโลกสีเขียว รางวัลของ สพฐ. และรางวัลศิลปินศิลปาธร

ปัจจุบัน เป็นพ่อของลูกสาว (เพลงน้ำ พันธุ์พิพัฒน์) และยังคงทำงานเขียนอย่างต่อเนื่อง

๒. ผลงานในด้านวรรณกรรมที่ผ่านมา

- พ.ศ. ๒๕๓๘ รวมบทกวี บ้านแม่น้ำ สำนักพิมพ์คมบาง
 พ.ศ. ๒๕๔๔ รวมบทกวี พันฝนเพลงน้ำ สำนักพิมพ์รัฐปักษ์
 พ.ศ. ๒๕๔๕ รวมเรื่องสั้น ชีวิตสามมหาอันใด สำนักพิมพ์หวิกล้วย
 พ.ศ. ๒๕๔๖ นวนิยาย นักปั้นน้ำ สำนักพิมพ์รัฐปักษ์
 พ.ศ. ๒๕๔๗ รวมบทกวี แม่น้ำรำลึก สำนักพิมพ์รัฐปักษ์
 พ.ศ. ๒๕๕๐ รวมบทกวี นักชีวิต สำนักพิมพ์ในดวงใจ
 พ.ศ. ๒๕๕๑ รวมเรื่องสั้น เหมือนว่าเมื่อวานนี้เอง สำนักพิมพ์ในดวงใจ
 พ.ศ. ๒๕๕๓ รวมความเรียง ฉันทกับแมว สำนักพิมพ์ในดวงใจ
 พ.ศ. ๒๕๕๔ รวมเรื่องสั้น กระดุกของความหลง สำนักพิมพ์ในดวงใจ
 พ.ศ. ๒๕๕๕ ร้อยกรองในร้อยแก้ว แมวผู้มองเห็นกำแพงเป็นสะพาน สำนักพิมพ์ใน
 ดวงใจ

- พ.ศ. ๒๕๕๕ นวนิยาย นักเข้าฝัน สำนักพิมพ์ในดวงใจ
 พ.ศ. ๒๕๕๕ รวมบทกวี แม่น้ำเดียวกัน สำนักพิมพ์ในดวงใจ
 พ.ศ. ๒๕๕๖ นวนิยาย สวงโลก สำนักพิมพ์ในดวงใจ
 พ.ศ. ๒๕๕๗ รวมเรื่องสั้น นัยในนัยน์ สำนักพิมพ์ในดวงใจ
 พ.ศ. ๒๕๕๘ รวมบทกวี แม่น้ำรำลึก ฉบับไทย-อังกฤษ สำนักพิมพ์ในดวงใจ
 พ.ศ. ๒๕๕๙ รวมบทกวี แม่น้ำที่สาบสูญ สำนักพิมพ์ในดวงใจ

๓. ขอให้ท่านแสดงทัศนะเกี่ยวกับผลงาน “กวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์” ที่ผ่านม่ว่าท่านได้รับ
 แรงบันดาลใจจากอะไร หรือจากสิ่งใด และมีแนวคิดใดในการสร้างสรรค์ผลงาน

กวีนิพนธ์แม่น้ำรำลึก ผู้เขียนได้วางแนวคิดไว้ว่า สิ่งใดหรืออะไรที่มีส่วนสรรค์สร้างโลก
 ข้างในของตัวผู้เขียน

ดังนั้นผู้เขียนจึงเลือกที่จะเดินทางย้อนกลับไปยังวัยเยาว์ ด้วยการรำลึกนึกไปถึงสิ่งของ
 ต่าง ๆ คน สัตว์ หรือสถานที่ที่ผู้เขียนเคยได้สัมผัสสัมพันธ์ในทางใดทางหนึ่ง ในเรื่องเหย้าถิ่นเกิด
 เพื่อประกอบสร้างสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ เหล่านี้ขึ้นเป็นชีวิตจิตวิญญาณของคนคนหนึ่ง และผู้เขียนเองก็
 มีความสนใจต่อ “รากเหง้า” เป็นพื้นฐานอยู่แล้ว “รากเหง้า” ที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิต
 ของแต่ละบุคคล ชุมชน บ้านเมือง และประเทศ

๔. ท่านคิดว่างานกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ของท่านมีแนวคิดตะวันตกหรือแนวคิดตะวันออก ผสมผสานอยู่หรือไม่ อย่างไร

กวีนิพนธ์ แม่น้ำรำลึก มีแนวคิดตะวันออกอยู่มากกว่าแนวคิดตะวันตก เพราะตัวผู้เขียน กำเนิดในชุมชนชาวพุทธ ใช้ชีวิตวัยเยาว์อยู่ท่ามกลางธรรมชาติแห่งดินน้ำลมไฟ ท่ามกลางเรื่องเล่า ตำนาน บทเพลงพื้นบ้าน ลึกลับ ท่ามกลางกสิกรรม และแนวคิดของกลุ่มคนผู้นอบน้อมต่อธรรมชาติ ต่อธรรมชาติ ท่ามกลางสัจจะความเป็นจริง ความมานะอดทน ความเรียบง่าย และความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์

สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จึงบ่มเพาะหล่อหลอมตัวผู้เขียนมากกว่าปรัชญาแนวคิดตะวันตก ที่เพิ่งมาอ่านและศึกษาเมื่อเติบโตใหญ่แล้ว กวีนิพนธ์ถูกสรรค์สร้างโดยปัจเจกก็จริง แต่กลับโยงใยถึงโลกทั้งโลก

๕. ท่านคิดว่าอะไรเป็นจุดเด่นที่สำคัญในผลงานกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ เป็นกวีนิพนธ์ที่มีลักษณะของเรื่องเล่า – เรื่องราว

ใช้ถ้อยคำเรียบง่าย

เปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้ตีความอย่างอิสระ

หยิบเรื่องราวเล็ก ๆ มาเรียงร้อยสัมผัสใจ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลกวีที่ได้รับรางวัลซีไรต์

ชื่อผู้ให้ข้อมูล.....มนตรี ศรียงค์ ..นามปากกา.....มนตรี ศรียงค์.....อายุ.....๔๘.....ปี.....
ผลงานที่ได้รับรางวัลซีไรต์.....โลกในดวงตาข้าพเจ้า ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๕๐.....
ที่อยู่ปัจจุบัน.... ๒๘๐ / ๑ หมู่ ๖ ต.ทุ่งใหญ่ อ.หาดใหญ่ จ. สงขลา ๙๐๑๑๐.....
ให้ข้อมูลเมื่อวันที่.....วันศุกร์ที่ ๒๗ พฤษภาคม.....๒๕๕๙.....เวลา...๐๗.๔๖ น.....
สถานที่.... ๒๘๐ / ๑ หมู่ ๖ ต.ทุ่งใหญ่ อ.หาดใหญ่ จ. สงขลา ๙๐๑๑๐.....
สัมภาษณ์โดย นางสาววรี เรืองสุข

๑. ประวัติส่วนตัวโดยสังเขป

มนตรี ศรียงค์ เกิดที่อำเภอหาดใหญ่และเติบโตเต็มหนุ่มที่บ้านเกิด เรียนชั้นประถมเตรียมถึงประถม ๒ ที่โรงเรียนหาดใหญ่กิตติวิทย์ แวดล้อมด้วยคนไทยแท้ ๆ ที่ห่างไกลจากชนบทวิ่งเล่นละแวกนั้นจนไปเรียนต่อประถม ๓ ถึงมัธยม ๓ ที่โรงเรียนหาดใหญ่อำนวยวิทย์ พร้อมกับบ้านที่ย้ายไปอยู่ละแวกตลาดกิมหยง ท่ามกลางสังคมชาวจีนของคนสองรุ่น คือรุ่นเตี้ยและรุ่นพี จากนั้นไปเรียนต่อมัธยมปลายที่สงขลา พร้อมกับเช่าบ้านอยู่ร่วมกับเพื่อน โรงเรียนมหาวิทยาลัยเป็นโรงเรียนริมทะเล ที่ลมพัดยอดสนกราว ๆ ไม่หยุดหย่อน และเสียงคลื่นแตกฟองกระทบหาดนั้นก็ดังไปทั่ว ที่นี้เป็นฉากมากมายของบทกวี จบโปรแกรมพลະก็ขึ้นรถไฟแบกถุงทะเลไปยังมหาวิทยาลัยรามคำแหง เรียนคณะมนุษยศาสตร์เอกภาษาไทย ก่อนเปลี่ยนคณะไปเป็นรัฐศาสตร์ Plan a-การเมืองการปกครอง แต่เรียนไม่จบ ปัจจุบันขายหมีเปิดอยู่ที่บ้านเกิด จึงเป็นแหล่งวัตถุดิบข้อมูลในการเขียนหนังสืออย่างดีอีกทีหนึ่ง

เกิดเมื่อ ๖ มีนาคม ๒๕๑๑ ที่มาของฉายา กวีหมีเปิด เพราะเปิดร้านขายกัวยเตี้ยว-หมีเปิดเป็นอาชีพหลัก ชื่อ ร้านมนตรีหมีเปิด กลางเมืองหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา บ้านเกิด โดยนวดแบ่งทำเส้นหมีด้วยตนเอง

๒. ผลงานในด้านวรรณกรรมที่ผ่านมา

ได้รับรางวัล “มะหาดเพชร” จากมหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ปี พ.ศ. ๒๕๕๖

“น้ำชาโต๊ะหน้าบ้าน” ได้รับรางวัลชมเชยจากสมาคมภาษาและหนังสือปี ๒๕๓๐

“ดอกตะแบกเริ่มบาน” หนังสือทำมือแนะนำของรางวัลเซเว่นบุ๊คอวอร์ดส์ ปี ๒๕๕๐
พิมพ์โดยหมีเปิดสำนักพิมพ์

“การพังทลายของทางช้างเผือก” หนังสือทำมือส่งประกวดได้รับรางวัลพิเศษจากรางวัล
เซเว่นบุ๊คอวอร์ดเมื่อปี ๒๕๔๙ พิมพ์โดยหมีเปิดสำนักพิมพ์ พ.ศ.๒๕๔๙

“ดอกฝิ่น: ฤดูฝนที่แสนธรรมดา” เป็นหนังสือรวมบทกวีเล่มแรก พิมพ์โดย แพรว
สำนักพิมพ์ ปี ๑๙๙๘

“โลกในดวงตาข้าพเจ้า” เป็นหนังสือรวมบทกวีเล่มที่สอง พิมพ์โดย สำนักพิมพ์สามัญชน
เมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๕๐ และได้รับรางวัลซีไรต์ปี ๒๕๕๐

“The DuckDuck’s Manifesto.” รวมเล่มเรื่องสั้นถึงความเรียงเล่มแรก ครอบ ๗ เล่ม
สุดท้ายรางวัลเซเว่นบุ๊คอวอร์ดปี ๒๕๕๐ มีเสียงชื่นชมจากนักเขียนใหญ่ ‘รงค์ วงษ์สวรรค์ และอีก
หลายนาม

“มีกองวัสดุบนไหล่ทาง” เป็นเรื่องสั้นรางวัลชมเชยรางวัลพานแว่นฟ้าของรัฐสภาปี
๒๕๕๑

“หมีเปิดไรเดอร์” เป็นเรื่องสั้นรางวัลจุดประกายอวอร์ด ปี ๒๕๕๒

“โปรดทิ้งขยะให้ลงถัง” เป็นเรื่องสั้นรางวัลชมเชยรางวัลพานแว่นฟ้าของรัฐสภาปี
๒๕๕๓

“เรื่องของเขา เราไม่เกี่ยว?” นิยายในโครงการนิยายพัฒนาจิต ของมูลนิธิสตรี สฤณี
วงศ์ ปี ๒๕๕๓

นิยาย “รูสนี้” ได้รับความชื่นชมจาก รศ.วิทยากร เชียงกูร ว่าดีกว่านวนิยายซีไรต์ปี
๒๕๕๕

อย่างน่าประหลาดใจ จึงได้รับการจัดเป็น ๑๐๐ หนังสือดีเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนใน
ปี ๒๕๕๕

นิยายเรื่อง “เพราะฤดูร้อนดอกไม้จึงสวย” กำลังอยู่ในระหว่างการศึกษาของ
สำนักพิมพ์

หลังจากนี้จะทำเรื่องสั้นอย่างเอาจริงเอาจัง และวางโครงการบทกวีเล่มต่อไป

๓. ขอให้ท่านแสดงทัศนะเกี่ยวกับผลงาน “กวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์” ที่ผ่านม่ว่าท่านได้รับแรงบันดาลใจจากอะไร หรือจากสิ่งใด และมีแนวคิดใดในการสร้างสรรค์ผลงาน

ผมไม่เชื่อว่าการสร้างเรื่องเล่าสักเรื่องหนึ่งต้องเล่าด้วยน้ำเสียงโอะอ่า เรื่องที่เล่าต้องใหญ่โตที่ผู้รับสารจะต้องสะดุ้งตกใจ และเลิกเชื่อไปนานแล้วว่าเราจะสามารถเปลี่ยนแปลงโลกหรือสังคมได้ด้วยเพียงเรื่องเล่า

หลังการถูกหล่อหลอมแนวคิดด้วยการเมืองที่ตกทอดมาจาก ๑๔ ตุลา ๑๖ ผมตามโลกยุค โพสต์-โมเดิร์น ไม่ทัน ไม่เข้าใจว่ามันคืออะไรและเป็นอย่างไร การอ่านและเขียนจึงยังเน้นไปที่เรื่องของสังคม, การเมืองเป็นแกน มันหมายความว่าผมมองสังคมไทยและโลกโดยวางตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “ระบอบการเมือง” และมุ่งประเด็นไปตามกรอบที่กำหนดนั้นอย่างเข้มงวด โดยเกิดการปะทะกันจากแนวคิดแบบ “ปัจเจก” อันเป็นผลเนื่องของกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงรูปแบบไป การปะทะกันนี้ทำให้เกิดคำถามว่าแล้วอย่างไรละจึงจะจริงที่สุด?”

ผมเลือกจะมององค์รวมสังคมแบบแยกย่อย อาจเป็นเพราะผมมีทฤษฎีมารองรับองค์รวมไม่มากพอ และอาจเพราะสายตาผมมองได้ไม่กว้างไกลไปกว่าร้านหมี่เป็ด เมื่อโลกมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอมาและอย่างรวดเร็ว คนมะงุมมะงาหราอยู่กับการหาเลี้ยงชีพอย่างเหน็ดเหนื่อยแบบผม จึงไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ของโลกได้ แต่ภาพซ้ำ ๆ เดิม ๆ ของทุก ๆ วัน กลับติดอยู่ในความทรงจำตลอดเวลา ผมมองเห็นผู้คนบนถนนละม้ายสงเคราะห์ พฤติกรรมซ้ำ ๆ ของพวกเขา เหตุการณ์เดิม ๆ บนท้องถนน ดูเหมือนไม่มีสิ่งใดแปลกใหม่มาสร้างสีสันใดเลย เป็นความน่าเบื่อหน่ายที่เห็นทุกสิ่งเคลื่อนไหวเหมือนเดิมมา ๕ ปี ๑๐ ปี แต่ในความซ้ำซากเดิม ๆ นั้น กลับมีอะไรบางอย่างให้ต้องนั่งมองอยู่นาน เมื่อมองนาน ๆ อย่างถี่ถ้วนก็พบเห็นอะไรบางอย่างที่ผิดปกติไปจากความซ้ำซาก ผมลงมือทำงานด้วยแนวคิดที่ตกผลึกแล้วว่าในองค์รวมใหญ่มีความยับยั้งที่อธิบายแทนได้อยู่

การเล่าเรื่องคนตัวเล็กๆในสังคมเล็ก ๆ โดยมุมมองเดิม ๆ จากสถานที่เดิมๆเป็นความสนุกอย่างหนึ่ง ผมกำลังต่อจิ๊กซอว์ภาพสังคมไทยขนาดใหญ่ด้วยชุมชนละม้ายสงเคราะห์ ซึ่งในที่สุดภาพสังคมไทยหนึ่งที่ผมต่อจิ๊กซอว์นี้ก็จะไปเป็นจิ๊กซอว์ตัวหนึ่งที่จะไปต่อกับจิ๊กซอว์อื่น ๆ จากผู้เขียนอื่นๆ กลายเป็นภาพสังคมไทยที่เด่นชัด เพื่อที่จะมีใครสักคนนำมันไปต่อกับจิ๊กซอว์อื่น ๆ จากทั่วโลก มันต้องใช้เวลาที่จะบอกเราทั้งหมดว่าโลกในขณะนั้นเป็นอย่างไร

หมายความว่าผมกำลังเชื่อใน “ปัจเจก” มากกว่า “ระบบหรือระบอบ” แล้ว

๔. ท่านคิดว่างานกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ของท่านมีแนวคิดตะวันตกหรือแนวคิดตะวันออก ผสมผสานอยู่หรือไม่ อย่างไร

ความเป็นตะวันตกตะวันออกนั้นคืออะไร? ในเมื่อเรามีจุดเริ่มอารยธรรมร่วมกันมา หรืออย่างน้อยก็เกิดการเคลื่อนที่ของอารยธรรมไปมากันอยู่ ไม่ว่าจะโดยการผ่านทางศาสนา สงคราม การแย่งชิงทรัพยากร การอพยพหนีภัยธรรมชาติ อารยธรรมที่รับและส่ง ที่ขู่เข็ญและร้องขอ ถูกปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เหมาะสมกับภูมิประเทศอากาศ และจิตนิสัยของคนแต่ละพื้นที่ทั้งนั้น

สำหรับผมแล้วไม่ได้สนใจในเรื่องแนวคิดตะวันตกตะวันออกเลย หากสิ่งใดดีตามที่ผม เห็นควร ผมก็สามารถรับเข้ามาในชีวิตได้โดยไม่ตะขิดตะขวง และสามารถใช้งานมันได้ด้วยการ เขียน อีกอย่าง เราไม่สามารถจะคิดหรือเขียนอะไรโดยใช้หลักการใดแบบเพียว ๆ ได้เลย วัฒนธรรมต่าง ๆ มีความเคลื่อนไหวถ่ายเทอยู่ตลอดเวลา วัฒนธรรมจึงมีการเติบโตพัฒนาไม่หยุดยั้ง สิ่งใดหยุดการเคลื่อนไหวไม่สามารถเคลื่อนที่ได้ สิ่งนั้นจะตายไปในที่สุด ทุกสิ่งทุกอย่างมี ข้อดีข้อดี ตะวันตกหรือออกก็อยู่ในคำจำกัดความนี้ ไม่มีเหตุผลใดเลยที่จะปิดรับวัฒนธรรมอื่น เช่น การกินข้าวที่เราเคยเบิบบมือ หากปัจจุบันเรายังคงกินเช่นนั้น แล้วเราจะกินถ้วยเดียวหรือ ขนมนจีนได้อย่างไร? หรือสภาพอากาศของไทยเป็นประเทศเขตร้อน ที่แดดแรงและดวงอาทิตย์ตั้งฉากพื้นโลกในระยะใกล้ การสวมเสื้อหนา ๆ มิได้ขัดข้องการแต่งกายของตะวันตกที่อากาศหนาว เราจะเดินขึ้นรถเมล์ได้อย่างไรโดยเหงื่อไม่ท่วมตัว? ดังนั้นการเลือกรับแล้วปรับให้เข้ากับเราจึง เป็นวิธีที่ดีที่สุด ตัวอย่างทั้งสองนี้คือการพูดถึงวัฒนธรรม ไม่ใช่แนวคิด แต่แนวคิดนี้แหละที่กำหนด ไลฟ์สไตล์ และไลฟ์สไตล์นี้แหละที่จะผลิตวัฒนธรรมขึ้นมา

๕. ท่านคิดว่าอะไรเป็นจุดเด่นที่สำคัญในผลงานกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์

การพูดถึงคนตัวเล็ก ๆ ในชุมชนเล็ก ๆ ถึงเรื่องราวเล็ก ๆ ชั่ว ๆ ชาก ๆ เดิม ๆ อย่างที่ได้ กล่าวในเบื้องต้น บอกและตอกย้ำถึงความสำคัญของสิ่งเล็ก ๆ อนุภาคของสังคมว่า มีความ ยิ่งใหญ่อยู่ไม่น้อย ทุกคนมีความสำคัญเท่าเทียมกันหมด มีผู้สิ้นหวังโดดเดี่ยวอยู่บนถนนสาย ลั่น ๆ ที่ชื่อละม้ายสงเคราะห์ มีสงครามเล็ก ๆ ระวังเพื่อนบ้านร้านค้า ที่สะท้อนภาพใหญ่โตของ สงครามแย่งชิงทรัพยากร ทั้งหมดในเล่มเป็นการบอกเล่าเรื่องราวเดิม ๆ ที่เรารับรู้อยู่แล้ว ผมเพียง นั่งมองภาพนั้นนิ่ง ๆ แล้วถ่ายทอดออกมาอีกครั้ง เป็นการผลิตซ้ำด้วยมุมมองของคนวงในที่มอง แบบคนวงนอกเข้าไป บอกเล่าโดยไร้เสียงพึมพำร้องขอ ด้วยน้ำเสียงเรียบนิ่งตามภาพปรากฏจริง และให้ผู้อ่านรู้สึกเองว่าควรจะรู้สึกเช่นไร ผมทำหน้าที่เพียงแค่นี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลกวีที่ได้รับรางวัลซีไรต์

ชื่อผู้ให้ข้อมูล.....ชะการ์รียา.....อมตยา.... นามปากกา.....เซ..ปฤชุน.....อายุ.....๔๒.....ปี
ผลงานที่ได้รับรางวัลซีไรต์.....'ไม่มีหญิงสาวในบทกวี'....ประจำปีพุทธศักราช.....๒๕๕๓.....
ที่อยู่ปัจจุบัน.....-.....
ให้ข้อมูลเมื่อวันที่.....-.....เวลา.....-.....สถานที่.....-.....
ผู้วิจัยคัดบทสัมภาษณ์มาจาก นิตยสาร MBA Talk โดยวีรพงษ์ เจตน์พิพัฒนพงษ์ และใน Halal
Life Magazine (ไม่ปรากฏชื่อผู้สัมภาษณ์)

๑. ประวัติส่วนตัวโดยสังเขป

ชะการ์รียา อมตยา เกิดเมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๑๘ ที่ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ชายหนุ่มจากเทือกเขาบูโด จังหวัดนราธิวาส จบการศึกษาจากคณะอิสลามศาสตร์ สาขาภาษาและวรรณคดีอาหรับ วิทยาลัยนวัตวุฒิ อุลามาฮ์ ประเทศอินเดีย และเข้าศึกษาต่อปริญญาโทด้านศาสนาเปรียบเทียบคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

'ไม่มีหญิงสาวในบทกวี' เป็นหนังสือรวมบทกวีร้อยแก้วเล่มแรกที่ได้รับรางวัลซีไรต์ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ ในปี ๒๕๕๔ เขาได้รับคัดเลือกให้เข้าร่วมโครงการ Artist in Residence ของมูลนิธิ Doris Duke Foundation For Islamic Art ที่จัดร่วมกับมหาวิทยาลัย Hawaii เพื่อไปพำนักและเขียนบทกวียั้งรัฐฮาวาย ประเทศสหรัฐอเมริกา (ส่วนหนึ่งของผลงานในเล่ม"หากภายในเรากลักรวมหาสมุทร" เช่น 'บทสนทนาแห่งขุนเขา' เขียนขึ้นที่นั่น) ปัจจุบันกำลังอยู่ในช่วงของการค้นคว้าและเริ่มต้นเขียนนวนิยายขนาดสั้น และเป็นบรรณาธิการฝ่ายกวีนิพนธ์ของสำนักพิมพ์หนึ่งราตรี

๒. ผลงานในด้านวรรณกรรมที่ผ่านมา

พ.ศ. ๒๕๓๓ ไม่มีหญิงสาวในบทกวี โดยสำนักพิมพ์หนึ่งราตรี

พ.ศ. ๒๕๕๖ หากภายในเรากลักรวมหาสมุทร โดยสำนักพิมพ์หนึ่งราตรี

๓. ขอให้ท่านแสดงทัศนะเกี่ยวกับผลงาน “กวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์” ที่ผ่านม่ว่าท่านได้รับแรงบันดาลใจจากอะไร หรือจากสิ่งใด และมีแนวคิดใดในการสร้างสรรค์ผลงาน

๑๐ ปี กับกว่าร้อยพันตัวอักษรที่เรียงร้อยเป็นคำกวีสร้างบันดาลใจให้กับคนผู้อ่านมานักต่อนัก แต่หากกับมุสลิมด้วยกันเองชื่อ ชะการียา อมตยา จะเป็นชื่อที่ไม่มีใครคุ้นเคย จนเมื่อ “ไม่มีหญิงสาวในบทกวี” ได้รับคัดเลือกให้ได้รับรางวัลซีไรต์ประจำปี ๒๕๕๓ จึงเป็นที่รู้จักกันในวงกว้าง

“คราแล้วคราเล่าที่นั่งมองความเคลื่อนไหวของสังคม ทั้งในด้านที่ดีและไม่ดียามใดที่คนหมู่มากเชื่อชาติของตนมีชื่อเสียงทางสังคม ความรู้สึกมีส่วนร่วมก็จะเกิดขึ้น เขาเป็นของเรา เขาเป็นมุสลิม เขาเป็นอย่างนั้น เขาเป็นอย่างนี้ ความภูมิใจในเขาก็จะเข้ามาอยู่ในเราอย่างไม่รู้ตัว หากคราใดที่มีใครชักคนใส่เสื้อมีสี สวมฮิญาบออกไปร่วมชุมนุมทางการเมือง หรือมีสัญลักษณ์บางอย่างที่แสดงออกว่าเป็นมุสลิมออกไปขับเคื่อนบางสิ่งบางอย่างทางสังคมซึ่งไม่ใช่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนา คนเหล่านี้มักถูกตำหนิจากคนในสังคมเดียวกันว่าทำให้ศาสนาเปื้อนสี ทั้ง ๆ ที่ความจริงคนเหล่านั้นอาจเพียงต้องการแสดงพลังทางความคิดของเขาบ้างก็เพียงเท่านั้น “ไม่มีหญิงสาวในบทกวี” เองก็เช่นกัน”

๔. ท่านคิดว่างานกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ของท่านมีแนวคิดตะวันตกหรือแนวคิดตะวันออกผสมผสานอยู่หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

๕. ท่านคิดว่าอะไรเป็นจุดเด่นที่สำคัญในผลงานกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์

การเขียนงานไม่ใช่การเขียนเพื่อความสำเร็จ ไม่ใช่การประสบความสำเร็จ แต่การเขียนก็คือเมื่อเขียนออกไปเรารู้สึกว่าเราได้สื่อแล้ว เรามีความสุขแล้ว เราสามารถสื่อสารความคิดของเรากับคนอื่นได้ ถ้าคนถามว่าทำอย่างไรถึงจะเขียนแล้วได้รับรางวัล ไม่แนะนำ คิดอย่างนี้ไม่ต้องเขียนดีกว่า การสร้างผลงานให้กับคนที่อยากสร้างแรงบันดาลใจ คนที่อยากสิ่งใดให้เขาได้มีความสุขกับการที่เขาได้ทำ อย่างถ้าอยากทำหนังสือ ให้มันดีที่สุด ให้รู้สึกว่าการปล่อยของแล้วมันดี

ถ้าส่งประกวดก็อย่าไปหวัง อย่างที่พูดคือคุณทำในสิ่งที่คุณชอบแล้วมีความสุขกับมัน แล้วถ้าส่งไปประกวดแล้วมันไม่ได้รางวัลคุณก็จะไม่รู้สึกละไร เพราะคุณรู้สึกดีใจแล้วที่คุณทำงานคุณออกมาแล้ว ทำได้เต็มที่ ถ้าเมื่อไหร่ที่สร้างเพื่อจะชิงรางวัล หวังรางวัล หวังมาก แน่นนอน เปอร์เซนต์ที่จะได้มันน้อยอยู่แล้ว เพราะคนก็แข่งขันกันเยอะ แต่ถ้าเราสร้างคนให้สนใจในการทำงานในสิ่งที่เขาชอบ ก็คือให้เขารู้จักตนเอง น่าจะดีกว่า แล้วเขาจะอยู่ยาวนานกว่าก็จะทำของเขาค่อย ๆ พัฒนาไปเรื่อย ๆ ในทุกงานทุกแขนง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลกวีที่ได้รับรางวัลซีไรต์

ชื่อผู้ให้ข้อมูล.....อังคาร จันทาทิพย์....นามปากกา.....อังคาร จันทาทิพย์.....อายุ.....๔๑....ปี
ผลงานที่ได้รับรางวัลซีไรต์.....หัวใจห้องที่ห้า.....ประจำปีพุทธศักราช.....๒๕๕๖.....
สถานที่ทำงาน นิตยสาร Mars ๔๙/๑ ชั้น ๔ ถนนท่าพระอาทิตย์ เขตชนะสงคราม.....
กรุงเทพมหานคร.....
ให้ข้อมูลเมื่อวันอังคารที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๕๙..... เวลา.....๑๓.๐๐ น.....
สถานที่.....นิตยสาร Mars ๔๙/๑ ชั้น ๔ ถนนท่าพระอาทิตย์ เขตชนะสงคราม กรุงเทพมหานคร
สัมภาษณ์โดย นางสาววรี เรืองสุข

๑. ประวัติส่วนตัวโดยสังเขป

อังคาร จันทาทิพย์ เกิดเมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ ในครอบครัวชาวนา
ที่อำเภอัญญาคีรี จังหวัดขอนแก่น

จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จากโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่อำเภอัญญาคีรี
จังหวัดขอนแก่น

จบการศึกษาระดับปริญญาตรี เอกวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย
รามคำแหง

“ส่วนหนึ่งเป็นผลผลิตจาก ‘วาทกรรมเกษตรกร เกษตรกรรม ความยากไร้ ผลักเราสู่ที่
ทางใหม่ ไกลออกมา’ ซึ่งตามความเชื่อของคนชนบท มีอาชีพเกษตรกรรมเชื่อว่า ‘อาชีพชาวนา
ชาวไร่ลำบากยากจน ต้องเรียนหนังสือสูง ๆ เป็นเจ้าคนนายคน ชีวิตจะได้สุขสบาย’ พ่อแม่ต้อง
ทำงานหนักเพื่อส่งเสียให้ลูกทุก ๆ คนได้เข้าไปเรียนหนังสือในเมือง และเป็นจุดเริ่มต้นของการเปิด
หูเปิดตาเห็นหลาย ๆ อย่างนอกจากการเรียนในระบบ ขณะเดียวกันความรักและชอบการอ่าน
การเขียน ก็ถือเป็นการเปิดโลกอีกใบหนึ่ง ผ่านการอ่านวรรณกรรมจากร้านเช่าหนังสือ ห้องสมุด
โรงเรียน ได้เข้าค่ายวรรณกรรมเยาวชนของโรงเรียน ได้รู้จัก ‘พระไม้’ หรือ ‘อาจารย์ประยูร ลาแสง’
ครูวิชาภาษาไทยและเป็นกวีนักเขียน ซึ่งถือเป็นครูทางกวีนิพนธ์คนแรก”

ชีวิตช่วงเรียนมหาวิทยาลัย ได้รู้จักเพื่อน ๆ ‘กลุ่มศิลปินวรรณกรรม’ ที่รามคำแหง ได้ทำ
กิจกรรมเกี่ยวกับการเขียน การอ่าน ซึ่งช่วงเวลานั้นที่รามคำแหงยังมีกลุ่มนักเขียน กวีรุ่นพี่หลาย ๆ

คนแหวะเวียนไปมาอยู่ตลอด ทำให้มีบรรยากาศของการพูดคุยถกเถียงเรื่องวรรณกรรม เรื่องการเขียนบทกวีเข้มข้นและจริงจังพอสมควร ต่อมากลุ่มก่อนคนเขียนหนังสือกลุ่มนี้ถูกเรียก ขานว่า 'กลุ่มกวีหนุ่มหน้ารามฯ' ที่สำคัญช่วงปี ๒๕๓๖-๒๕๔๐ ถือเป็นช่วงเวลาที่มีนิตยสารทั้งราย สัปดาห์ รายบ้กัษ รายเดือนยังมีพื้นที่ให้เผยแพร่ผลงานกวีนิพนธ์เยอะและเปิดกว้างมาก ๆ บรรยากาศโดยรวมของแวดวงกวีช่วงนั้นก็ถือว่าค่อนข้างคึกคักพอสมควร

จากช่วงมัธยมศึกษาตอนปลาย ช่วงระหว่างเรียนมหาวิทยาลัย ถึงปัจจุบัน เขียนบทกวี มาอย่างต่อเนื่อง

๒. ผลงานในด้านวรรณกรรมที่ผ่านมา

- ๒๕๔๒ รวมบทกวี 'คนรักของความเศร้า'
- ๒๕๔๓ รวมบทกวี 'วิมานลงแดง' (รางวัลสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ)
- ๒๕๕๑ รวมบทกวี 'ที่ที่เราอยู่นอยู่' (รอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์)
- ๒๕๕๒ รวมบทกวี 'หนทางและที่พักพิง' (รางวัลสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ)
- ๒๕๕๕ รวมบทกวี 'หัวใจห้องที่ห้า'
- บทกวี 'ความตายของสันติสุข' ได้รับรางวัลกวีนิพนธ์ยอดเยี่ยม รางวัลนายอินทร์อะ วอร์ด ประจำปี ๒๕๕๔
- บทกวี 'เสียงกบฏเขาที่ถนนข้าวสาร' ได้รับเลือกเป็นบทกวีดีเด่นรางวัลสมาคมภาษา และหนังสือฯ ประจำปี ๒๕๕๔
- บทกวี 'บ้านไม่มีใครอยู่' ได้รับรางวัลกวีนิพนธ์ยอดเยี่ยม รางวัลนายอินทร์อะวอร์ด ประจำปี ๒๕๕๖
- รวมบทกวี 'หัวใจห้องที่ห้า' ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ประจำปี ๒๕๕๖

๓. ขอให้ท่านแสดงทัศนะเกี่ยวกับผลงาน "กวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์" ที่ผ่านม่ว่าท่านได้รับแรงบันดาลใจจากอะไร หรือจากสิ่งใด และมีแนวคิดใดในการสร้างสรรค์ผลงาน

ตั้งแต่สมัยเรียนมัธยมศึกษาและเริ่มต้นอ่านบทกวีและวรรณกรรม ในบทเรียนวิชา ภาษาไทยที่ต้องเรียนตามหลักสูตร มีการนำกวีนิพนธ์ของกวีไม่เฉพาะที่ได้รับรางวัลซีไรต์ มาเป็น ตัวอย่างในบทเรียน เพื่อการอ่าน วิเคราะห์ ตีความ ซึ่งกวีนิพนธ์เหล่านั้นได้รับการยกย่องว่ามี คุณค่าทางวรรณศิลป์ และสะท้อนภาพของสังคม ถือเป็นทักษะพื้นฐานเบื้องต้นในการทำความเข้าใจ

เข้าใจคุณค่าทางวรรณศิลป์ ความงามของการใช้ภาษา อุปมาอุปไมยในสื่อสารความหมาย ความรู้สึกนึกคิดของกวีอย่างไร เช่นเดียวกับกวีนิพนธ์ของกวีที่ได้รับรางวัลซีไรต์แต่ละท่าน และแต่ละเล่ม ซึ่งมีลักษณะความโดดเด่นในการใช้ภาษา วรรณศิลป์ จินตนาการในการถ่ายทอดเรื่องราว มุมมอง ประเด็นความคิด ภาพสะท้อนทางสังคมร่วมสมัยที่แตกต่างกัน ในฐานะผู้อ่านและในฐานะผู้สร้าง มีความจำเป็นอย่างไรที่ต้องศึกษากวีวิธีการนำเสนอ การใช้ภาษาเพื่อสื่อสาร ความหมายของกวีแต่ละท่านว่ามีความโดดเด่น มีข้อดี ข้อด้อยอย่างไรบ้าง ถือเป็นแบบอย่างในนำมาปรับใช้ แต่ขณะเดียวกันในฐานะกวีผู้สร้างสรรคกวีนิพนธ์ การคิดค้น แสวงหากวีวิธีการนำเสนอ การใช้ภาษา รูปแบบ เรื่องเล่า เรื่องราวที่เป็นเอกลักษณ์ มีอัตลักษณ์เฉพาะตัว ที่ต้องแตกต่างจากกวีท่านอื่น ๆ และเล่มอื่น ๆ คือสร้างสรรค์ แปลกใหม่ มีเอกลักษณ์ มีน้ำเสียงเฉพาะ สะท้อนภาพ สะท้อนปัญหาสังคมร่วมยุคสมัย โดดเด่นเป็นตัวของตัวเอง ถือเป็นหัวใจที่สำคัญที่สุดของกวีด้วย

๔. ท่านคิดว่างานกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ของท่านมีแนวคิดตะวันตกหรือแนวคิดตะวันออกผสมผสานอยู่หรือไม่ อย่างไร

มีการผสมผสานแนวคิดตะวันตกและแนวคิดตะวันออกอยู่อย่างแน่นอน เพราะโดยพื้นฐานพื้นแผ่นดินแผ่นดินถิ่นเกิด เติบโตในภูมิภาคตะวันออก รูปแบบการดำเนินชีวิต วิถีชีวิต ผู้คน วัฒนธรรมตะวันออก อาทิ รากเหง้าแห่งความเชื่อต่าง ๆ ทั้งการนับถือธรรมชาติ นับถือผี นับถือสิ่งเหนือธรรมชาติ ความเชื่อ ความศรัทธา นับถือพุทธศาสนา ล้วนเป็นเป้าหมายสำคัญของชีวิต วิถีคิด ซึ่งถูกส่งผ่านออกมาทางบทกวี และที่สำคัญเรื่องราว เรื่องเล่าต่างๆ ที่บ่งบอกถึงตัวตน รากเหง้าเหล่านี้ โดยนัยหนึ่งเป็นเสมือนภาพสะท้อนสังคมร่วมสมัยที่กำลังเปลี่ยนแปลง เป็นไป ก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลกด้วยเช่นกัน

ในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง กวีปฏิสัมพันธ์กับมนุษย์คนอื่น ๆ สังคม โลกอยู่ตลอด และหากบทกวีหมายถึงทัศนียภาพของความรู้สึก ความคิด ทัศนะ มุมมองที่มีต่อชีวิตและโลกตะวันออก ตะวันตกที่ปฏิสัมพันธ์อยู่ คิดว่านอกจากจะต้องเป็นทัศนียภาพที่กว้างไกลจาก 'สายตาก็กว้างไกล' อย่างที่เคยมีผู้กล่าวไว้แล้ว น่าจะต้องมี 'ความเข้าใจลึกซึ้ง' ในทัศนียภาพนั้น ๆ ด้วย ซึ่งน่าจะหมายความว่านอกจากการใช้ชีวิตอย่างปกติธรรมดาทั่วไปแล้ว ในฐานะของผู้ที่จะต้องสื่อสาร เรื่องราว ในฐานะของนักเล่าเรื่อง การ 'อ่าน' ปรากฏการณ์ของโลกและชีวิตเพื่อที่จะทำให้เข้าใจมากขึ้น เห็นแง่มุมหลากหลายกว้างไกลมากขึ้น ก่อนจะส่งผ่านสิ่งที่เข้าใจและเห็นจากการ 'อ่าน' ไปยังผู้อ่าน ควรมีและผ่านกระบวนการอ่าน ค้นคว้า เรียนรู้ที่หลากหลาย โดยอาศัยแนวความคิด

แบบตะวันตกที่มีอยู่ในศาสตร์แขนงต่าง ๆ เช่น มานุษยวิทยา สังคมศาสตร์ ภูมิศาสตร์ คณิตศาสตร์ นิเวศวิทยา ประวัติศาสตร์ มาเป็นเครื่องมือส่วนหนึ่งของบทกวีเพื่อเชื่อมร้อย เชื่อมโยง เปิดให้เห็น มิติมุมมองความเปลี่ยนแปลง เป็นไปตามปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่กำลังเกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน

๕. ท่านคิดว่าอะไรเป็นจุดเด่นที่สำคัญในผลงานกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์

ความโดดเด่น แปลกใหม่ และลงตัวระหว่างรูปแบบการนำเสนอและเนื้อหาที่สะท้อน ภาพสังคมร่วมสมัย บทกวีเป็นศิลปะประเภทหนึ่ง คงยากที่จะแยกวิธีการ ซึ่งส่วนหนึ่งในที่นี้ หมายถึงรูปแบบการนำเสนอออกจากเป้าหมาย รูปแบบกำหนดเนื้อหาสาระได้ ขณะเดียวกัน เนื้อหาสาระก็ทำให้รูปแบบที่เป็นนามธรรมปรากฏรูปธรรม หากไม่มีรูปแบบ เนื้อหาก็คงไร้ความหมาย แต่หากปราศจากเนื้อหาสาระ รูปแบบก็ว่างเปล่า คล้ายคลึงความสัมพันธ์ของรูปแบบกับเนื้อหา ในบทกวีชั้นหลักขณณ์ คือลักษณะของเนื้อหา อารมณ์ ความรู้สึก เรื่องราวจะเป็นตัวเลือกรูปแบบ ชนิดชั้นหลักขณณ์เองว่าควรจะเป็นโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับการฝึกฝนทักษะ สม่่าเสมอ การเขียนที่ต่อเนื่อง ซึ่งเป็นเสมือนการเตรียมเครื่องมือ หรือเสมือนการเตรียมภาชนะไว้ ให้พร้อมเพื่อจะรองรับ หรือส่งสาร ส่งเนื้อหาสาระที่ต้องการสื่อให้บรรลุเป้าหมาย ถ้ากระบวนการนี้ ได้รับการฝึกฝน หรือได้รับความใส่ใจ ให้ความสำคัญ ไม่ได้ถูกปล่อยปละละเลย ก็จะกลายเป็น ความเชี่ยวชาญ เป็นธรรมชาติในที่สุด และสิ่งนี้เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงขั้นเชิงการเขียนที่ผู้อ่านจะสัมผัส ได้จากบทกวี
